



Fundusze Europejskie
dla Opolskiego



Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską



 **OPOLSKIE**

EWALUACJA BIEŻĄCA KRYTERIÓW I SYSTEMU WYBORU PROJEKTÓW ORAZ OCENA PODEJŚCIA DO SPOSOBU REALIZACJI ZASAD RÓWNOŚCIOWYCH W RAMACH FEO 2021-2027

RAPORT Z BADANIA



SIERPIEŃ 2025

Openfield

Wykonawca:

Openfield sp. z o. o.
ul. Tadeusza Kościuszki 29/4
45-062 Opole

Zespół badawczy:

Joanna Jaworska
Patrycja Klimek
Jolanta Maj
Maciej Maj
Oliwia Mazan
Małgorzata Teuber
Justyna Wojtun

Zamawiający:

Województwo Opolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
ul. Ostrówek 5
45-088 Opole



Spis treści

1. Wykaz skrótów/pojęć.....	4
2. Najważniejsze wnioski z badania.....	6
3. Wprowadzenie – cele badania.....	9
4. Metodologia	13
5. Wyniki badania	19
5.1. Analiza i ocena kryteriów i systemu wyboru projektów	19
5.1.1. Ocena systemu wyboru projektów - poprawność konstrukcji.....	20
5.1.2. Ocena przyjętych kryteriów	42
5.1.3. Ocena spójności systemu wyboru projektów z celami społeczno-gospodarczymi regionu, zasadą DNSH oraz priorytetami terytorialnymi	73
5.1.4. Wsparcie dla projektów komplementarnych, innowacyjnych i o podwyższonym poziomie ryzyka w systemie wyboru projektów	75
5.1.5. Trafność i zgodność system wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 z dokumentami UE i FEO 2021–2027	77
5.1.6. Ocena trafności systemu wyboru projektów w kontekście realizacji celów szczegółowych FEO 2021–2027	83
5.2. Analiza i ocena sposobu wdrażania programu w zakresie zgodności z zasadami równościowymi.....	90
5.2.1. Skuteczność procedur w zapewnianiu realizacji zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON na wszystkich etapach wdrażania FEO 2021–2027.....	91
5.2.2. Ocena zgodności systemu realizacji FEO 2021–2027 z wytycznymi w zakresie zasad równościowych na lata 2021–2027	115
5.2.3. Rola koordynatorów zasad równościowych i ds. KPP oraz wpływ wdrożonych procedur na realizację zasad równościowych w FEO 2021–2027	127
5.2.4. Adekwatność programu FEO 2021–2027 w kontekście przeciwdziałania dyskryminacji w województwie opolskim.....	132
5.2.5. Analiza zakresu wsparcia grup narażonych na dyskryminację w FEO 2021–2027 w kontekście specyfiki województwa opolskiego	142
5.2.6. Wyzwania związane z wdrażaniem zasad równościowych	154
Wnioski i rekomendacje	159
Spisy tabel i wykresów.....	167
Bibliografia	168
Narzędzia	171
CATI/CAWI wnioskodawcy	171
CAWI dla Ekspertów KOP (FEO 2021–2027)	183
FGI Eksperci regionalni	188

FGI IZ/IP	191
FGI KM i grupa robocza ds. realizacji zasady partnerstwa.....	197
FGI Koordynatorzy	201
FGI Beneficjenci projektów.....	204
IDI- eksperci regionalni (I etap)	207
IDI- eksperci regionalni (II etap)	210

1. Wykaz skrótów/pojęć

Tabela 1. Wykaz skrótów/pojęć.

Pojęcie / Skróć	Wy tłumaczenie / Definicja (w kontekście raportu)
Beneficjent nieskuteczny	Wnioskodawca, którego projekt nie otrzymał dofinansowania.
Beneficjent skuteczny	Wnioskodawca, którego projekt otrzymał dofinansowanie.
CATI	Computer-Assisted Telephone Interview (Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo).
CAWI	Computer-Assisted Web Interview (Wywiad internetowy wspomagany komputerowo).
Cross-financing	Mechanizm pozwalający na finansowanie w ograniczonym zakresie z jednego funduszu (np. EFS+) działań typowych dla innego funduszu (np. EFRR).
Deinstytucjonalizacja	Proces przechodzenia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w środowisku lokalnym/rodzinnym.
DNSH	Do No Significant Harm (Zasada "nie czyn poważnych szkód" środowisku).
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus.
FAQ	Frequently Asked Questions (Najczęściej Zadawane Pytania).
FEO 2021-2027	Program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.
FGI	Focus Group Interview (Zogniskowany wywiad grupowy).
Gender mainstreaming	Włączanie perspektywy równości płci na wszystkich etapach przygotowania, wdrażania i oceny polityk, programów i projektów.
IDI	In-depth Interview (Wywiad pogłębiony).
IP	Instytucja Pośrednicząca (w systemie wdrażania funduszy UE).
IW	Instytucja Wdrażająca (w systemie wdrażania funduszy UE).
IZ	Instytucja Zarządzająca (programem regionalnym).
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego.
KM FEO 2021-2027	Komitet Monitorujący program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.
KOP	Komisja Oceny Projektów.
KPA	Kodeks Postępowania Administracyjnego.
KPP	Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej.
KPON	Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych (uchwalona przez ONZ).
LGBTIQ	Osoby lesbijskie, gejowskie, biseksualne, transpłciowe, interpłciowe i queer.
Logika interwencji	Uzasadnienie, celowość oraz zaplanowana sekwencja działań w projekcie lub programie, prowadząca do osiągnięcia założonych rezultatów.
MFiPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.
MRU	Mechanizm Racjonalnych Usprawnień (dostosowań dla osób z niepełnosprawnościami).

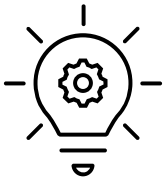
Pojęcie / Skrót	Wy tłumaczenie / Definicja (w kontekście raportu)
NEETs	Osoby niekształcące się, niepracujące ani nie szkolące się (Not in Education, Employment, or Training).
Obszary Strategicznej Interwencji (OSI)	Wyznaczone w strategii rozwoju województwa obszary o szczególnym znaczeniu dla interwencji rozwojowych.
OCRG	Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki (pełniące rolę Instytucji Pośredniczącej).
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych.
OOŚ	Ocena oddziaływania na środowisko.
OSZIK / OSZlik	Opis Systemu Zarządzania i Kontroli programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.
OzN	Osoby z Niepełnosprawnościami.
Standard minimum realizacji zasady równości K-M	Narzędzie określające minimalne wymagania dotyczące wdrażania zasady równości kobiet i mężczyzn w projektach współfinansowanych z EFS+.
LSI2021	Lokalny System Informatyczny służący do składania i obsługi wniosków o dofinansowanie w ramach FEO 2021-2027.
PJM	Polski Język Migowy.
PUP	Powiatowy Urząd Pracy.
SZOP	Szczegółowy Opis Priorytetów (programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027).
TFUE	Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
UE	Unia Europejska.
Uniwersalne projektowanie	Podejście do projektowania produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich ludzi, w możliwie szerokim zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania.
WCAG	Web Content Accessibility Guidelines (Wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych).
Wskaźniki docelowe	Mierzalne wartości określające poziom, jaki ma zostać osiągnięty w wyniku realizacji projektu lub programu.
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy (pełniący rolę Instytucji Pośredniczącej).
Zasady horyzontalne	Zasady obowiązujące przekrojowo we wszystkich interwencjach UE, m.in. zasada równości szans i niedyskryminacji, równości kobiet i mężczyzn, zrównoważonego rozwoju, dostępności.

Źródło: opracowanie własne.

2. Najważniejsze wnioski z badania

Wnioski w zakresie systemu realizacji FEO 2021-2027

System wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 jest zasadniczo pozytywnie oceniany – zarówno przez instytucje wdrażające, jak i beneficjentów. Jego konstrukcja zapewnia zgodność z przepisami i celami programu, a także wspiera realizację zasad horyzontalnych. Jednocześnie identyfikacja kilku obszarów do usprawnienia pozwala wskazać kierunki dalszego rozwoju systemu.



Co działa dobrze?

- Wsparcie doradcze i konsultacyjne dla wnioskodawców – działania informacyjne oraz możliwość kontaktu z instytucjami (IZ/IP) znacząco poprawiają jakość składanych wniosków i ułatwiają orientację w procesie.
- Działania szkoleniowe i edukacyjne prowadzone przez IZ/IP – obecnie oceniane pozytywnie przez wnioskodawców, stanowią ważne źródło wsparcia i budują zaufanie do instytucji. W szczególności doceniane są szkolenia, webinaria oraz konsultacje indywidualne. Im lepiej przygotowany wnioskodawca – tym wyższa jakość składanych projektów, mniej błędów formalnych i szybszy przebieg oceny, co w efekcie przekłada się na efektywność całego systemu wdrażania. Dalsze wzmacnianie kompetencji aplikujących – zwłaszcza mniej doświadczonych podmiotów – leży więc w interesie zarówno beneficjentów, jak i IZ oraz IP.
- Wnioskodawcy i eksperci pozytywnie oceniają jakość i dostępność dokumentacji – przejrzyste wytyczne, wzory formularzy ułatwiają przygotowanie wniosków.
- System informatyczny działa sprawnie, jest intuicyjny i umożliwia bieżące śledzenie procesu oceny.
- Dużym atutem jest także dostępność wsparcia ze strony instytucji – szybki kontakt, gotowość do wyjaśnień oraz otwartość na pytania budują zaufanie i wzmacniają jakość procesu.



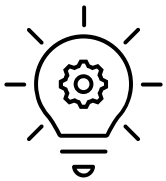
Co można poprawić - rekomendacje

- Poprawić należy konstrukcję nazwy kryterium "Poprawność formalno-techniczna projektu", gdzie w definicji kryterium została ona wzbogacona o kompletność dokumentacji i poprawność podpisów. Zmiana nazwy kryterium na "Poprawność dokumentacji projektu".
- Doprecyzowanie nazwy i definicji kryterium dotyczącego pozytywnego wpływu na zasadę równości szans i niedyskryminacji: uszczegółowienie językowe, np. „Sprawdza się czy projekt ma pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji...”.

- Rekomenduje się wdrożenie działań informacyjno-edukacyjnych, które wzmocnią transparentność procesu oceny, w prosty sposób wyjaśnią jego etapy oraz czynniki wpływające na możliwe modyfikacje harmonogramu (np. protesty, negocjacje, poprawki). Proponuje się przy tym zastosowanie języka korzyści – np. wskazanie, że dokładność i rzetelność oceny zmniejsza ryzyko błędów w realizacji projektu, co chroni interesy wnioskodawców.
- Rekomenduje się wypracowanie – z udziałem ekspertów – kryterium oceny premiującego innowacyjność projektów w nowej perspektywie programowej, wraz z dostosowaniem dokumentacji i mechanizmów wdrażania (np. etapowanie finansowania, elastyczne budżetowanie).
- W przypadku gdy w efekcie realizacji niniejszego badania oraz w wyniku dokonywanego cyklicznie przeglądu kryteriów wyboru projektów pojawi się w regionie potrzeba (w perspektywie kolejnej perspektywy finansowej) wyraźnego zaznaczenia, że system wyboru projektów powinien umożliwiać przyznanie wyższych ocen projektom w sposób szczególny wpisującym się w cele programu i potrzeby rozwojowe regionu, zaleca się rozważenie wprowadzenia stosownego kryterium oceny.
- Rekomenduje się kontynuowanie systematycznego przeglądu zestawów kryteriów oceny pod kątem: ich liczby, struktury i wzajemnych powiązań, wartości dodanej w kontekście selekcji projektów rzeczywiście zgodnych z celami programu, realnego wpływu na jakość działań projektowych, a nie tylko ich zgodność formalną. Celem jest uproszczenie systemu oceny i poprawa jego efektywności – bez utraty zdolności do identyfikowania projektów niezgodnych z zasadami programu.

Wnioski dotyczące zasad równościowych

Wdrażanie programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 odbywa się z dużą dbałością o zasady równości szans, przeciwdziałania dyskryminacji oraz zgodność z KPP i KPN. Już na etapie planowania wprowadzono systemowe rozwiązania, które zapewniają, że równość nie jest tylko formalnym zapisem, ale rzeczywiście przekłada się na działania.



Najważniejsze osiągnięcia:

- Koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP aktywnie wspierają beneficjentów i zespoły instytucji – opiniują dokumenty, prowadzą szkolenia i interpretują zapisy, a dwie ważne procedury – dotyczące naruszeń KPP i włączania KPN – są wdrożone i znane w systemie.
- Dokumentacja konkursowa zawiera jednoznaczne i weryfikowalne zapisy dotyczące równości, dostępności i niedyskryminacji.
- Standardy dostępności są jasno określone i konsekwentnie egzekwowane – beneficjenci projektują działania z myślą o różnych grupach, a dokumentacja spełnia przyjęte zasady dotyczące równości, dostępności i niedyskryminacji.
- Komponent edukacyjny jest integralną częścią systemu – równość i niedyskryminacja są stale obecne w komunikacji, materiałach i szkoleniach. Jednakże wciąż pojawiają się pytania interpretacyjne, zwłaszcza wśród mniej doświadczonych podmiotów, co może świadczyć o zróżnicowanym poziomie wiedzy i potrzebach dalszego rozwoju kompetencji. Zgłaszane pomysły i potrzeby nie podważają i nie proponują nowych rozwiązań dotychczasowych działań, ale raczej wskazują na ich wartość i zasadność kontynuowania i wzmacniania.
- W narracji programu znajdujemy jednoznaczne deklaracje dotyczące włączenia szerokiego katalogu grup narażonych na wykluczenie społeczne lub dyskryminację – zarówno w wymiarze społecznym, ekonomicznym, jak i terytorialnym.
- Lista grup, które mogą być narażone na dyskryminację, jest szeroka i dobrze przemyślana. Problemem nie jest więc to, że czegoś w dokumentach brakuje, ale raczej to, jak podmioty realizujące wsparcie radzą sobie z rozpoznawaniem i odpowiadaniem na konkretne potrzeby ludzi i społeczności w różnych sytuacjach.



Co można poprawić - rekomendacje

- Powołanie międzyinstytucjonalnego zespołu roboczego do przygotowania treści i struktury repozytorium.
Stworzenie cyfrowej platformy wymiany doświadczeń równościowych oraz zaprojektowanie programów szkoleń na poziomie krajowym.

3. Wprowadzenie – cele badania

Badanie ewaluacyjne dotyczące systemu wyboru projektów oraz realizacji zasad równościowych w ramach FEO 2021–2027 zostało zaplanowane jako element systematycznego monitorowania i doskonalenia jakości wdrażania funduszy unijnych w województwie opolskim.

Głównym celem badania była ocena systemu wyboru projektów, w tym kryteriów ich wyboru, w ramach FEO 2021–2027 oraz ocena przyjętego w programie podejścia do realizacji horyzontalnych zasad równościowych, z uwzględnieniem zapisów Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP) oraz Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON).

Realizacja tego celu ma kluczowe znaczenie dla:

- oceny skuteczności wdrażania FEO 2021–2027,
- identyfikacji potencjalnych barier i potrzeb zmian w systemie wdrażania,
- zapewnienia zgodności działań realizowanych w ramach programu z fundamentalnymi wartościami Unii Europejskiej w zakresie równości, niedyskryminacji i ochrony praw człowieka.

Cel główny badania realizowany był poprzez osiągnięcie dwóch celów szczegółowych:

- Cel szczegółowy 1: Przeprowadzenie analizy i oceny kryteriów oraz systemu wyboru projektów pod kątem zapewnienia skutecznej i efektywnej realizacji FEO 2021–2027 oraz zaproponowanie możliwych usprawnień w tym zakresie.
- Cel szczegółowy 2: Ocena sposobu wdrażania programu FEO 2021–2027 w zakresie zgodności z zasadami równościowymi oraz identyfikacja możliwości dostosowania lub ewentualnej zmiany prowadzonych działań, tak aby lepiej dopasować wsparcie do faktycznych potrzeb różnych grup docelowych.

W tym miejscu szczególnie istotne jest podkreślenie, iż efektem prowadzonych analiz są wyniki badania, które zostały przygotowane w oparciu o przyjęte w opisie przedmiotu zamówienia pytania badawcze, a w konsekwencji wnioski, które bądź to przełożono na zalecenia bądź rekomendacje. Należy podkreślić, iż w toku realizacji badania dokonano rozróżnienia pomiędzy zaleceniami a rekomendacjami wynikającymi z analiz materiału badawczego. Pierwsza kategoria – zalecenia – została ujęta w raporcie jako wnioski z badania. Wskazują one na wyzwania i zidentyfikowane sytuacje, które mają wpływ na funkcjonowanie systemu wdrażania, jednak nie wymagają one wdrażania nowych rozwiązań systemowych. Odnoszą się one do obszarów, w których obecnie stosowane praktyki IZ i IP są adekwatne i funkcjonują zgodnie z założeniami, jednak – w świetle uzyskanych danych – istnieje potencjał do ich dalszego udoskonalania i wzmacniania efektywności. Są to więc zalecenia, które mają charakter wzmacniający i doprecyzowujący. Druga kategoria – rekomendacje – została ujęta w tabeli rekomendacji, stanowiącej podsumowanie kluczowych wniosków z badania. Obejmują

one wyłącznie takie propozycje, które w opinii zespołu badawczego wymagają wdrożenia nowych rozwiązań lub istotnej modyfikacji istniejących praktyk.

Warto podkreślić, że nie wszystkie zalecenia sformułowane w treści raportu zostały powtórzone w tabeli rekomendacji. W przypadku zagadnień, dla których stosowane rozwiązania są już realizowane i zostały ocenione jako właściwe (choć możliwe do dalszego usprawnienia), rekomendacje nie zostały powielone, aby nie sugerować potrzeby wprowadzania zmian systemowych tam, gdzie funkcjonujące mechanizmy są wystarczające. Takie podejście pozwoliło zachować klarowny podział między rekomendacjami a zaleceniami.

W badaniu kierowano się następującymi pytaniami badawczymi:

A. Analiza i ocena kryteriów i systemu wyboru projektów:

1. Czy kryteria i system wyboru projektów zapewniają zgodność projektu z FEO 2021-2027, tj. z odpowiednimi zapisami programu określającymi interwencje (zakres przestrzenny, grupy docelowe, zakres przyjętego wsparcia, dostępność dla osób z niepełnosprawnościami i równouprawnienie płci, KPP, zasadę zrównoważonego rozwoju oraz unijną politykę w dziedzinie środowiska zgodnie z art. 11 i art. 191 ust. 1 TFUE)¹?
2. Czy kryteria i system wyboru projektów zapewniają osiągnięcie celów szczegółowych programu i pozwalają na przyznanie wyższych ocen projektom, które w większym stopniu wpisują się w cele szczegółowe programu?
3. Czy kryteria zapewniają wybór projektów optymalnych z punktu widzenia logiki interwencji, celów programu regionalnego oraz założonych wartości wskaźników docelowych?
4. Czy ustanowiony system wyboru projektów, w tym przyjęte kryteria wyboru oraz proces oceniania i premiowania projektów, zapewniają poprawną realizację zasad równościowych oraz KPP i KPON?
5. Czy kryteria i system wyboru projektów weryfikują relacje między kwotą wsparcia, podejmowanymi działaniami i osiąganymi celami projektu oraz preferują najkorzystniejsze projekty pod tym względem?
6. Czy kryteria i system wyboru projektów pozwalają odrzucić projekty, które nie spełniają wymagań określonych w art. 73 rozporządzenia ogólnego i zapisach FEO 2021-2027?
7. Czy są kryteria i inne elementy systemu wyboru projektów (albo jakieś ich części), które nie są konieczne (tj. nie wynikają z wymagań zawartych w art. 73 rozporządzenia ogólnego i zapisów FEO 2021-2027) i/lub są zbyt trudne do spełnienia przez Wnioskodawców (tj. generują zróżnicowane obciążenia dla tej grupy)?
8. Czy we wniosku o dofinansowanie (i załącznikach do niego) wymagane są od wnioskodawców wyłącznie informacje i dokumenty niezbędne do oceny projektu zgodnie

¹ Art. 191 ust. 1 TFUE: Polityka Unii w dziedzinie środowiska przyczynia się do osiągnięcia następujących celów: zachowania, ochrony i poprawy jakości środowiska; ochrony zdrowia ludzkiego; ostrożnego i racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych; promowania na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów w dziedzinie środowiska, w szczególności zwalczania zmian klimatu.

z przyjętymi kryteriami? Jakiego typu dokumentu/dokumentów należałoby wymagać od Wnioskodawców celem potwierdzenia spełnienia przez nich wymogów opisanych w poszczególnych kryteriach (innych od tych obecnie wskazywanych w dokumentacji instytucji organizujących konkurs)?

9. Czy poszczególne kryteria i system wyboru projektów (w tym formularz wniosku o dofinansowanie wraz z instrukcją jego wypełniania) są przejrzyste tj. zrozumiałe dla wnioskodawców oraz czy precyzyjnie określono sposób i liczbę punktów przyznawanych przy ocenie?
10. Czy kryteria i inne elementy systemu wyboru projektów są transparentne i bezstronne?
11. Czy kryteria i inne elementy systemu wyboru projektów są niedyskryminacyjne?
12. Czy kryteria i definicje kryteriów wyboru projektów w ramach programu regionalnego FEO 2021-2027 w sposób wyczerpujący i jasny obligują beneficjentów do stosowania zasad równościowych, zapisów KPP oraz KPON? W jaki sposób w ramach FEO 2021-2027 realizowana jest klauzula antydyskryminacyjna wskazana w definicji kryterium dot. stosowania zapisów KPP?
13. Czy system wyboru projektów jest efektywny, w tym: czy system teleinformatyczny wymaga usprawnień w celu zwiększenia efektywności procesu wyboru projektów oraz czy procedury dotyczące naboru, oceny i wyboru projektów wymagają usprawnień?
14. Czy kryteria i inne elementy systemu wyboru projektów przyjęte w programie wspierają projekty przyczyniające się do rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych regionu oraz umożliwiają wybór projektów realizowanych z poszanowaniem zasady DNSH² i/lub wspierających specjalizacje regionalne i Obszary Strategicznej Interwencji³?
15. Czy kryteria i inne elementy systemu wyboru projektów zapewniają wybór projektów w szczególności komplementarnych oraz innowacyjnych o wyższym poziomie ryzyka?
16. W jaki sposób kryteria, w tym sposób dokumentowania ich spełnienia przez Beneficjentów oraz inne elementy systemu wyboru projektów powinny zostać zmodyfikowane i dlaczego? (z zachowaniem wymagań określonych w art. 73 rozporządzenia ogólnego, zapisów FEO 2021-2027 i specyfiki danego działania/typu przedsięwzięć)?
17. W jakim stopniu wykorzystano wnioski i rekomendacje wypracowane w ramach badań ewaluacyjnych wynikających z „Planu ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020”, a odnoszące się do kryteriów wyboru projektów, dla potrzeb opracowania kryteriów wyboru projektów w ramach programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027?

B. Analiza i ocena sposobu wdrażania programu w zakresie zgodności z zasadami równościowymi:

18. Czy przyjęte procedury zapewniają realizację zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON na każdym etapie wdrażania programu regionalnego, jeśli nie, to jakiego rodzaju zmiany należałoby wprowadzić?

² Zasada horyzontalna dla przedsięwzięć wspieranych środkami Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2021-2027 „nie czyni poważnych szkód” (ang. Do No Significant Harm).

³ Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w „Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. Opolskie 2030”, Opole, Październik 2021 r.

19. Czy i na ile zaprojektowany w ramach FEO 2021-2027 system zarządzania i wdrażania projektów jest zgodny z zapisami „Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”?
20. Czy i w jakim stopniu program regionalny odpowiada na występujące w regionie bariery w kontekście sytuacji osób narażonych na dyskryminację ze względu na przestanki określone w rozporządzeniu ogólnym i KPP (tj. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną)?
21. Czy i jakiego rodzaju zmiany należałoby wprowadzić w programie regionalnym, celem lepszego dopasowania wsparcia do faktycznych potrzeb grup docelowych narażonych na dyskryminację?
22. Czy i w jakim stopniu FEO 2021-2027 obejmuje wszystkie możliwe grupy występujące w województwie opolskim, które mogą być narażone na dyskryminację? Jeśli nie, to czy w regionie występują inne grupy narażone na dyskryminację oraz jakim wsparciem w ramach programu regionalnego należałoby je objąć?
23. Z jakimi wyzwaniami związanymi z wdrażaniem zasad równościowych mają do czynienia podmioty zarządzające i wdrażające program regionalny oraz sami beneficjenci/realizatorzy projektów? Jakich można zastosować środki zaradcze w kontekście zidentyfikowanych problemów/barier?
24. Jaki wpływ na realizację zasad równościowych i zapisów KPP oraz KPON w kontekście FEO 2021-2027 miało powołanie funkcji Koordynatora zasad równościowych oraz Koordynatora ds. KPP w ramach IZ i IP FEO 2021-2027? W jaki sposób polepszyć pracę koordynatorów celem usprawnienia wdrażania i upowszechniania zasad równościowych, KPP oraz KPON?
25. Czy wprowadzone w IZ FEO 2021-2027: Procedura służąca do włączania zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych do praktyki wdrażania programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027; Procedura składania zgłoszeń o podejrzeniu niezgodności z KPP do praktyki wdrażania programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 istotnie wpływają na realizację zasad równościowych oraz stosowania zapisów KPP i KPON? Jakich ulepszeń we wskazanych procedurach należałoby wdrożyć? Czy należałoby wprowadzić inne procedury, a jeśli tak to jakie?

Ponadto badanie zostało przeprowadzone z uwzględnieniem kryteriów ewaluacyjnych stosowanych w ocenie interwencji współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. W odniesieniu do specyfiki przedmiotowego zakresu – tj. oceny systemu wyboru projektów oraz wdrażania zasad równościowych w ramach FEO 2021–2027 – szczególny nacisk położono na cztery kluczowe kryteria: trafność, spójność, skuteczność oraz niedyskryminację.

Trafność - ocena trafności koncentrowała się na analizie adekwatności rozwiązań przyjętych w ramach FEO 2021–2027 w zakresie wdrażania horyzontalnych zasad równościowych –

w tym w szczególności zapisów KPP i KPON). Kryterium to obejmowało również ocenę stopnia, w jakim podejmowane działania są dopasowane do rzeczywistych potrzeb grup docelowych narażonych na dyskryminację oraz do zidentyfikowanych w regionie problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych.

Spójność - w ramach kryterium spójności oceniono zgodność kryteriów wyboru projektów oraz konstrukcji systemu ich wyboru z obowiązującym otoczeniem prawnym i programowym, w tym z zapisami rozporządzenia ogólnego UE, ustawy wdrożeniowej, krajowych wytycznych oraz treścią programu FEO 2021–2027. Analiza spójności miała na celu identyfikację ewentualnych niespójności logicznych lub proceduralnych oraz ich wpływu na jednolite i przejrzyste wdrażanie programu.

Skuteczność - kryterium skuteczności odnosiło się do oceny potencjału zastosowanych kryteriów oraz mechanizmów wyboru projektów w zakresie realizacji celów FEO 2021–2027. W szczególności analizowano, w jakim stopniu przyjęty system może przyczynić się do identyfikacji i wyboru projektów najlepiej wpisujących się w cele szczegółowe programu, a także jakie istnieją ograniczenia w tym zakresie.

Niedyskryminacja - w ramach tego kryterium badano, czy kryteria wyboru projektów oraz ich definicje zostały sformułowane w sposób wyczerpujący i jednoznaczny, tak aby obligowały beneficjentów do stosowania zasad równościowych, w tym zapisów KPP i KPON.

4. Metodologia

W trakcie realizacji badania nie zidentyfikowano istotnych trudności organizacyjnych ani problemów terenowych. Wszystkie zaplanowane komponenty badawcze zostały przeprowadzone zgodnie z harmonogramem, a ewentualne zmiany miały charakter doprecyzowujący i zostały uzgodnione z Zamawiającym. Najważniejszą zmianą w stosunku do zapisów OPZ było dookreślenie sposobu realizacji wywiadów z ekspertami regionalnymi. OPZ nie precyzował, że wywiady w tej grupie będą miały charakter dwuetapowy – decyzja o takim rozwiązaniu została podjęta w wyniku konsultacji z Zamawiającym, celem dopasowania zakresu wywiadów do specyfiki ról i wiedzy poszczególnych ekspertów. Drugą zmianą, mającą na celu zwiększenie trafności i wiarygodności wnioskowania, było rozszerzenie metodyki o badanie CAWI wśród przedstawicieli ekspertów zewnętrznych zasiadających w Komisjach Oceny Projektów (KOP). Łącznie wysłano ankiety do 48 osób, z czego 11 ekspertów wypełniło kwestionariusze w całości (co daje wskaźnik zwrotu 22,9%). Dodatkowy komponent został wdrożony dzięki bieżącej współpracy z Zamawiającym, który dostrzegł potrzebę uzupełnienia obrazu badawczego o tę perspektywę. Badanie ilościowe z beneficjentami i nieskutecznymi beneficjentami zostało zrealizowane w pełnej, zakładanej próbie zgodnie z założeniami, liczba ankiet łącznie w obu grupach to 161. Badania fokusowe (FGI) z przedstawicielami grup docelowych również przebiegły zgodnie z założeniami – podczas każdego spotkania

zapewniono odpowiednią liczebność uczestników, którzy aktywnie uczestniczyli w dyskusji. W wybranych sesjach FGI brał udział obserwator z ramienia Zamawiającego.

Badanie zostało zaprojektowane jako złożony proces badawczy, realizowany w ramach trzech komplementarnych komponentów: analizy danych zastanych, badań ilościowych oraz badań jakościowych. Taka konstrukcja pozwoliła na całościowe ujęcie przedmiotowych zagadnień oraz konfrontację zróżnicowanych źródeł danych w procesie analitycznym. Proces badawczy został podzielony na cztery powiązane ze sobą fazy:

- **Faza strukturalizacji** – obejmowała wstępną analizę danych zastanych, identyfikację problematyki badania oraz realizację I etapu wywiadów IDI z ekspertami regionalnymi. Jej celem było przygotowanie założeń metodycznych, określenie grup docelowych i zaplanowanie narzędzi badawczych.
- **Faza obserwacji** – etap gromadzenia materiału badawczego, w ramach którego prowadzona była pogłębiona analiza danych zastanych, a także realizacja badań ilościowych i jakościowych.
- **Faza analizy** – obejmująca analizy ilościowe, jakościowe oraz analizę danych zastanych, z wykorzystaniem triangulacji danych i podejścia logicznego do rekonstrukcji mechanizmów interwencji.
- **Faza oceny i rekomendacji** – zakończenie procesu badawczego poprzez formułowanie wniosków i rekomendacji oraz w kolejnym kroku przeprowadzenie panelu rekomendacyjnego służącego ich konsultacji i doprecyzowaniu.

W ramach przeprowadzonego badania zastosowano różnorodne metody i techniki gromadzenia danych, które umożliwiły kompleksową ocenę, wykorzystane podejście badawcze obejmowało takie techniki jak:

➔ **Analiza danych zastanych (desk research)**

Analiza danych zastanych (desk research) stanowiła integralny komponent metodologii badania, służący zarówno wstępnemu rozpoznaniu kontekstu instytucjonalnego, prawnego i programowego, jak również interpretacji danych pochodzących z badań empirycznych. Technika ta umożliwiła odtworzenie logiki interwencji programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 (FEO), ocenę warunków wdrażania zasad równościowych, a także weryfikację spójności i adekwatności systemu wyboru projektów.

Zgodnie z przyjętą metodyką, analiza danych zastanych objęła:

- dokumenty programowe i operacyjne,
- akty prawa unijnego i krajowego,
- dokumentację konkursową i kryteria oceny projektów,
- wytyczne i standardy wdrażania,
- dostępne wyniki wcześniejszych ewaluacji (np. w Bazie Badań Ewaluacyjnych KJE),
- treści publikowane na stronie funduszy UE w województwie opolskim.

Wykaz wszystkich wykorzystanych dokumentów i źródeł został zamieszczony w bibliografii raportu. Zawiera on zarówno dokumenty strategiczne, operacyjne, regulacyjne, jak i źródła literaturowe oraz dane wtórne (m.in. dane statystyczne, raporty ewaluacyjne i instrukcje aplikacyjne).

W ramach analizy wniosków o dofinansowanie ocenie poddano 524 wnioski o dofinansowanie projektów. Dobór miał charakter celowy – jego głównym założeniem było objęcie próbą wszystkich działań Programu, dla których ogłoszono nabory i które były wprowadzone do systemu LSI 2027 na moment prowadzenia analizy. Takie podejście umożliwiło uchwycenie zróżnicowania:

- typów projektów (społeczne, edukacyjne, inwestycyjne, B+R),
- specyfiki poszczególnych priorytetów i typów interwencji,
- podejść do realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji.

Taki sposób doboru zapewnił reprezentatywność tematyczną, umożliwiając identyfikację różnic w zakresie interpretacji i implementacji zapisów dotyczących równości szans, przeciwdziałania dyskryminacji oraz przestrzegania praw podstawowych – zarówno w projektach społecznych, jak i infrastrukturalnych czy badawczo-rozwojowych.

➔ **Badania jakościowe**

- **IDI (Individual In-depth Interview) – wywiady pogłębione z ekspertami regionalnymi.**

W ramach badania zrealizowano serię indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI), których celem było pogłębienie wiedzy na temat zgodności realizacji programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 z zasadami równości szans, a także identyfikacja barier i potrzeb grup narażonych na dyskryminację (Etap I i II badania z ekspertami). Dobór ekspertów miał charakter celowy i został dokonany w konsultacji z Zamawiającym, z uwzględnieniem wiedzy merytorycznej, doświadczenia zawodowego oraz powiązania z województwem opolskim. W badaniu uczestniczyli specjaliści reprezentujący sześć kluczowych obszarów: edukację, demografię i rynek pracy, politykę migracyjną (w tym mniejszości), zdrowie, usługi społeczne oraz infrastrukturę i środowisko. Scenariusze wywiadów zostały dostosowane tematycznie do zakresu kompetencji poszczególnych ekspertów.

Wywiady zrealizowano w dwóch turach, przy czym w obu etapach udział wzięli ci sami respondenci (łącznie 6 osób):

- **etap I** – przed zatwierdzeniem informacji metodologicznej (6 wywiadów),
- **etap II** – po zatwierdzeniu informacji metodologicznej (6 wywiadów).

I etap badania z ekspertami regionalnymi został przeprowadzony po to by zidentyfikować grupy narażone na dyskryminację i określić czy istnieje potrzeba pogłębienia wiedzy w tym obszarze poprzez uruchomienie dodatkowych badań (opcjonalne wywiady grupowe) z instytucjami działającymi na rzecz osób doświadczających/narażonych na dyskryminację.

II etap badania IDI z ekspertami regionalnymi miał na celu pogłębienie tematyki w szczególności w obszarze pytań badawczych koncentrujących się na ocenie, na ile Program FEO 2021-2027 odpowiada na bariery, z jakimi zmagają się osoby narażone na dyskryminację ze względu na przesłanki określone w unijnych regulacjach takie jak płeć, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność czy orientacja seksualna. Istotnym aspektem badania miała być również analiza, czy wsparcie oferowane w ramach Programu jest adekwatne do potrzeb tych grup i w jakim stopniu przyczynia się do eliminacji występujących w regionie barier. W ramach badania miały zostać także zidentyfikowane potencjalne zmiany, które mogłyby zwiększyć skuteczność Programu w zakresie wspierania osób narażonych na wykluczenie. Szczególna uwaga miała być również zwrócona na propozycje modyfikacji, które pozwolą lepiej dostosować działania do rzeczywistych potrzeb grup docelowych.

W sumie przeprowadzono **12 wywiadów pogłębionych** (6 w pierwszym etapie i 6 w drugim). Wyniki obu tur posłużyły jako podstawa do weryfikacji i pogłębienia wniosków płynących z analizy desk research oraz udzielenia odpowiedzi na pytania ewaluacyjne nr 20–22.

FGI (focus group interviews) – w ramach badania zrealizowano łącznie 7 zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI), każdy z udziałem przedstawicieli jednej z poniższych grup interesariuszy:

1. Instytucja Zarządzająca FEO 2021–2027 (UMWO – Departament Programowania Funduszy Europejskich) – 1 wywiad FGI z osobami odpowiedzialnymi za programowanie i realizację naborów w ramach EFS+ i EFRR;
2. Instytucja Pośrednicząca FEO 2021–2027 (Wojewódzki Urząd Pracy) – 1 wywiad FGI z osobami odpowiedzialnymi za programowanie i realizację naborów w ramach EFS+;
3. Instytucja Pośrednicząca FEO 2021–2027 (Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki) – 1 wywiad FGI z osobami odpowiedzialnymi za programowanie i realizację naborów w ramach EFRR;
4. Przedstawiciele Komitetu Monitorującego FEO 2021–2027 oraz Grupy roboczej ds. realizacji zasady partnerstwa (spoza instytucji wdrażających) – 1 wywiad FGI;
5. Koordynatorzy zasad równościowych i ds. Karty praw podstawowych w IZ i IP FEO 2021–2027 – 1 wywiad FGI;
6. Eksperti regionalni – 1 wywiad FGI, z udziałem ekspertów reprezentujących sześć obszarów tematycznych: edukacja, demografia i rynek pracy, polityka migracyjna (w tym mniejszości), zdrowie, usługi społeczne, infrastruktura i środowisko;
7. Beneficjenci projektów realizowanych w ramach FEO 2021–2027 – 1 FGI.

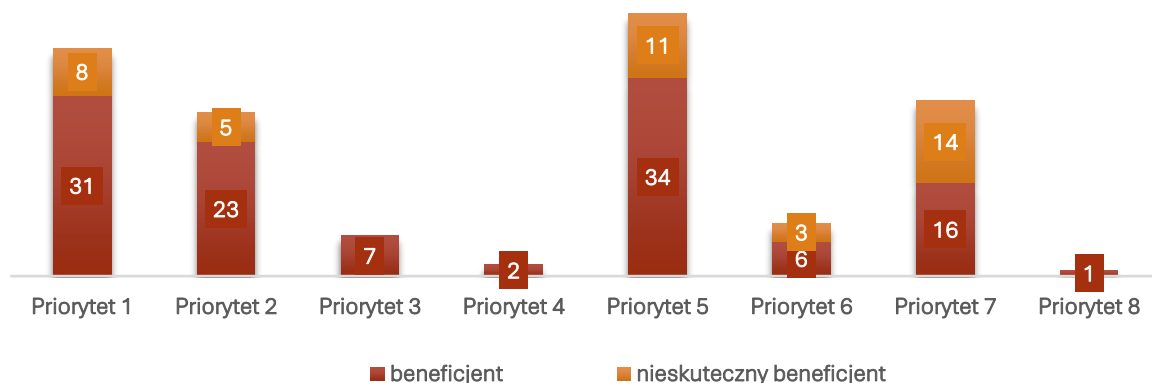
Dobór uczestników do poszczególnych grup miał charakter celowy i został przeprowadzony w uzgodnieniu z Zamawiającym. Kryteriami doboru były: wiedza i doświadczenie zawodowe uczestników, zakres obowiązków służbowych oraz rola w systemie wdrażania i monitorowania programu. Każda z grup stanowiła źródło cennych informacji, umożliwiających doprecyzowanie rekomendacji i zapewnienie ich operacyjności w kontekście realiów instytucjonalnych województwa opolskiego.

Badania jakościowe pozwoliły pogłębić wybrane zagadnienia i zidentyfikować perspektywy aktorów instytucjonalnych oraz społecznych, szczególnie w odniesieniu do adekwatności wsparcia, barier wdrażania zasad równościowych oraz praktyk stosowanych w ramach kryteriów wyboru projektów.

➔ Badania ilościowe

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone z wykorzystaniem metod CAWI i CATI (mix-mode). W wersji CATI ankieterzy zadawali pytania telefonicznie, korzystając z systemu komputerowego umożliwiającego automatyczne filtrowanie treści, eliminujące błędy i zwiększające jakość danych. W wersji CAWI respondenci samodzielnie wypełniali ankietę online na podstawie przesłanego linku. W przypadku niskiego zwrotu ankieterzy wspierali proces zbierania danych. Badaniem objęto niepowtarzalnych beneficjentów FEO 2021–2027: zarówno skutecznych (322), jak i nieskutecznych (129). Łączna liczebność próby wyniosła 161 ankiet – 120 wśród beneficjentów skutecznych (75%) i 41 wśród nieskutecznych (25%). Dobór próby miał charakter całkowity – ankietę została skierowana do wszystkich beneficjentów (z wyłączeniem osi Pomoc techniczna), przy założeniu jednorazowego udziału w przypadku wielu projektów w ramach tego samego działania. Rozkład próby został ostatecznie zaktualizowany na etapie realizacji terenowej badania, po dodatkowej, szczegółowej weryfikacji bazy wnioskodawców. Z bazy głównej usunięto powtarzających się i nieskutecznych wnioskodawców, co pozwoliło objąć badaniem wyłącznie niepowtarzalnych beneficjentów FEO 2021–2027 – zarówno skutecznych (322), jak i nieskutecznych (129). Badania ankietowe dostarczyły danych liczbowych umożliwiających weryfikację skali zjawisk i postaw, a także zidentyfikowanie zależności i tendencji w obszarze zgodności wdrażania FEO 2021–2027 z zasadami równościowymi oraz skuteczności systemu wyboru projektów.

Wykres 1. Rozkład próby.



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

Dodatkowo badanie zostało uzupełnione o pomiar CAWI z przedstawicielami ekspertów zewnętrznych wchodzących w skład Komisji Oceny Projektów (KOP). Ankiety zostały rozestane

do 48 ekspertów zewnętrznych, uzyskano 11 w pełni uzupełnionych kwestionariuszy, co daje wskaźnik zwrotu na poziomie 22,9%. Pomiar ten miał na celu uzyskanie perspektywy oceniających projekty .

Triangulacja danych i technik badawczych

W całym procesie badawczym zastosowano podejście **triangulacyjne**, które zakłada systematyczne łączenie i konfrontowanie trzech źródeł danych:

- danych zastanych (desk research),
- wyników badań ilościowych,
- wyników badań jakościowych.

Takie podejście:

- zwiększa trafność i wiarygodność uzyskanych wyników,
- pozwala weryfikować spójność ustaleń wyprowadzanych z różnych metodologii,
- sprzyja pełniejszemu zrozumieniu mechanizmów rządzących wdrażaniem FEO 2021– 2027,
- umożliwia rekonstrukcję logiki interwencji i identyfikację jej faktycznych efektów.

5. Wyniki badania

5.1. Analiza i ocena kryteriów i systemu wyboru projektów

W ramach niniejszego raportu dokonano kompleksowej analizy systemu wyboru projektów oraz stosowanych kryteriów oceny w programie Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 (FEO 2021–2027). Celem przeprowadzonych analiz była ocena trafności, przejrzystości i efektywności mechanizmów wyboru projektów, a także ich zgodności z wymogami prawa unijnego i zapisami programu operacyjnego.

Analizą objęto w szczególności:

- Zgodność kryteriów i systemu wyboru z zapisami FEO 2021–2027 – oceniono, czy obowiązujące rozwiązania zapewniały zgodność projektów z zakresem interwencji, celami szczegółowymi, dostępnością dla osób z niepełnosprawnościami, zasadą równości szans, KPP, KPON, zasadą zrównoważonego rozwoju oraz unijną polityką środowiskową (art. 11 i 191 ust. 1 TFUE).
- Zdolność systemu do selekcji projektów efektywnie realizujących cele programu – zweryfikowano, czy kryteria umożliwiały preferencję dla projektów wpisujących się w logikę interwencji, osiągających zakładane wskaźniki i rozwiązujących problemy społeczno-gospodarcze regionu.
- Uwzględnienie zasad równościowych i polityk horyzontalnych – przeanalizowano, w jakim stopniu kryteria obligowały beneficjentów do stosowania KPP i KPON oraz jak funkcjonowała klauzula antydyskryminacyjna w dokumentacji konkursowej.
- Efektywność proceduralną – zbadano przejrzystość i zrozumiałość kryteriów dla wnioskodawców, adekwatność wymaganej dokumentacji, proporcjonalność obciążeń oraz sprawność działania systemu teleinformatycznego.
- Transparentność i bezstronność systemu – oceniono, czy system zapewniał niedyskryminujące i uczciwe warunki oceny projektów oraz czy stosowane kryteria były jednoznacznie zdefiniowane i spójnie interpretowane.
- Ocena relacji pomiędzy kwotą wsparcia, zakresem działań i celami projektów – przeanalizowano, czy kryteria wspierały wybór projektów o wysokiej efektywności kosztowej i rzeczywistym potencjale oddziaływania.
- Ocena kompletności i proporcjonalności dokumentów wymaganych we wniosku o dofinansowanie – zweryfikowano, czy instytucje wymagają wyłącznie niezbędnych danych i dokumentów oraz jakich dokumentów wymagać od Wnioskodawców celem potwierdzenia spełnienia przez nich wymogów opisanych w poszczególnych kryteriach (innych od tych obecnie wskazywanych w dokumentacji instytucji organizujących konkurs).
- Wykorzystanie doświadczeń z perspektywy 2014–2020 – sprawdzono, w jakim stopniu opracowane kryteria wyboru projektów w FEO 2021–2027 bazowały na wnioskach z poprzednich badań ewaluacyjnych Regionalnego Programu Operacyjnego.

Wnioski z analiz zostały szczegółowo przedstawione w kolejnych rozdziałach raportu.

5.1.1. Ocena systemu wyboru projektów - poprawność konstrukcji

Chcąc dokonać analizy systemu wyboru projektów, należy wyjść od opisu jego konstrukcji. Wybór projektów do dofinansowania w ramach Funduszy Europejskich to proces wymagający przejrzystości, rzetelności i zgodności z założeniami programu. W województwie opolskim system ten został zaprojektowany tak, aby zapewnić maksymalną efektywność wykorzystania środków z dwóch kluczowych funduszy – EFRR oraz EFS+. W zależności od rodzaju projektu i jego znaczenia dla regionu, stosuje się dwa tryby wyboru: konkurencyjny, w którym projekty rywalizują ze sobą na zasadach konkursu, oraz niekonkurencyjny, przeznaczony dla projektów systemowych, strategicznych lub zleczanych konkretnym instytucjom. Niezależnie od trybu, każdy projekt musi przejść wieloetapową ocenę, która weryfikuje m.in. jego zgodność z celami programu, jak i jego jakość, trwałość oraz wpływ społeczny lub gospodarczy. W ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego 2021–2027, ocena projektów zgłaszanych do EFS+ w trybie konkursowym przebiega według precyzyjnie określonej procedury, opisanej w Regulaminie KOP. Proces ten ma na celu zapewnienie rzetelnej i bezstronnej oceny wniosków oraz wybór tych projektów, które najlepiej wpisują się w cele programu i gwarantują najwyższą jakość realizacji. Proces oceny projektów w ramach EFS+ w trybie niekonkurencyjnym w województwie opolskim przebiega podobnie jak w przypadku trybu konkurencyjnego według szczegółowo określonej procedury, której celem jest zapewnienie rzetelności i przejrzystości wyboru projektów finansowanych ze środków funduszy europejskich. Proces ten obejmuje dwa podstawowe etapy: ocenę formalną i ocenę merytoryczną, zakończone sporządzeniem protokołu końcowego. Ogólnie rzecz ujmując system wyboru projektów zamyka się w następującym schemacie:

Tabela 2. Opis systemu wyboru projektów - Europejski Fundusz Społeczny (EFS+) – tryb konkurencyjny i niekonkurencyjny.

Etap	Opis procedury – tryb konkurencyjny	Opis procedury – tryb niekonkurencyjny
Etap 1: Ocena formalna dostępowa	To pierwszy etap weryfikacji wniosku, który prowadzi pracownik Instytucji Zarządzającej (IZ) lub Instytucji Pośredniczącej (IP) będący członkiem Komisji Oceny Projektów (KOP). Sprawdzana jest zgodność z podstawowymi kryteriami formalnymi, np. terminowość złożenia wniosku, poprawne podpisanie, złożenie we właściwej formie.	Nie dotyczy.

Etap	Opis procedury – tryb konkurencyjny	Opis procedury – tryb niekonkurencyjny
Etap 2: Ocena formalna	Ocena odbywa się na podstawie listy sprawdzającej, gdzie dla każdego kryterium możliwa jest odpowiedź: TAK / NIE / NIE DOTYCZY. Brak spełnienia choć jednego z kryteriów oznacza ocenę negatywną i zakończenie procesu oceny dla danego projektu. Nie przewiduje się możliwości uzupełnień na tym etapie.	
	Projekty, które przeszły ocenę dostępową, poddawane są szczegółowej ocenie formalnej, również prowadzonej przez pracownika IZ/IP. Na tym etapie możliwe jest uzupełnienie wniosku lub złożenie wyjaśnień, jeśli zostały spełnione warunki z regulaminu konkursu. Dla każdego kryterium można wskazać: TAK / NIE / DO KOREKTY / NIE DOTYCZY. W przypadku pozytywnej oceny (wszystkie kryteria spełnione lub poprawione) projekt kierowany jest do oceny merytorycznej. Ocena negatywna (z prawem do protestu) następuje przy niespełnieniu choć jednego kryterium.	Ocena indywidualna – jeden pracownik IZ/IP, będący członkiem Komisji Oceny Projektów (KOP), analizuje wniosek na podstawie listy kryteriów formalnych i oznacza każde z nich jako: • TAK (spełnione), • NIE (niespełnione), • DO KOREKTY (możliwość poprawy/uzupełnienia), • NIE DOTYCZY. Możliwość poprawy – jeżeli regulamin to dopuszcza, wnioskodawca może zostać jednokrotnie wezwany do złożenia wyjaśnień lub uzupełnienia dokumentacji (przy zachowaniu zasady równego traktowania). Decyzja – projekt: • przechodzi do oceny merytorycznej, jeśli żadne kryterium nie zostało ocenione negatywnie,

Etap	Opis procedury – tryb konkurencyjny	Opis procedury – tryb niekonkurencyjny
Etap 3: Ocena merytoryczna	Oceny dokonuje para oceniałych: dwóch pracowników IZ/IP lub ekspertów zewnętrznych, lub para mieszana. Ocenie podlegają kryteria merytoryczne bezwzględne (spełnia / nie spełnia / do negocjacji / nie dotyczy) oraz punktowe (liczba punktów x waga). Projekt może otrzymać: - ocenę pozytywną i zostać skierowany do rozstrzygnięcia konkursu, - skierowanie do negocjacji (jeśli są zastrzeżenia do niektórych kryteriów), - ocenę negatywną (gdy projekt nie spełnia kryteriów bezwzględnych lub uzyska <60% punktów). W przypadku znacznych rozbieżności w ocenie (np. jeden oceniacz uzna kryterium za spełnione, a drugi nie), projekt kierowany jest do trzeciego oceniaczego.	- otrzymuje ocenę negatywną, jeśli choć jedno kryterium jest niespełnione. Dokumentacja – wyniki oceny są zapisywane w protokole cząstkowym, który po podpisaniu przez Przewodniczącego/Zastępcę KOP oraz zatwierdzeniu przez IZ/IP, kończy formalnie ten etap. Ocena zespołowa – każda ocena merytoryczna jest dokonywana przez parę oceniałych (2 pracowników IZ/IP, pracownika i eksperta, 2 ekspertów lub – w określonych przypadkach – jednego pracownika IP). Losowanie – projekty oraz składy par oceniałych są losowane, a skład dobierany tak, aby zapewnić bezstronność (np. wykluczenie osób powiązanych z wnioskodawcą). Ocena kryteriów merytorycznych – każdy oceniacz wypełnia listę sprawdzającą wskazując przy każdym kryterium jedną z opcji: - TAK, - NIE, - DO KOREKTY, - NIE DOTYCZY. Możliwość poprawy – wnioskodawca może zostać maksymalnie dwukrotnie wezwany do złożenia wyjaśnień lub poprawienia/uzupełnienia projektu.

Etap	Opis procedury – tryb konkurencyjny	Opis procedury – tryb niekonkurencyjny
		Rozbieżności w ocenie – w przypadku znaczących różnic (np. jedna ocena pozytywna, druga negatywna), projekt kierowany jest do trzeciego oceniającego. Ostateczna ocena musi pochodzić z dwóch zgodnych list ocen. Dokumentacja – po zakończeniu oceny merytorycznej Sekretarz KOP sporządza protokół cząstkowy.
Etap 4: Negocjacje	Negocjacje to możliwość poprawienia projektu w zakresie kryteriów ocenionych z zastrzeżeniem. IZ/IP przekazuje Wnioskodawcy warunki negocjacyjne, a ten może przestać poprawiony wniosek. Końcowa ocena dokonywana jest na podstawie kryterium negocjacyjnego (zerojedynkowego). Niespełnienie warunków lub brak środków na dofinansowanie może skutkować oceną negatywną.	Nie dotyczy.
Etap 5: Protokół końcowy i zatwierdzenie	Po zakończeniu wszystkich etapów Sekretarz KOP sporządza protokół końcowy z listą projektów: • ocenionych pozytywnie, • ocenionych pozytywnie po negocjacjach, • ocenionych negatywnie na etapie formalnym, merytorycznym lub negocjacyjnym.	Po zakończeniu wszystkich etapów Sekretarz KOP sporządza protokół końcowy z listą projektów: • ocenionych pozytywnie - spełniających kryteria wyboru projektów, • ocenionych negatywnie ze względu na niespełnienie co najmniej jednego kryterium formalnego,

Etap	Opis procedury – tryb konkurencyjny	Opis procedury – tryb niekonkurencyjny
	Listę zatwierdza odpowiednio IZ lub IP. To formalnie kończy procedurę oceny projektu.	ocenionych negatywnie ze względu na niespełnienie co najmniej jednego kryterium merytorycznego. Listę zatwierdza odpowiednio IZ lub IP. To formalnie kończy procedurę oceny projektu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych, w tym w szczególności regulaminu KOP.

Tabela poniżej przedstawia w syntetyczny sposób kolejne etapy procesu oceny projektów w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), uwzględniając zarówno tryb konkurencyjny, jak i niekonkurencyjny. Opis obejmuje kluczowe elementy procedury dla każdego etapu – od weryfikacji formalnej, przez ocenę merytoryczną i środowiskową (jeśli dotyczy), aż po rozstrzygnięcie postępowania. Celem zestawienia jest ułatwienie zrozumienia, jak przebiega proces wyboru projektów i jakie różnice występują między obiema ścieżkami naboru.

Tabela 3. Opis systemu wyboru projektów - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – tryb konkurencyjny i niekonkurencyjny.

Etap	Opis procedury
Etap 1: Ocena formalna dostępową (dotyczy wyłącznie trybu konkurencyjnego)	To pierwszy etap weryfikacji formalnej, który polega na sprawdzeniu, czy projekt spełnia kryteria umożliwiające dopuszczenie go do dalszej oceny. - Ocenę przeprowadza jeden pracownik IZ/IP będący członkiem KOP (w wyjątkowych przypadkach dwóch). - Każde kryterium jest oceniane na liście sprawdzającej w formacie: „TAK”, „NIE” lub „NIE DOTYCZY”. - Na tym etapie nie dopuszcza się możliwości uzupełnień ani korekt ze strony wnioskodawcy. - Projekty, które pozytywnie przechodzą ocenę, są kierowane do dalszej oceny formalnej. - Projekty ocenione negatywnie są odrzucane i wnioskodawcy przysługuje prawo do złożenia protestu. - Wyniki oceny są zatwierdzane protokołem cząstkowym
Etap 2: Ocena formalna	Ten etap polega na kompleksowej weryfikacji zgodności projektu z kryteriami formalnymi, m.in. poprawności dokumentów, kwalifikowalności wnioskodawcy i kompletności załączników.

Etap	Opis procedury
Etap 3: Ocena merytoryczna	- Ocenę przeprowadza pracownik IZ/IP – najczęściej ta sama osoba, która prowadziła ocenę dostępową. - Wnioskodawca może zostać wezwany do uzupełnienia dokumentacji lub złożenia wyjaśnień, co jest szczególnie ważne w trybie niekonkurencyjnym (w trybie konkurencyjnym obowiązują ograniczenia). - Każde kryterium oceniane jest na liście sprawdzającej – możliwe opcje: „TAK”, „NIE”, „NIE DOTYCZY” i „DO KOREKTY”. - W przypadku poprawy lub uzupełnienia dokumentów, oceniający ponownie wypełnia listę sprawdzającą. - Pozytywna ocena pozwala przejść do oceny merytorycznej, natomiast negatywna skutkuje odrzuceniem projektu. - W trybie konkurencyjnym wnioskodawcy przysługuje prawo do protestu od wyniku oceny formalnej. Najważniejszy etap decydujący o jakościowym dopuszczeniu projektu do dofinansowania. Ocenie podlegają m.in. uzasadnienie potrzeby realizacji, innowacyjność, trwałość rezultatów, efektywność kosztowa czy wpływ projektu na rozwój regionu. - Oceny dokonuje Zespół oceniający złożony z dwóch osób (pracownicy IZ/IP lub eksperci), a w uzasadnionych przypadkach także jednoosobowo. - Składy Zespołów oraz przydział projektów są wyznaczane losowo – w obecności minimum dwóch członków KOP. - Członkowie Zespołu oceniającego wypełniają niezależnie od siebie listy sprawdzające, a ocena opiera się zarówno na kryteriach bezwzględnych („TAK”/„NIE”), jak i punktowych. - W przypadku rozbieżności w ocenie (np. jedna osoba ocenia kryterium na „TAK”, druga na „NIE”), projekt trafia do trzeciego oceniającego. Ocena końcowa powstaje na podstawie dwóch najbardziej zbieżnych ocen. - W trybie konkurencyjnym: - Projekt musi spełniać wszystkie kryteria bezwzględne oraz uzyskać co najmniej 60% punktów, aby zostać ocenionym pozytywnie. - Na podstawie punktacji tworzona jest lista rankingowa projektów kwalifikujących się do dofinansowania, uwzględniająca limity budżetowe. - W przypadku równej liczby punktów stosuje się kryteria rozstrzygające, np. punktację szczegółową lub inne wskaźniki.

Etap	Opis procedury
Etap 4: Ocena środowiskowa (jeśli dotyczy projektu)	- W trybie niekonkurencyjnym: - Projekt oceniany jest bez porównywania z innymi – liczy się jedynie spełnienie kryteriów. - Brak tworzenia listy rankingowej; projekt może uzyskać dofinansowanie, jeśli spełnia wszystkie wymagania.
	Ocena ta może zostać przeprowadzona na każdym etapie – również po zakończeniu etapu oceny merytorycznej. Przeprowadzana jest przez pracownika IZ/IP lub eksperta ds. środowiska. W przypadku zastrzeżeń, wnioskodawca może zostać wezwany do uzupełnienia dokumentów, co niekiedy wydłuża proces nawet do 6 miesięcy. W trybie niekonkurencyjnym ocena środowiskowa dotyczy konkretnego projektu; w konkurencyjnym – w relacji do całej grupy projektów.
Etap 5: Rozstrzygnięcie postępowania	Po zakończeniu wszystkich ocen Sekretarz KOP sporządza protokoły cząstkowe i końcowe. Decyzję o wyborze projektów do dofinansowania podejmuje Zarząd Województwa Opolskiego w formie uchwały. W trybie konkurencyjnym decyduje m.in. miejsce na liście rankingowej oraz dostępność środków. W trybie niekonkurencyjnym, decyzja o dofinansowaniu zapada po pozytywnej ocenie i zatwierdzeniu przez IZ/IP.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych, w tym w szczególności regulaminu KOP.

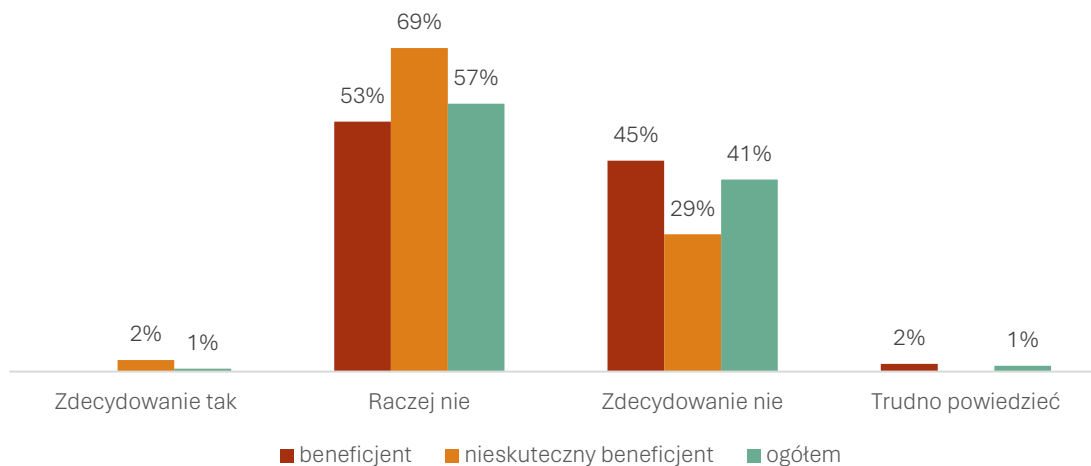
Szczegółowe wyniki badania na grupie beneficjentów i nieskutecznych wnioskodawców poddano osobnej analizie, tak aby pokazać ich perspektywę. Celem przeprowadzonego badania ankietowego było uzyskanie opinii osób uczestniczących w procedurach wyboru projektów realizowanych w ramach Programu, zarówno w trybie konkurencyjnym, jak i niekonkurencyjnym. Badanie koncentrowało się na ocenie klarowności, przydatności oraz adekwatności dokumentacji konkursowej, skuteczności kanałów informacyjnych oraz przejrzystości procedur aplikacyjnych i odwoławczych. Istotnym aspektem analizy była również ocena zgodności dokumentów i działań instytucji organizujących konkursy z oczekiwaniami i potrzebami wnioskodawców — zarówno tych, którzy uzyskali dofinansowanie, jak i tych, których wnioski zostały odrzucone.

Zdecydowana większość respondentów (98,1%) nie miała trudności z dostępem do informacji o konkursach lub naborach (dla trybu niekonkurencyjnego)⁴, co potwierdza skuteczność i przejrzystość działań komunikacyjnych prowadzonych przez instytucje odpowiedzialne za wdrażanie Programu. Tak wysoki poziom zadowolenia ze strony beneficjentów świadczy

⁴ Nie ma znaczących różnic w ocenie pomiędzy podmiotami wybieranymi w trybie konkurencyjnym i niekonkurencyjnym (odpowiednio 97% i 100% na odpowiedzi raczej nie i zdecydowanie nie).

o tym, że obowiązujące kanały informacyjne są nie tylko odpowiednio zaprojektowane pod względem dostępności, lecz także trafnie dobrane do potrzeb odbiorców. Trudności z dostępem do informacji zgłosił zaledwie 0,6% ogółu respondentów – i były to wyłącznie osoby z grupy nieskutecznych beneficjentów, co może świadczyć o marginalnym charakterze barier w tym zakresie oraz o ich potencjalnym związku z mniejszym doświadczeniem tych podmiotów w aplikowaniu o środki unijne.

Wykres 2. Czy respondenci dostrzegali trudności z dostępem do informacji o konkursie lub naborze w trybie niekonkurencyjnym?



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

Głównym kanałem pozyskiwania wiedzy o naborach była strona internetowa Funduszy Europejskich dla Opolskiego 2021–2027 – korzystało z niej 80,7% beneficjentów i 82,9% nieskutecznych beneficjentów. Tak wysoki odsetek korzystania z dedykowanego portalu wskazuje, że wnioskodawcy są podmiotami zorientowanymi w systemie funduszy europejskich i potrafią samodzielnie zidentyfikować wiarygodne źródła informacji. Oznacza to, że proces aplikowania nie ma charakteru przypadkowego – beneficjentami są najczęściej organizacje i instytucje posiadające co najmniej podstawowe doświadczenie w aplikowaniu o środki lub dobrze przygotowane do poruszania się w systemie.

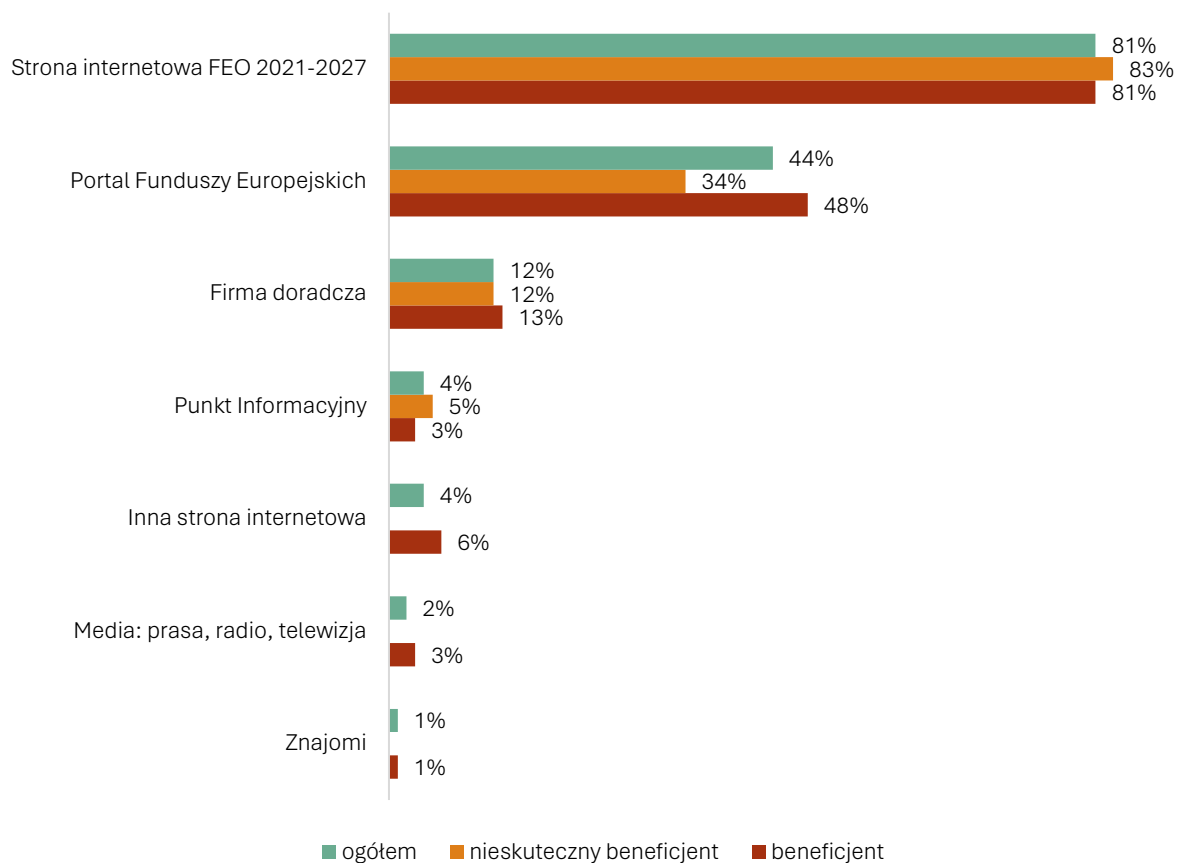
Drugim najczęściej wskazywanym źródłem informacji był ogólnopolski Portal Funduszy Europejskich (47,9% beneficjentów⁵ i 34,1% nieskutecznych beneficjentów), co również potwierdza, że aplikujący dysponują umiejętnością samodzielnego wyszukiwania i weryfikacji oficjalnych informacji o konkursach. Zdecydowanie rzadziej sięgano po inne źródła, takie jak inne strony internetowe (4% ogółu badanych), Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich (4% ogółu badanych), media tradycyjne (2% ogółu badanych) czy kontakty nieformalne. Warto

⁵ Zawsze, gdy w raporcie mowa o beneficjentach, należy rozumieć przez to beneficjentów którzy skutecznie aplikowali o środki w ramach FEO i podpisali umowę o dofinansowanie. Zaś nieskuteczni beneficjenci to wnioskodawcy, którzy złożyli wniosek o dofinansowanie, ale nie został on zakwalifikowany do dofinansowania.

także odnotować, że z pomocy firm doradczych korzystało jedynie 12,6% beneficjentów i 12,2% nieskutecznych beneficjentów, co może wskazywać na relatywnie samodzielne przygotowywanie wniosku o dofinansowanie.

Zebrane dane empiryczne prowadzą do wniosku, że system informowania o naborach w ramach FEO 2021–2027 jest nie tylko dobrze zaprojektowany, ale także intuicyjnie wykorzystywany przez grupy docelowe. Wysoki poziom znajomości źródeł oraz niski poziom zgłaszanych trudności potwierdzają, że konstrukcja systemu aplikacyjnego – przynajmniej na etapie pozyskiwania informacji – nie stanowi bariery w dostępie do funduszy, a raczej jest pozytywnym wyróżnikiem.

Wykres 3. Źródła informacji wykorzystywane przy poszukiwaniu informacji o konkursie lub naborze w przypadku naboru niekonkurencyjnego.



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

* Uwaga: pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru – respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź, dlatego suma wskazań przekracza 100%.

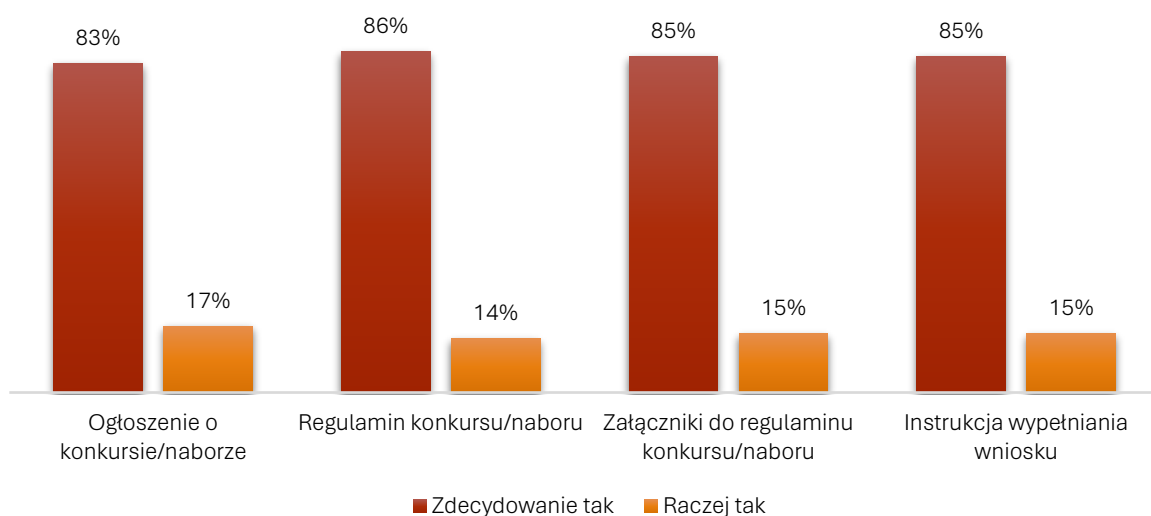
*w grupie nieskutecznych wnioskodawców nie pojawiły się wskazania na znajomych, media, i inne strony internetowe, jako źródło informacji.

W kolejnym kroku poddano analizie zrozumiałość kluczowych dokumentów aplikacyjnych dostępnych dla wnioskodawców. Wyniki badania wskazują na bardzo wysoką ocenę zrozumiałości kluczowych dokumentów aplikacyjnych przez respondentów – zarówno beneficjentów, jak i nieskutecznych wnioskodawców. W analizowanej pięciostopniowej skali, w której najwyższą oceną było „zdecydowanie tak” (oznaczające pełne zrozumienie dokumentu), odsetek wskazań tej odpowiedzi wynosił od 83% do 86%, w zależności od rodzaju dokumentu. Pozostałe odpowiedzi mieściły się wyłącznie w kategorii „raczej tak” (14%–17%). Co istotne, żaden z respondentów nie zaznaczył odpowiedzi „raczej nie”, „zdecydowanie nie” ani „trudno powiedzieć”.

Najlepiej oceniono regulamin konkursu/naboru – aż 86% respondentów uznało go za zdecydowanie zrozumiały, a 14% za raczej zrozumiały. Niewiele niższe, lecz wciąż bardzo wysokie, noty uzyskały instrukcja wypełniania wniosku (85% „zdecydowanie tak”, 15% „raczej tak”) oraz załączniki do regulaminu (85% i 15%). Ogłoszenie o konkursie/naborze uzyskało najmniej wskazań „zdecydowanie tak” (83%), choć różnice są nieznaczne i statystycznie nieistotne.

Tak jednoznacznie pozytywna struktura odpowiedzi potwierdza, że dokumenty wdrożeniowe w ramach trybu konkurencyjnego i niekonkurencyjnego zostały przygotowane w sposób przejrzysty i zrozumiały, a ich konstrukcja nie budzi większych wątpliwości wśród aplikujących. Może to wynikać zarówno z dobrej jakości opracowania dokumentów, jak i z faktu, że wśród respondentów przeważały osoby posiadające wcześniejsze doświadczenia z funduszami unijnymi.

Wykres 4. Ocena zrozumiałości treści dokumentów dotyczących konkursu/naboru w trybie niekonkurencyjnym (ocena na skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza „zdecydowanie tak” – dokument jest zrozumiały).



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

Wysoka ocena zrozumiałości dokumentów aplikacyjnych potwierdza, że przyjęte rozwiązania formalne i organizacyjne są w warstwie językowej zrozumiałe dla użytkowników. Zarówno ogłoszenia, regulaminy, jak i instrukcje są postrzegane jako przejrzyste i pomocne w procesie przygotowania wniosków oraz zrozumieniu zasad oceny projektów. Potwierdzają to wypowiedzi uczestników wywiadów jakościowych, którzy zwracali uwagę na wysoki poziom merytoryczny dokumentacji:

„Standardy, które są teraz, one faktycznie pozwalają usystematyzować podejście do wniosku, to jest bardzo pomocne, szczególnie jeśli ktoś już wcześniej aplikował.” – FGI z beneficjentami.

Przygotowanie wniosku o dofinansowanie – zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym – wymaga od wnioskodawców zaangażowania i dobrej znajomości zasad naboru oraz kryteriów oceny. Wraz ze wzrostem doświadczenia rośnie również umiejętność formułowania treści wniosku w sposób odpowiadający wymaganiom systemu wyboru projektów – co jest naturalnym efektem praktyki i znajomości mechanizmów oceny. Warto jednak podkreślić, że liczne działania podejmowane przez Instytucję Zarządzającą oraz Instytucje Pośredniczące – w szczególności jasne wytyczne, bieżące komunikaty, spotkania informacyjne i konsultacje – skutecznie wspierają potencjalnych beneficjentów na etapie przygotowywania dokumentacji aplikacyjnej. Z opinii respondentów wynika, że pomoc ta odgrywa ważną rolę, zwłaszcza dla mniej doświadczonych wnioskodawców, ułatwiając im interpretację kryteriów oraz powiązanie treści projektowej z oczekiwaniami oceniających.

„Wszystko jest niby opisane, ale jak się nie ma doświadczenia, to trudno to dobrze przełożyć na konkretne zapisy we wniosku.” – FGI z przedstawicielami IP.

Podobne spostrzeżenia pojawiły się także ze strony przedstawicieli Instytucji Zarządzającej:

„Zdarza się, że nawet przy dobrym pomysle projektowym ktoś nie potrafi opisać go tak, by spełniał kryteria. Pomocne są wtedy wzory, przykłady, a takich materiałów mogłoby być więcej.” – FGI z przedstawicielami IZ.

Powyższe podkreśla znaczenie praktycznego wsparcia i komunikacji w całym procesie aplikacyjnym. Dobrze funkcjonujące mechanizmy doradcze i informacyjne są istotnym czynnikiem sprzyjającym profesjonalnemu przygotowaniu projektów, co wpływa korzystnie zarówno na skuteczność aplikowania, jak i jakość realizowanych interwencji.

Z powyższych wypowiedzi wynika też, że istnieje potrzeba wzmocnienia komponentu edukacyjnego i doradczego – szczególnie dla mniej doświadczonych wnioskodawców – bez konieczności zmiany formalnych założeń dokumentów. Uczestnicy wywiadów wskazywali konkretne rozwiązania, które mogą poprawić funkcjonalność systemu:

„Najlepiej działają materiały krok po kroku, zwłaszcza takie z przykładami z życia, a nie tylko zapisami regulaminowymi.” – FGI z beneficjentami.

W związku z tym ważnym wnioskiem z badania jest dalsze rozwijanie zasobu materiałów wspierających – w formie poradników, nagrań instruktażowych, przykładów – które mogą istotnie ułatwić przygotowanie poprawnych i spójnych projektów. Takie działania sprzyjać będą zwiększeniu dostępności systemu, a tym samym realizacji zasady równości szans w dostępie do środków programu.

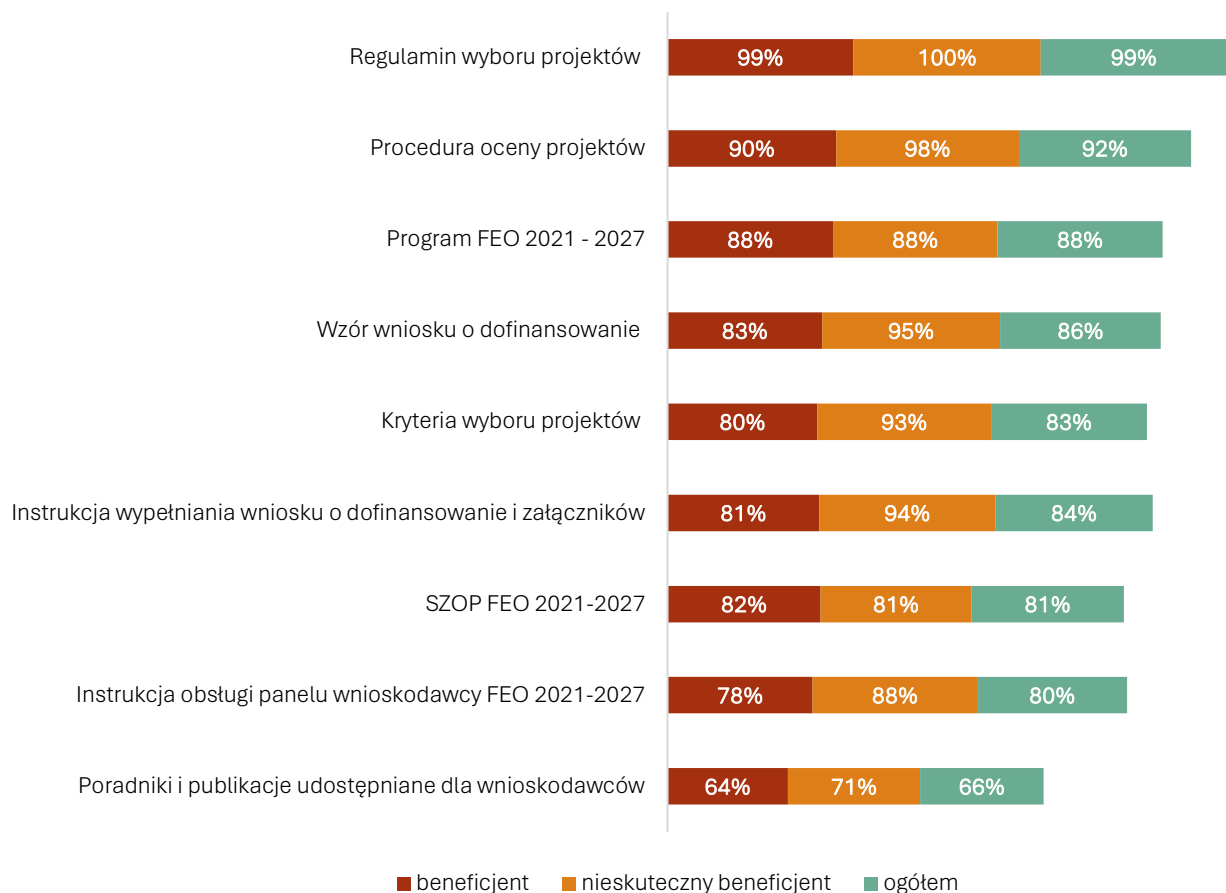
Zestawienie danych dotyczących zarówno stopnia zapoznania się z dokumentacją konkursową, jak i jej przydatności z punktu widzenia wnioskodawców, pozwala na sformułowanie kilku kluczowych wniosków. Zarówno beneficjenci, jak i nieskuteczni beneficjenci w przeważającej większości zapoznali się z najważniejszymi dokumentami – zwłaszcza z regulaminem wyboru projektów (odpowiednio 99% i 100%) i procedurą oceny projektów (90% i 97,6%).

Równie powszechna była znajomość wzoru wniosku, kryteriów oceny oraz instrukcji dotyczących jego wypełniania. Wyniki wskazujące, że 10% skutecznych i 2,4% nieskutecznych beneficjentów nie zapoznało się z dokumentem „Procedura oceny projektów”, mogą mieć kilka przyczyn i nie muszą jednoznacznie świadczyć o niedopełnieniu obowiązków przez respondentów. Przede wszystkim należy zauważyć, że deklaratorywny charakter badania sprzyja pewnym uproszczeniom lub błędom pamięci – respondenci mogli nieświadomie pominąć ten dokument w odpowiedzi, mimo że jego treść była im znana. Możliwe również, że zapoznanie się z dokumentem odbywało się pośrednio – np. za pośrednictwem osoby współpracującej przy przygotowaniu wniosku (np. doradcy zewnętrznego lub innego członka zespołu projektowego), co mogło wpłynąć na brak zaznaczenia tej odpowiedzi przez osobę odpowiadającą na ankietę. Taką interpretację wspierają także wcześniejsze doświadczenia z badaniami, w których respondenci korzystający z pomocy podmiotów zewnętrznych często deklarowali znajomość jedynie części dokumentów, mimo że w praktyce bazowali na ich treści. Nie można też wykluczyć, że niektórzy respondenci uznali „procedurę oceny projektów” za integralną część regulaminu i błędnie przyjęli, że jedno zaznaczenie wystarczy (szczególnie że zapoznanie się z samym regulaminem deklarowało aż 99–100% respondentów). Biorąc pod uwagę powyższe, oraz ogólnie wysoki poziom zapoznania się z dokumentacją konkursową, brak wskazania jednego z dokumentów przez niewielki odsetek respondentów należy traktować raczej jako niezamierzone pominięcie niż jako faktyczny brak dostępu lub zainteresowania jego treścią.

Te wyniki świadczą o rzetelnym przygotowaniu się wnioskodawców do procesu aplikacyjnego. Dokumenty, z którymi zapoznało się najwięcej respondentów (powyżej 85% badanych: wzór wniosku o dofinansowanie, program FEO 2021 – 2027, procedura oceny projektów, regulamin wyboru projektów) jednocześnie otrzymały bardzo wysokie noty za przydatność – średnio na poziomie 4,6–4,7 w skali pięciostopniowej. Oznacza to, że materiały te nie tylko były szeroko

wykorzystywane, ale również realnie wspierały wnioskodawców w przygotowaniu aplikacji. Interesująca jest sytuacja w przypadku poradników i publikacji – były one najrzadziej czytane (64,2% beneficjentów i 70,7% nieskutecznych beneficjentów), ale jednocześnie uzyskały najwyższe noty przydatności (4,8–4,9). Może to świadczyć o ich dużej wartości merytorycznej, lecz ograniczonej rozpoznawalności lub słabej promocji. Z jednej strony to pozytywny sygnał co do jakości tych materiałów, z drugiej – potencjalny obszar do wzmocnienia komunikacji i zwiększenia ich widoczności wśród wnioskodawców. Różnice w ocenach pomiędzy beneficjentami a nieskutecznymi beneficjentami są niewielkie, co może sugerować, że dostępność i jakość dokumentacji nie była głównym czynnikiem wpływającym na ostateczne powodzenie w aplikacji. Warto natomiast zauważyć, że nieskuteczni beneficjenci częściej deklarowali zapoznanie się z dokumentacją, co może wskazywać na próbę skrupulatnego przygotowania formalnego przy jednoczesnych trudnościach natury merytorycznej, strategicznej lub organizacyjnej.

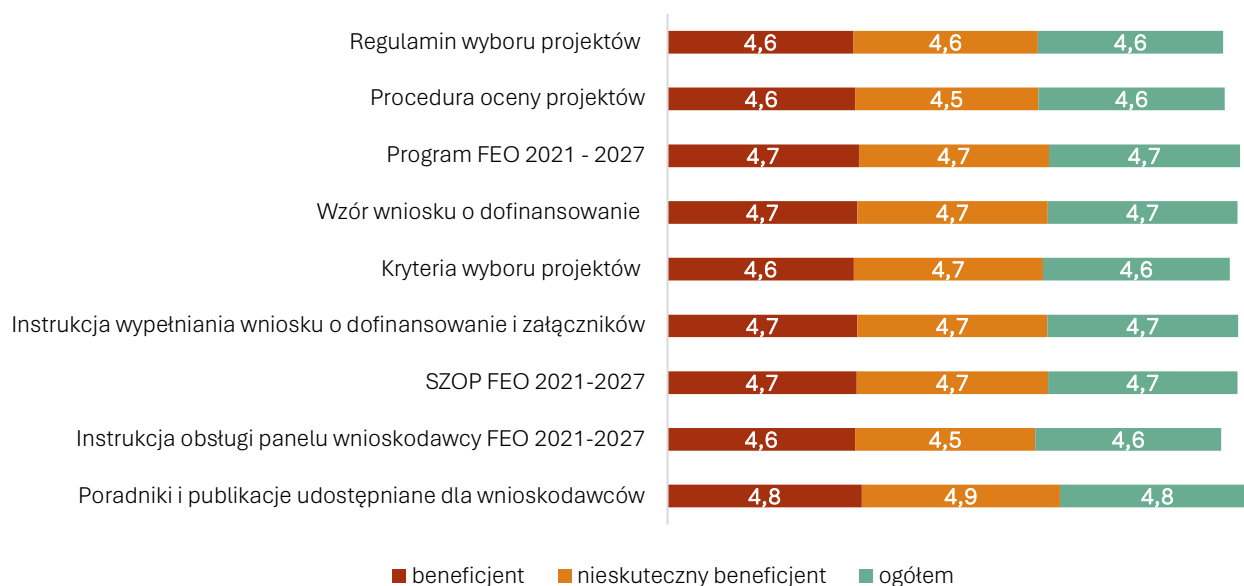
Wykres 5. Zapoznanie się z dokumentami konkursowymi/ naborowymi.



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

* Uwaga: pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru – respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź, dlatego suma wskazań przekracza 100%.

Wykres 6. Ocena przydatności poszczególnych dokumentów w procesie aplikacyjnym (średnia z oceny na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza mało przydatny a 5 bardzo przydatny).



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

* Uwaga: pytanie miało charakter wielokrotnego wyboru – respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź, dlatego suma wskazań przekracza 100%.

Analiza wyników badania na grupie przedstawicieli KOP, potwierdza ogólnie pozytywną opinię na temat konstrukcji systemu oceny i wyboru projektów. Szczegółowa analiza wyników badania przeprowadzonego wśród przedstawicieli KOP, koncentrująca się na odpowiedziach na pytania dotyczące szkoleń przygotowujących do oceny projektów oraz oceny przejrzystości dokumentacji przygotowanej przez instytucje organizujące nabory (IZ lub IP), z uwzględnieniem obszaru specjalizacji ekspertów, ich doświadczenia oraz częstotliwości udziału w ocenach, wskazuje na kilka istotnych dla badania kwestii.

Uczestnictwo w szkoleniach i ich ocena

Spośród 11 respondentów:

- 8 osób (67%) wskazało, że brało udział w szkoleniu i uznało je za bardzo pomocne.
- 4 osoby (33%) zadeklarowały brak udziału w szkoleniu lub potrzebę jego organizacji (wszystkie użyły sformułowania: „Nie, ale byłaby taka potrzeba”).

Warto podkreślić, że osoby oceniające projekty w obszarach takich jak włączenie społeczne, ochrona środowiska i analiza finansowa, częściej zgłaszały potrzebę dodatkowych szkoleń, w tym respondenci z doświadczeniem powyżej 6 lat i liczbą przeprowadzonych ocen 4–6 razy lub więcej. To może świadczyć o większej złożoności projektów w tych dziedzinach lub bardziej krytycznym podejściu ekspertów z większym doświadczeniem.

Ocena przejrzystości dokumentacji

- 4 osoby (33%) oceniły przejrzystość dokumentacji jako „bardzo wysoką”.
- 8 osób (67%) wskazało ocenę przejrzystości dokumentacji jako „raczej wysoką”.
- Nikt nie udzielił odpowiedzi negatywnej (brak ocen „niskich” lub „bardzo niskich”).

Wysoka przejrzystość dokumentacji jest szczególnie doceniana przez osoby z dłuższym stażem i większą liczbą przeprowadzonych ocen. Jednocześnie niektórzy z nich wskazali, że dokumentacja, choć generalnie dobra, mogłaby być jeszcze lepiej przygotowana lub potrzebne byłoby wsparcie poprzez odpowiednie szkolenia i narzędzia wdrożeniowe – co jest zbieżne z oceną potrzeby szkoleń.

Ograniczenia i bariery systemu wyboru projektów

System wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 oceniany jest zasadniczo pozytywnie – zarówno przez przedstawicieli instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu, jak i przez beneficjentów. Wprowadzone rozwiązania zapewniają zgodność z przepisami prawa, umożliwiając weryfikację zgodności projektów z celami programu oraz wspierają realizację zasad horyzontalnych. Jednocześnie, wyniki badań jakościowych i ilościowych wskazują na kilka obszarów, które – choć nie stanowią o słabości systemu – mogą być przedmiotem bieżących usprawnień i modyfikacji w kolejnych etapach wdrażania programu oraz przy planowaniu przyszłej perspektywy finansowej.

- Najczęściej wskazywanym wyzwaniem – zarówno przez skutecznych, jak i nieskutecznych wnioskodawców (niemal 66% badanych) – był długi czas oczekiwania na ocenę wniosku. Proponowane rozwiązania obejmują zarówno poprawę przygotowania wnioskodawców, jak i dalsze doskonalenie komunikacji z instytucjami i wykorzystywanie języka korzyści, aby wyjaśniać skąd taka a nie inna długość poszczególnych etapów oceny. Już dziś pozytywnie oceniane są działania IZ i IP w zakresie wyjaśnień, konsultacji i komunikacji, które w istotny sposób wspierają jakość przygotowywanych projektów i skracają czas obsługi.
- **Zgłaszano również potrzebę przeglądu liczby i struktury kryteriów – nie tyle ze względu na ich nadmiar, ile ze względu na możliwe częściowe nakładanie się niektórych zapisów (np. kryteria związane z KPON i dostępnością dla osób z niepełnosprawnościami). Ekspertka analiza przeprowadzona w ramach badania wskazuje jednak, że obecna liczba kryteriów jest zasadna i umożliwia prowadzenie szczegółowej i zniuansowanej oceny. Rozbicie niektórych zagadnień na mniejsze elementy sprzyja transparentności oraz ogranicza ryzyko uproszczeń. W ocenie zespołu badawczego nie proponuje się obecnie zmian o charakterze systemowym – natomiast w perspektywie kolejnych lat warto przeanalizować, które kryteria mają największy wpływ na jakość procesu oceny i rozważyć konsolidację tych, które nie wnoszą istotnej wartości dodanej.**
- Beneficjenci zwracali uwagę na wysoki nakład pracy związany z przygotowaniem wniosków oraz koniecznością dołączania wielu dokumentów. Warto jednak zauważyć, że poziom wymaganych informacji wynika wprost z przepisów i charakteru programu, a

istotna część dokumentacji służy zabezpieczeniu interesu publicznego oraz zapewnieniu prawidłowej realizacji projektów. Równolegle należy kontynuować działania upraszczające – w tym m.in. wzory dokumentów, checklisty, webinary i instrukcje – które zwiększają dostępność systemu dla mniej doświadczonych wnioskodawców.

- Kryteria dotyczące realizacji zasad równościowych (w tym KPON, KPP, dostępność) są – w ocenie respondentów – zasadniczo zrozumiałe i realistyczne. Problematiczne bywa jednak ich praktyczne dopasowanie do specyfiki projektów – szczególnie w branżach z wyraźną dominacją jednej płci lub w projektach infrastrukturalnych. Obecny system – oparty głównie na oświadczeniach – pozwala na uproszczenie procesu aplikacyjnego i nie obciąża nadmiernie wnioskodawców. To szczególnie ważne w przypadku mniejszych podmiotów lub projektów o niewielkiej skali. Zaleca się kontynuację tego podejścia, przy jednoczesnym promowaniu precyzyjniejszego opisywania sposobu wdrażania zasad równościowych – np. poprzez wskazywanie planowanych działań, dobrych praktyk czy załączanie pomocniczych formularzy. Takie rozwiązania mogą zwiększyć wiarygodność deklaracji i ułatwić ocenę bez zwiększania obciążeń formalnych. Instytucje powinny także wzmacniać mechanizmy kontroli wdrożenia tych zasad w toku realizacji projektów.
- Wśród najczęściej powtarzających się uwag po stronie przedstawicieli ekspertów zewnętrznych (członków KOP) znalazły się kwestie związane z wynagrodzeniem i motywacją finansową. Eksperti wskazywali, że wykonywana przez nich praca wymaga znacznego zaangażowania merytorycznego, a poziom wynagrodzenia nie odzwierciedla w pełni jej charakteru i odpowiedzialności. Zgłaszano potrzebę istotnego podniesienia stawek oraz wzmocnienia systemu motywacyjnego. Drugim istotnym obszarem były szkolenia oraz wsparcie interpretacyjne. Eksperti doceniają dotychczasowe działania IZ i IP w tym zakresie, jednocześnie postulując większą systematyczność i dostosowanie form szkoleń do bieżących potrzeb – zwłaszcza w postaci krótkich, zwięzłych szkoleń online organizowanych przed każdym naborem. Zwracano również uwagę na potrzebę doprecyzowania interpretacji kryteriów oraz zapewnienia większej stabilności i przejrzystości dokumentów towarzyszących procesowi oceny. Członkowie KOP sygnalizowali także, że objętość dokumentacji towarzyszącej wnioskowi aplikacyjnemu bywa nadmierna i nie zawsze proporcjonalna do potrzeb oceny merytorycznej. Wskazywano, że nadmiar informacji i załączników może utrudniać koncentrację na kluczowych elementach projektu, a niektóre wymagane dokumenty nie mają bezpośredniego przełożenia na jakość oceny. Wśród dodatkowych postulatów pojawiły się m.in. propozycje: zwiększenia zaufania do samodzielnych ocen ekspertów, wyeliminowania możliwości dotłączania do wniosków opinii o innowacyjności przygotowywanych przez ekspertów opłacanych przez wnioskodawców, wprowadzenia roli eksperta wiodącego w ramach KOP oraz ograniczenia udziału firm konsultingowych w panelach oceny.

Kontynuując wątek ograniczeń i istotnych barier we wdrażaniu programu można zauważyć, że w trakcie wywiadów grupowych z przedstawicielami instytucji zaangażowanych w realizację FEO 2021–2027 pojawiały się istotne wątpliwości dotyczące jakości pracy ekspertów

zewnętrznych wchodzących w skład KOP. Wskazywano na problemy związane zarówno z brakiem doświadczenia, jak i niejednorodnym podejściem do oceny projektów.

W szczególności przedstawiciele IZ podkreślali, że:

„Pojawiają się problemy z jakością pracy niektórych ekspertów. Część z nich po prostu nie ma wystarczającego doświadczenia w ocenie projektów, szczególnie tych bardziej złożonych. Widzimy to w niekonsekwencji ocen i braku zrozumienia specyfiki programu.” – FGI przedstawiciele IZ.

Z kolei w opinii przedstawicieli IP (OCRG) problemem jest brak spójności w ocenach oraz trudności z zapewnieniem odpowiedniego przygotowania ekspertów:

„Eksperci to bardzo różni ludzie. Często mają swoją interpretację, mimo że są wytyczne. Brakuje szkoleń standaryzujących ocenę albo mechanizmu kalibracji. Poza tym nie zawsze są w stanie dostrzec niuanse projektów, np. w zakresie innowacyjności czy horyzontalnych wartości.” – FGI przedstawiciele IP.

Przedstawiciel IP WUP również wskazał, że rotacja ekspertów i brak spójnego nadzoru mogą prowadzić do nierównomiernej jakości ocen:

„Mamy różne doświadczenia z ekspertami. Zdarza się, że jeden ekspert podchodzi do tematu bardzo szczegółowo, a inny bardziej ogólnie. W efekcie projekty podobne są różnie oceniane. Widać brak kalibracji i wspólnego rozumienia kryteriów.” – FGI przedstawiciele IP.

Analiza ta wskazuje, że problem jakości pracy ekspertów KOP jest rozpoznawany w różnych instytucjach. W związku z identyfikacją opisanych problemów oraz potrzebą lepszego zrozumienia źródeł trudności we współpracy z ekspertami KOP, zrealizowano dodatkowe badanie ilościowe (CAWI) z udziałem przedstawicieli tej grupy. Celem badania było pogłębienie diagnozy w zakresie uwarunkowań, barier i doświadczeń towarzyszących pracy ekspertów, a także zebranie ich opinii na temat organizacji procesu oceny wniosków. Wyniki tego badania stanowią uzupełnienie analiz zawartych w raporcie i pozwalają lepiej uchwycić perspektywę ekspertów zewnętrznych.

Przedstawiciele KOP na pytanie o trzy największe bariery utrudniające efektywną pracę, wskazali na takie problemy jak (TOP 3):

- **Niska motywacja finansowa. Liczba wskazań: 6.**

Najczęściej wskazywaną barierą przez ekspertów była zbyt niska wysokość wynagrodzenia za udział w pracach KOP. W połączeniu z wynikami dotyczącymi subiektywnej oceny wynagrodzenia (w których 10 na 11 badanych oceniło je jako „raczej za niskie” lub

„zdecydowanie za niskie”), jednoznacznie wskazuje to na potrzebę przeglądu i ewentualnego dostosowania stawek do oczekiwanej jakości i zakresu pracy.

Analiza porównawcza z wybranymi regionami (gdzie pojawiała się analizowana problematyka) oraz konsultacje z przedstawicielami IZ i IP wskazują, że choć oczekiwania finansowe ekspertów mogą być nieco wyższe, to proponowane stawki nie odbiegają istotnie od wynagrodzeń obowiązujących w innych częściach kraju. Nie da się jednak ukryć, że jest to w dużej mierze ocena subiektywna – wynika z indywidualnych odczuć i przekonań ekspertów, które nie znajdują obiektywnego uzasadnienia w analizie systemowej. Jednocześnie poczucie niedoszacowania wynagrodzenia może prowadzić do spadku motywacji, w tym mniejszej gotowości do dodatkowego zaangażowania, jak np. samodzielne zapoznawanie się z dokumentacją czy doskonalenie wiedzy eksperckiej. **Tego rodzaju postawy – jeśli prowadzą do niskiej jakości ocen – powinny być identyfikowane i weryfikowane w odniesieniu do konkretnych przypadków, szczególnie w odniesieniu do tzw. „problematycznych” ekspertów. Pozwoli to z jednej strony na podjęcie działań naprawczych w zakresie współpracy, a z drugiej – w razie powtarzających się nieprawidłowości – rozważyć ich wykluczenie z bazy ekspertów.**

- **Zbyt krótki czas wyznaczony na ocenę projektów. Liczba wskazań: 5.**

Respondenci sygnalizowali trudność z rzetelną realizacją oceny w wyznaczonym czasie. Zjawisko to było także widoczne w odpowiedziach na pozostałe pytania ankietowe – łącznie 5 na 12 ekspertów uznało, że czas oceny był niewystarczający („czasami niewystarczający” – 4, „zdecydowanie niewystarczający” – 1). Krótkie terminy mogą przyczyniać się do pogorszenia jakości oceny, szczególnie w przypadku projektów bardziej złożonych.

W trakcie panelu eksperckiego przedstawiciele IZ oraz IP potwierdzili, że presja czasu może pojawiać się w wyjątkowych sytuacjach – potwierdzono, że źródłem tej presji są również czynniki zewnętrzne, w tym opóźnienia we wdrażaniu programu, sięgające ok. dwóch lat w stosunku do pierwotnych założeń. Opóźnienie to wynikało m.in. z późnego zatwierdzania dokumentów programowych na poziomie UE oraz krajowym, a także z konieczności dostosowania procedur, narzędzi informatycznych i dokumentacji aplikacyjnej do nowych wymogów perspektywy 2021–2027. W efekcie skróceniu uległ realny czas dostępny na realizację naborów i ocenę wniosków, co – szczególnie w początkowej fazie wdrażania programu – zwiększało presję czasową i obciążenie po stronie instytucji uczestniczących w systemie.. Wskazali jednak, że czas na ocenę projektów jest ustalany zgodnie z harmonogramem procesu i ma na celu zapewnienie możliwości przeprowadzenia wszystkich etapów – zarówno oceny, jak i jej weryfikacji. Zaznaczono również, że jeśli w konkretnych przypadkach eksperci sygnalizują potrzebę wydłużenia terminu, instytucje elastycznie reagują na te potrzeby – czasami przedłużając okres na przygotowanie oceny. Mimo że część ekspertów zgłasza trudność z dotrzymaniem terminów, warto podkreślić, że czas przeznaczony na ocenę co do zasady pozostaje zgodny z procedurami, a indywidualne potrzeby są rozpatrywane i w uzasadnionych przypadkach uwzględniane.

- **Nadmiar dokumentów do analizy. Liczba wskazań: 5.**

Część ekspertów zwróciła uwagę na zbyt rozbudowaną dokumentację konkursową i aplikacyjną. Choć z innego pytania wynika, że większość ekspertów uważa liczbę dokumentów za „raczej pomocną”, problem ten pojawia się w zestawieniu z innymi barierami jako czynnik dodatkowo obciążający i wpływający na komfort pracy. Może on również wiązać się z powtarzalnością treści oraz z koniecznością przeszukiwania wielu załączników w poszukiwaniu potrzebnych informacji.

Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród członków KOP nie potwierdzają hipotezy badaczy, zgodnie z którą eksperci – z racji częstego uczestnictwa w ocenach projektów w różnych województwach – mogliby traktować swoją rolę w sposób instrumentalny, bez poczucia realnego wpływu na wybór projektów i rozwój regionu. Na pytanie: „Na ile ma Pan/Pani poczucie, że ocena przygotowana przez Pana/Panią będzie miała wpływ na ostateczne decyzje dotyczące dofinansowania projektów?” aż 10 na 11 ekspertów odpowiedziało: „Zdecydowanie mam takie poczucie”, a kolejne 2 osoby wybrały: „Raczej mam takie poczucie” lub „Trudno powiedzieć”. Oznacza to, że niemal wszyscy respondenci czują odpowiedzialność i sprawczość w ramach pełnionej funkcji. Jest to istotna informacja dla Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczących, ponieważ potwierdza, że eksperci postrzegają swój udział w KOP jako znaczący i wpływający na ostateczne rozstrzygnięcia, co sprzyja wysokiej jakości merytorycznej ocen.

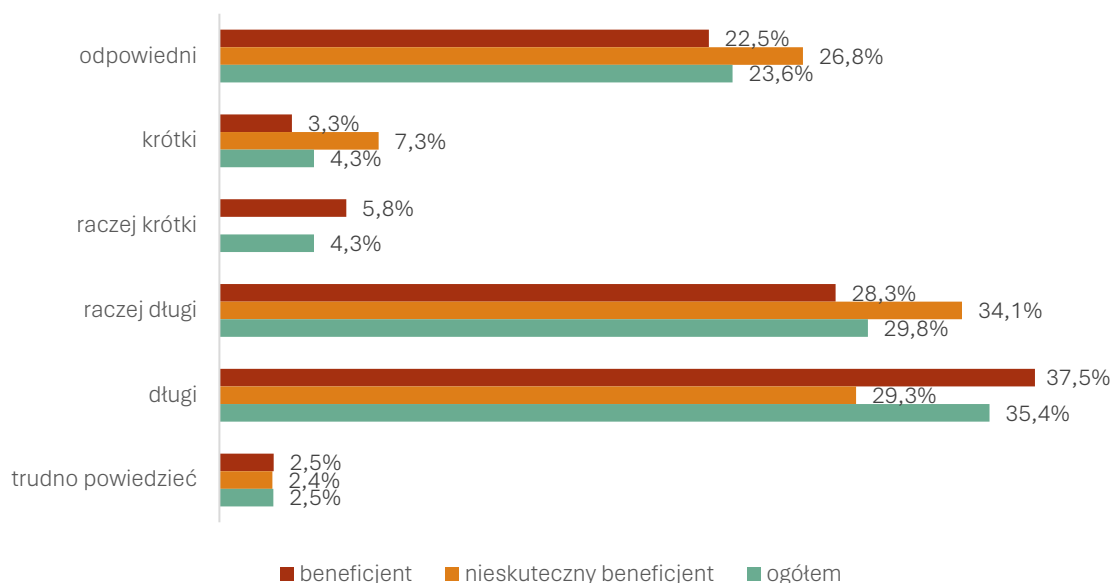
Ewaluatorzy, w oparciu o analizę ankiet oraz wyniki panelu rekomendacyjnego, przygotowali opis obszarów, których poprawa mogłaby przyczynić się do podniesienia jakości współpracy pomiędzy KOP a IZ i IP, a także do usprawnienia procesu oceny projektów:

- **Realistyczne terminy na dokonanie oceny.** Czas na ocenę projektów został oceniony jako niewystarczający przez 5 z 12 ekspertów („czasami niewystarczający” – 4 osoby, „zdecydowanie niewystarczający” – 1 osoba). Pozostali respondenci (7 z 12) uznali przydzielony czas za adekwatny. **Panel rekomendacyjny potwierdził, że potrzeba dodatkowego czasu bywa zgłaszana – zwłaszcza w przypadku złożonych projektów – i w uzasadnionych sytuacjach terminy są indywidualnie przedłużane.** Jednocześnie przedstawiciele IZ/IP wskazali, że czas oceny jest dostosowany do całego harmonogramu procesu naboru i weryfikacji oraz musi przebiegać w ustalonym porządku, aby zapewnić sprawność całego cyklu oceny. Opóźnienia we wdrażaniu programu (np. zatwierdzanie dokumentów programowych) mogą generować presję czasową, ale co do zasady terminy są zgodne z obowiązującą procedurą.
- **Utrzymanie wysokiego poziomu komunikacji IZ/IP z KOP.** Eksperci bardzo dobrze ocenili jakość komunikacji z organizatorami procesu oceny – średnia wyniosła 4,75 w skali 1–5. Panel ekspercki podkreślił, że to jeden z najmocniejszych elementów obecnego systemu. **Warto utrzymać ten poziom, a dodatkowo rozważyć wprowadzenie uzupełniających działań – np. zwiększenie liczby spotkań informacyjnych przed i w trakcie oceny (również z udziałem ekspertów tematycznych),**

zapewnienie przestrzeni na zgłaszanie uwag do dokumentacji, a także możliwość zgłaszania bieżących trudności organizacyjnych w trakcie trwania naborów. Niezbędna jest również stała, aktywna komunikacja z ekspertami oraz wykorzystywanie wszystkich dostępnych narzędzi, które mogą wzmacniać jakość współpracy i wspierać efektywność ocen. W przypadku gdy dana instytucja nie stosuje rozwiązań funkcjonujących z powodzeniem w innych jednostkach – warto rozważyć ich adaptację. Przykładem może być organizacja szkoleń dla ekspertów przed rozpoczęciem naborów, które są z powodzeniem realizowane przez IZ, ale nie są stosowane w części IP. Harmonizacja dobrych praktyk i ich szersze wdrażanie mogłoby przyczynić się do większej spójności i profesjonalizacji procesu oceny projektów.

W badaniu poddano analizie również perspektywę beneficjentów. Zarówno beneficjenci skuteczni, jak i nieskuteczni w badaniu ilościowym w zdecydowanej większości oceniają czas oceny wniosków jako zbyt długi – łącznie 65,2% wskazań „długi” lub „raczej długi”. Jest to dominujący problem zgłaszany również w wywiadach jakościowych, gdzie wskazywano, że długi czas oceny może wynikać m.in. z konieczności poprawy lub negocjacji wniosków, a także złożoności systemu oceny. Wnioskodawcy postulowali lepszą komunikację i wsparcie na etapie przygotowania wniosków, co mogłoby skrócić etap oceny. Z perspektywy członków KOP, przywołanej w badaniu ilościowym, również pojawiają się głosy o ograniczeniach czasowych, choć przeważająca część ekspertów deklaruje, że zazwyczaj ma wystarczająco czasu na rzetelną ocenę. Jednocześnie jednak część z nich wskazuje, że oceny często wykonywane są w warunkach niesprzyjających (np. późne godziny, zmęczenie), a jako jedną z głównych barier w pracy wymieniają zbyt krótki czas na ocenę. Oba punkty widzenia – wnioskodawców i oceniających – spójnie wskazują zatem na potrzebę uproszczenia procedur wzmocnienia wsparcia na etapie aplikowania, co mogłoby wpłynąć pozytywnie na cały proces oceny.

Wykres 7. Ocena przez beneficjentów i nieskutecznych beneficjentów FEO 2021–2027 czasu jaki został przeznaczony na dokonanie całkowitej oceny wniosku.



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

W tym miejscu zweryfikowano jeszcze funkcjonowanie systemu informatycznego. System informatyczny służący do składania i obsługi wniosków o dofinansowanie jest w przeważającej mierze oceniany pozytywnie zarówno przez beneficjentów, jak i instytucje oceniające. Dla wielu użytkowników system okazał się intuicyjny, dobrze działający, a jego obsługa nie generowała istotnych barier na etapie składania wniosków. Beneficjenci wskazywali wręcz, że system jest "super", a instytucje zwracały uwagę na użyteczne funkcjonalności takie jak „tabela zmian”, pomagająca monitorować modyfikacje wniosków.

Pomimo tej pozytywnej oceny, badanie kilka niedoskonałości systemu, które wpływają na efektywność jego wykorzystania, które jednak bądź to są niemożliwe do wdrożenia z uwagi na stosowaną technologię jak np. brak możliwości pracy równoległej nad wnioskiem – szczególnie uciążliwy przy projektach partnerskich, co ogranicza sprawność pracy zespołów projektowych. Są też kwestie, które znalazły już swoje rozwiązanie i pozostają nieaktualne jak np.:

- Problemy z przypinaniem i nadpisywaniem załączników – prowadzące niekiedy do błędnej oceny wniosku lub jego wykluczenia z powodów formalnych.
- Błędy techniczne w funkcjonalności tabeli zmian, brak sumy kontrolnej – co utrudnia precyzyjne śledzenie i zatwierdzanie modyfikacji przez oceniających.

Podsumowanie

System wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 został oceniony jako zasadniczo spójny i funkcjonalny, zarówno z perspektywy instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu, jak

i jego użytkowników – wnioskodawców oraz ekspertów KOP. Badanie wykazało, że obecna konstrukcja systemu – obejmująca sposób ogłaszania naborów, strukturę dokumentacji, przebieg oceny i komunikację z wnioskodawcami – wspiera realizację celów programu i sprzyja przejrzystości procesu.

Wysoko oceniono przede wszystkim czytelność i przejrzystość dokumentów aplikacyjnych. Zarówno ogłoszenia, regulaminy, jak i instrukcje zostały uznane przez respondentów za zrozumiałe, pomocne i dobrze przygotowane pod względem merytorycznym i językowym. Potwierdzają to wypowiedzi beneficjentów, którzy mimo wyzwań związanych z przygotowaniem wniosków, doceniali jasność przekazu i logiczny układ dokumentacji. Jednocześnie wskazywano na potrzebę dalszego wzmacniania wsparcia informacyjnego, w tym rozwijania materiałów pomocniczych takich jak poradniki, nagrania instruktażowe czy przykładowe wnioski – które mogą ułatwiać zrozumienie zasad oceny i przyczyniać się do lepszego przygotowania projektów, zwłaszcza przez mniej doświadczonych wnioskodawców.

Z perspektywy członków KOP również odnotowano generalnie pozytywną ocenę konstrukcji systemu. W szczególności doceniono dostępność dokumentacji oraz możliwość udziału w szkoleniach. Jednocześnie pojawiły się postulaty dotyczące dalszego doprecyzowania wytycznych oraz wprowadzenia krótkich, dedykowanych szkoleń online przed każdym naborem, które pozwoliłyby lepiej przygotować się do oceny zgodnie z aktualnymi wymogami.

W toku badania zidentyfikowano jednak kilka barier i wyzwań, które warto rozważyć w ramach dalszych usprawnień. Najczęściej zgłaszanym problemem – zarówno przez beneficjentów skutecznych, jak i nieskutecznych – był zbyt długi czas oceny wniosków (65,2% wskazań w badaniu ilościowym). Wskazywano, że może on wynikać z konieczności uzupełnień, złożoności systemu oceny, a także niedostatecznego przygotowania projektów przez część wnioskodawców. Ekspertki KOP z kolei zwracali uwagę na presję czasową związaną z realizacją ocen oraz ograniczenia systemów informatycznych wspierających ten proces.

Na marginesie analiz warto wspomnieć o szerszym kontekście – przedstawiciele IZ i IP wskazywali, że niektóre trudności organizacyjne i czasowe wynikają z opóźnień we wdrażaniu programu w Polsce (szacowanych na około dwa lata), w tym z późnego zatwierdzenia dokumentów programowych. Ma to realny wpływ na skumulowanie naborów oraz skrócenie czasu na przeprowadzenie ocen.

Zarówno z perspektywy wnioskodawców, jak i ekspertów, pojawia się zatem potrzeba dalszego doskonalenia systemu – nie poprzez jego fundamentalną przebudowę, lecz przez stopniowe, ewolucyjne modyfikacje zwiększające jego efektywność i dostępność. Dalszy rozwój działań wspierających, uproszczenie wybranych procedur, zwiększenie elastyczności komunikacyjnej i wzmacnianie kompetencji uczestników systemu to kierunki, które – przy zachowaniu obecnych fundamentów – mogą przyczynić się do jego jeszcze lepszego funkcjonowania w kolejnych etapach wdrażania programu.

5.1.2. Ocena przyjętych kryteriów

Ocena projektów w ramach Programu w ramach EFRR i EFS+ dokonywana przez KOP przebiega etapami. KOP jest odpowiedzialna za przeprowadzenie **oceny formalnej** (dostępowej), **merytorycznej i środowiskowej** (w określonych przypadkach) zgodnie z kryteriami wyboru projektów zatwierdzonymi przez KM FEO 2021-2027. KOP działa od początku procesu oceny do ostatecznego rozstrzygnięcia postępowania. Po zakończeniu tych etapów, na podstawie list ocenionych projektów, oceny środowiskowej oraz dostępnej kwoty na dofinansowanie, Zarząd Województwa Opolskiego podejmuje decyzję o rozstrzygnięciu postępowania i wyborze projektów do dofinansowania.

Tabela 4. Wykaz analizowanych kryteriów formalnych.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Liczba kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Podsumowanie
EFS+	Kryteria formalne – nabory konkurencyjne	12	1. Projekt złożony w ramach właściwego działania oraz naboru. 2. Wniosek o dofinansowanie projektu został podpisany w sposób zgodny z Instrukcją wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 (zakres EFS+). 3. Wnioskodawca oraz Partnerzy (jeśli dotyczy) uprawnieni do składania wniosku. 4. Roczny obrót Wnioskodawcy i Partnera/Partnerów jest równy lub wyższy od średnich rocznych wydatków w projekcie (nie dotyczy jednostek sektora finansów publicznych). 5. Zasadność zawarcia partnerstwa w ramach projektu (jeśli dotyczy). 6. W przypadku projektu partnerskiego spełnione zostały wymogi dotyczące wyboru Partnerów, o których mowa w art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych	Zidentyfikowano 12 kryteriów formalnych, które muszą zostać spełnione, aby projekt mógł przejść do dalszej oceny. Są to kryteria z różnych obszarów, od kwestii technicznych i proceduralnych, przez ocenę potencjału finansowego i formalnego uprawnienia do dofinansowania, po zgodność z systemem wskaźników i limitami określonymi w dokumentacji konkursowej. Wszystkie kryteria mają charakter bezwzględny i binarny 0/1, co oznacza, że niespełnienie któregokolwiek z nich skutkuje odrzuceniem projektu już na tym etapie.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Liczba kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Podsumowanie
			ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027. 7. Wnioskodawca oraz Partnerzy (jeśli dotyczy) nie podlegają wykluczeniu z ubiegania się o dofinansowanie. 8. Wnioskodawca określił wartość docelową większą od zera dla wszystkich wybranych wskaźników w projekcie. 9. Podmiot aplikujący o dofinansowanie składa dopuszczalną w Regulaminie wyboru projektów liczbę wniosków niezależnie od tego, czy pełni rolę Wnioskodawcy, czy Partnera (jeśli dotyczy). 10. Wartość dofinansowania projektu nie przekracza maksymalnej kwoty dofinansowania określonej w postępowaniu konkurencyjnym (jeśli dotyczy). 11. Projekt, którego łączna wartość wyrażona w PLN nie przekracza równowartości 200 tys. EUR, rozliczany jest z zastosowaniem uproszczonych metod rozliczania wydatków wskazanych w Regulaminie wyboru projektów. 12. Projekt nie został fizycznie ukończony lub w pełni wdrożony przed złożeniem wniosku o dofinansowanie.	
EFS+	Kryteria formalne – tryb niekonkurencyjny	11	Do kryterium 8 zestaw kryteriów formalnych jest tożsamy z tymi w ramach naboru konkurencyjnego. Nie pojawia się tutaj kryterium 9 „Podmiot aplikujący o dofinansowanie składa dopuszczalną w Regulaminie wyboru projektów liczbę wniosków	Zidentyfikowano 11 kryteriów formalnych, które muszą zostać spełnione, aby projekt mógł przejść do dalszej oceny. Są to kryteria z różnych obszarów, od kwestii technicznych

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Liczba kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Podsumowanie
			niezależnie od tego czy pełni rolę Wnioskodawcy czy Partnera (jeśli dotyczy).” Zmienia się brzmienie kolejnego kryterium (odpowiednio kryterium 10⁶ w trybie konkurencyjnym) kryterium 9: Wartość dofinansowania projektu nie jest wyższa niż kwota alokacji określona w postępowaniu niekonkurencyjnym. Dwa ostatnie kryteria są tożsame z trybem konkurencyjnym.	i proceduralnych, przez ocenę potencjału finansowego i formalnego uprawnienia do dofinansowania, po zgodność z systemem wskaźników i limitami określonymi w dokumentacji konkursowej. Wszystkie kryteria mają charakter bezwzględny, binarny 0/1, co oznacza, że niespełnienie któregokolwiek z nich skutkuje odrzuceniem projektu już na tym etapie.
EFRR	Kryteria formalne dla trybu konkurencyjnego i niekonkurencyjnego	12	1. Projekt złożony w ramach właściwego działania oraz naboru. 2. Wnioskodawca oraz Partnerzy (jeśli dotyczy) uprawnieni do składania wniosku 3. Zgodność projektu z typem/rodzajem projektu, opisem działania 4. Projekt jest zgodny ze Szczegółowym Opisem Priorytetów FEO 2021-2027 (dokument aktualny na dzień zatwierdzenia przez Zarząd Województwa Opolskiego Regulaminu wyboru projektów), w tym w zakresie: warunków realizacji projektów (jeżeli dotyczy) oraz Regulaminem wyboru projektów 5. Wnioskodawca oraz Partnerzy (jeśli dotyczy) nie podlegają	Wszystkie 12 kryteriów ma charakter bezwzględny, binarny 0/1, co oznacza, że niespełnienie któregokolwiek z nich skutkuje odrzuceniem wniosku. Kryteria obejmują pełne spektrum zagadnień – od zgodności z celami programu, przez kompletność i poprawność dokumentacji, po zgodność z przepisami prawa i zasadami partnerstwa.

⁶ kryterium 10 Wartość dofinansowania projektu nie przekracza maksymalnej kwoty dofinansowania określonej w postępowaniu konkurencyjnym (jeśli dotyczy).

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Liczba kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Podsumowanie
			wykluczeniu z ubiegania się o dofinansowanie 6. Projekt nie został zakończony przed złożeniem wniosku o dofinansowanie 7. Projekt realizowany na terenie województwa opolskiego 8. Zasadność zawarcia partnerstwa w ramach projektu (jeśli dotyczy) 9. W przypadku projektu partnerskiego spełnione zostały wymogi dotyczące wyboru partnerów, o których mowa w art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 10. Wnioskodawca określił wartość docelową większą od zera dla wszystkich wybranych wskaźników w projekcie 11. Projekt, którego łączna wartość wyrażona w PLN nie przekracza 200 tys. EUR rozliczany jest z zastosowaniem uproszczonych metod rozliczania wydatków wskazanych w Regulaminie wyboru projektów 12. Poprawność formalno-techniczna projektu	

Źródło: opracowanie własne.

Kluczowe jest to, że żadne z tych kryteriów nie odnoszą się do cech osobistych, statusu społecznego czy organizacyjnego wnioskodawcy, które mogłyby stanowić podstawę dyskryminacji. Przeciwnie – wszystkie kryteria mają charakter techniczny lub proceduralny, bez ukrytych barier wejścia dla określonych kategorii podmiotów. Choć w dokumentach nie pojawia się literalne określenie „niedyskryminacyjność kryteriów formalnych”, należy uznać, że ich konstrukcja nie narusza zasad równego traktowania. Są one projektowane w oparciu o jednolite przepisy i odnoszą się do warunków obowiązujących wszystkich aplikujących, bez

względem na wielkość, doświadczenie czy charakter instytucjonalny podmiotu. Ponadto, zgodność kryteriów z przepisami unijnymi (w tym Rozporządzeniem nr 2021/1060) oraz ich jednoznaczność formalna wykluczają stosowanie subiektywnych ocen lub preferencji. Równoległe z treścią kryteriów, kluczowe znaczenie dla zapewnienia ich niedyskryminacyjnego stosowania mają procedury pracy KOP. Mechanizmy te obejmują m.in. obowiązkowe oświadczenia o bezstronności i poufności, eliminację konfliktu interesów, losowy przydział projektów do oceniających, a także zasadę równego traktowania wnioskodawców w kontaktach (np. w przypadku uzupełnień dokumentacji). Szczególną rolę odgrywa też obowiązek uzasadniania ocen i dokumentowania ich w jednolity sposób w tzw. listach sprawdzających. Takie ustrukturyzowanie procesu oceny – niezależnie od osoby oceniającego – znacząco ogranicza ryzyko arbitralności lub niejawnych uprzedzeń. Na uwagę zasługuje również fakt, że przewidziano wyłączenie pracowników instytucji z oceny projektów własnych (jeśli IZ/IP są wnioskodawcą), co dodatkowo chroni proces oceny przed zarzutami o brak przejrzystości i potencjalną stronniczość.

Na podstawie dostępnych źródeł, kryteria merytoryczne nie tylko nie są dyskryminacyjne, ale wprost zawierają kryteria promujące zasady niedyskryminacji i równego traktowania. Poniżej przedstawiono szczegółowe kryteria merytoryczne, które odnoszą się bezpośrednio do zasad niedyskryminacji i równości, zgodnie ze źródłami:

- **Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami.** Kryterium to sprawdza, czy projekt zapewnia równe szanse i eliminuje bariery, w tym poprzez tworzenie nowych produktów, stosowanie racjonalnych usprawnień i zwiększanie dostępności infrastruktury dla osób niepełnosprawnych. Badana jest zgodność założeń projektowych z równym dostępem dla wszystkich użytkowników, uwzględniając potrzeby osób z ograniczeniami funkcjonalnymi. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się neutralny wpływ produktów (w tym usług), ale wymaga to uzasadnienia we wniosku, a neutralność nie zwalnia z zastosowania standardów dostępności dla pozostałej części projektu. Kryterium to jest bezwzględne (0/1).
- **Projekt jest zgodny z zasadą równości kobiet i mężczyzn.** To kryterium weryfikuje, czy w projekcie zaplanowano działania wyrównujące szanse płci znajdującej się w gorszej sytuacji (jeśli zdiagnozowano nierówności) oraz czy wprowadzono mechanizmy zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć na jakimkolwiek etapie realizacji. Zasada ta dąży do osiągnięcia stanu, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa, obowiązki i dostęp do zasobów, umożliwiając wybór drogi życiowej bez ograniczeń stereotypów płci. Neutralny wpływ projektu na tę zasadę jest dopuszczalny w uzasadnionych przypadkach, co musi być wyjaśnione we wniosku. Kryterium to jest bezwzględne (0/1).
- **Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej.** Kryterium to obejmuje sprawdzenie, czy na terenie jednostki samorządu terytorialnego (JST) będącej wnioskodawcą lub której podmiot zależny/kontrolowany jest wnioskodawcą, nie

obowiązują żadne **dyskryminujące akty prawa miejscowego** ustanowione przez organy tej JST. Kryterium to jest bezwzględne (0/1) i weryfikowane m.in. na podstawie oświadczenia wnioskodawcy.

- **Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych.** Kryterium to sprawdza, czy wniosek zawiera informacje potwierdzające zgodność z Konwencją. Zgodność na etapie oceny wniosku oznacza brak sprzeczności z wymogami Konwencji lub stwierdzenie, że wymagania te są neutralne wobec zakresu projektu. Kryterium to jest bezwzględne (0/1).

Powyższe kryteria merytoryczne są **kryteriami bezwzględnymi (0/1)**, co oznacza, że projekt musi je spełnić, aby móc uzyskać pozytywną ocenę merytoryczną i być skierowanym do rozstrzygnięcia postępowania. Ich niespełnienie skutkuje negatywną oceną projektu. W poniższej tabeli przedstawiono szczegółową analizę kryteriów merytorycznych stosowanych w systemie oceny projektów FEO 2021–2027 pod kątem zgodności z zasadami równości szans i niedyskryminacji. Celem analizy było sprawdzenie, czy – oprócz wyraźnie dedykowanych kryteriów równościowych – również pozostałe kryteria oceny uwzględniają lub mogą potencjalnie uwzględniać wymogi związane z zapewnieniem równego traktowania i niedyskryminacji różnych grup docelowych.

Tabela 5. Wykaz analizowanych kryteriów merytorycznych pod kątem spełniania przez opracowane kryterium zasad równościowych.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
EFS+	Merytoryczne	Wybrane wskaźniki są adekwatne do określonego na poziomie projektu celu/typu projektu/grupy docelowej.	Kryterium dotyczy jakości i kompletności doboru wskaźników opisujących projekt. Nie zawiera żadnych wymagań, które mogłyby faworyzować bądź wykluczać określone grupy społeczne, podmioty o określonej strukturze organizacyjnej lub statusie prawnym. Mechanizm „oceny z zastrzeżeniem” dodatkowo zapewnia wnioskodawcy możliwość uzupełnienia braków na etapie negocjacji, co zwiększa dostępność wsparcia i działa inkluzyjnie. Kryterium ma charakter techniczny i operacyjny, nie stanowi bariery wejścia i nie działa na niekorzyść żadnej kategorii podmiotów.
EFS+	Merytoryczne	Założone wartości docelowe wskaźników są realne do osiągnięcia.	Kryterium nie zawiera zapisów, które mogłyby ograniczać dostęp do wsparcia dla określonych grup społecznych, rodzajów organizacji czy kategorii wnioskodawców. Elementy oceny dotyczą jedynie zdolności projektowej i nie odnoszą się do cech osobistych ani statusu instytucjonalnego aplikującego podmiotu. Co więcej, przewidziana możliwość oceny z zastrzeżeniem (i przejścia do etapu negocjacji) sprawia, że kryterium nie działa na niekorzyść podmiotów, które wymagają doprecyzowania lub uzupełnienia treści wniosku. Tym samym zwiększa dostępność dofinansowania i sprzyja równości szans.
EFS+	Merytoryczne	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnoprównościami.	Kryterium nie tylko nie zawiera barier ograniczających dostępność, lecz zobowiązuje do ich eliminowania, np. poprzez zapewnienie dostępnych form rekrutacji, komunikacji i realizacji usług w projekcie. Ponadto, mechanizm oceny z zastrzeżeniem, który dopuszcza uzupełnienie lub korektę wniosku, nie działa na niekorzyść wnioskodawców, a wręcz sprzyja dopracowaniu projektów w sposób zgodny z zasadą równości.
EFS+	Merytoryczne	Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+,	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – przeciwnie, ma na celu zapewnienie równości szans i eliminację potencjalnych nierówności ze względu na płeć. Kryterium to wzmacnia równość szans, nie

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
		który został określony w załączniku nr 1 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.	ograniczając dostępu do wsparcia żadnej kategorii podmiotów. Wymaga wyłącznie zastosowania określonego standardu w projektowaniu działań – co jest spójne z zasadą niedyskryminacji.
EFS+	Merytoryczne	Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czyni poważnych szkód” (DNSH).	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – dotyczy wyłącznie aspektów środowiskowych i nie ogranicza dostępu do wsparcia żadnej kategorii podmiotów. Co więcej, dla projektów o charakterze typowym dla EFS+ przyjmuje się domyślnie ich zgodność z DNSH, co upraszcza proces oceny i nie tworzy dodatkowych barier wejścia.
EFS+	Merytoryczne	Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Kryterium odnosi się do zgodności projektu z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz do kwestii ewentualnych dyskryminujących aktów prawa miejscowego obowiązujących na terenie JST (jeśli JST lub jej podmiot zależny/kontrolowany jest wnioskodawcą). Kryterium ma charakter ochronny, a nie wykluczający. Celem tego kryterium jest zapewnienie poszanowania praw podstawowych oraz niedyskryminacyjnego charakteru projektów i instytucji je wdrażających. Wymaganie braku sprzeczności z Kartą Praw Podstawowych oraz brak dyskryminujących przepisów lokalnych nie ogranicza dostępu do wsparcia żadnej grupie podmiotów, o ile działają zgodnie z zasadami praw człowieka.
EFS+	Merytoryczne	Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Kryterium dotyczy zgodności projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przy czym zgodność ta oznacza brak sprzeczności między projektem a postanowieniami Konwencji lub uznanie, że Konwencja nie ma zastosowania do danego projektu (neutralność). Kryterium to nie zawiera żadnych zapisów, które mogłyby ograniczać dostęp do wsparcia dla określonych kategorii podmiotów lub wnioskodawców. Przeciwnie – jego celem jest zapewnienie

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
			poszanowania praw osób z niepełnosprawnościami oraz promowanie dostępności.
EFS+	Merytoryczne	Czy projekt jest zgodny ze Szczegółowym Opiszem Priorytetów Programu FEO 20212027 (dokument aktualny na dzień zatwierdzenia przez Zarząd Województwa Opolskiego Regulaminu wyboru projektów) w zakresie zgodności z kartą działania, którego nabór dotyczy oraz z regulaminem wyboru projektów.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – jego celem jest zapewnienie zgodności projektu z zasadami programowymi i finansowymi, a nie ograniczanie dostępu do wsparcia określonym grupom.
EFS+	Merytoryczne	Projekt skierowany do osób fizycznych mieszkających w rozumieniu Kodeksu Cywilnego i/lub pracujących i/lub uczących się na terenie województwa opolskiego.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – jego celem jest zapewnienie zgodności z zakresem terytorialnym programu i nie wyklucza żadnych grup społecznych lub osób ze względu na cechy wrażliwe. Ocena z zastrzeżeniem i możliwość korekty dodatkowo zwiększają elastyczność i minimalizują ryzyko wykluczenia.
EFS+	Merytoryczne	Projekt skierowany do podmiotów, których siedziba/oddział znajduje się na terenie województwa opolskiego (jeżeli dotyczy). Kryterium może zostać uszczegółowione w ramach poszczególnych postępowań konkurencyjnych).	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – jego celem jest zapewnienie zgodności projektu z terytorialnym zakresem wsparcia przewidzianym w programie regionalnym i nie prowadzi do wykluczenia na podstawie cech społecznych, organizacyjnych ani prawnych. Nie ogranicza możliwości udziału ani dla organizacji publicznych, ani prywatnych, ani organizacji pozarządowych. Kryterium odzwierciedla zasadę terytorialności wsparcia w programach regionalnych, zgodną z przepisami unijnymi.
EFS+	Merytoryczne	Wnioskodawca w okresie realizacji prowadzi biuro projektu (lub posiada siedzibę, filię, delegaturę, oddział czy inną prawnie dozwoloną formę organizacyjną działalności podmiotu) na terenie województwa opolskiego z możliwością udostępnienia pełnej dokumentacji wdrażanego	Kryterium nie działa na niekorzyść żadnej grupy podmiotów – jego celem jest zapewnienie efektywności i dostępności wsparcia na poziomie regionalnym, zgodnie z zasadą terytorializacji interwencji w programie. Kryterium to nie wyklucza podmiotów spoza regionu, o ile są gotowe zapewnić lokalną obecność w czasie realizacji projektu.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
		projektu oraz zapewniające uczestnikom/uczestniczkom projektu możliwość osobistego kontaktu z kadrą projektu.	
EFS+	Merytoryczne	Kwalifikowalność wydatków projektu.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – dotyczy obiektywnych zasad gospodarności i zgodności z przepisami. Aby kryterium było równe dla wszystkich, należy oceniać racjonalność wydatków proporcjonalnie do charakteru i skali projektu – np. mały wnioskodawca nie powinien być obciążany nadmiernym poziomem szczegółowości, jeśli projekt nie jest duży.
EFS+	Merytoryczne	Termin rozpoczęcia realizacji projektu.	Kryterium nie zawiera zapisów o charakterze dyskryminującym i nie ogranicza dostępu do wsparcia dla żadnych konkretnych grup. Ma ono charakter techniczno-organizacyjny i odnosi się do harmonogramu realizacyjnego, a nie do cech Wnioskodawcy czy grup docelowych.
EFS+	Merytoryczne	Zgodność projektu z zasadami dotyczącymi pomocy publicznej/pomocy de minimis (jeśli dotyczy).	Kryterium odnosi się do zgodności projektu z przepisami dotyczącymi pomocy publicznej i pomocy de minimis, co wynika bezpośrednio z obowiązującego prawa krajowego (rozporządzenia MFiPR). Jest to warunek formalno-prawny, który dotyczy wszystkich Wnioskodawców na równych zasadach.
EFS+	Merytoryczne	Zachowanie trwałości projektu w odniesieniu do wydatków ponoszonych jako cross – financing.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – nie ogranicza dostępu do wsparcia żadnej grupie społecznej ani kategorii podmiotów w sposób bezpośredni lub pośredni. Kryterium dotyczy wymogu trwałości projektu i zasad stosowania cross-financingu, zgodnie z przepisami unijnymi i krajowymi (art. 65 rozporządzenia ogólnego oraz Wytycznymi kwalifikowalności wydatków 2021–2027). Określone zasady – takie jak pięcioletni (lub trzyletni dla MŚP) okres utrzymania rezultatów – mają charakter uniwersalny i wynikają z przepisów prawa, a nie z arbitralnych przesłanek wykluczających określonych wnioskodawców.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
EFS+	Merytoryczne	Projekt nie jest powiązany z uzasadnioną opinią Komisji Europejskiej wydaną na podstawie art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – nie ogranicza dostępu do wsparcia ze względu na cechy osób fizycznych lub prawnych, ich przynależność do określonej grupy społecznej czy terytorialnej. Kryterium odnosi się wyłącznie do zgodności projektu z unijnym porządkiem prawnym – a konkretnie do tego, czy planowane działania nie są powiązane z przepisami prawa, co do których Komisja Europejska wyraziła uzasadnione zastrzeżenia na gruncie art. 258 TFUE. Celem tego zapisu jest ochrona legalności i prawidłowości wydatkowania środków UE, a nie ograniczanie dostępu do środków poszczególnym grupom społecznym czy instytucjom.
EFS+	Merytoryczne - punktowane	Potencjał Wnioskodawcy i/lub Partnerów planowany do wykorzystania w projekcie.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – nie zawiera zapisów, które mogłyby ograniczać dostęp do wsparcia wybranym grupom społecznym lub podmiotom w sposób nierównościowy. System punktowy jest transparentny i umożliwia porównywalną ocenę wszystkich podmiotów, a zatem kryterium spełnia zasadę równego traktowania. Ponadto brak sztywnych progów minimalnych w poszczególnych obszarach oceny ogranicza ryzyko eliminacji mniejszych podmiotów, o ile przedstawią wystarczające uzasadnienie dla realizacji projektu.
EFS+	Merytoryczne - punktowane	Doświadczenie Wnioskodawcy i/lub Partnerów.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego, ale może w pewnych przypadkach utrudniać dostęp do wsparcia podmiotom niedoświadczonym, np. nowym organizacjom, które nie miały jeszcze możliwości realizować projektów w danym obszarze. W celu zwiększenia inkluzywności warto rozważyć dodanie zapisu, że brak doświadczenia może być częściowo kompensowany przez udział doświadczonego partnera lub przedstawienie mocnego planu zarządzania i monitoringu. W obecnej formie kryterium nie dyskryminuje bezpośrednio, ale może faworyzować większe lub bardziej doświadczone podmioty.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
EFS+	Merytoryczne - punktowane	Trafność doboru i opisu zadań przewidzianych do realizacji w ramach projektu.	Kryterium nie jest dyskryminujące – wręcz przeciwnie, zawiera elementy promujące równość szans i dostępność. Jednym z ocenianych aspektów jest sposób realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (0–2 pkt). Oznacza to, że wnioskodawcy są zachęceni do uwzględniania potrzeb różnych grup, w tym grup zagrożonych wykluczeniem.
EFS+	Merytoryczne - punktowane	Poprawność sporządzenia budżetu projektu.	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – ocenia aspekty techniczne i formalne budżetu projektu, niezwiązane z cechami podmiotów czy grup docelowych.
EFS+	Merytoryczne - punktowane	Projekt realizowany w partnerstwie wielosektorowym (społecznym, prywatnym, publicznym). (nie dotyczy działania 6.3 Budowanie potencjału partnerów społecznych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego).	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego, promuje partnerstwa wielosektorowe jako formułę podnoszącą jakość projektów. Nie eliminuje jednak wnioskodawców jedno- lub dwusektorowych z możliwości ubiegania się o dofinansowanie.
EFRR	Merytoryczne - finansowe	Finansowa wykonalność i efektywność projektu (jeśli dotyczy)	To kryterium ma charakter techniczny i merytoryczny – dotyczy zgodności i poprawności analiz finansowych i ekonomicznych oraz oceny efektywności i wykonalności finansowej projektu. W związku z tym kryterium to należy uznać za niedyskryminujące.
EFRR	Merytoryczne - finansowe	Finansowa trwałość projektu	Kryterium to ma charakter techniczny – odnosi się do finansowej trwałości projektu, czyli zdolności do utrzymania efektów projektu po jego zakończeniu. Nie odnosi się ono do statusu wnioskodawcy ani jego cech podmiotowych, lecz jedynie do wykazania przez niego odpowiednich przesłanek ekonomicznych dla zapewnienia trwałości rezultatów projektu. Dlatego kryterium to nie ma charakteru dyskryminującego.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
EFRR	Merytoryczne	Założenia projektu zgodne z celami działania/typem projektu	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego. Kryterium odnosi się wyłącznie do zgodności projektu z celami działania i dokumentami programowymi.
EFRR	Merytoryczne	Prawidłowość ponoszonych wydatków (jeśli dotyczy)	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego. Kryterium dotyczy wyłącznie technicznego aspektu prawidłowości ponoszenia wydatków przed złożeniem wniosku o dofinansowanie, w tym zgodności z przepisami prawa, np. w zakresie zamówień publicznych.
EFRR	Merytoryczne	Wykonalność i efektywność projektu	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego. Można jednak zwrócić uwagę, że aby uniknąć ryzyka dyskryminacji, ważne jest, by ocena była proporcjonalna do skali i zakresu projektu – czyli aby np. mniejsze projekty nie były oceniane według tych samych wymagań co duże, złożone przedsięwzięcia.
EFRR	Merytoryczne	Kwalifikowalność wydatków	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – dotyczy obiektywnych zasad gospodarności i zgodności z przepisami. Aby kryterium było równe dla wszystkich, należy oceniać racjonalność wydatków proporcjonalnie do charakteru i skali projektu – np. mały wnioskodawca nie powinien być obciążany nadmiernym poziomem szczegółowości, jeśli projekt nie jest duży.
EFRR	Merytoryczne	Zgodność z zasadami dotyczącymi pomocy publicznej	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – odnosi się do zgodności projektu z przepisami dotyczącymi pomocy publicznej, niezależnie od typu wnioskodawcy.
EFRR	Merytoryczne	Instytucjonalna i organizacyjna trwałość projektu	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – dotyczy oceny zdolności do zapewnienia trwałości projektu, niezależnie od typu czy statusu wnioskodawcy.
EFRR	Merytoryczne	Wybrane wskaźniki są adekwatne do określonego na poziomie projektu celu/ typu projektu.	Wniosek: Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – dotyczy wyłącznie adekwatności i spójności wskaźników opisujących projekt.

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
EFRR	Merytoryczne	Założone wartości docelowe wskaźników są realne do osiągnięcia	Kryterium nie jest dyskryminujące – jego treść dotyczy wyłącznie oceny realności założeń projektowych w odniesieniu do obiektywnych parametrów przedsięwzięcia.
EFRR	Merytoryczne	Termin realizacji projektu	Kryterium nie ma charakteru dyskryminującego – odnosi się do ram czasowych realizacji projektu, obowiązujących jednakowo dla wszystkich wnioskodawców.
EFRR	Merytoryczne	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami	Kryterium wspiera niedyskryminacyjność – nie tylko nie ogranicza dostępu do wsparcia, lecz aktywnie promuje równość szans i dostępność, w tym dla osób z niepełnosprawnościami. Co ważne, kryterium przewiduje możliwość neutralności, jeśli produkty/usługi projektu nie mają wpływu na równość szans – o ile zostanie to uzasadnione. Nie działa na niekorzyść projektów, które nie wpływają wprost na omawiane obszary, a jedynie wymaga ich transparentnego opisanie i uzasadnienia.
EFRR	Merytoryczne	Projekt jest zgodny z zasadą równości kobiet i mężczyzn	Kryterium dotyczy zgodności projektu z zasadą równości mężczyzn i kobiet. Jego konstrukcja jest niedyskryminacyjna – nie ogranicza dostępu do wsparcia żadnej grupie ani kategorii podmiotów. Wręcz przeciwnie, kryterium promuje działania mające na celu wyrównywanie szans i przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć. Co istotne, nie działa na niekorzyść projektów o neutralnym wpływie na równość płci, pod warunkiem że brak tego wpływu zostanie rzetelnie uzasadniony we wniosku.
EFRR	Merytoryczne	Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Kryterium odnosi się do zgodności projektu z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz do kwestii ewentualnych dyskryminujących aktów prawa miejscowego obowiązujących na terenie JST (jeśli JST lub jej podmiot zależny/kontrolowany jest wnioskodawcą). Kryterium ma charakter ochronny, a nie wykluczający. Celem tego kryterium jest zapewnienie poszanowania praw podstawowych oraz

Fundusz	Rodzaj kryteriów	Nazwa analizowanych kryteriów	Analiza kryterium
			niedyskryminacyjnego charakteru projektów i instytucji je wdrażających. Wymaganie braku sprzeczności z Kartą Praw Podstawowych oraz brak dyskryminujących przepisów lokalnych nie ogranicza dostępu do wsparcia żadnej grupie podmiotów, o ile działają zgodnie z zasadami praw człowieka.
EFRR	Merytoryczne	Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Kryterium dotyczy zgodności projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przy czym zgodność ta oznacza brak sprzeczności między projektem a postanowieniami Konwencji lub uznanie, że Konwencja nie ma zastosowania do danego projektu (neutralność). Kryterium to nie zawiera żadnych zapisów, które mogłyby ograniczać dostęp do wsparcia dla określonych kategorii podmiotów lub wnioskodawców. Przeciwnie – jego celem jest zapewnienie poszanowania praw osób z niepełnosprawnościami oraz promowanie dostępności.
EFRR	Merytoryczne	Poprawność formalno-techniczna projektu	Kryterium ma charakter czysto techniczny i dotyczy wyłącznie formalnych aspektów składania wniosku. Nie zawiera żadnych wymogów odnoszących się do cech osobistych, społecznych ani organizacyjnych wnioskodawcy. Nie wprowadza ukrytych barier wejścia ani nie różnicuje sytuacji aplikujących podmiotów.
EFRR	Merytoryczne	Zgodność projektu w tym podstawowych parametrów technicznych z obowiązującymi aktami prawnymi dotyczącymi realizowanej inwestycji	Kryterium to ma charakter prawno-techniczny i służy zapewnieniu legalności realizowanych przedsięwzięć. Nie odnosi się do cech osobistych, organizacyjnych czy społecznych wnioskodawcy, a jedynie do kwestii przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego. Weryfikacja zgodności z przepisami i unijnymi regulacjami ma na celu ochronę środków publicznych, a nie ograniczanie dostępu do nich. W związku z tym kryterium należy uznać za niedyskryminujące.

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo, proces oceny merytorycznej przeprowadzany przez KOP zawiera mechanizmy mające na celu zapewnienie bezstronności i rzetelności oceny, co pośrednio wspiera niedyskryminacyjne traktowanie wnioskodawców:

- Każdy członek KOP (pracownik IZ/IP lub ekspert) dokonujący oceny jest zobowiązany do podpisania oświadczenia o bezstronności i poufności, deklarując brak konfliktu interesów zgodnie z przepisami KPA i Rozporządzeniem Finansowym UE. Okoliczności wyłączające z oceny obejmują m.in. stosunek prawny/faktyczny, relacje rodzinne, powinowactwo, przysposobienie, kuratelę, opiekę oraz bezpośrednią podrzędność służbową z wnioskodawcami lub partnerami. W przypadku konfliktu interesów, członek KOP/ekspert jest wyłączany z oceny.
- Przydział projektów do oceny merytorycznej przez Zespoły oceniające odbywa się drogą losowania.
- Oceny muszą mieć szczegółowe i wyczerpujące uzasadnienie.
- Wzywając wnioskodawców do uzupełnień, poprawek lub wyjaśnień, IZ/IP jest zobowiązana do przestrzegania zasady równego traktowania wnioskodawców.

Kryteria merytoryczne w ramach FEO 2021-2027 aktywnie oceniają i promują zasady niedyskryminacji, równości szans, płci i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, traktując je jako bezwzględne wymogi kwalifikacyjne projektu. Proces oceny merytorycznej jest również zaprojektowany tak, aby zapewnić bezstronność w stosowaniu tych, jak i pozostałych, kryteriów.

Kryteria środowiskowe⁷ dla projektów EFRR koncentrują się na ocenie wpływu projektu na środowisko, zgodności z przepisami prawa, zasadą zrównoważonego rozwoju, zasadą DNSH oraz odpornością infrastruktury na zmiany klimatu. Z formalnego punktu widzenia kryteria te są neutralne – nie zawierają zapisów odnoszących się do cech społeczno-demograficznych wnioskodawców (takich jak płeć, pochodzenie, niepełnosprawność), ani nie wprowadzają ograniczeń dostępu do wsparcia dla konkretnych grup społecznych.

Warto jednak zauważyć, że praktyczne stosowanie tych kryteriów – jeśli nie zostanie uzupełnione o kontekst społeczny i terytorialny – może wiązać się z ryzykiem nieuwzględnienia potencjalnych skutków środowiskowych, które w sposób niezamierzony mogą dotyczyć określonych grup lub obszarów. Dotyczy to między innymi:

- społeczności lokalnych o ograniczonym kapitale instytucjonalnym (np. małe gminy lub organizacje pozarządowe), które mogą napotkać trudności w przygotowaniu wymaganej dokumentacji środowiskowej,
- obszarów peryferyjnych lub zdegradowanych, które częściej doświadczają skumulowanych skutków środowiskowych, bez systemowych mechanizmów kompensacyjnych,

⁷ „Kryteria środowiskowe dla wszystkich działań FEO 2021-2027”, Załącznik do Uchwały Nr 7, KM FEO 2021-2027 z dnia 2 marca 2023 r.

- grup społecznych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej lub przestrzennej, które mogą ponosić wyższe koszty środowiskowe (np. związane z emisją, hałasem czy ograniczonym dostępem do zieleni), bez proporcjonalnego udziału w procesach konsultacyjnych.

Obecnie stosowane kryteria środowiskowe – choć nie są dyskryminujące w swojej konstrukcji – nie uwzględniają wprost takich zagadnień, jak: sprawiedliwość środowiskowa, różnicowanie wpływów według lokalizacji czy potrzeba analizy skumulowanych oddziaływań inwestycji. Przykładowo:

- Kryterium „zrównoważonego rozwoju” nie odnosi się do rozkładu kosztów środowiskowych między różne grupy społeczne;
- Kryterium DNSH skupia się na zgodności z celami środowiskowymi, bez analizy ich wpływu na społeczność wrażliwe;
- Kryterium zgodności z przepisami nie wymaga weryfikacji, czy proces OOŚ uwzględnił rzeczywisty głos grup mniej reprezentowanych;
- Kryterium odporności na zmiany klimatu nie odnosi się do kwestii nierównego dostępu do infrastruktury odpornej klimatycznie.

Z perspektywy przyszłych modyfikacji systemu oceny zasadne może być rozważenie wzmocnienia społecznego wymiaru kryteriów środowiskowych – np. poprzez dodatkowe pytania oceniające dotyczące sprawiedliwości przestrzennej, rozkładu korzyści i kosztów środowiskowych oraz reprezentacji interesów społeczności wrażliwych.

Propozycja i potrzeba modyfikacji przyjętych kryteriów

Aby móc zweryfikować przyjęte kryteria oceny projektów wykorzystano dwustopniowe podejście badawcze, który obejmowało:

1. Analizę danych terenowych (jakościowych i ilościowych).
2. W ramach badań jakościowych przeprowadzono wywiady grupowe z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej, Instytucji Pośredniczących oraz innych interesariuszy systemu. Jednakże uczestnicy wypowiadali się głównie na temat ogólnej funkcjonalności systemu oceny projektów, nie wskazując przy tym szczegółowych propozycji zmian ani konkretnych kryteriów wymagających modyfikacji. Opinie miały charakter ogólny – rozmówcy podkreślali, że obecny zestaw kryteriów jest już wdrożony i funkcjonuje, a ewentualne zmiany powinny być wprowadzane bardzo ostrożnie. W badaniu ilościowym respondenci również nie wskazywali na potrzebę konkretnych modyfikacji. Dodatkowo do członków KOP rozestano ankietę CAWI, pojawiły się pojedyncze wskazania, które uwzględniono dalej w analizie.
3. Ekspercką analizę danych zastanych (desk research).

4. Ze względu na brak szczegółowych propozycji zmian wynikających z badań terenowych, główną podstawę do udzielenia odpowiedzi na pytanie badawcze stanowiła pogłębiona analiza dokumentów programowych, kryteriów oceny oraz systemu wdrażania FEO 2021–2027. Na potrzeby badania opracowano dedykowane narzędzie – matrycę opinii kryteriów oceny projektów – która umożliwiła ekspercką ocenę każdego z przyjętych kryteriów według pięciu kluczowych wymiarów:
- obiektywność (równość warunków dostępu dla różnych typów wnioskodawców),
 - weryfikowalność (możliwość jednoznacznej oceny spełnienia kryterium),
 - jednoznaczność i precyzyjność (czytelność i logiczność opisu),
 - poprawność merytoryczna (brak sprzeczności wewnętrznych i międzykryterialnych),
 - rozłączność (uniknięcie oceny tych samych elementów w różnych kryteriach).

Każdemu kryterium przypisywano ocenę w trzystopniowej skali (0 – brak zastrzeżeń, 1 – drobne zastrzeżenia, 2 – istotne zastrzeżenia wymagające zmiany). W przypadkach oznaczonych wartością 2 przygotowano propozycję nowego brzmienia kryterium wraz z uzasadnieniem.

Cały proces oceny i formułowania rekomendacji został przeprowadzony z uwzględnieniem:

- art. 73 rozporządzenia ogólnego (UE) nr 2021/1060,
- zapisów FEO 2021–2027 (w tym SZOP, regulaminów konkursów i wzorów wniosków),
- specyfiki poszczególnych działań i typów projektów realizowanych w ramach EFRR i EFS+.

W wyniku przeprowadzonej analizy opracowano materiał zaprezentowany w ramach niniejszego raportu. Wyniki pokazują, że propozycje zmian skupiają się przede wszystkim na modyfikacji i doprecyzowaniu definicji, a nie na wprowadzaniu zupełnie nowych typów kryteriów. Kluczowe propozycje modyfikacji wynikające z analizy to:

Tabela 6. Propozycje zmian w stosowanych kryteriach wyboru projektów.

Nazwa kryterium	Definicja	Fundusz	Rodzaj kryterium	Propozycja modyfikacji
Poprawność formalno-techniczna projektu	Sprawdza się, czy dołączona dokumentacja projektowa jest kompletna, czy wniosek i jego załączniki zostały prawidłowo podpisane oraz czy nie zawiera błędów formalno-technicznych. Kryterium weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie i załączników i/lub wyjaśnień udzielonych przez Wnioskodawcę i/lub informacji dotyczących projektu pozyskanych w inny sposób.	EFRR	Merytoryczne	Poprawić należy konstrukcję nazwy kryterium "Poprawność formalno-techniczna projektu", gdzie w definicji kryterium została ona wzbogacona o kompletność dokumentacji i poprawność podpisów. Zatem proponujemy zmianę nazwy kryterium na "Poprawność dokumentacji projektu" i pozostawienie definicji bez większych zmian.
Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji.	Sprawdza się czy wniosek ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnoprawnościami. Przez pozytywny wpływ rozumie się zapewnienie wsparcia bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na przestanki określone w art. 9 Rozporządzenia ogólnego, w tym zapewnienie dostępności do oferowanego w projekcie wsparcia i rekrutacji dla wszystkich jego uczestników/uczestniczek oraz zapewnienie dostępności wszystkich produktów projektu (w tym także usług), które nie zostały uznane za neutralne oraz zapewnienie dostępnych form komunikacji z biurem projektu i informacji o projekcie dla wszystkich ich użytkowników/użytkowniczek – zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2021-2027.	EFRR, EFS+	Merytoryczne	Przedstawiciel KOP zwrócił uwagę, że obszar zasad równościowych potrzebuje indywidualnego i jakościowego podejścia, co wynika m.in. z faktu, że interpretacje tego, co należy do zasad równościowych, a co już nie – zmieniają się w czasie. Podkreślono również, że różnice w podejściu do tej tematyki występują nie tylko pomiędzy instytucjami, ale również wewnątrz jednej instytucji, gdzie podejście to może ewoluować w zależności od osób zaangażowanych czy aktualnych priorytetów wdrażania. W konsekwencji ocena spełnienia zasad równościowych może być obciążona subiektywnością

	Kryterium jest weryfikowane na podstawie zapisów wniosku o dofinansowanie i/lub wyjaśnień udzielonych przez Wnioskodawcę i/lub informacji dotyczących projektu pozyskanych w inny sposób.			i brakiem spójności, co stanowi wyzwanie dla zapewnienia jednoznacznych i porównywalnych ocen projektów. Doprecyzowanie nazwy i definicji kryterium dotyczącego pozytywnego wpływu na zasadę równości szans i niedyskryminacji: uszczegółowienie językowe, np. „Sprawdza się czy projekt ma pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji...”.
--	--	--	--	---

W pozostałych analizowanych kryteriach analiza badaczy nie identyfikuje problemów, uznajemy je za dobrze opisane, o możliwej wysokiej mierzalności i jednoznaczności, obiektywne, poprawne merytorycznie i rozłączne.

Ogólna ocena systemu wyboru projektów przez beneficjentów i wnioskodawców nieskutecznych jest w większości bardzo pozytywna. Kryteria oceny (formalne, merytoryczne, finansowe), są postrzegane jako jasne, przejrzyste i zrozumiałe. Jedynie pojedyncze osoby zgłaszały problemy ze zrozumieniem kryteriów.

W badaniu ankietowym zdecydowana większość zarówno aktywnych, jak i nieskutecznych beneficjentów nie identyfikuje istotnych problemów z funkcjonowaniem poszczególnych typów kryteriów w systemie oceny projektów w ramach FEO 2021–2027.

Tabela 7. Odsetek beneficjentów i nieskutecznych beneficjentów wskazujących na problemy z poszczególnymi typami kryteriów wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027.

Czy dostrzega/a Pan/Pani jakikolwiek problem z kryteriami:	Beneficjenci			Nieskuteczni beneficjenci		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
formalnymi	8,3%	91,7%	0,0%	7,3%	92,7%	0,0%
merytorycznymi	0,8%	98,3%	0,8%	0,0%	100,0%	0,0%
uniwersalnymi						
merytorycznymi	2,5%	96,7%	0,8%	0,0%	100,0%	0,0%
szczegółowymi						
merytorycznymi finansowymi	0,8%	99,2%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
negocjacyjnymi	0,0%	97,6%	2,4%	11,1%	88,9%	0,0%
środowiskowymi	3,2%	95,8%	1,1%	0,0%	95,0%	5,0%

Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

W powyższym kontekście, istotne staje się również przyjrzenie się temu, w jaki sposób skonstruowane są kryteria wyboru projektów oraz inne elementy systemu pod kątem ich adekwatności i proporcjonalności względem obciążeń nakładanych na wnioskodawców. Podstawą prawną tej analizy jest w szczególności art. 73 rozporządzenia ogólnego Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060, który określa kluczowe wymogi dotyczące wyboru operacji. Artykuł ten zobowiązuje IZ do stosowania kryteriów i procedur selekcji operacji, które są przejrzyste, niedyskryminujące, zgodne z Kartą Praw Podstawowych, zasadami równości, dostępności i zrównoważonego rozwoju, a także zapewniają efektywne wykorzystanie środków i priorytet dla operacji najlepiej realizujących cele programu.

Jednocześnie, zgodnie z zasadą proporcjonalności i dążeniem do uproszczeń administracyjnych – promowanymi zarówno w dokumentach unijnych, jak i w krajowych wytycznych dotyczących funduszy UE – system wyboru projektów powinien unikać

nadmiernych obciążeń formalnych i barier proceduralnych, które mogłyby ograniczać dostęp do wsparcia w sposób nieuzasadniony i dyskryminujący.

Analizowane kryteria mają jasne zakorzenienie w wymaganiach art. 73 i dokumentach programowych. Do tej grupy zaliczyć można m.in.:

- zgodność projektu z celami działania i typem projektu,
- kwalifikowalność wydatków,
- realność wartości wskaźników,
- zgodność projektu z zasadami dotyczącymi pomocy publicznej oraz zgodność z KPON.

Wszystkie te kryteria służą weryfikacji podstawowej zgodności z przepisami unijnymi, logiką interwencji i racjonalnością wsparcia.

W analizie identyfikuje się grupę kryteriów, które – choć istotne z punktu widzenia realizacji wartości horyzontalnych oraz zapewnienia transparentności oceny – mogą w niektórych przypadkach nie być bezwzględnie wymagane na mocy art. 73 rozporządzenia ogólnego lub mogą sprawiać szczególne trudności interpretacyjne dla Wnioskodawców. Dotyczy to w szczególności:

- Wymogu wykazania pozytywnego wpływu na zasadę równości szans i dostępności (kryterium merytoryczne) – mimo że zasady horyzontalne są obowiązkowe, Wnioskodawcy – zwłaszcza realizujący projekty infrastrukturalne lub techniczne – wskazują na trudność w sformułowaniu uzasadnienia dla „pozytywnego wpływu”, który nie zawsze da się wykazać w sposób jednoznaczny. Choć dopuszczalna jest opcja „neutralności”, również ona musi być odpowiednio uzasadniona, co zwiększa obciążenie wnioskujących i budzi niepewność co do oczekiwanego poziomu szczegółowości opisu.
- Kryterium zgodności z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych – w obecnej konstrukcji, jako odrębne kryterium bezwzględne, może być odbierane jako powtórzenie wymagań zawartych już w kryterium dotyczącym zasady dostępności. W praktyce generuje to konieczność dodatkowego dokumentowania tej samej kwestii w dwóch miejscach, co może nie przekładać się na realne zwiększenie jakości projektów, a jednocześnie zwiększa czasochłonność i ryzyko niejednoznacznej interpretacji.

Z perspektywy zespołu badawczego warto podkreślić, że decyzje dotyczące konstrukcji systemu oceny – w tym liczby i szczegółowości kryteriów – powinny być podejmowane z uwzględnieniem potrzeby równowagi między klarownością a efektywnością. We wcześniejszych częściach raportu zasygnalizowano, że nadmierna liczba kryteriów może stanowić istotne obciążenie dla wnioskodawców i oceniających, a także utrudniać sprawne przeprowadzenie procesu oceny. Jednocześnie należy zauważyć, że rozbięcie ogólnych wymagań na bardziej szczegółowe kryteria cząstkowe – o ile jest stosowane w sposób uzasadniony – może zwiększać przejrzystość i precyzję oceny, ułatwiając rzetelne odniesienie się do konkretnych aspektów projektów.

W wielu przypadkach takie rozdzielenie umożliwia lepsze ustrukturyzowanie procesu oceny i może sprzyjać jego obiektywizacji. Kluczowe jest jednak, aby każdorazowo decyzje w tym zakresie były podejmowane z rozwagą – nadmierna szczegółowość lub powielanie treści może prowadzić do zbędnej złożoności i efektu „rozmycia” znaczenia poszczególnych wymagań. Z kolei zbyt daleko idące scalanie kryteriów wiąże się z ryzykiem uproszczonej lub powierzchownej oceny, w ramach której niektóre kwestie zostaną pominięte lub potraktowane marginalnie.

Proces ubiegania się o dofinansowanie w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego 2021–2027 wiąże się z koniecznością zapoznania się z szerokim zakresem dokumentacji oraz przygotowania kompletnego zestawu załączników. W kontekście powszechnie występujących trudności w innych programach operacyjnych – takich jak nadmiar formalizmów czy nieczytelność dokumentów – istotne było zbadanie, czy system wspierający wnioskodawców w regionie opolskim został skonstruowany w sposób adekwatny, proporcjonalny i przyjazny użytkownikom. Wyniki badania ilościowego wskazują na bardzo wysoką akceptację wśród beneficjentów dla obowiązującej dokumentacji aplikacyjnej. Aż 98,3% beneficjentów oraz 97,6% nieskutecznych wnioskodawców uznało, że liczba dokumentów udostępnionych przez instytucję organizującą konkurs była wystarczająca i adekwatna – zarówno pod względem objętości, jak i zawartości merytorycznej. Jedynie nieliczni badani (1,7% beneficjentów i 2,4% nieskutecznych beneficjentów) wskazali, że dokumentów jest zbyt dużo. Wskazywali oni najczęściej na objętość Szczegółowego Opisu Priorytetów (SZOP) oraz nadmiar dokumentów dotyczących polityk horyzontalnych UE. Oznacza to, że choć system oceniany jest jako czytelny i wspierający, możliwe są dalsze usprawnienia w zakresie uproszczenia lub logicznego uporządkowania pewnych elementów, szczególnie związanych z zasadami horyzontalnymi.

W szczególności, pewne elementy systemu – mimo że służą ważnym celom polityki spójności – mogą okazać się nadmiernie rozdrobnione lub zbyt złożone pod względem interpretacyjnym, co może generować trudności po stronie wnioskodawców, a także utrudniać spójną ocenę ekspercką. Przykładem są sytuacje, w których zbliżone treści pojawiają się równolegle w różnych kryteriach (np. osobno jako dostępność dla OzN oraz zgodność z KPON), co zwiększa liczbę wymagań formalnych, niekoniecznie przekładając się na wyższą jakość projektów.

Rozbicie wymagań na szereg indywidualnych kryteriów ma swoje zalety – zwiększa przejrzystość i pozwala na bardziej precyzyjne zidentyfikowanie ewentualnych braków we wniosku. Niemniej, może również skutkować nadmiernym formalizmem i koniecznością wielokrotnego opisywania tych samych zagadnień w różnych częściach dokumentacji. Taka konstrukcja kryteriów bywa postrzegana jako obciążająca, zwłaszcza przez mniejsze podmioty lub wnioskodawców o ograniczonym doświadczeniu projektowym.

W związku z powyższym, choć na obecnym etapie wdrażania programu nie proponowano wprowadzania zmian w obowiązującym zestawie kryteriów, warto w kolejnej perspektywie

finansowej rozważyć dokonanie przeglądu kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi – pod kątem zasadności ich rozdrobnienia, wartości dodanej dla realizowanych projektów oraz ewentualnych obciążeń dla wnioskodawców. Celem takiej analizy powinno być ustalenie, czy obecna konstrukcja wspiera realizację priorytetów horyzontalnych w sposób efektywny, czy też generuje nadmierny formalizm bez przełożenia na jakość działań projektowych.

Podobnie oceniono liczbę wymaganych załączników do wniosku – jako wystarczającą (nieobciążającą nadmiernie) wskazało ją 98,3% beneficjentów (skutecznych) i 100% nieskutecznych wnioskodawców.

Na podstawie analizy wypowiedzi respondentów z trzech grup fokusowych: Instytucji Zarządzającej (FGI IZ), Instytucji Pośredniczącej (FGI OCRG) oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy (FGI WUP), można wskazać elementy systemu oceny projektów w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego 2021–2027, które – choć formalnie uzasadnione – są postrzegane jako nadmiarowe, trudne do interpretacji lub generujące nieproporcjonalne obciążenia dla wnioskodawców i instytucji oceniających.

Respondenci zgodnie zwracali uwagę na nadmierną szczegółowość oraz dużą liczbę kryteriów oceny. Choć ich istnienie uzasadnione jest przepisami i doświadczeniem z wcześniejszych okresów programowania, to w praktyce powodują one przeciążenie systemu oraz wydłużenie procesu oceny. Przedstawicielka IP WUP stwierdziła:

„Dla nas te kryteria mogłyby być w ogóle krótsze, tak? Mogłyby liczyć mniej tak naprawdę. No ale jakieś ramy są wskazane, gdzie to tak naprawdę musi być zawarte i te kryteria czasem dochodzą, tak? To ich nie jest mniej, ich jest więcej.” – FGI przedstawiciele IP.

W podobnym tonie wypowiadała się przedstawicielka IZ, zauważając, że niektóre kryteria doprecyzowywano z biegiem czasu, co zamiast upraszczać proces – dodawało kolejne warstwy formalne:

„Pojawiały się pewne wątpliwości związane z definicjami poszczególnych kryteriów i te kryteria były doprecyzowywane na kolejnych komitetach monitorujących. Co też usprawniło dalszy proces oceny... ale dołożyło kolejnych warstw formalnych.” – FGI przedstawiciele IZ.

Kolejnym obszarem utrudnień jest interpretacja zapisów we wnioskach o dofinansowanie i ich spójność z wymaganiami kryterialnymi. W ocenie ekspertów oceniających jakość aplikacji, problemem pozostaje niespójność treści w różnych częściach formularza oraz niejednoznaczne odwołania do konkretnych punktów. Jak zauważyła przedstawicielka WUP:

„Wnioskodawcy piszą, że kryterium spełnione, informacja zawarta w punkcie 3.7 wniosku. Czytamy? Nie ma, tak? (...) To też wynika w dużej

mierze z niespójnych zapisów wniosku o dofinansowanie, też z nieprecyzyjnych informacji.” – FGI przedstawiciele IP.

Takie sytuacje prowadzą do konieczności uruchamiania procedury uzupełnień lub negocjacji, co z kolei wpływa na wydłużenie procesu oceny.

W trakcie badania zwrócono też uwagę na trudności jakie pojawiają się przy projektach edukacyjnych, w których wymagane są diagnozy potrzeb uczestników. W ocenie respondentów brak ustandaryzowanej formy tych dokumentów prowadzi do ich nadmiernej objętości oraz utrudnia ich analizę. Przedstawicielka WUP podkreślała:

„Bywa tak, że ta diagnoza jest tak obszerna, że pomimo tego, że wniosek jest kilkudziesięciostronicowy, to ona potrafi być jeszcze szersza.” – FGI przedstawiciele IP.

Wymaga to dużego nakładu pracy od oceniających, a często także nie przynosi adekwatnych efektów w ocenie trafności interwencji.

Jednym z najbardziej wymagających obszarów – zarówno dla wnioskodawców, jak i oceniających – jest udowodnienie zgodności kosztów projektu z cenami rynkowymi. Choć kryterium to wynika bezpośrednio z art. 73 rozporządzenia ogólnego, jego praktyczna implementacja budzi trudności. Przedstawicielka IZ relacjonowała:

„Prosimy wnioskodawców o to, żeby wykazali w jaki sposób te przedstawione przez nich ceny są zgodne z cenami rynkowymi. A oni nam odpowiadają, że tyle kosztuje. No i co teraz?” – FGI przedstawiciele IZ.

Brak narzędzi referencyjnych i jednolitego standardu weryfikacji cen skutkuje ryzykiem arbitralności oceny oraz różnic w podejściu ekspertów.

Dodatkowym utrudnieniem dla sprawności całego procesu są procedury organizacyjne, które nie są widoczne dla wnioskodawców, ale wpływają na tempo oceny. Chodzi m.in. o konieczność każdorazowej weryfikacji konfliktu interesów, podpisywania umów z ekspertami czy organizowania losowań składów KOP. Jak podkreśliła respondentka z IP WUP:

„Z tego terminu, który mamy przewidziany na dokonanie weryfikacji wniosków, oceny wniosków. Zawsze nam ucieka jeszcze ten czas, który jest związany z procedurami wewnętrznymi, np. dotyczącymi weryfikacji konfliktu interesów.” – FGI przedstawiciele IP.

Dla instytucji odpowiedzialnych za ocenę projektów znacznym problemem operacyjnym okazuje się także kontakt z ekspertami zewnętrznymi. Ich ograniczona dostępność i brak

możliwości bieżącego kontaktu powodują zakłócenia w rytmiczności pracy. Jak obrazowo ujęła to przedstawicielka IP OCRG:

„Nie odbierają telefonów, wyjeżdżają, nie chcą cytować tych wszystkich historii – za granicę, na wakacje, do szpitala (...).” – FGI przedstawiciele IP.

Na podstawie wypowiedzi uczestników wywiadów grupowych można stwierdzić, że chociaż zasadnicza struktura systemu oceny projektów jest zgodna z wymaganiami art. 73 rozporządzenia ogólnego oraz zapisami programu FEO 2021–2027, to jednak pewne jej elementy – zwłaszcza w zakresie obszerności kryteriów, ich praktycznej interpretacji oraz procedur wspierających – mogą być odbierane jako nieproporcjonalnie skomplikowane i generujące zróżnicowane obciążenia. **Oznacza to, że w dalszym doskonaleniu systemu warto rozważyć nie tyle usunięcie konkretnych kryteriów, ile ich uproszczenie, ustandaryzowanie oraz zapewnienie dodatkowego wsparcia interpretacyjnego dla wnioskodawców i oceniających.**

Celem niniejszego fragmentu analizy jest ocena w jakim stopniu w procesie opracowywania kryteriów wyboru projektów w ramach programu FEO 2021-2027 uwzględniono wnioski i rekomendacje wypracowane w toku badań ewaluacyjnych prowadzonych w perspektywie 2014–2020. Szczególne znaczenie przypisano rekomendacjom zawartym w raportach ewaluacyjnych przewidzianych w „Planie ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014–2020”. Analiza ta pozwala odpowiedzieć na pytanie, na ile mechanizmy wdrażania nowego programu operacyjnego zostały oparte na doświadczeniach wyniesionych z poprzedniej perspektywy oraz czy proces uczenia się IZ znalazł odzwierciedlenie w konkretnych zapisach kryterialnych. Ocenie poddano zarówno zgodność merytoryczną treści kryteriów z treścią rekomendacji, jak i zakres ich wdrożenia – z uwzględnieniem podejścia instytucjonalnego do adaptacji rekomendacji, charakteru proponowanych rozwiązań oraz sposobu ich zastosowania w regulaminach i dokumentacji konkursowej.

W dalszej części zestawiono konkretne rekomendacje sformułowane w ramach badań ewaluacyjnych z odpowiadającymi im zapisami w kryteriach formalnych, merytorycznych FEO 2021–2027. Każda z rekomendacji została poddana ocenie pod kątem zakresu implementacji, co pozwala na wskazanie dobrych praktyk oraz ewentualnych luk, które mogą stanowić punkt wyjścia do dalszego doskonalenia systemu wdrażania funduszy w regionie.

Tabela 8. Analiza rekomendacji odnoszących się do kryteriów z badań ewaluacyjnych dotyczących RPO WO 2014 – 2020 oraz sposobu ich wdrożenia

Raport	Rekomendacja	Czy widoczne w zapisach kryteriów
Efekty wsparcia konkurencyjności, innowacyjności i internacjonalizacji MŚP i rozwój potencjału jednostek naukowo-badawczych w województwie opolskim w perspektywie 2014-2020	Wykorzystanie premii punktowej dla RIS, w przypadku których efektywność kosztowa dotychczasowej interwencji jest najwyższa. Zastosowanie premii punktowej dla projektów z obszaru ochrony zdrowia i środowiska, budownictwa i przemysłu drzewnego, przemysłu energetycznego (w tym OZE) oraz technologii rolno-spożywczych.	„Projekt wpisuje się w inteligentne specjalizacje województwa opolskiego (RIS3)” W ramach oceny przyznaje się punkty za zgodność z Regionalną Strategią Innowacji, ze wskazaniem konkretnych obszarów specjalizacji. EFRR kryteria merytoryczne uniwersalne
Badanie ewaluacyjne „Efekty wsparcia w zakresie przygotowania terenów inwestycyjnych w województwie opolskim”	brak	Nie dotyczy
Działania wspierające gospodarkę niskoemisyjną i poprawę jakości powietrza w województwie opolskim w ramach osi priorytetowej III i V RPO WO 2014-2020	W kryteriach wyboru projektów wprowadzić kryteria efektywności uzyskiwania efektu środowiskowego. W przypadku działań, w których kryteria efektywności były już stosowane (5.5), należy zwiększyć ich rangę. W naborach, w których jednym z kryteriów będzie efektywność kosztowa celów środowiskowych należy opracować metodykę wyliczania efektów (redukcja CO ₂ , redukcja PM ₁₀ , redukcja PM _{2.5} , redukcja BaP, redukcja zużycia nieodnawialnej EP), w szczególności możliwych do przyjęcia wskaźników emisji, tak, aby deklarowane przez wnioskodawców efekty środowiskowe można było obiektywnie	W dokumencie „EFRR_kryteria-środowiskowe.pdf”, znajduje się kryterium: „Projekt cechuje się wysoką efektywnością kosztową w odniesieniu do zakładanego efektu ekologicznego”

Raport	Rekomendacja	Czy widoczne w zapisach kryteriów
	porównywać i wyłaniać projekty efektywniejsze z punktu widzenia celów środowiskowych.	
	Dostosowanie kryteriów dostępowych, tj. oceny spełnienia minimalnych wymagań energetycznych i powiązanie ich z wymaganiami strategii „Fala renowacji na potrzeby Europy – ekologizacja budynków, tworzenie miejsc pracy, poprawa jakości życia” oraz wymaganiami dyrektywy EPBD.	Nie zidentyfikowano bezpośredniego i jednoznacznego odniesienia do rekomendacji dotyczącej dostosowania kryteriów dostępowych. Odniesienie znajduje się w dokumentach programowych.
Ocena efektów ekologicznych, społecznych i gospodarczych inwestycji wspartych w ramach IV i V OP RPO WO 2014-2020	Premiowanie dofinansowania projektów kompleksowych poprzez stosowanie kryteriów wyboru projektów preferujących kompleksowe podejście do zagadnień przez wnioskodawców realizujących projekty w partnerstwach. Premiowanie mogłoby się odbywać poprzez dodatkowe punkty zależne od liczby partnerów, zasięgu terytorialnego lub tematycznego zakresu oddziaływania.	W dokumencie dotyczącym kryteriów merytorycznych specyficznych dla EFS, odnaleziono zapis: „Projekt realizowany w partnerstwie, w tym z udziałem jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych lub instytucji rynku pracy – 2 pkt.” Nie znaleziono wyraźnego kryterium premiującego zasięg terytorialny projektu (np. obejmujący kilka JST, subregionów). Żadne z ocenianych dokumentów nie wskazują, by liczba partnerów czy obszar oddziaływania przestrzennego były wprost przeliczane na dodatkowe punkty.
Wpływ inwestycji transportowych na sytuację społeczno-gospodarczą województwa opolskiego	Wprowadzenie obligatoryjnych kryteriów dotyczących poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego.	Nie odnaleziono obligatoryjnych kryteriów dotyczących poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego wprost wskazanych jako warunek formalny lub warunek merytoryczny o charakterze zero-jedynkowym (np. „spełnia – nie spełnia”). Odniesienie znajduje się w dokumentach programowych.
Oszacowanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego – Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu RPO WO 2014-2020 I i II pomiar	brak	Nie dotyczy
Pogłębiona analiza i ocena wpływu projektów realizowanych w	brak	Nie dotyczy

Raport	Rekomendacja	Czy widoczne w zapisach kryteriów
ramach Działań 7.1, 7.2, 7.3 RPO WO 2014-2020 na poprawę sytuacji mieszkańców Opolszczyzny na rynku pracy”.		
Ocena efektów wsparcia i diagnoza potrzeb w zakresie rozwoju usług i infrastruktury ochrony zdrowia i reintegracji społeczno-zawodowej mieszkańców województwa opolskiego.	Zastosowanie rekomendowanej procedury przez podmioty realizujące projekty z zakresu infrastruktury ochrony zdrowia i infrastruktury społecznej poprzez zastosowanie systemu preferencyjnego w postaci kryterium punktowego dla przedsięwzięć z powiatów położonych w północnej i południowej części województwa	W dokumencie „EFRR_kryt.meryt._uniwers.” znalazł się poniższy zapis kryterium merytorycznego, który wprost realizuje tę rekomendację: „Projekt realizowany jest w powiatach północnych lub południowych województwa opolskiego, tj. w powiatach brzeskim, kluczborskim, namysłowskim, oleskim, krapkowickim, prudnickim lub głubczyckim” – przyznawane 2 punkty premiujące. To kryterium dotyczy projektów infrastrukturalnych i jednoznacznie wskazuje lokalizacje, które są preferowane, zgodnie z intencją rekomendacji. Wskazuje również konkretne jednostki administracyjne, co ułatwia jego stosowanie w ocenie wniosków.
Ocena jakości i efektów działań na rzecz opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług edukacyjno-wychowawczych dzieci do lat 6 w województwie opolskim	Zaprojektowanie zapisów SZOP oraz regulaminów naborów uwzględniających kryteria premiujące edukację przedszkolną dzieci z obszarów wiejskich w perspektywie 2021-2027.	Nie znaleziono jednoznacznych zapisów kryterialnych, które bezpośrednio odpowiadałyby rekomendacji. Odniesienie znajduje się w dokumentach programowych.
Ocena wsparcia w zakresie edukacji w ramach RPO WO 2014-2020 oraz analiza aspiracji edukacyjno-zawodowych uczniów szkół ponadpodstawowych i osób dorosłych	Należy opracować kryterium konkursowe, promujące udział rodziców. Kryterium powinno być wysoko punktowane z uwagi na wysokie ryzyko włączania do projektów rodziców jako odbiorców wsparcia.	Nie znaleziono jednoznacznych zapisów kryterialnych, które bezpośrednio odpowiadałyby rekomendacji. Ewaluatorzy nie zidentyfikowali potrzeby wprowadzenia takiego kryterium w kolejnych naborach.
	Zmiana kryteriów wyboru projektów: punktowany powinien być nie tylko udział finansowy, ale ogólnie stopień wpływu pracodawców na kształt i realizację projektu i ich uczestnictwo w realizacji	Według dokumentu „Kryteria merytoryczne specyficzne dla EFS+ (tryb konkurencyjny)”: Kryterium nr 4: Partnerstwo i udział pracodawców „Wnioskodawca uzyska dodatkowe punkty, jeżeli projekt jest realizowany w partnerstwie z pracodawcą lub

Raport	Rekomendacja	Czy widoczne w zapisach kryteriów
	działań skierowanych do uczniów i nauczycieli, jak i różnorodność form współpracy z pracodawcami oraz działań umożliwiających uczniom doświadczenie warunków realnego miejsca pracy (np. on-the-job training, krótkie staże, wizyty studyjne) i współpracę z pracodawcami (klasy patronackie, spotkania branżowe, wymiana informacji między pracodawcami a kadrą szkół).	organizacją reprezentującą pracodawców, a zakres działań partnera wskazuje na jego istotny udział w realizacji projektu – np. w organizacji staży, wizyt studyjnych, klas patronackich, prowadzeniu zajęć lub opracowywaniu materiałów edukacyjnych.”
Ewaluacja mid-term dot. postępu rzeczowego RPO WO 2014-2020 dla potrzeb przeglądu śródkresowego, w tym realizacji zapisów ram i rezerwy wykonania	brak	Nie dotyczy
Zastosowanie instrumentów finansowych w województwie opolskim w ramach funduszy unijnych do 2027 roku	brak	Nie dotyczy
Ewaluacja Regionalnych Programów Zdrowotnych realizowanych w województwie opolskim	brak	Nie dotyczy

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza wykazała, że część rekomendacji sformułowanych w toku ewaluacji RPO WO 2014–2020 znalazła odzwierciedlenie w zapisach kryteriów wyboru projektów stosowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027, choć zakres wdrożenia tych rekomendacji był zróżnicowany. Rekomendacje wdrożone wprost i jednoznacznie:

- Premiowanie projektów zgodnych z Regionalną Strategią Innowacji (RIS3) – wprowadzono kryterium punktowe oceniające zgodność z RIS3, zgodnie z rekomendacją z badania dotyczącego efektów wsparcia konkurencyjności i innowacyjności MŚP.
- Efektywność kosztowa projektów środowiskowych – rekomendacja dotycząca oceny efektywności środowiskowej została odzwierciedlona w kryterium „Projekt cechuje się wysoką efektywnością kosztową w odniesieniu do zakładanego efektu ekologicznego”.
- Premiowanie projektów z powiatów północnych i południowych województwa – rekomendacja została w pełni zaimplementowana poprzez jasno określone kryterium punktowe premiujące projekty z konkretnych powiatów.

2. Rekomendacje wdrożone częściowo:

- Premiowanie partnerstw i kompleksowych projektów – w przypadku projektów EFS+ wprowadzono kryterium premiujące partnerstwa (np. z JST, NGO, instytucjami rynku pracy), ale nie odnaleziono punktacji zależnej od liczby partnerów czy zasięgu terytorialnego. Rekomendacja z badania dotyczącego inwestycji ekologicznych została zatem częściowo wdrożona.
- Współpraca z pracodawcami w projektach edukacyjnych – wdrożono kryterium oceniające partnerstwo z pracodawcami oraz zakres ich udziału w działaniach projektowych (np. organizacja staży, klas patronackich), zgodnie z postulatem, by punktować nie tylko udział finansowy, ale i merytoryczny wpływ.

3. Rekomendacje niewdrożone lub brak jednoznacznych zapisów:

- Promowanie udziału rodziców jako beneficjentów projektów edukacyjnych – nie odnaleziono zapisów kryterialnych odpowiadających tej rekomendacji, ale ewaluatorzy nie widzą potrzeby wprowadzenia tego typu kryterium.

Wnioski i rekomendacje wynikające z ewaluacji RPO WO 2014–2020 zostały w części przypadków skutecznie wykorzystane w konstrukcji kryteriów w nowym programie operacyjnym, szczególnie tam, gdzie dotyczyły:

- specjalizacji regionalnych (RIS),
- efektywności środowiskowej,
- terytorialnego zróżnicowania wsparcia,
- współpracy z partnerami i pracodawcami.

Podsumowanie:

System wyboru projektów w programie Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 został zaprojektowany w sposób umożliwiający realizację celów programu oraz zapewnienie zgodności z wymogami unijnymi, w tym zasadą niedyskryminacji, przejrzystości, równego traktowania oraz efektywnego wykorzystania środków. Analiza wykazała, że obowiązujące kryteria są co do zasady zgodne z przepisami rozporządzenia ogólnego (UE) 2021/1060 oraz respektują zasady horyzontalne, w tym DNSH, równość szans i zrównoważony rozwój. System zawiera szereg rozwiązań wspierających rzetelność i bezstronność procesu oceny – m.in. losowy przydział projektów do zespołów oceniających, obowiązkowe oświadczenia o braku konfliktu interesów, szczegółowe uzasadnianie ocen, a także zobowiązanie instytucji do równego traktowania wnioskodawców w procedurach wyjaśniających. Kryteria oceny nie zawierają elementów o charakterze dyskryminującym, a system aplikacyjny jest otwarty dla szerokiego grona potencjalnych beneficjentów.

Wnioski płynące z badania potwierdzają zasadność wielu dotychczasowych rozwiązań. Dotyczy to również zestawu stosowanych kryteriów – wyodrębnianie kluczowych elementów jako osobne kryterium, choć skutkuje większą liczbą ocenianych elementów, może pozytywnie wpływać na transparentność i jakość procesu selekcji. Kluczowe jest jednak, by decyzje o liczbie i treści kryteriów były podejmowane świadomie – w sposób wyważony,

uwzględniający zarówno wagę analizowanych aspektów, jak i ograniczenia percepcyjne i czasowe po stronie wnioskodawców i instytucji oceniających.

Podsumowując, system oceny projektów w FEO 2021–2027 funkcjonuje w sposób generalnie zgodny z jego celami i obowiązującymi zasadami. Jednocześnie, na podstawie zidentyfikowanych doświadczeń, możliwe jest jego dalsze uwspólnianie i doskonalenie – m.in. poprzez uproszczenie kryteriów tam, gdzie to możliwe bez szkody dla jakości oceny, a także wzmocnienie aspektów dotychczas nieuwzględnionych systemowo, takich jak analiza komplementarności czy wymiar sprawiedliwości środowiskowej.

5.1.3. Ocena spójności systemu wyboru projektów z celami społeczno-gospodarczymi regionu, zasadą DNSH oraz priorytetami terytorialnymi

Analiza zgromadzonego materiału w ramach badania pozwala uznać, że system oceny projektów w FEO 2021–2027 obejmuje szczegółową weryfikację zgodności projektów z celami programu i działaniami określonymi w SZOP, który odzwierciedla regionalne wyzwania rozwojowe. Zarówno w EFRR, jak i EFS+, oceniane są adekwatność działań do potrzeb grup docelowych czy trafność doboru wskaźników.

Wyniki badań jakościowych (FGI z przedstawicielami IZ oraz IP) wskazują, że istnieje świadomość konieczności kierowania wsparcia do społeczności zagrożonych marginalizacją, jednak – jak wskazali niektórzy rozmówcy – w przypadku działań inwestycyjnych lub infrastrukturalnych pojawiają się obawy, że mechanizmy formalne nie w pełni chronią przed ryzykiem dyskryminacyjnych skutków przestrzennych. Dotyczy to np. potencjalnego pominięcia małych gmin z ograniczonym potencjałem przygotowania projektów lub inwestycji wpływających negatywnie na środowisko i warunki życia ubogich społeczności lokalnych (np. skumulowane oddziaływanie inwestycji w sąsiedztwie osiedli socjalnych).

Jednym z kluczowych wymogów systemowych w ramach programów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej na lata 2021–2027 jest zapewnienie spójności interwencji z celami rozwojowymi regionu, priorytetami terytorialnymi oraz zasadą „nie czyn poważnych szkód” (DNSH). W odniesieniu do programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 (FEO) przeanalizowano, w jakim zakresie system wyboru projektów został zaprojektowany w sposób umożliwiający realizację tych założeń. Analiza uwzględnia zarówno formalne i merytoryczne kryteria oceny, jak i obowiązujące procedury oraz praktyki stosowane przez Instytucję Zarządzającą i Instytucję Pośredniczącą.

W szczególności, dokonano oceny tego, czy i jak system wspiera identyfikację oraz preferencję projektów zgodnych ze strategicznymi dokumentami rozwoju województwa, realizujących cele społeczno-gospodarcze regionu, zintegrowanych terytorialnie oraz neutralnych lub pozytywnie oddziałujących na środowisko. Uwzględniono przy tym zróżnicowanie typów projektów w ramach EFRR i EFS+, a także odmienny charakter interwencji w poszczególnych priorytetach programu.

System oceny w FEO 2021–2027 zawiera mechanizmy umożliwiające skuteczne wdrożenie zasady DNSH, zarówno w projektach finansowanych z EFRR, jak i – w ograniczonym zakresie – z EFS+. W ramach oceny środowiskowej, obowiązkowej dla projektów inwestycyjnych, analizowana jest zgodność projektu z celami zrównoważonego rozwoju, takimi jak ochrona bioróżnorodności, zasobów wodnych, efektywność energetyczna, czy odporność na zmiany klimatu. W szczególności, przedsięwzięcia finansowane z EFRR podlegają ocenie zgodności z typami działań zaklasyfikowanych jako zgodne z DNSH na poziomie programu. Spełnienie tego warunku jest obligatoryjne dla uzyskania pozytywnej oceny. W przypadku EFS+, interwencje mają z reguły charakter „niematerialny” i są z zasady uznawane za neutralne środowiskowo, z wyjątkiem projektów obejmujących cross-financing, dla których obowiązują dodatkowe wymagania.

W nawiązaniu do wcześniej przedstawionych wniosków dotyczących sposobu uwzględniania zasady DNSH oraz aspektów środowiskowych w systemie oceny projektów, warto podkreślić, że również analiza treści kryteriów środowiskowych i odpowiednich części wniosków o dofinansowanie wskazuje na brak zapisów bezpośrednio dyskryminujących. Jednak – podobnie jak sygnalizowano w kontekście ograniczonego operacjonalizowania zasad horyzontalnych – istnieje ryzyko pośrednich skutków dyskryminacyjnych, jeśli nie zostaną odpowiednio uwzględnione aspekty sprawiedliwości środowiskowej. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w których brakuje oceny skumulowanego oddziaływania inwestycji (np. w zurbanizowanych obszarach zamieszkiwanych przez społeczności defaworyzowane) lub pomija się analizę tego, kto realnie ponosi koszty środowiskowe realizowanych przedsięwzięć.

W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera terytorialne ukierunkowanie interwencji oraz zgodność projektów z celami regionalnej strategii rozwoju, które stanowią istotny komponent obecnego systemu oceny. Dokumenty programowe – w tym SZOP oraz regulaminy konkursów – zawierają szczegółowe wytyczne dotyczące warunków realizacji projektów, typów kwalifikujących się działań i kwalifikowalnych wnioskodawców, z uwzględnieniem regionalnych specjalizacji oraz obszarów strategicznej interwencji (OSI), takich jak obszary zagrożone marginalizacją, peryferyjne czy o ograniczonym dostępie do usług publicznych. Dodatkowo, w przypadku działań wspierających innowacyjność, B+R czy transformację gospodarczą, przyznawane są punkty premiujące za wpisywanie się projektu w inteligentne specjalizacje regionu (RIS). Rozwiązania te sprzyjają nie tylko kierowaniu wsparcia do najbardziej perspektywicznych branż, lecz także – potencjalnie – wyrównywaniu szans rozwojowych w obrębie regionu, o ile ich realizacja zostanie skoordynowana z innymi wymiarami sprawiedliwości terytorialnej i środowiskowej.

Z analizy treści wniosków o dofinansowanie (m.in. w ramach działań wspierających RIS oraz OSI) wynika, że wnioskodawcy wyraźnie odnoszą się do zgodności projektów z regionalnymi strategiami – jednak poziom pogłębienia tych odniesień bywa zróżnicowany. Z kolei respondenci badań jakościowych przedstawiciele IZ oraz IP wskazywali, że choć dokumentacja aplikacyjna zawiera wyraźne instrukcje w zakresie zgodności z OSI i RIS,

brakuje narzędzi do skutecznego monitorowania, czy wdrażane projekty rzeczywiście odpowiadają na realne potrzeby lokalne, a nie jedynie spełniają wymogi formalne.

Podsumowanie:

System oceny projektów w FEO 2021–2027 w sposób spójny wspiera realizację celów społeczno-gospodarczych regionu, priorytetów terytorialnych oraz zasadę „nie czyn poważnych szkód” (DNSH). Mechanizmy zawarte w dokumentach programowych, takich jak SZOP i regulaminy konkursów, umożliwiają weryfikację zgodności projektów z regionalnymi strategiami rozwoju, uwzględniają specyfikę obszarów strategicznej interwencji (OSI) oraz promują działania wpisujące się w inteligentne specjalizacje województwa.

Ocena środowiskowa, szczególnie w przypadku projektów inwestycyjnych finansowanych z EFRR, opiera się na jasno określonych kryteriach zgodności z typami działań kwalifikujących się do wsparcia zgodnego z DNSH. Z kolei interwencje w ramach EFS+ mają zazwyczaj charakter niematerialny i są zasadniczo uznawane za neutralne środowiskowo. System uwzględnia również trafność projektów względem potrzeb grup docelowych, co wspiera kierowanie interwencji tam, gdzie mogą one przynieść największą wartość dodaną.

Zarówno analiza dokumentacji, jak i wyniki badań jakościowych wskazują, że wnioskodawcy odnoszą się do celów terytorialnych i sektorowych strategii, choć poziom pogłębienia tych odniesień bywa zróżnicowany. Warto natomiast rozważyć dalsze wzmocnienie istniejących narzędzi umożliwiających lepsze powiązanie projektów z lokalnymi potrzebami – przy jednoczesnym zachowaniu przejrzystości i wykonalności procesu oceny.

5.1.4. Wsparcie dla projektów komplementarnych, innowacyjnych i o podwyższonym poziomie ryzyka w systemie wyboru projektów

Na podstawie analizy formalnych i merytorycznych kryteriów oceny projektów w ramach programu FEO 2021–2027, a także FGI z przedstawicielami IZ oraz IP, należy stwierdzić, że obecne podejście do innowacyjności zostało poprawnie dopasowane do struktury programu i celów interwencji. Innowacyjność jest oceniana w ramach Priorytetu FEOP.01 Fundusze Europejskie na rzecz wzrostu innowacyjności i konkurencyjności opolskiego, gdzie wprowadzono szczegółowe kryterium dotyczące wdrażania przez przedsiębiorstwa innowacji produktowych i/lub procesowych w zakresie produkcji wyrobów lub usług, zgodnie z definicjami zawartymi w Podręczniku Oslo (OECD).

Rozwiązanie to stanowi spójny i funkcjonalny element systemu oceny, uwzględniający specyfikę działań wspierających rozwój gospodarczy i technologiczny regionu. Jednocześnie jednak, jak wskazano w trakcie analizy, innowacyjność mogłaby być w przyszłości traktowana szerzej, również jako wartość dodana w projektach społecznych, edukacyjnych, środowiskowych czy organizacyjnych, gdzie często pojawiają się nowe podejścia, rozwiązania

eksperymentalne lub działania niosące ryzyko, ale potencjalnie przynoszące istotne zmiany jakościowe.

W związku z tym zasadne wydaje się, aby w przyszłości – przy projektowaniu nowej perspektywy programowej – rozważyć opracowanie kryterium oceny premiującego innowacyjność projektów również poza obszarem wsparcia dla przedsiębiorstw. Takie kryterium mogłoby opierać się na wypracowanych standardach (np. w zakresie innowacji społecznych czy innowacji w usługach publicznych) i być dostosowane do specyfiki różnych dziedzin wsparcia.

Wdrożenie tego rozwiązania wymagałoby nie tylko modyfikacji dokumentacji (m.in. poprzez definicję różnych typów innowacyjności), ale również stworzenia warunków sprzyjających ich realizacji – np. mechanizmów zarządzania ryzykiem, etapowania finansowania, elastycznego budżetowania czy doradztwa wdrożeniowego. Wnioskodawca powinien być zobowiązany do jasnego wykazania potencjału innowacyjnego projektu oraz przedstawienia planu zarządzania ryzykiem związanym z jego wdrożeniem. Takie podejście mogłoby zwiększyć otwartość systemu na bardziej ambitne i niestandardowe projekty, odpowiadające na nowe wyzwania rozwojowe i społeczne regionu.

Wśród analizowanych elementów systemu oceny projektów warto również zwrócić uwagę na kwestię komplementarności. W obecnym kształcie systemu FEO 2021–2027 nie zidentyfikowano kryterium oceny, które wprost odnosiłoby się do tej kategorii rozumianej jako wzajemne uzupełnianie się projektów, ich sekwencyjność czy synergia między różnymi interwencjami. Nie oznacza to jednak, że aspekt ten jest całkowicie nieobecny w procesie wyboru – komplementarność może być i bywa wykazywana przez beneficjentów, jeśli stanowi integralny element koncepcji projektowej. W takich przypadkach jest ona uwzględniana podczas oceny merytorycznej, jako argument wspierający zasadność interwencji i logikę projektu.

Istniejące rozwiązania nie wykluczają zatem projektów komplementarnych, jednak system nie zawiera dedykowanego narzędzia, które premiowałoby tego typu podejścia ani nie identyfikuje ich w sposób systematyczny. Jeśli w przyszłości celem miałoby być wzmocnienie komplementarności jako pożądanej cechy projektów – zarówno w ujęciu funkcjonalnym, jak i strategicznym – możliwym kierunkiem byłoby rozważenie wprowadzenia kryterium oceniającego ten aspekt wprost. Decyzja o takim rozwiązaniu powinna być jednak poprzedzona pogłębioną analizą, czy wartość dodana wynikająca z uwzględnienia komplementarności w systemie oceny będzie przekładała się na wymierne efekty wdrożeniowe, oraz czy wprowadzenie takiego kryterium nie zwiększy niepotrzebnie obciążenia po stronie wnioskodawców i oceniających. Z perspektywy osób zaangażowanych w proces oceny projektów (członków KOP), zwrócono uwagę na trudność interpretacyjną wynikającą z niejednoznacznej definicji komplementarności, gdy pojawia się ona w opisie projektu lub w kontekście ogólnych zapisów. Zasygnalizowano, że warto doprecyzować tę kwestię o to, czy

chodzi o projekty już zrealizowane, aktualnie realizowane, czy dopiero planowane. Taka niejasność może utrudniać jednoznaczną interpretację i spójną ocenę wniosków, co w ocenie członków KOP wpływa na transparentność i efektywność procesu oceny.

Jednocześnie należy zauważyć, że na poziomie terytorialnym system już dziś zawiera mechanizmy częściowo wspierające koordynację działań i ich dopasowanie do kontekstu lokalnego. Kryteria odnoszące się do zgodności projektu z dokumentami strategicznymi i celami terytorialnymi – takimi jak Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego 2030, Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego – Opolskie 2030, czy inteligentne specjalizacje regionu – są szeroko stosowane. Ocena projektu może obejmować np. weryfikację, czy projekt jest realizowany na obszarze OSI lub Subregionu Południowego, albo czy odnosi się do potrzeb zidentyfikowanych w dokumentach planistycznych. Tego rodzaju powiązania, choć nie są równoznaczne z komplementarnością w sensie bezpośrednich powiązań między projektami, stanowią istotne ramy dla ich spójności i wpisywania się w szersze cele regionalne. Tym samym, choć komplementarność jako odrębna kategoria nie jest obecnie punktem oceny, jej elementy mogą być dostrzegalne i doceniane w obrębie istniejących kryteriów – zwłaszcza przy silnie uargumentowanej koncepcji projektu i umiejętnym osadzeniu go w szerszym kontekście strategicznym.

Podsumowanie:

Obecny system oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 w sposób spójny i adekwatny uwzględnia innowacyjność w obszarze wsparcia dla przedsiębiorstw, jednak nie odnosi się do niej szerzej – np. w kontekście projektów społecznych, edukacyjnych czy organizacyjnych. W przyszłości zasadne może być opracowanie kryteriów oceny premiujących różne typy innowacyjności, przy jednoczesnym wzmocnieniu mechanizmów zarządzania ryzykiem projektowym. Analogicznie, kwestia komplementarności nie została dotąd ujęta wprost w systemie oceny jako odrębne kryterium, choć może być przedstawiana i oceniana w ramach ogólnej koncepcji projektu. Jeśli w kolejnych okresach programowania uzna się ją za istotny czynnik zwiększający wartość dodaną interwencji, warto rozważyć wprowadzenie stosownego kryterium – przy uprzedniej analizie jego efektywności i proporcjonalności wobec wymogów oceny. Już obecnie funkcjonują natomiast rozwiązania wspierające spójność terytorialną i strategiczną projektów, szczególnie poprzez powiązania z dokumentami programowymi i celami regionalnymi.

5.1.5. Trafność i zgodność system wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 z dokumentami UE i FEO 2021–2027

Celem przeprowadzonej analizy była ocena, czy system wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 zapewnia zgodność wybranych do dofinansowania projektów z wymaganiami programowymi oraz ramami prawnymi Unii Europejskiej. Szczególny nacisk położono na weryfikację zgodności z zakresem interwencji (obszarowym i tematycznym), precyzyjnie określonymi grupami docelowymi, zakresem kwalifikowanego wsparcia, zasadą dostępności

dla osób z niepełnosprawnościami, zasadą równości płci, Kartą Praw Podstawowych UE (KPP), zasadą zrównoważonego rozwoju oraz polityką środowiskową Unii Europejskiej (art. 11 i 191 ust. 1 TFUE).

Dokumenty programowe, w tym SZOP, zawierają precyzyjne odniesienia do zakresu tematycznego i terytorialnego interwencji, a także wskazują grupy docelowe. Odwołania te zostały konsekwentnie przeniesione do systemu kryteriów – zarówno kryteriów dostępu, jak i kryteriów merytorycznych – co ogranicza ryzyko wsparcia projektów niespełniających założeń programowych⁸. W dokumentach SZOP oraz OSZIK⁹ znajdują się również zapisy dotyczące zgodności interwencji z zasadami Traktatu o Funkcjonowaniu UE (TFUE), w tym równością, dostępnością i zrównoważonym rozwojem, co potwierdza spójność systemu oceny z wymaganiami horyzontalnymi¹⁰.

W zakresie zasad horyzontalnych system oceny projektów w FEO 2021–2027 wykazuje wysoką zgodność z obowiązującymi wytycznymi krajowymi i unijnymi. Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami została uwzględniona w części kryteriów merytorycznych¹¹. Zasada równości płci oraz niedyskryminacji są obecne w systemie oceny – zarówno poprzez zapisy w formularzach aplikacyjnych, jak i w kryteriach oceny, gdzie wymagane jest wykazanie zgodności projektów z tymi zasadami¹². Warto w tym miejscu zauważyć, że kwestia oceny sposobu wdrażania programu w zgodności z zasadami horyzontalnymi stanowi oddzielny rozdział raportu (5.2. Analiza i ocena sposobu wdrażania programu w zakresie zgodności z zasadami równościowymi). Elementy dotyczące zrównoważonego rozwoju oraz polityki środowiskowej UE znalazły wyraźne odzwierciedlenie w dokumentach systemowych (OSZIK, SZOP), jednak w samych kryteriach ich obecność skupia się głównie na interwencjach środowiskowych. Zastosowane w programie podejście, polegające na silnym uwzględnieniu zasad zrównoważonego rozwoju i polityki środowiskowej w dokumentach systemowych (OSZIK, SZOP), należy ocenić pozytywnie i jako zgodne z wymaganiami UE – w tym art. 11 i 191 ust. 1 TFUE. Jednocześnie należy zauważyć, że odzwierciedlenie tych zasad w kryteriach merytorycznych dotyczy głównie projektów o charakterze środowiskowym, co jest zrozumiałe – nie wszystkie interwencje w ramach FEO mają bezpośrednie przełożenie na cele środowiskowe lub klimatyczne. Z punktu widzenia zasady proporcjonalności i trafności, przyjęte rozwiązanie uznać należy za adekwatne. Podobne podejście zaobserwowano również w innych regionach – np. w województwie lubelskim, gdzie również podkreślono, że system oceny jest zgodny z wymaganiami TFUE, jednak w praktyce zasady środowiskowe silniej eksponowane są w dokumentach programowych niż w samych kryteriach, o ile dany typ projektu nie ma bezpośredniego wpływu na środowisko. Także w województwie lubuskim

⁸ SZOP, wersja SZOP.FEOP.017, obowiązuje od dnia 24 marca 2025 r.; analiza kryteriów dostępu i merytorycznych – stan na marzec 2025 r.

⁹ Opis Systemu Zarządzania i Kontroli programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027

¹⁰ Ibidem; OSZIK FEO 2021–2027, wersja z listopada 2023 r.

¹¹ Analiza kryteriów oceny projektów (2025); dokumentacja konkursowa dla działań EFS+

¹² SZOP, wersja SZOP.FEOP.017, obowiązuje od dnia 24 marca 2025 r.; formularze wniosków o dofinansowanie – stan na 2025 r.

wskazano, że w przypadku projektów innowacyjnych lub ogólnospołecznych, aspekt środowiskowy wymaga wzmocnienia w obszarze szczegółowych wytycznych niż uniwersalnych kryteriów.

W związku z powyższym, podejście zastosowane w FEO 2021–2027 należy ocenić jako prawidłowe i racjonalne. Zasada zrównoważonego rozwoju została uwzględniona w kryteriach wyboru projektów w sposób adekwatny do specyfiki interwencji – przede wszystkim w ramach działań bezpośrednio powiązanych z ochroną środowiska lub rozwojem zrównoważonym.

W świetle zasady racjonalności systemu oceny, należy zauważyć, że liczba kryteriów jest wystarczająca do właściwej selekcji projektów (co zostało również potwierdzone w analizie przyjętych kryteriów), a ich rozszerzanie mogłoby prowadzić do niepożądanego skomplikowania procesu oceny.

Zespół ewaluacyjny wskazuje natomiast, że w kontekście projektowania przyszłych interwencji, warto rozważyć w ramach dyskusji eksperckich możliwości szerszego i bardziej jednoznacznego ujęcia zasady zrównoważonego rozwoju w dokumentach programowych – np. poprzez odpowiednie wytyczne czy instrukcje dla wnioskodawców i oceniających. Tematyka ta może również zostać uwzględniona w działaniach szkoleniowych i doradczych, podnoszących świadomość oraz zdolność praktycznego stosowania tej zasady, bez konieczności rozbudowy formalnych wymogów.

Dodatkowo, w toku analizy zwrócono uwagę na potencjał rozwijania tzw. „wrażliwych punktów” (hot spots) w ocenie projektów – czyli obszarów, w których zasada zrównoważonego rozwoju może mieć szczególne znaczenie (np. w obszarach cyfryzacji, infrastruktury). Może to być jeden z tematów pogłębionych rozmów w procesie konstruowania nowego programu¹³.

W kontekście zasad horyzontalnych istotne miejsce zajmuje również kwestia przestrzegania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, której zapisy mają charakter wiążący dla wdrażania programu.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej została wskazana jako dokument wiążący w dokumentacji programowej, a obowiązek jej stosowania został określony w OSZIK – w szczególności w odniesieniu do zasady niedyskryminacji oraz ochrony praw osób z niepełnosprawnościami. Tym samym, w warstwie formalnej, obowiązek uwzględnienia KPP został prawidłowo i jednoznacznie ujęty w dokumentach programowych, co pozwala uznać ten aspekt za spełniony¹⁴.

Na podstawie analizy wywiadów grupowych z przedstawicielami IZ, IP WUP oraz IP OCRG można wskazać kluczowe obszary, na których koncentrowano się przy ocenie, w jaki sposób system oceny – w tym kryteria wyboru projektów – zapewnia zgodność realizowanych

¹³ OSZIK FEO 2021–2027, rozdział dot. zasad środowiskowych; kryteria dla działań z zakresu ochrony środowiska.

¹⁴ OSZIK FEO 2021–2027, rozdział dot. przestrzegania KPP.

projektów z celami oraz zapisami programu FEO 2021–2027. Wszyscy respondenci podkreślali, że zgodność projektów z określonymi grupami docelowymi oraz celami interwencji stanowi zasadniczy punkt odniesienia w procesie oceny. Przedstawiciele Instytucji Zarządzającej wskazywali, że przyjęte kryteria pozwalają skutecznie eliminować projekty, które nie są adekwatne względem zakresu interwencji – zwłaszcza na etapie weryfikacji zgodności ze szczegółowymi celami programu i oceny formalnej:

„W momencie kiedy projekt nie odnosi się do grup docelowych zdefiniowanych w programie lub do celu szczegółowego – to jest podstawą do jego odrzucenia.” – FGI przedstawiciel IZ.

Z wypowiedzi przedstawicieli IP wynika, że kryteria dostępu i merytoryczne są skuteczne – już na etapie oceny formalnej można wykluczyć projekty niespełniające warunków programowych. Jak wskazał jeden z respondentów IP OCRG:

„System działa w ten sposób, że jeśli projekt nie trafia w zakres interwencji albo nie adresuje wskazanych w programie grup docelowych – po prostu odpada.” – FGI przedstawiciel IP.

Największy nacisk kładziony jest na zgodność z celami szczegółowymi i grupami docelowymi – aspekt ten powracał w wypowiedziach jako kluczowy filtr w procesie oceny. Jak podkreślono w FGI z IP WUP:

„To nie jest tak, że oceniamy wszystko – jeżeli ktoś nie spełnia podstawowych założeń FEO, nie przechodzi dalej. Kryteria w tym pomagają.” – FGI przedstawiciel IP.

Jeśli mowa o dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i równość szans, to aspekt ten był szczególnie podkreślany przez IP WUP i IP OCRG jako istotny, ale trudny do obiektywnej oceny. Wskazywano na konieczność większej precyzji w dokumentacji projektowej oraz konieczność wsparcia wnioskodawców (o tej kwestii szerzej jest mówione w ramach rozdziału 5.2 Analiza i ocena sposobu wdrażania programu w zakresie zgodności z zasadami równościowymi).

„W wielu projektach te kwestie są poruszane zbyt ogólnie. Nie mamy do końca narzędzi, żeby sprawdzić, czy dostępność będzie realnie zapewniona.” – FGI przedstawiciel IP.

Element dotyczący kwestii środowiska i zrównoważonego rozwoju był szczególnie akcentowany przez ekspertów z obszarów inwestycyjnych, jednak oceniano, że brakuje jasnych narzędzi do jednoznacznego przypisania punktów za te aspekty (o tej kwestii szerzej mówiono w ramach rozdziału „Ocena przyjętych kryteriów”).

„Ekologia i zrównoważony rozwój są w dokumentach, ale często nie są priorytetowo traktowane przez samych wnioskodawców, co utrudnia rzetelną ocenę.” – FGI przedstawiciel IP.

4. Karta Praw Podstawowych i TFUE

Te aspekty nie były wskazywane jako elementy najbardziej skupiające uwagę podczas oceny projektów. Są one obecne w kryteriach, jednak – jak zauważali przedstawiciele IZ – często mają charakter deklaracyjny i trudny do praktycznej weryfikacji na etapie oceny:

„Oczywiście są w dokumentach, ale jeśli wnioskodawca nie wskaże konkretnych rozwiązań, nie ma za bardzo narzędzi, by go z tego rozliczyć.” – FGI przedstawiciel IZ.

Poniżej przedstawiono uzupełnienie analizy dokumentów programowych o wyniki badania jakościowego, z uwzględnieniem perspektywy trzech kluczowych grup respondentów: przedstawicieli IZ, IP WUP oraz IP OCRG.

Przedstawiciele IZ oraz IP potwierdzili, że system oceny został skonstruowany z poszanowaniem zasad horyzontalnych, a zapisy w dokumentach systemowych są zgodne z przepisami UE. Zwrócono jednak uwagę, że realizacja tych zasad w praktyce bywa trudna, a sam system – choć spójny – może wymagać większego zróżnicowania w zależności od rodzaju projektów. Jak wskazano:

„Dobrze by było, żeby te zasady były lepiej dostosowane do typu interwencji” – FGI przedstawiciel IP.

Podkreślono także potrzebę wzmocnienia wsparcia edukacyjnego i informacyjnego dla wnioskodawców, które może pomóc im lepiej interpretować i wdrażać zasady dostępności, równości czy zrównoważonego rozwoju w projektach. Natomiast respondenci z IP WUP zwrócili uwagę na konieczność większej świadomości po stronie wnioskodawców, zwłaszcza w zakresie horyzontalnych zasad UE. Jak zaznaczono:

„Większość wnioskodawców ma świadomość tych zasad, ale nie zawsze potrafi to dobrze przełożyć na konkretne zapisy” – FGI przedstawiciel IP.

Podkreślono też, że przy bardziej złożonych projektach konieczne może być większe wsparcie doradcze w zakresie praktycznego wdrożenia tych wymogów. Przedstawiciele OCRG przyznali, że zasady horyzontalne są dobrze uwzględnione w dokumentach, a ich obecność w kryteriach oceny jest uzasadniona i widoczna. Wskazano jednak, że:

„są to często zapisy deklaracyjne, które trudno zweryfikować w praktyce oceny” – FGI przedstawiciel IP.

Respondenci zauważyli również, że pewne aspekty – takie jak wpływ na środowisko czy zgodność z Kartą Praw Podstawowych – są obecne głównie w dokumentach systemowych, a nie zawsze znajdują wystarczające odzwierciedlenie w ocenie merytorycznej, jeśli projekt nie dotyczy bezpośrednio tych obszarów.

Analizując dalej dokumenty określające wymogi wobec systemu wyboru i oceny projektu należy podkreślić, że dokument OSZiK zawiera szczegółowe rozwiązania służące zapewnieniu zgodności projektów z zasadami horyzontalnymi oraz politykami UE. Przewidziano m.in. obowiązek weryfikacji zgodności na etapie oceny formalnej i merytorycznej, organizację szkoleń dla personelu oceniającego projekty w zakresie stosowania zasad UE (w tym art. 11 i 191 TFUE) oraz wdrożenie mechanizmów monitorowania zgodności podczas realizacji projektów – m.in. poprzez kontrole na miejscu i analizę wskaźników. Elementy te potwierdzają uczestnicy badań jakościowych i dokonana przez ewaluatorów analiza powyżej w raporcie.

Główne wyzwanie dotyczy praktycznej implementacji zasad horyzontalnych przez beneficjentów – deklaratorywny charakter niektórych zapisów może ograniczać ich realny wpływ na sposób projektowania i realizacji wsparcia. W związku z tym potrzebne jest nie tylko dalsze wzmacnianie znaczenia zasad horyzontalnych w kryteriach oceny, ale także konsekwentne wsparcie dla beneficjentów. W szczególności wskazana jest intensyfikacja działań edukacyjnych, które ułatwią wnioskodawcom praktyczne rozumienie i uwzględnianie zasad horyzontalnych w projektach, a także pozwolą lepiej powiązać założenia programowe z rzeczywistą logiką interwencji. Tego typu działania mogą przyczynić się do trwałego podniesienia jakości projektów oraz wzmocnienia ich zgodności z priorytetami programu.

Podsumowanie:

System wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 został zaprojektowany w sposób zapewniający wysoką zgodność z dokumentami programowymi oraz wymogami Unii Europejskiej. Zasady dotyczące zakresu interwencji, grup docelowych, dostępności, równości szans, zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska są konsekwentnie przeniesione z dokumentów programowych do systemu oceny, w szczególności do kryteriów dostępu i merytorycznych. Na szczególne podkreślenie zasługuje precyzyjne określenie grup docelowych oraz zakresu tematycznego interwencji, co umożliwia skuteczne eliminowanie projektów niespełniających założeń programowych. System oceny pozwala więc na zapewnienie wysokiego poziomu trafności podejmowanych decyzji o dofinansowaniu.

W zakresie zasad horyzontalnych – w tym równości szans, dostępności oraz zrównoważonego rozwoju – system oceny projektów wykazuje formalną zgodność z przepisami unijnymi i krajowymi wytycznymi. Zasady te są obecne w dokumentach systemowych i formularzach aplikacyjnych, a także znajdują odzwierciedlenie w kryteriach oceny, szczególnie w przypadku projektów bezpośrednio powiązanych z odpowiednimi celami (np. środowiskowymi).

Zgodność z zasadami UE – w tym Kartą Praw Podstawowych i art. 11 i 191 TFUE – została ujęta w OSZiK i dokumentach wdrożeniowych. Przewidziano również szkolenia dla personelu oceniającego i narzędzia monitorowania zgodności w trakcie realizacji projektów.

5.1.6. Ocena trafności systemu wyboru projektów w kontekście realizacji celów szczegółowych FEO 2021–2027

Analiza kryteriów wyboru projektów stosowanych w ramach FEO 2021–2027 wskazuje, że system oceny zapewnia podstawową zgodność projektów z celami działań określonych w dokumentach programowych. Kluczowe kryterium merytoryczne „Założenia projektu zgodne z celami działania/typem projektu” ma charakter bezwzględny i musi zostać spełnione przez każdy projekt, aby mógł on zostać zakwalifikowany do wsparcia. Oznacza to, że system skutecznie eliminuje projekty, które pozostają poza zakresem interwencji określonym w SZOP. Jednocześnie jednak brak jest mechanizmów różnicowania oceny jakościowej projektów ze względu na skalę lub jakość ich wkładu w realizację celów szczegółowych programu – wszystkie kryteria są oceniane binarnie (spełnia/nie spełnia), bez stosowania punktacji ani gradacji stopnia zgodności.

W kontekście zidentyfikowanego braku mechanizmów różnicowania oceny jakościowej projektów ze względu na skalę lub jakość ich wkładu w realizację celów szczegółowych programu – wynikającego z binarnego charakteru kryteriów (spełnia/nie spełnia, bez punktacji czy gradacji) – możliwe jest wykorzystywanie do oceny też kwestii podejścia alternatywnego. Wykorzystanie tego podejścia powinno zostać poddane dyskusji w szczególności w kontekście nowego okresu programowania. Możliwe jest wykorzystanie dodatkowych punktów odniesienia, takich jak wskaźniki rezultatu i produktu, a także analiza racjonalności budżetu – np. liczby osób objętych wsparciem czy planowanych działań odpowiadających celom programu. Takie podejście mogłoby umożliwiać ocenę nie tylko formalnej zgodności projektu z celem, ale również jakości tej zgodności. Należy jednak podkreślić, że podejście to wymaga dużej ostrożności. Nadmierne premiowanie projektów o większej liczbie odbiorców może prowadzić do faworyzowania dużych instytucji kosztem mniejszych podmiotów o ograniczonym potencjale, lecz silnie zakorzenionych w lokalnych realiach. W przypadku potwierdzenia w drodze dyskusji nad nowym okresem programowania i dookreślenia potrzeby w przyszłej perspektywie należy położyć szczególny nacisk na zapewnienie proporcjonalności oraz adekwatności oceny do charakteru i skali planowanej interwencji – tak, by premiować projekty rzeczywiście efektywnie i jakościowo wspierające realizację celów szczegółowych, a nie jedynie te o największym zasięgu ilościowym.

Wnioski z badania jakościowego potwierdzają tę obserwację. Przedstawicielki IZ przyznały, że **obecny system oceny pozwala skutecznie weryfikować podstawową zgodność projektu z celem działania, ale nie odzwierciedla różnic w jakości wkładu projektów w realizację celów programowych**. Jak podkreślono w dyskusji:

„Projekt musi się zgadzać z typem i celem, ale nie mamy narzędzia, żeby ocenić, czy on wnosi coś więcej niż inne – nie punktujemy tego.” – FGI z przedstawicielami IZ.

Ta sytuacja wpływa na ograniczone możliwości premiowania projektów bardziej ambitnych, innowacyjnych lub lepiej dopasowanych do lokalnych potrzeb. Zgodnie z relacjami uczestniczek, system oceny nie sprzyja projektom o wyższym potencjale oddziaływania, ponieważ traktowane są one na równi z projektami spełniającymi jedynie minimalne wymagania formalne i merytoryczne.

„Mamy dwa projekty, oba zgodne z celem, ale jeden z nich realizuje lokalne potrzeby, odnosi się do strategii terytorialnej, a drugi nie – i oba są oceniane tak samo.” – FGI z przedstawicielami IZ.

Przedstawicielki IZ zwracały również uwagę na trudności związane z brakiem możliwości oceny „jakości” wpisania się projektu w cel działania, a także na ograniczenia wynikające z braku punktacji i ujednoliconego narzędzia oceny:

„Nawet jeśli widzimy, że projekt ma większą wartość dodaną, to nie mamy podstaw, żeby go lepiej ocenić. Kryterium albo jest spełnione, albo nie.” – FGI z przedstawicielami IZ.

Z rozmów wynika również, że obecny system oceny nie zachęca wnioskodawców do głębszej analizy celów szczegółowych programu i odniesienia się do nich w bardziej refleksyjny sposób:

„Beneficjenci uczą się, że wystarczy powtórzyć sformułowania z dokumentów, żeby spełnić kryterium – to nie motywuje do myślenia o tym, jak projekt rzeczywiście realizuje cel.” – FGI z przedstawicielami IZ.

Na podstawie analizy wywiadów grupowych przeprowadzonych z przedstawicielami Instytucji Pośredniczących – WUP i OCRG – można wskazać kilka wypowiedzi, które uzupełniają obserwacje dotyczące braku mechanizmów różnicowania jakościowego wkładu projektów w realizację celów szczegółowych.

Przedstawiciele WUP w badaniu jakościowym wskazywali, że ocena zgodności projektu z celami jest możliwa, ale faktyczny wpływ projektów na realizację celów nie zawsze daje się uchwycić w ramach obecnych kryteriów:

„Ocena tego, czy projekt realizuje cel programu, odbywa się formalnie. Ale to, w jakim stopniu się do niego przyczynia – tego już nie weryfikujemy.” – FGI z przedstawicielami IP.

Ponadto zwrócono uwagę na możliwość wykorzystania wskaźników oraz racjonalności budżetu jako pośrednich metod oceny wkładu projektów:

„Można by popatrzeć, ile osób faktycznie skorzysta, jakie działania są zaplanowane, ale to nie zawsze pokazuje jakość. Raczej skalę.” – FGI z przedstawicielami IP.

Jednocześnie podkreślono, że takie podejście może być niebezpieczne i prowadzić do faworyzowania większych podmiotów:

„Nie możemy zakładać, że jak ktoś ma większy budżet i więcej uczestników, to projekt jest lepszy. Bo to zależy od kontekstu i możliwości beneficjenta.” – FGI z przedstawicielami IP.

Przedstawiciele OCRG również dostrzegali ograniczenia wynikające z binarnego systemu oceny:

„Jak projekt nie realizuje celu działania, to go nie ma w ogóle, ale czy dobrze go realizuje – tego nie ocenimy, bo kryterium tego nie rozróżnia.” – FGI z przedstawicielami IP.

Ponadto zwracano uwagę na potrzebę bardziej zniuansowanej oceny:

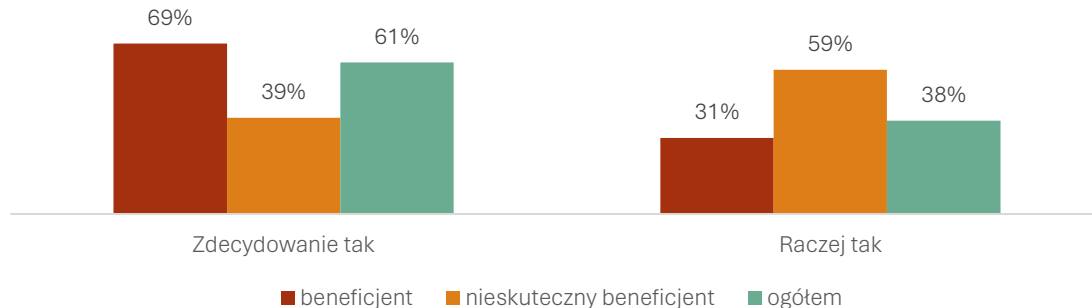
„Mamy różne projekty, które formalnie się wpisują [w cel], ale jeden naprawdę wnosi coś nowego, a drugi tylko powtarza to, co było – a oceniamy je tak samo.” – FGI z przedstawicielami IP.

Wskazano też na brak możliwości premiowania projektów lepiej przemyślanych lub bardziej kompleksowych:

„Nie mamy narzędzia, które by pozwalało powiedzieć: ten projekt lepiej realizuje cel niż inny. Wszystkie mają po prostu spełnić kryterium.” – FGI z przedstawicielami IP.

Mimo powyżej wskazanych ograniczeń, wyniki badania ilościowego z beneficjentami wskazują, że system jako całość – szczególnie w zakresie ogłoszeń o naborze – jest dobrze dopasowany do realiów działania wnioskodawców. Wszyscy przebadani beneficjenci (100%) oraz 97,5% nieskutecznych wnioskodawców uznali, że zakres ogłoszenia uwzględniał specyfikę ich działalności, co sugeruje, że fundamenty systemu aplikowania są trafnie skonstruowane.

Wykres 8. Ocena zgodności ogłoszenia o konkursie lub /naborze w trybie niekonkurencyjnym ze specyfiką działalności wnioskodawców.



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

***brak wskazań na odpowiedzi raczej nie, zdecydowanie nie, na odpowiedź „trudno powiedzieć wskazał 1% wszystkich badanych.**

Na podstawie analizy zebranego materiału, zespół ewaluacyjny zwrócił uwagę, że choć obecny system oceny projektów skutecznie identyfikuje ich zgodność formalną z celami programu, nie przewiduje rozwiązań umożliwiających ich hierarchizację pod względem jakości tej zgodności. Może to mieć istotne znaczenie zwłaszcza w przypadku naborów konkurencyjnych, w których liczba projektów pozytywnie ocenionych przekracza dostępną alokację.

Należy jednocześnie podkreślić, że system różnicuje projekty – te, które zdobywają wyższą liczbę punktów, znajdują się wyżej na liście rankingowej i mają większe szanse na dofinansowanie. Jednak przewaga ta wynika z łącznej liczby punktów uzyskanych we wszystkich kryteriach oceny, a nie wyłącznie z faktu, że dany projekt w największym stopniu realizuje cele programu. Jeśli zatem IZ zależy na dodatkowym premiowaniu projektów najlepiej wpisujących się w założenia programowe, warto w przyszłej perspektywie finansowej UE rozważyć wprowadzenie mechanizmów, które umożliwią takie jakościowe różnicowanie.

Zmiany te nie musiałyby wiązać się z gruntowną przebudową systemu oceny. Przykładowo, mogłyby to być dodatkowe komentarze eksperckie odnoszące się do potencjalnych efektów projektu, jego znaczenia lokalnego lub nowatorstwa. Alternatywnie, można rozważyć zastosowanie mechanizmów różnicujących w ramach już istniejących kryteriów – selektywnie, w sytuacjach gdy liczba projektów spełniających wymogi przekracza środki dostępne w ramach naboru. Takie rozwiązania zwiększyłyby precyzję doboru projektów do dofinansowania, przy jednoczesnym zachowaniu zasad przejrzystości, równości traktowania i przewidywalności procesu oceny.

W tym kontekście przechodzimy do kolejnego zagadnienia analizy, jakim jest ocena trafności systemu wyboru projektów w zakresie relacji między zakresem proponowanych działań, kwotą wsparcia a stopniem realizacji celów oraz preferowania interwencji o największym potencjale efektywnościowym.

System oceny projektów przewiduje bezpośrednie mechanizmy służące ocenie spójności budżetu projektowego z planowanymi działaniami i celami. Kluczowe znaczenie mają tu merytoryczne kryteria oceny:

- Kryterium **kwalifikowalności wydatków** weryfikuje, czy planowane koszty są racjonalne, niezbędne i adekwatne do działań oraz efektów. Ocenie podlega zgodność z wytycznymi, poprawność wyliczeń oraz odniesienie do cen rynkowych.
- Kryterium **wykonalności i efektywności projektu** odnosi się do zasadności kosztów względem zakresu rzeczowego, harmonogramu oraz potencjału organizacyjnego i finansowego wnioskodawcy. Ocenie podlega m.in. realność założeń w odniesieniu do posiadanych zasobów.
- Kryterium **realności wskaźników** weryfikuje, czy założone efekty są możliwe do osiągnięcia przy danej skali budżetu, w czasie trwania projektu i przy założonych działaniach.

Zgodnie z regulaminem konkursów, wszystkie te kryteria mają charakter bezwzględny – projekt musi je spełnić, aby móc być rozpatrywany dalej. Oznacza to, że system formalnie wymusza analizę zgodności finansowej, rzeczowej i celowej jako warunek konieczny uzyskania dofinansowania.

Chociaż system nie stosuje jawnego wskaźnika efektywności kosztowej (np. koszt/efekt, koszt jednostkowy wskaźnika), analizowane rozwiązania wskazują, że zawiera on narzędzia umożliwiające ocenę relatywnej „optymalności” projektu. Jak wskazano w badaniu jakościowym, eksperci i członkowie KOP analizują nie tylko kwoty budżetu, ale także strukturę kosztów, ich powiązanie z efektami oraz profil beneficjenta:

„To jest oceniane w stosunku do racjonalności wydatków. Bada się na etapie odwrotnym potencjał wnioskodawcy – finansowy, kadrowy, techniczny. [...] Bada się jego roczne obroty i porównuje z rocznymi wydatkami w projekcie.” – FGI z przedstawicielami IP.

Ocenie podlega więc nie tylko budżet jako taki, ale również proporcja i adekwatność nakładów względem celów, efektów oraz zdolności do ich realizacji. W systemie stosowane są również kryteria punktowe i rozstrzygające, które w przypadku projektów o podobnej ocenie formalnej i merytorycznej pozwalają wybrać projekty najbardziej zgodne z potrzebami regionu – w tym z obszarami strategicznej interwencji:

„Mamy punktowane kryteria, które są skierowane do osób z obszarów strategicznej interwencji.” – FGI z przedstawicielami IZ.

Choć kryteria te nie odnoszą się bezpośrednio do relacji koszt–efekt, stanowią mechanizm preferencyjny wspierający projekty o większej wartości dodanej z punktu widzenia celów strategicznych programu.

Wzór wniosku o dofinansowanie zawiera elementy umożliwiające weryfikację racjonalności budżetu i jego powiązania z działaniami oraz celami projektu:

- opis celów i zakładanych efektów (wskaźników),
- szczegółowy opis planowanych działań,
- budżet zadaniowy wraz z uzasadnieniem wydatków.

Informacje te są podstawą oceny eksperckiej – pozwalają na powiązanie kosztów z efektami oraz ocenę, czy projekt wpisuje się w zasadę gospodarności i efektywności. W badaniu jakościowym potwierdzono, że zarówno oceniający, jak i wnioskodawcy postrzegają formularz wniosku o dofinansowanie jako kluczowe narzędzie przekonującej argumentacji budżetowej.

System wyboru projektów w FEO 2021–2027 zawiera formalne i operacyjne mechanizmy pozwalające na ocenę powiązania budżetu z zakresem i celami projektu. Choć nie stosuje on wskaźników efektywności wprost, ocena projektów zawiera komponenty jakościowe do uwzględnienia we wniosku o dofinansowanie (połączenie analizy budżetu z planowanym wsparciem) pozwalające ekspertom i członkom KOP na analizę stosunku kosztów do efektów, możliwości beneficjenta oraz wartości dodanej projektu.

Poniżej dokonano szczegółowej analizy na przykładzie wniosku o dofinansowanie z działania w zakresie EFRR oraz EFS+, aby zobrazować w jaki sposób system weryfikuje trafność w zakresie relacji między kwotą wsparcia, działaniami a celami projektu oraz preferowania najbardziej efektywnych interwencji.

Analiza relacji budżet – działania - cele w projektach EFRR i EFS+

EFRR – Działanie 1.1 (Prace B+R i infrastruktura w MŚP)

Tytuł projektu: Opracowanie technologii automatycznego mobilnego systemu do nakładania powłok malarskich...

Budżet kwalifikowalny: 2 056 438,10 zł

Dofinansowanie: 1 000 000 zł (48,63%)

- Projekt ukierunkowany jest na rozwój innowacyjnej technologii, co koresponduje z celami działania 1.1 i priorytetu wspierającego konkurencyjność regionu.
- Wniosek zawiera: opis celów, szczegółowe działania oraz uzasadnienie budżetu zadaniowego.
- Koszty są rozpisane z dużą precyzją, a założona kwota dofinansowania odpowiada realnemu zakresowi B+R.
- Budżet nie zawiera kosztów pośrednich – podkreśla to koncentrację na działaniach stricte badawczo-rozwojowych.
- Formularz umożliwia ocenę proporcjonalności nakładów względem planowanych rezultatów (efekt technologiczny).

Wnioski dla EFRR: System pozwala na dobrą weryfikację spójności między nakładami i celami, szczególnie w projektach inwestycyjnych i technologicznych. Przewidziane elementy formularza wniosku o dofinansowanie sprzyjają ocenie racjonalności kosztów w odniesieniu do rezultatów B+R.

EFS+ – Działanie 6.1 (Wsparcie ekonomii społecznej)

Tytuł projektu: Rozwój przedsiębiorczości społecznej w subregionie środkowo-południowym woj. opolskiego

Budżet kwalifikowalny: 8 716 765,20 zł

Dofinansowanie: 8 517 265,20 zł (97,71%)

- Projekt społeczny, realizowany przez organizację pozarządową, ukierunkowany na rozwój przedsiębiorstw społecznych.
- Zakres obejmuje szerokie działania animacyjne i wspierające zatrudnienie osób z grup defaworyzowanych – zgodne z celami społecznymi EFS+.
- Formularz zawiera: cele społeczne, konkretne działania oraz rozbudowaną część budżetową z podziałem na zadania i koszty pośrednie (10%).
- Realizator wnioskował o wysokie dofinansowanie, co uzasadnione jest społecznym charakterem projektu, jego szerokim zasięgiem i brakiem wkładu prywatnego.
- Ocena budżetu wymaga uwzględnienia nie tylko relacji koszt–efekt, ale także trwałości zatrudnienia i wartości dodanej społecznej.

Wnioski dla EFS+: W projektach społecznych ocena efektywności wymaga uwzględnienia jakości efektów miękkich, co czyni analizę relacji budżet–cele mniej jednoznaczną. System zakłada większą tolerancję dla wysokich kosztów jednostkowych w zamian za trwały efekt społeczny.

Podsumowanie:

System oceny projektów w FEO 2021–2027 skutecznie zapewnia podstawową zgodność projektów z celami szczegółowymi programu. Kluczowe kryterium merytoryczne („Założenia projektu zgodne z celami działania/typem projektu”) ma charakter bezwzględny i pełni istotną funkcję eliminacyjną – gwarantuje, że wsparcie otrzymują wyłącznie projekty mieszczące się w zakresie interwencji. Jednocześnie, jak wskazują uczestnicy badania jakościowego, obecna konstrukcja systemu – oparta głównie na kryteriach binarnych – nie umożliwia różnicowania projektów pod względem jakości ich wkładu w realizację celów. W praktyce projekty ambitniejsze, innowacyjne lub lepiej dopasowane do lokalnych potrzeb są oceniane tak samo jak te, które spełniają jedynie podstawowe wymagania. Zespół ewaluacyjny zwraca uwagę, że nie jest to wadą systemu, lecz naturalnym skutkiem jego struktury, skoncentrowanej na zapewnieniu zgodności z dokumentami programowymi. Jeżeli jednak celem przyszłych zmian miałyby być silniejsze różnicowanie projektów pod względem stopnia realizacji celów programu, warto rozważyć dodatkowe rozwiązania oceny jakościowej, np. poprzez punktację gradacyjną lub komentarze eksperckie. Istotne będzie tu zachowanie proporcjonalności, tak aby nie faworyzować projektów dużych kosztem mniejszych, ale osadzonych lokalnie. Wnioski z badań ilościowych potwierdzają, że fundamenty systemu aplikowania są trafne – 100% beneficjentów i niemal wszyscy nieskuteczni wnioskodawcy uznali, że zakres naborów odpowiada ich profilowi działalności. Ocena budżetów i planowanych działań odbywa się z uwzględnieniem racjonalności wydatków, efektywności, zasobów wnioskodawcy oraz

realności osiągnięcia zakładanych wskaźników. Można potwierdzić, że system wyboru projektów działa sprawnie, zapewniając zgodność z celami programu, a potencjalne zmiany nie wynikają z jego słabości, lecz z chęci dalszego doskonalenia selekcji projektów w kontekście efektywności realizacyjnej i jakościowej.

5.2. Analiza i ocena sposobu wdrażania programu w zakresie zgodności z zasadami równościowymi

W kolejnej części raportu dokonano oceny sposobu wdrażania Programu w kontekście zapewnienia zgodności z zasadami równościowymi, KPP oraz KPON. Przedmiotem analiz była zarówno konstrukcja systemu zarządzania i wdrażania, jak i praktyczne działania podejmowane przez instytucje zaangażowane we wdrażanie programu.

Analizy dotyczyły w szczególności następujących aspektów:

- **Zgodność procedur z zasadami równościowymi oraz KPP i KPON** – oceniono, czy przyjęte procedury wdrożeniowe gwarantowały realizację wymogów równościowych na każdym etapie realizacji programu, począwszy od planowania, poprzez nabory i ocenę projektów, aż po monitoring i kontrolę.
- **Spójność systemu wdrażania z Wytycznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych na lata 2021–2027** – zweryfikowano, w jakim stopniu projekt systemu wdrażania odzwierciedlał zalecenia wskazane w wytycznych krajowych, w tym m.in. w zakresie strukturalnego włączenia równości szans do dokumentów programowych i operacyjnych.
- **Adekwatność odpowiedzi programu na regionalne bariery i potrzeby grup zagrożonych dyskryminacją** – przeanalizowano, czy i w jakim zakresie program adresował potrzeby grup narażonych na wykluczenie ze względu na cechy osobiste i społeczne wskazane w rozporządzeniu ogólnym i KPP (takie jak płeć, wiek, niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, orientacja seksualna, itp.), a także czy zidentyfikowano dodatkowe grupy występujące w regionie opolskim, które powinny być objęte wsparciem. W analizie uwzględniono także ocenę, na ile FEO 2021-2027 obejmuje wszystkie możliwe grupy występujące w województwie opolskim, które mogą być narażone na dyskryminację.
- **Możliwości doskonalenia interwencji** – wskazano, jakiego rodzaju zmiany w zakresie treści programu oraz jego operacjonalizacji należałoby wprowadzić, aby skuteczniej odpowiadał na faktyczne potrzeby grup marginalizowanych i zwiększał ich dostęp do wsparcia.
- **Wyzwania i bariery we wdrażaniu zasad równościowych** – zidentyfikowano trudności napotymane przez IZ i IP, pośredniczące oraz przez beneficjentów w praktycznej realizacji zasad równościowych. Wskazano możliwe środki zaradcze, które mogą przyczynić się do usprawnienia wdrażania tych zasad.
- **Ocena funkcji Koordynatorów ds. zasad równościowych i KPP** – przeanalizowano wpływ powołania dedykowanych koordynatorów w ramach IZ i IP FEO na upowszechnianie i realizację zasad równościowych i zapisów KPP i KPON. Sformułowano także propozycje usprawnień w zakresie ich roli, kompetencji i współpracy z innymi jednostkami.
- **Ocena procedur dot. KPON i KPP wdrożonych w IZ** – dokonano analizy skuteczności dwóch przyjętych procedur: dotyczącej wdrażania postanowień Konwencji o prawach

osób niepełnosprawnych oraz dotyczącej zgłaszania przypadków niezgodności z Kartą Praw Podstawowych. Określono, w jakim stopniu procedury te były realnie stosowane i wpływały na jakość realizacji programu, a także zaproponowano możliwe kierunki ich ulepszenia lub uzupełnienia o inne niezbędne mechanizmy.

Wnioski i rekomendacje wynikające z powyższej analizy przedstawiono szczegółowo w dalszych częściach raportu, uwzględniając specyfikę regionu oraz doświadczenia podmiotów zaangażowanych we wdrażanie polityki spójności.

5.2.1. Skuteczność procedur w zapewnianiu realizacji zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON na wszystkich etapach wdrażania FEO 2021–2027

Celem rozdziału jest ocena zgodności systemu wdrażania programu FEO 2021–2027 z zasadami równościowymi, zapisami KPP oraz KPON. Analizie poddane zostały przyjęte procedury i mechanizmy instytucjonalne¹⁵, w tym ich skuteczność.

Zasady równości i poszanowania praw podstawowych stanowią jeden z filarów funkcjonowania Unii Europejskiej i są integralnym elementem wdrażania funduszy unijnych. W kontekście programów współfinansowanych z polityki spójności – szczególną rolę odgrywa KPP, która określa obowiązki państw członkowskich oraz instytucji zaangażowanych w realizację polityk UE. Analiza dokumentu KPP wskazuje jednoznacznie, że instytucje zarządzające programami unijnymi są zobowiązane do respektowania praw podstawowych na wszystkich etapach wdrażania funduszy – od projektowania procedur, przez ocenę i wybór projektów, aż po ich realizację i monitorowanie efektów. Obowiązki te obejmują zarówno ogólne wymogi systemowe, jak i konkretne działania na rzecz równości, przeciwdziałania dyskryminacji, zapewnienia dostępności oraz wdrożenia procedur ochronnych i naprawczych. Co więcej, instytucje mają również obowiązek podejmowania pozytywnych działań służących upowszechnianiu wartości UE i wzmacnianiu świadomości praw wśród beneficjentów i uczestników projektów. W dalszej części dokumentu omówione zostaną główne obszary obowiązków wynikających z KPP, które powinny być realizowane przez IZ. Analiza ta ma na celu nie tylko przedstawienie zakresu wymagań, ale także wskazanie praktycznych implikacji tych zasad dla systemu wdrażania programu w województwie opolskim. Kolejnym dokumentem analizowanym w badanym kontekście jest KPON, która wprowadza nowy paradygmat postrzegania niepełnosprawności – jako kwestii praw człowieka, a nie wyłącznie problemu medycznego czy społecznego. Konsekwencje tego podejścia dotyczą wszystkich instytucji publicznych, w tym IZ FEO. Konwencja wymaga od instytucji nie tylko przestrzegania zasady równości formalnej, ale również podejmowania działań w kierunku równości faktycznej.

¹⁵ Przede wszystkim: zapisy dokumentów KPP, KPON, regulaminy naborów projektów (w tym zapisy dotyczące równości szans i dostępności), kryteria oceny formalno-merytorycznej, wnioski o dofinansowanie projektów.

Wymogi wynikające z KPP i KPON odnoszą się nie tylko do dokumentów służących wdrażaniu programu, ale także mają wpływ na sposób wdrażania. Oznacza to, że nie służą one tylko do przestrzegania wymogów formalnych, ale obejmują działania o charakterze kontrolnym, edukacyjnym, czy doradczym. W tym kontekście szczególną rolę pełnią koordynatorzy zasad równościowych oraz koordynatorzy ds. KPP.

Analiza dokumentów programowych FEO 2021–2027, w tym w szczególności wersja właściwa programu oraz SZOP, wskazują na konsekwentne i systemowe uwzględnienie zasad horyzontalnych – w tym równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami – w procesie planowania interwencji. W części diagnostycznej odnaleźć można rozbudowane fragmenty poświęcone problemom społecznym związanym z barierami w dostępie do edukacji, usług społecznych i zdrowotnych, zatrudnienia czy mobilności, szczególnie w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, kobiet, osób młodych, seniorów, społeczności romskiej czy mieszkańców obszarów peryferyjnych. Diagnoza ta została wprost powiązana z koniecznością realizacji zobowiązań wynikających z KPP i KPON, w tym zapewnienia dostępności infrastrukturalnej, cyfrowej i komunikacyjnej oraz przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji.

Zasady równościowe zostały również wyraźnie odzwierciedlone w strukturze programu – zarówno w celach szczegółowych i priorytetach, jak i w typach projektów możliwych do realizacji. Chociażby w działaniach z zakresu rynku pracy, integracji społecznej, edukacji, ochrony zdrowia czy dostępności zaplanowano bezpośrednie wsparcie skierowane do grup narażonych na wykluczenie społeczne i dyskryminację, w tym kobiet, osób z niepełnosprawnościami, osób młodych pozostających bez pracy czy opiekunów osób zależnych. Równość płci, dostępność i zasady niedyskryminacji pojawiają się również w dokumentach jako obligatoryjne elementy logiki interwencji. Zgodnie z zapisami programu, każdy projekt – niezależnie od tematyki – powinien być realizowany w zgodzie z zasadami horyzontalnymi.

W ramach etapu programowania i planowania interwencji w Programie podjęto szereg działań mających na celu zapewnienie realizacji zasad horyzontalnych. Ważnym elementem wzmacniającym skuteczność wdrażania tych zasad było także powołanie odpowiednich funkcji instytucjonalnych. Na poziomie Instytucji Zarządzającej (IZ) oraz Instytucji Pośredniczących (IP) ustanowiono stanowiska koordynatorów zasad równościowych oraz koordynatorów ds. KPP. Ich rolą – przewidzianą już na etapie planowania systemu wdrażania – jest nie tylko czuwanie nad poprawnym stosowaniem przepisów i zaleceń wynikających z KPP i KPON, ale również wspieranie innych pracowników instytucji w ocenie projektów pod kątem zgodności z zasadami równości, a także edukacja i budowanie kompetencji w tym zakresie. W województwie opolskim odrębne osoby pełnią funkcję koordynatora zasad równościowych i koordynatora ds. KPP w IZ oraz IP. Koordynatorzy zasad równościowych odpowiadają za

przestrzeganie horyzontalnych zasad równościowych¹⁶. Zasady, za które odpowiadają koordynatorzy:

- Zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- Zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Ponadto, koordynatorzy zasad równościowych dbają o przestrzeganie horyzontalnych warunków podstawowych przez cały okres realizacji FEO 2021-2027:

- Warunku skutecznego stosowania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej¹⁷.
- Warunku wdrożenia i stosowania Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych¹⁸.

Instytucje zaangażowane w realizację FEO 2021-2027 (w tym beneficjenci) mają obowiązek przestrzegania postanowień KPP i KPON na każdym etapie programu – od przygotowywania, przez wdrażanie, monitorowanie, sprawozdawczość, ewaluację, informację i promocję, po kontrolę. Niedopuszczalna jest wszelka dyskryminacja ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Ponadto stosowanie zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oznacza, że wszystkie produkty projektów (w tym usługi), które otrzymają dofinansowanie z funduszy unijnych FEO 2021-2027, muszą być dostępne dla wszystkich ich użytkowników/użytkowniczek.

W ramach realizacji programu FEO 2021–2027, kluczowe znaczenie ma zapewnienie, aby wszystkie produkty projektów finansowanych ze środków unijnych były dostępne dla każdego – bez wyjątku i bez dyskryminacji. Dotyczy to m.in. środków transportu (np. autobusów, wagonów), budynków użyteczności publicznej (takich jak szpitale, muzea, dworce), sprzętu medycznego, stron internetowych, aplikacji oraz wydarzeń edukacyjnych i kulturalnych.

Zasady i standardy, które mają zagwarantować tę dostępność, zostały określone w załączniku nr 2 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027, a obowiązek ich stosowania został nałożony na wszystkich beneficjentów FEO. Ich wdrożenie stanowi konkretny wyraz przestrzegania Karty Praw Podstawowych i zasady równego traktowania w regionie.

Powołanie koordynatorów w województwie opolskim było odpowiedzią na wskazane wyżej obowiązki wynikające z regulacji unijnych i wytycznych krajowych. Genezę powołania koordynatorów wyjaśniały uczestniczki wywiadu FGI. Początkowo (przed przyjęciem Programu FEO 2021-2027) kwestie związane z przestrzeganiem zasad równościowych były rozproszone w strukturze organizacyjnej – nie istniały odrębne funkcje, a obowiązki w tym zakresie realizowali różni pracownicy. Wraz z przygotowaniem do wdrażania perspektywy 2021 - 2027 zidentyfikowano potrzebę wyodrębnienia osób, które w sposób ciągły i systemowy zajmą się

¹⁶ zgodnie z postanowieniami Umowy Partnerstwa na lata 2021 - 2027. [Umowa Partnerstwa na lata 2021_2027.pdf](#)

¹⁷ [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej](#)

¹⁸ [D20121169.pdf](#)

nadzorem nad realizacją zasady niedyskryminacji oraz ochrony praw podstawowych. Jak relacjonowano w wywiadzie, kluczowe było uświadomienie sobie wagi tych tematów:

„Stopniowo dostrześliśmy, że konieczne jest powołanie osób, które będą koordynowały te obszary. Wynikało to zarówno z obowiązków formalnych, jak i potrzeby zwiększenia jakości i spójności podejmowanych działań.” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Warto w tym miejscu podkreślić, że wybór osób pełniących funkcje koordynatorów nie był przypadkowy – postawiono na pracowników posiadających odpowiednie doświadczenie oraz znajomość zagadnień horyzontalnych. Funkcje te włączono w strukturę organizacyjną IZ oraz IP FEO.

„To były osoby, które wcześniej zajmowały się tematyką równości i przeciwdziałania dyskryminacji, więc naturalne było, że właśnie one przejęły te obowiązki.” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Na początku ich zadania koncentrowały się na weryfikacji dokumentów pod kątem zgodności z zasadami równości i KPP, opiniowaniu kryteriów i konsultacjach wewnętrznych. Z czasem funkcje te zaczęły się profesjonalizować i rozwijać – m.in. w kierunku edukacyjnym i wspierającym.

„Zaczęliśmy tworzyć materiały pomocnicze, szkolenia wewnętrzne, konsultować rozwiązania z innymi departamentami. Rola koordynatorów zaczęła być coraz bardziej rozpoznawalna.” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Działanie to świadczy o zaangażowaniu regionu w konsekwentne i systemowe wdrażanie zasad horyzontalnych, w szczególności zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zapisów KPP. Jak już wspomniano wcześniej powołanie koordynatorów wynikało z konieczności spełnienia ogólnych wymogów wytycznych, co ustrukturyzowało zakres działań, ale pozostawiono regionom elastyczność w doprecyzowaniu ról i sposobu współpracy.

Działania koordynatorów na etapie przygotowania Programu obejmowały przede wszystkim zadania związane z opiniowaniem dokumentów programowych – w tym regulaminów naborów, projektów umów z beneficjentami oraz kryteriów wyboru projektów. Koordynatorzy wspierali także opracowanie procedur wewnętrznych, m.in. dotyczących mechanizmów zgłaszania naruszeń zasad KPP i KPON. Równolegle prowadzono działania edukacyjne i informacyjne wśród zespołów zaangażowanych we wdrażanie programu, budując podstawową świadomość znaczenia zasady równości szans i niedyskryminacji. Po zatwierdzeniu programu, kryteriów oraz realizacji pierwszych naborów, zakres ich działań przesunął się w stronę bieżącego monitorowania zgodności wdrażanych procedur i działań

z zasadami horyzontalnymi, wspierania instytucji we wdrażaniu dostępnych standardów oraz reagowania na potencjalne naruszenia. Koordynatorzy kontynuują również działania szkoleniowe choć – jak same wskazują – brak im jeszcze wystarczającego przygotowania merytorycznego do ich samodzielnego prowadzenia, co stanowi istotne wyzwanie w bieżącej pracy. Mimo pewnej ogólności zapisów wytycznych¹⁹ koordynatorzy uznają, że stanowią one wystarczającą podstawę do podejmowania szerokiego zakresu działań wspierających wdrażanie zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON w Programie.

Rozmówczynie podkreśliły, że rola koordynatorów wyraźnie się umocniła w miarę klarowania się tej funkcji w strukturze instytucji. Początkowo z nie do końca określonej roli wyłonił się stopniowo konkretny zakres zadań, który obecnie obejmuje szerokie spektrum działań – zarówno w obszarze wewnętrznej organizacji pracy, jak i wsparcia dla podmiotów zewnętrznych. Wskazano, również na wzrost świadomości pracowników IZ i IP w zakresie znaczenia zasad równościowych, co znajduje odzwierciedlenie m.in. w bardziej przemyślanym podejściu do przygotowania dokumentacji konkursowej oraz planowania działań informacyjnych. Jednocześnie zaznaczono, że pełna skuteczność tych działań wymaga wsparcia merytorycznego na poziomie krajowym. W trakcie prowadzonego wywiadu FGI na grupie koordynatorów przywołano główne wyniki badania ilościowego zrealizowanego wśród beneficjentów, które wskazywały na wysoki poziom satysfakcji w zakresie zrozumiałości dokumentacji konkursowej oraz pozytywną ocenę działań IZ oraz IP. Z perspektywy koordynatorów tak optymistyczne wyniki mogą jednak nie w pełni oddawać rzeczywisty obraz sytuacji. Ich zdaniem, beneficjenci – choć deklaratywnie nie zgłaszają trudności z realizacją zasad równościowych – często nie mają pogłębionej świadomości ich znaczenia, a działania równościowe bywają traktowane formalnie, jako element wymagany, lecz nie do końca zrozumiały. W tym kontekście warto szerzej omówić szczegółowe wyniki wspomnianego badania. W ramach badania zapytano respondentów, jak oceniają proces wyboru i oceny projektów w konkursie, w którym uczestniczyli, w kontekście trzech wymiarów: niedyskryminacyjności, bezstronności oraz przejrzystości/zrozumiałości. Respondenci mieli możliwość oceny każdego z tych aspektów, zaznaczając stopień zgody z przedstawionymi stwierdzeniami. Wyniki ogólne wskazują, że beneficjenci – zarówno skuteczni, jak i nieskuteczni – w zdecydowanej większości oceniają system w sposób pozytywny. Najlepiej ocenionym aspektem była bezstronność procesu: 86,3% respondentów w pełni zgodziło się z tym, że system wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 jest bezstronny, a dodatkowe 9,9% raczej się z tym zgadzało. Oznacza to, że łącznie ponad 96% badanych nie ma poważniejszych zastrzeżeń do obiektywności procedur konkursowych. Niewiele słabszy, choć nadal bardzo pozytywny wynik uzyskała ocena przejrzystości systemu – 77,0% respondentów zgodziło się zdecydowanie, a 21,1% raczej się zgodziło z tezą o jego zrozumiałości. Jedynie 1,8% badanych wyraziło brak zgody, co może wskazywać na sporadyczne przypadki niezrozumienia dokumentacji lub kryteriów. Najniższe, choć nadal

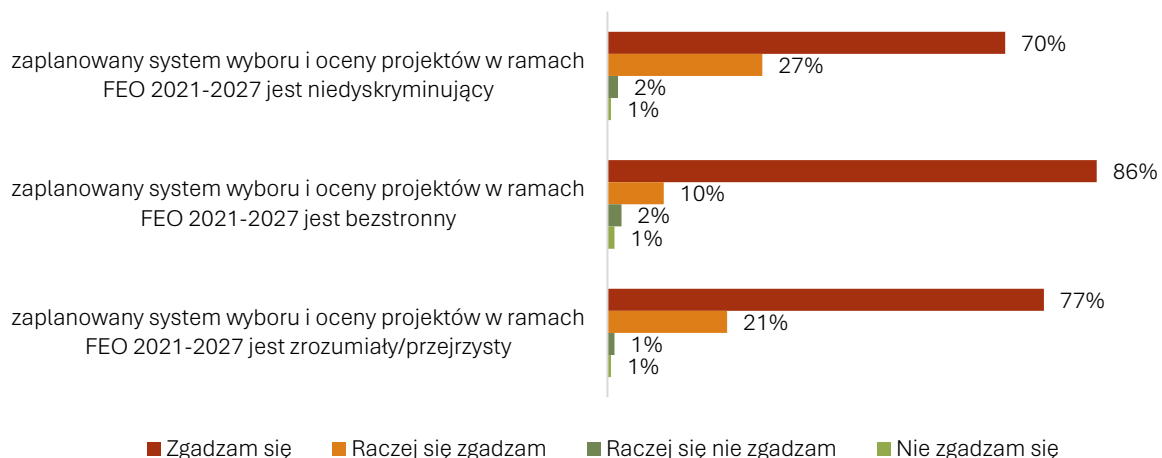
¹⁹ Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027, w tym: Zasady i standardy określone w załączniku nr 2 do Wytycznych.

wysokie oceny, dotyczyły niedyskryminacyjności procesu – 70,2% respondentów zgodziło się całkowicie, a 27,3% raczej się zgodziło z twierdzeniem, że proces nie ma charakteru dyskryminacyjnego. Łącznie 97,5% badanych wyraziło pozytywną opinię w tym zakresie, co stanowi silne potwierdzenie zgodności systemu z zasadami równego traktowania.

Pomimo dominującego pozytywnego odbioru, analiza przekrojowa pokazuje istotne różnice w ocenie systemu między beneficjentami skutecznymi i nieskutecznymi:

- **W zakresie niedyskryminacyjności:** 73,3% beneficjentów skutecznych całkowicie zgadzało się z pozytywną oceną systemu, podczas gdy wśród nieskutecznych ten odsetek wynosił jedynie 61,0%. Dodatkowo, tylko w grupie nieskutecznych pojawiła się odpowiedź „nie zgadzam się” (2,4%).
- **W zakresie bezstronności:** 89,2% beneficjentów skutecznych całkowicie zgodziło się z oceną systemu jako bezstronnego, w porównaniu do 78,0% wśród nieskutecznych. Co istotne, w grupie nieskutecznych znalazły się też osoby, które wyraziły silny brak zgody (4,9%).
- **W zakresie przejrzystości/zrozumiałości:** system był w pełni zrozumiały dla 80,8% beneficjentów skutecznych i tylko dla 65,9% nieskutecznych. W grupie nieskutecznych częściej pojawiały się też odpowiedzi umiarkowanie pozytywne („raczej się zgadzam” – 29,3%) oraz krytyczne (4,8%).

Wykres 9. Ocena procesu wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 – aspekty niedyskryminacyjności, bezstronności i przejrzystości.



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

Wyniki badania ilościowego wskazują, że odbiór systemu oceny i wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027 różnicuje się w zależności od doświadczeń beneficjentów. W szczególności respondenci, których projekty nie zostały wybrane do dofinansowania, częściej wyrażają umiarkowane niż zdecydowane poparcie dla stwierdzeń dotyczących niedyskryminacyjności i przejrzystości systemu. Sugeruje to, że poziom zrozumienia dokumentacji lub sposobu stosowania kryteriów oceny nie zawsze jest jednakowo wysoki we wszystkich grupach wnioskodawców. Zróżnicowane odpowiedzi mogą również wskazywać na istotną rolę

doświadczenia w poprzednich konkursach w kształtowaniu opinii na temat systemu. Postawy tej grupy respondentów mogą stanowić potencjalne źródło informacji zwrotnej, pomocnej w dalszym analizowaniu przejrzystości stosowanych procedur oraz jasności dokumentów konkursowych.

W ramach analizy procedur oceny projektów w Programie uwzględniono zarówno nabory prowadzone w trybie konkurencyjnym, jak i niekonkurencyjnym. Wybór dokumentów do analizy miał charakter celowy i oparty był na reprezentatywności oraz aktualności regulaminów i załączników stosowanych w ramach naborów prowadzonych od 2024 r. Analizie poddano cztery dokumenty regulaminowe obejmujące zarówno komponent EFS+, jak i EFRR:

- Regulamin wyboru projektów w trybie konkurencyjnym – EFS+ (dotyczy działań m.in. z zakresu aktywizacji zawodowej i edukacji dorosłych),
- Regulamin wyboru projektów w trybie konkurencyjnym – EFRR (np. Działanie 1.5 „Wsparcie dla nowopowstałych MŚP” – nabór I/2025),
- Wytyczne do trybu niekonkurencyjnego – EFS+ (np. działania dedykowane JST i instytucjom rynku pracy),
- Wytyczne do trybu niekonkurencyjnego – EFRR (projekty strategiczne i systemowe realizowane przez administrację regionalną).

Celem analizy nie było porównanie wszystkich dostępnych regulaminów, lecz ocena typowych i dominujących praktyk proceduralnych, w tym sposobu wdrażania zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON na przykładzie stosowanych regulacji. Podejście to umożliwia identyfikację zarówno standardowych rozwiązań, jak i potencjalnych luk systemowych, mających znaczenie dla wdrażania zasad horyzontalnych na poziomie instytucjonalnym i projektowym.

Analiza dokumentacji naborowej wskazuje na wysoki stopień zgodności z wymogami wynikającymi z KPP oraz KPON, rozumiany jako formalne i treściowe uwzględnienie wymaganych zasad we wszystkich kluczowych częściach regulaminów. Analizowane akty zostały jednoznacznie wskazane w podstawach prawnych regulaminów oraz w sekcjach dotyczących zasad realizacji wsparcia. W dokumentach tych znajdują się konkretne zapisy odnoszące się do takich kwestii jak: zakaz dyskryminacji, obowiązek stosowania racjonalnych usprawnień, zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz wspieranie równości szans kobiet i mężczyzn. Wymienione zasady są ujęte zarówno w ogólnych częściach opisujących podejście do realizacji projektów, jak i w szczegółowych fragmentach dotyczących wymogów technicznych i kryteriów wyboru projektów. Przykładowo, dokumenty zobowiązują beneficjentów do projektowania działań z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania oraz wskazują obowiązek spełnienia standardów dostępności zgodnie z załącznikiem nr 2 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych 2021–2027.

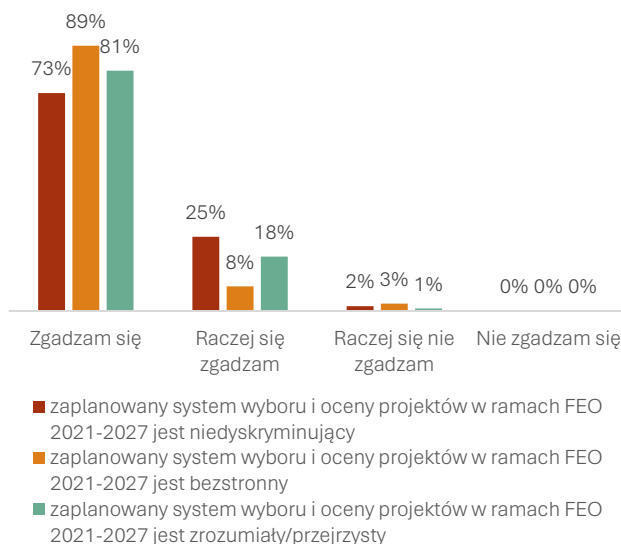
Przykład regulaminu naboru dla działania 7.1 stanowi ilustrację odniesienia do zapisów KPON (art. 19) oraz mechanizmu racjonalnych usprawnień (MRU). Tego typu zapisy – choć w różnym

stopniu szczegółowości – występowały również w pozostałych analizowanych regulaminach. Ich obecność potwierdza, że dokumentacja naborowa konsekwentnie odwołuje się do obowiązujących zasad równościowych, a wartości wynikające z KPP i KPON mają charakter przekrojowy i są wkomponowywane w standard struktury regulaminów. W dokumentach dotyczących innych działań zauważalne są odniesienia do:

- zapewnienia dostępności fizycznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej (np. w ramach działań inwestycyjnych EFRR),
- obowiązku stosowania uniwersalnego projektowania,
- warunków likwidacji barier architektonicznych jako elementu kwalifikowalności,
- zasady równego traktowania oraz zakazu dyskryminacji.

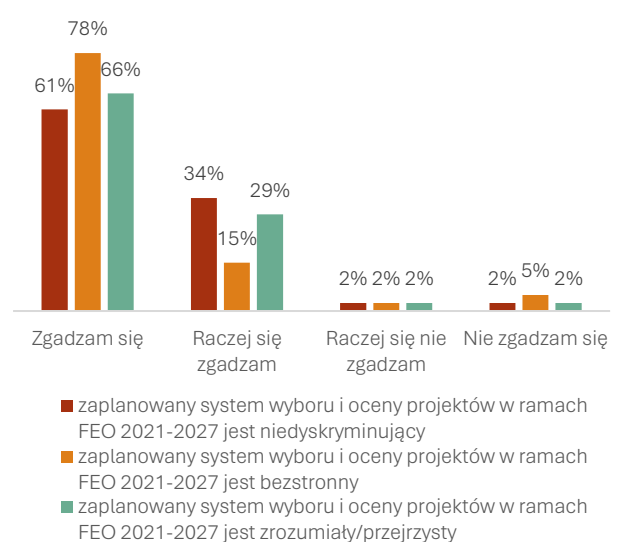
Zgodność zapisów formalnych została jednocześnie skonfrontowana z oceną procesu aplikacyjnego przez jego uczestników – beneficjentów i nieskutecznych wnioskodawców. Dane ilościowe wskazują na wysoki poziom akceptacji zasad procesu wyboru projektów – aż 98% beneficjentów oraz 95% nieskutecznych wnioskodawców zgodziło się ze stwierdzeniem, że system oceny projektów jest niedyskryminujący. Podobne odsetki potwierdzono w odniesieniu do bezstronności (odpowiednio 89% i 78%) oraz zrozumiałości procesu (81% i 66%).

Wykres 10. Ocena procesu wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 – opinie beneficjentów



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120].

Wykres 11. Ocena procesu wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 – opinie nieskutecznych wnioskodawców



Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

W ramach oceny dokonano także analizy kryteriów oceny merytorycznej w zakresie ich zgodności z zasadami horyzontalnymi obowiązującymi w FEO 2021 - 2027, tj.:

- zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym równości kobiet i mężczyzn,
- Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP),
- Konwencją ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON).

Celem analizy było określenie, czy obowiązujące kryteria są adekwatne i wystarczające do weryfikacji zgodności projektów z ww. zasadami, oraz czy ich konstrukcja umożliwia rzeczywiste promowanie wartości horyzontalnych na etapie oceny i selekcji projektów.

Analiza wykazała, że system oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 uwzględnia zestaw kryteriów merytorycznych uniwersalnych, których spełnienie jest obligatoryjne dla każdego projektu i które odnoszą się bezpośrednio do zasad horyzontalnych:

- **Zasada równości szans i niedyskryminacji**²⁰ - wnioskodawca zobowiązany jest do wykazania, że projekt nie narusza zasady równości szans, w tym zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, w szczególności z niepełnosprawnościami.
- **Zasada równości kobiet i mężczyzn**²¹ – ocena zgodności projektu ze „Standardem minimum realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn” jest warunkiem koniecznym pozytywnej oceny. Projekt musi uzyskać minimalną wymaganą liczbę punktów, co stanowi barierę progową.
- **Zgodność z Kartą Praw Podstawowych UE**²² – oceniana jest spójność projektu z podstawowymi prawami człowieka, a także planowane działania przeciwdziałające dyskryminacji, promujące włączenie społeczne oraz poszanowanie wolności obywatelskich.
- **Zgodność z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych**²³ – oceniana jest zgodność działań projektowych z zapisami KPON, w tym zapewnienie dostępności, wspieranie samodzielności, przeciwdziałanie instytucjonalizacji oraz poszanowanie godności i niezależności osób z niepełnosprawnościami.

Przytoczone dotychczas wyniki badań potwierdzają, że system oceny projektów w ramach Programu został zaprojektowany z uwzględnieniem fundamentalnych zasad horyzontalnych Unii Europejskiej, takich jak równość szans i niedyskryminacji, równość kobiet i mężczyzn, a także respektowania KPP i KPON, a zastosowane rozwiązania świadczą o tym, że przyjęte rozwiązania są wystarczające i skuteczne. Ponadto należy zauważyć, iż potwierdzenie tej tezy znajduje odzwierciedlenie w katalogu kryteriów obowiązkowych, które stanowią integralną część procesu oceny projektów. Na etapie oceny formalno-merytorycznej, kryteria te mają zagwarantować, że każdy projekt ubiegający się o dofinansowanie spełnia minimalne standardy w zakresie praw podstawowych i przeciwdziałania wykluczeniu. Szczególnie istotne są w tym zakresie dwa kryteria: „projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości

²⁰ Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

²¹ Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+, który został określony w załączniku nr 1 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.

²² Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.

²³ Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.

szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami” oraz „projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn”.

Pierwsze z tych kryteriów odnosi się szeroko do zapewnienia dostępności i eliminacji barier, a jego mocną stroną jest szczegółowe odniesienie do standardów dostępności dla polityki spójności oraz aktów unijnych, w tym art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Kryterium wymaga od wnioskodawców zapewnienia dostępnych form komunikacji, rekrutacji i realizacji działań. Mechanizm oceny z zastrzeżeniem pozwala ponadto na elastyczne uzupełnienie brakujących informacji lub wyjaśnienie wątpliwości na etapie negocjacji. Jednak w praktyce skuteczność tego kryterium zależy od jakości zapisów we wnioskach o dofinansowanie oraz od kompetencji oceniających. Choć kryterium oceny projektów nie zawsze wprost odnosi się do wielowymiarowych aspektów dyskryminacji (np. ze względu na wiek, pochodzenie etniczne, sytuację społeczno-ekonomiczną), to zgodnie z obowiązującymi dokumentami – w szczególności Wytycznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027 (wraz z załącznikami) oraz zapisami regulaminów naborów – to na wnioskodawcy spoczywa obowiązek samodzielnego zapoznania się z wymaganiami i dokonania rzetelnej oceny wpływu projektu na eliminację dyskryminacji. Tym samym, prawidłowe odniesienie się do tych kwestii w dokumentacji aplikacyjnej wymaga nie tylko znajomości treści kryteriów, ale także umiejętności zastosowania odpowiednich wytycznych interpretacyjnych.

Drugie kryterium – dotyczące równości kobiet i mężczyzn – jest znacznie bardziej precyzyjne i sformalizowane. Obowiązek zastosowania tzw. standardu minimum, z obowiązkowym uzyskaniem co najmniej 3 punktów, eliminuje ryzyko formalnego, lecz pozornego spełnienia zasady. Kryterium to realnie wymusza planowanie działań projektowych z uwzględnieniem równości płci, co należy ocenić bardzo pozytywnie. Wyniki badań na grupie przedstawicieli IZ oraz IP (badania jakościowe) ujawniły, że z opisu projektu nie zawsze jasno wynika, czy wnioskodawca ma realną możliwość spełnienia kryterium równości kobiet i mężczyzn (standardu minimum). Zgodnie z wypowiedzią jednej z uczestniczek wywiadu grupowego z IZ:

„(...) opisy projektów bardzo często nie wskazują jednoznacznie, że te działania równościowe będą wdrażane w rzeczywistości. Wnioskodawcy czasem kopiuje pewne sformułowania, nie zawsze rozumiejąc ich sens, przez co trudniej jest nam ocenić, czy te zapisy mają szansę się zmaterializować” – FGI przedstawiciele IZ.

Z wypowiedzi tej wynika, że problem nie dotyczy samej treści kryterium, lecz sposobu, w jaki wnioskodawcy przedstawiają działania równościowe w dokumentacji aplikacyjnej. Zdarza się, że opisy są schematyczne i ogólnikowe, co utrudnia ekspertom ocenę rzetelności i wykonalności proponowanych rozwiązań. Problem ten może mieć swoje źródło w:

- niedostatecznym zrozumieniu celu standardu minimum przez wnioskodawców,
- niewystarczającym przygotowaniu części oceniających do głębokiej analizy jakościowej deklarowanych działań,

- napięciu pomiędzy formalnym spełnieniem kryterium a jego realnym wdrożeniem.

W odniesieniu do województwa opolskiego warto wskazać, że choć mechanizm standardu minimum stanowi silne zabezpieczenie, to sam sposób opisu we wnioskach bywa niejednoznaczny, a ocena skuteczności planowanych działań może napotykać trudności.

Pozostałe dwa kryteria odnoszące się do zgodności z Kartą Praw Podstawowych UE (KPP) oraz Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON) pełnią głównie funkcję deklaratywną i weryfikacyjną – ich treść koncentruje się na potwierdzeniu braku sprzeczności z dokumentami źródłowymi lub uznaniu ich neutralności wobec planowanych działań. Choć taki sposób ujęcia pozostaje zgodny z przepisami, nie zawsze umożliwia pogłębioną, jakościową ocenę wkładu projektu w realizację wartości zapisanych w KPP i KPON. Co prawda wytyczne i dokumentacja konkursowa odwołują się do całego tekstu obu dokumentów, jednak brakuje jednolitych wskazówek, które fragmenty wniosku o dofinansowanie powinny być analizowane w pierwszej kolejności lub w sposób obligatoryjny na etapie oceny projektów.

„Myślę, że w dużej mierze ta ocena zależy od wrażliwości danej osoby, która jest oceniającym i od tego, co dla niej oznacza przestrzeganie tych zasad. [...] brakuje takich konkretnych wskazówek, jak to oceniać, na co zwracać uwagę, jak to punktować, więc trochę zostawiamy to oceniającemu” – FGI przedstawiciele IZ.

Niezależnie od zapisów kryterialnych, dokumentacja konkursowa odnosi się także do procedury zgłaszania podejrzenia niezgodności z KPP/KPON. W tym przypadku zawarto bezpośrednie odniesienia do konkretnych artykułów obu dokumentów, co może stanowić pomocne narzędzie interpretacyjne – jednak przede wszystkim na późniejszych etapach wdrażania. Należy mieć na uwadze wykorzystanie tych odniesień także w procesie oceny projektów, aby zwiększyć ich użyteczność – jako materiał pomocniczy przy interpretacji zapisów wniosków o dofinansowanie, a także jako odniesienie w materiałach szkoleniowych oraz instrukcji dla ekspertów, jako punkt odniesienia do oceny jakościowej, a nie tylko formalnej.

W ramach badania CATI/CAWI z beneficjentami oraz nieskutecznymi wnioskodawcami FEO 2021–2027 respondentów poproszono o ocenę zrozumiałości czterech definicji kryteriów merytorycznych uniwersalnych, odnoszących się do zasad horyzontalnych i praw podstawowych. Ocenie poddano:

1. kryterium zgodności projektu z zasadą równości szans i niedyskryminacji,
2. zgodność projektu ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn,
3. zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP),
4. zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON).

Wszystkie cztery kryteria zostały ocenione jako dobrze lub bardzo dobrze zrozumiałe – średnie wyniki kształtują się na poziomie ok. 4,7 w skali od 1 do 5. Wyniki te sugerują, że język i konstrukcja definicji tych kryteriów w dokumentacji konkursowej są oceniane przez respondentów jako klarowne i przystępne. Jednocześnie drobne różnice pomiędzy średnimi ocenami w grupie beneficjentów i nieskutecznych wnioskodawców mogą wskazywać na zróżnicowane doświadczenia i poziom znajomości dokumentacji konkursowej. Szczegóły przedstawia tabela poniżej.

Tabela 9. Zrozumiałość definicji kryteriów merytorycznych uniwersalnych zawartych w dokumentacji konkursowej lub naboru – średnia ocena w skali 1–5 (1 – w ogóle nie zrozumiałe, 5 – całkowicie zrozumiałe).

Rodzaj respondenta	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.	Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn (...)	Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej (...)	Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (...)
Beneficjent (średnia ocena)	4,75	4,66	4,72	4,78
Nieskuteczny beneficjent (średnia ocena)	4,61	4,66	4,73	4,66
Ogółem (średnia ocena)	4,71	4,66	4,73	4,75

Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

Poniżej zaprezentowano szczegółową analizę ocen każdego z czterech kryteriów – z uwzględnieniem różnic pomiędzy beneficjentami a nieskutecznymi wnioskodawcami. Analiza ta pozwala lepiej zrozumieć, które zapisy w dokumentacji są odbierane jako najbardziej przejrzyste, a które mogą wymagać dalszego doprecyzowania lub wsparcia informacyjnego na etapie aplikowania o środki.

W grupie beneficjentów wszystkie cztery analizowane kryteria zostały ocenione bardzo wysoko – średnie oscylują od 4,66 do 4,78 w pięciostopniowej skali. Najwyżej oceniono kryterium zgodności projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (4,78), co może świadczyć o dużym stopniu zrozumienia obowiązków wynikających z tego dokumentu oraz ich przełożeniu na konkretne praktyki projektowe. Zbliżony poziom uzyskało również kryterium dotyczące równości szans i niedyskryminacji (4,75) oraz zgodności z KPP (4,72). Kryterium odnoszące się do Standardu minimum dla równości kobiet i mężczyzn uzyskało najniższy wynik w tej grupie (4,66), co może wskazywać na większy poziom skomplikowania lub mniej intuicyjny charakter tego wymogu w ocenie respondentów. W badaniu jakościowym z beneficjentami, respondenci deklarowali dobrą znajomość wszystkich czterech kryteriów merytorycznych odnoszących się do zasad horyzontalnych i praw podstawowych. Podobnie jak w badaniu ilościowym, najwyższy poziom zrozumienia i praktycznej znajomości

odnotowano w odniesieniu do wymagań związanych z KPON oraz zasadami równości szans i niedyskryminacji – te elementy oceniane były jako oczywiste i stosunkowo łatwe do wdrożenia w projektach. Respondenci wskazywali m.in., że:

„Nie mieliśmy problemu z tymi elementami – dostępność, eliminowanie barier, to już jest naturalna część naszych projektów.” – FGI przedstawiciele beneficjentów.

Nieco inaczej oceniano Standard minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn – mimo że jego wymogi są znane i powszechnie stosowane, wypowiedzi sugerują, że bywa on traktowany bardziej jako wymóg formalny niż rzeczywiste narzędzie do planowania działań:

„Wiadomo, że trzeba to mieć, ale my to traktujemy bardziej jako obowiązek, który trzeba spełnić, a nie jako coś, co zmienia nasz projekt.” – FGI przedstawiciele beneficjentów.

Taka postawa może tłumaczyć nieco niższą ocenę tego kryterium w badaniu ilościowym (średnia 4,66) – choć beneficjenci rozumieją jego treść, nie zawsze dostrzegają jego praktyczne znaczenie dla projektów. Wskazuje to na potrzebę dalszego wzmacniania edukacyjnego i interpretacyjnego wymiaru tego standardu – zwłaszcza w zakresie jego realnego wpływu na projektowanie działań.

W grupie nieskutecznych beneficjentów, które nie uzyskały dofinansowania, poziom zrozumienia poszczególnych kryteriów również był wysoki, choć nieco niższy niż wśród beneficjentów. Średnie wyniki wahały się od 4,61 do 4,73. Co ciekawe, najwyżej oceniono kryterium zgodności z KPP (4,73), a nie – jak w grupie beneficjentów – z KPON. To może sugerować, że zapisy Karty Praw Podstawowych są postrzegane jako bardziej uniwersalne i czytelne również dla podmiotów mniej doświadczonych w realizacji projektów. Z kolei najniższą ocenę w tej grupie uzyskało kryterium równości szans i niedyskryminacji (4,61), co może świadczyć o trudniejszej interpretacji tego wymogu, zwłaszcza w zakresie stosowania standardów dostępności i mechanizmów przeciwdziałania dyskryminacji w praktyce. Warto zwrócić uwagę na to, że:

- Identyfikuje się wysoką zrozumiałość kryteriów w obu grupach, co potwierdza adekwatność języka stosowanego w dokumentacji konkursowej oraz wysoki poziom wiedzy wnioskodawców na temat zasad horyzontalnych.
- Różnice między beneficjentami a nieskutecznymi są relatywnie niewielkie, co sugeruje, że zrozumienie kryteriów merytorycznych uniwersalnych, odnoszących się do zasad horyzontalnych i praw podstawowych nie było głównym czynnikiem determinującym uzyskanie lub nie uzyskanie dofinansowania.
- Beneficjenci oceniali nieco wyżej kryteria związane z zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnoprawnościami, zgodności z KPP i KPON, co może wskazywać na lepsze zrozumienie i bardziej zaawansowane wdrażanie standardów równościowych w praktyce projektowej.

Wyniki badania sugerują, że klarowność definicji kryteriów merytorycznych zawartych w dokumentacji aplikacyjnej sprzyja ich prawidłowemu rozumieniu i zastosowaniu przez wnioskodawców. Jednocześnie obserwowane różnice w odbiorze poszczególnych kryteriów mogą świadczyć o zróżnicowanym poziomie doświadczenia i praktycznego przygotowania w zakresie realizacji zasad równościowych. W szczególności dotyczy to kryteriów bardziej sformalizowanych, takich jak Standard minimum, które – mimo wysokiej deklarowanej zrozumiałości – bywają traktowane głównie jako wymóg formalny. W tym kontekście widoczna jest rola materiałów pomocniczych oraz działań informacyjnych ułatwiających interpretację i wdrażanie zasad równościowych, a także znaczenie pogłębionej analizy jakościowej wdrażania poszczególnych kryteriów w przyszłości. W ramach ewaluacji zbadano także, na ile — zdaniem respondentów — instytucje organizujące konkursy i nabory zapewniły wystarczające wyjaśnienia, w jaki sposób projekty powinny spełniać kluczowe kryteria związane z zasadami równości i niedyskryminacji, KPP oraz KPON.

Tabela 10. Ocena wyczerpującego wyjaśnienia przez instytucję organizującą konkurs lub nabór sposobu spełnienia poszczególnych kryteriów równościowych – średnie oceny respondentów na skali 1–5

Rodzaj respondenta	Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnoprawnościami.	Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn (...)	Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej (...)	Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (...)
Beneficjent (średnia ocena)	4,82	4,64	4,78	4,77
Nieskuteczny beneficjent (średnia ocena)	4,68	4,59	4,78	4,68
Ogółem (średnia ocena)	4,79	4,63	4,78	4,75

Źródło: badanie własne, CATI/CAWI z beneficjentami [n=120] i nieskutecznymi beneficjentami [n=41].

Respondenci oceniali cztery kryteria merytoryczne uniwersalne na pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie nie”, a 5 – „zdecydowanie tak”. Dane z badania wskazują na bardzo wysokie ogólne zadowolenie z poziomu wyjaśnień udzielanych przez instytucje odpowiedzialne za wdrażanie programu. Średnie dla poszczególnych kryteriów wynoszą od 4,63 do 4,79, co potwierdza, że działania informacyjne były w większości skuteczne i klarowne. Zarówno beneficjenci, jak i nieskuteczni beneficjenci ocenili działania instytucji wysoko, jednak beneficjenci byli nieco bardziej skłonni przyznać maksymalne oceny. Dla kryterium dostępności i równości szans beneficjenci wystawili średnią 4,82, natomiast nieskuteczni beneficjenci – 4,68. Różnica ta może wskazywać na lepsze zrozumienie i bardziej zaawansowane wdrażanie standardów równościowych w praktyce projektowej. Warto zaznaczyć, że dla kryterium zgodności z KPP, obie grupy wystawiły identyczną ocenę – 4,78,

co wskazuje na wysoki poziom jednolitości i zrozumiałości komunikatu instytucji w tym zakresie. Największe różnice odnotowano dla kryterium dotyczącego równości kobiet i mężczyzn – 4,64 dla beneficjentów i 4,59 dla nieskutecznych wnioskodawców. Choć różnica jest niewielka, może wskazywać na konieczność dalszego wzmacniania kompetencji instytucji w zakresie wyjaśniania Standardu minimum, np. poprzez materiały pomocnicze, infografiki lub szkolenia.

Z perspektywy ewaluatora można uznać, że przyjęty sposób przekazywania informacji na temat kryteriów równościowych w dokumentacji konkursowej oraz działania wyjaśniające ze strony instytucji były w zdecydowanej większości przypadków skuteczne i zrozumiałe. Szczególnie wysoko oceniono obszary odnoszące się do szeroko rozumianej dostępności oraz zgodności z dokumentami prawno-instytucjonalnymi (KPP, KPN).

Zarówno w badaniu ilościowym, jak i w wypowiedziach uczestników FGI, beneficjenci generalnie deklarują, że wymagania dotyczące zasad równościowych – takie jak dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, równość płci czy przeciwdziałanie dyskryminacji – są dla nich znane i zrozumiałe. W badaniu ilościowym niemal wszyscy respondenci (ponad 90%) wskazali, że wymagania te były czytelne, a instytucja organizująca nabór udzielała wyczerpujących wyjaśnień.

Jednakże pogłębione rozmowy z beneficjentami ujawniły bardziej złożony obraz. Uczestnicy zwracali uwagę, że choć wymagania są formalnie znane, to ich praktyczna realizacja – szczególnie w projektach społecznych – wiąże się z licznymi wyzwaniami.

W odniesieniu do projektów infrastrukturalnych i inwestycyjnych (realizowanych w ramach EFRR) beneficjenci podkreślali, że wymagania równościowe są często postrzegane jako techniczne i łatwiejsze do spełnienia, np. poprzez zapewnienie dostępności architektonicznej budynków czy zakup sprzętu z funkcją ułatwień. Jak zauważył jeden z uczestników:

„Jeśli chodzi o EFRR, to my bardziej patrzymy przez pryzmat zgodności z warunkami technicznymi – windy, oznaczenia, dostępność wejść. To są konkretne rzeczy, które się da zaplanować i rozliczyć.” – FGI z beneficjentami .

Mimo wysokiego poziomu deklarowanego zrozumienia zasad, niektórzy rozmówcy sygnalizowali trudności w interpretacji bardziej abstrakcyjnych aspektów, np. dotyczących równości płci w projektach inwestycyjnych, gdzie bezpośredni wpływ na grupy docelowe nie zawsze jest oczywisty. Zwracano również uwagę, że ocena projektów pod kątem zgodności z zasadami równości bywa trudna, gdy działania mają charakter inwestycyjny:

„W przypadku inwestycji nie zawsze da się wskazać, że coś ma konkretny wpływ na równość kobiet i mężczyzn – to raczej ogólny wymóg, który trzeba umieścić w opisie.” – FGI z beneficjentami.

Wyniki badania sugerują zatem, że mimo formalnej znajomości zasad równościowych, sposób ich stosowania i interpretacji różni się w zależności od rodzaju projektu – z większym wyzwaniem interpretacyjnym w projektach społecznych (EFS+), a bardziej „technicznym” podejściem w projektach infrastrukturalnych (EFRR).

W opinii respondentów, obecna perspektywa finansowa wyraźnie zwiększyła wagę zasad równościowych, co wyraziło się m.in. przez wprowadzenie nowych dokumentów takich jak „deklaracja udziału w projekcie”. Dokument ten obowiązuje do identyfikacji indywidualnych potrzeb uczestników i wdrażania odpowiednich rozwiązań. Choć postrzegane jest to jako krok we właściwym kierunku, wiąże się z ryzykiem ograniczania dostępu do projektów dla osób, które formalnie nie należą do grup uprzywilejowanych, ale także znajdują się w trudnej sytuacji społecznej.

„Dziecko z domu dziecka w Opolu nie może pojechać na kolonie, bo nie mieszka na obszarze wykluczonym. A przecież to też dziecko w potrzebie.” – FGI z beneficjentami.

W ramach oceny skuteczności procedur zapewniających realizację zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON, przeprowadzono również analizę treści wniosków o dofinansowanie. Uzupełnia ona ocenę dokumentów programowych, wyniki badań jakościowych i ilościowych, pozwalając na weryfikację, w jakim stopniu założenia sformułowane na poziomie programu zostały przełożone na realne opisy projektów. Analiza ta stanowi ważny element oceny praktycznego wymiaru wdrażania zasad horyzontalnych – pokazuje, jak wnioskodawcy interpretują i operacjonalizują wymogi dotyczące równości szans, przeciwdziałania dyskryminacji oraz przestrzegania praw podstawowych. Dzięki temu możliwa jest bardziej kompleksowa ocena skuteczności systemu wdrażania FEO 2021–2027 – nie tylko z perspektywy zapisów formalnych i deklaracyjnych, ale także z punktu widzenia ich praktycznego przełożenia na działania projektowe.

Dobór wniosków do analizy miał charakter celowy – jego głównym założeniem było objęcie próbą wszystkich działań Programu, dla których ogłoszono nabory i które zostały wprowadzone do systemu LSI 2027 na moment prowadzenia analizy. Łącznie przeanalizowano 524 wnioski o dofinansowanie, co pozwoliło uchwycić zróżnicowanie typów projektów i specyfiki poszczególnych priorytetów oraz typów interwencji – od projektów inwestycyjnych, przez edukacyjne i społeczne, po projekty z zakresu badań i innowacji. Taki sposób doboru zapewnił reprezentatywność tematyczną i umożliwił identyfikację różnic w zakresie interpretacji i realizacji wymogów związanych z równością szans, przeciwdziałaniem dyskryminacji oraz przestrzeganiem praw podstawowych – zarówno w projektach o charakterze społecznym, jak i infrastrukturalnym czy badawczo-rozwojowym.

Po analizie wniosków o dofinansowanie i zgromadzonych opisów kryterium dotyczącego równości szans i niedyskryminacji zawartych we wnioskach o dofinansowanie, można wyróżnić dwie zasadnicze kategorie podejść:

➤ Ogólne, standardowe deklaracje – formuły uniwersalne

Część opisów (ok. 40%) ma charakter ogólnikowy, oparty na schematycznym przytoczeniu zapisów prawa (KPP, KPON) oraz na deklaratywnych stwierdzeniach w stylu:

- „projekt jest zgodny z KPP i KPON”,
- „projekt nie dyskryminuje nikogo z powodu... (lista)...”,
- „rekrutacja będzie równa i otwarta dla wszystkich”,
- „produkty projektu będą dostępne dla wszystkich zainteresowanych”.

Te opisy często nie odnoszą się wprost do specyfiki projektu (np. jego tematu, grupy docelowej, miejsca realizacji), opierają się na kopiowaniu i powielaniu szablonowych formuł, mają charakter deklaracji zgodności, ale nie zawierają działań rzeczywistych ani specyficznych mechanizmów.

Przykłady: Wnioski z fragmentami typu „projekt będzie zgodny z KPP z dnia 26.10.2012 r.”, „nie podjęto działań dyskryminacyjnych”, „zapewniamy zgodność z art. 9 ust. 3...”, itp.

- Opisy z elementami dostosowania – dopasowane do projektu

Znacząca część wniosków (ok. 60%) zawiera opisy, które są bardziej zindywidualizowane, co świadczy o dopasowaniu zapisów do:

- konkretnej grupy docelowej (np. osoby z niepełnosprawnościami, osoby defaworyzowane, kobiety, Romowie),
- działań projektowych (np. typ wsparcia, metoda rekrutacji, forma szkoleń),
- infrastruktury lub rozwiązań technicznych (np. windy, pętle indukcyjne, materiały w wersji łatwej do czytania, możliwość udziału z asystentem).

Opisy które w sposób rzeczywisty i przekonujący uwzględniają zasadę równości szans i niedyskryminacji, posiadają kilka wspólnych, wyróżniających cech. Przede wszystkim odwołują się do konkretnych barier, z jakimi mogą mierzyć się przedstawiciele i przedstawicielki grup objętych wsparciem – np. ograniczeń związanych z mobilnością, trudności komunikacyjnych, czy wyzwań związanych z opieką nad dziećmi – oraz opisują mechanizmy znoszenia tych barier.

Istotnym elementem tych opisów jest także zastosowanie wsparcia różnicującego, czyli świadomego dostosowania formy lub organizacji działań projektowych do potrzeb konkretnych osób. Przykłady takich rozwiązań obejmują m.in. wydłużony czas trwania spotkania dla osób wymagających więcej czasu na przyswojenie informacji, preferencyjne zasady rekrutacji dla określonych grup, czy organizację działań w formie umożliwiającej udział osób z dziećmi.

Kolejnym wyróżnikiem jest znajomość specyfiki i potrzeb grup docelowych, takich jak osoby słabostyszące, osoby z niepełnosprawnościami (OzN), dzieci, młodzież czy rodzice małych dzieci. Projektodawcy nie tylko rozpoznają te potrzeby, ale również przekładają je na konkretne działania i dostosowania. W opisach często pojawiają się także konkretne

narzędzia wspierające równość w dostępie do działań projektowych – np. transkrypcje wypowiedzi dla osób niesłyszących, obecność tłumacza migowego, wykorzystanie materiałów alternatywnych, a także organizacja spotkań rodzinnych jako formy sprzyjającej udziałowi osób opiekujących się dziećmi. Takie ujęcie kryterium nie tylko wzmacnia jego formalny wymiar, ale przede wszystkim realnie zwiększa dostępność i inkluzyjność projektu.

W przypadku projektów realizowanych w ramach EFRR, opisy odnoszące się do zasad równościowych przybierają nieco inną postać, uwzględniającą infrastrukturę i charakter wsparcia inwestycyjnego. Beneficjenci częściej wskazują na dostosowanie przestrzeni, technologii lub urządzeń do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – np. instalację wind, pochylni, toalet dostępnych, systemów informacji głosowej czy oznaczeń kontrastowych. W niektórych projektach pojawia się także zapewnienie dostępności cyfrowej (np. stron internetowych, systemów informatycznych) lub zastosowanie uniwersalnego projektowania w tworzeniu przestrzeni publicznych. Choć narracje te bywają bardziej techniczne i osadzone w kontekście infrastrukturalnym, to wyraźnie wskazują na świadomość obowiązku niwelowania barier i tworzenia środowiska sprzyjającego integracji społecznej.

Przykłady:

- Wnioski o preferencyjne traktowanie kobiet i osób z niepełnosprawnościami w rekrutacji.
- Projekty zapewniające wsparcie psychologiczne, transport specjalistyczny lub mechanizmy racjonalnych usprawnień.
- Opisy dotyczące udziału dzieci z deficytami rozwojowymi lub stypendiów dla zdolnych uczniów z grup defaworyzowanych.
- Projekty inwestycyjne zapewniające dostępność budynków użyteczności publicznej – np. poprzez windy, systemy pętli indukcyjnych czy kontrastowe oznaczenia przestrzenne.
- Inicjatywy cyfryzacyjne z uwzględnieniem wymogów dostępności dla osób z niepełnosprawnościami – np. strony internetowe spełniające standard WCAG, formularze elektroniczne dostosowane do czytników ekranowych.

Analiza sposobu ujmowania zasady równości kobiet i mężczyzn w ocenianych wnioskach wskazuje na wyraźne zróżnicowanie podejść – od opisów ogólnych i schematycznych po treści wyraźnie osadzone w kontekście realizowanego projektu. Opisy indywidualnie dopasowane charakteryzują się:

- rzeczywistym rozpoznaniem potrzeb beneficjentów i beneficjentek,
- odniesieniem do konkretnych barier i nierówności występujących w danym kontekście,
- propozycją adekwatnych działań projektowych odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby.

Tego typu podejście świadczy o pogłębionej refleksji projektodawcy i przekłada się na lepsze uwzględnienie polityki równości szans w logice interwencji. Wnioski te zasługują na wyższą ocenę merytoryczną. Z kolei opisy ogólne – choć najczęściej zgodne z wymaganiami formalnymi – nie pogłębiają tematu. Często ograniczają się do deklaracyjnych zapewnień

o niedyskryminowaniu i poszanowaniu przepisów prawa. W wielu przypadkach pełnią funkcję uzupełnienia obowiązkowego pola, nie odzwierciedlając rzeczywistego wpływu projektu na sytuację kobiet i mężczyzn.

Wyniki analizy wskazują, że w praktyce oceny wniosków szczególnie dobrze oceniane są te opisy zasady równości kobiet i mężczyzn, które:

- wykazują znajomość grupy docelowej i uwzględniają jej zróżnicowanie ze względu na płeć,
- odnoszą się do realnych potrzeb, barier lub nierówności społecznych,
- proponują konkretne, adekwatne rozwiązania odpowiadające tym potrzebom, mogące realnie przyczynić się do poprawy równości szans kobiet i mężczyzn.

Tego rodzaju podejście – polegające na pogłębionej analizie potrzeb oraz ich przełożeniu na działania projektowe – wydaje się sprzyjać zarówno realizacji zasady równości, jak i zwiększaniu spójności oraz jakości projektów współfinansowanych ze środków europejskich.

Kolejnym kryterium poddanym analizie jest to dotyczące zasady równości kobiet i mężczyzn. Zgodnie z wymaganiami dokumentacji konkursowej, wnioskodawcy zobowiązani są do odniesienia się do tzw. Standardu minimum realizacji tej zasady. Celem jest uwzględnienie potencjalnych barier i potrzeb związanych z płcią oraz zaplanowanie działań sprzyjających równości.

- Opisy ogólne, powielające standardowe sformułowania.

Wśród analizowanych wniosków zauważalna jest istotna grupa projektów, w których zapisy dotyczące równości szans mają charakter wyłącznie deklaracyjny. Ich wspólnym mianownikiem jest powtarzanie ogólnych fraz, takich jak: „Projekt nie dyskryminuje ze względu na płeć”, „Rekrutacja będzie zgodna z ustawą”, czy „Zasada równości będzie przestrzegana”. Takie sformułowania często nie są osadzone w kontekście konkretnego działania ani nie uwzględniają specyfiki grupy docelowej czy realnych barier, z jakimi mogą się one mierzyć.

Charakterystyczne dla tych opisów jest odwoływanie się do ogólnych norm i regulacji, zamiast do realnych rozwiązań wpisanych w logikę projektu. Pojawiają się tu np. odniesienia do regulaminów gminnych, Karty Nauczyciela czy innych aktów prawnych (w zależności od typu projektu), bez próby ich operacjonalizacji na poziomie projektowym. W przypadku projektów infrastrukturalnych często podkreślany jest „równy dostęp” do przestrzeni publicznej (np. chodnika, pasa drogowego, świetlicy), co z formalnego punktu widzenia jest poprawne, ale nie wnosi wartości dodanej w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn.

Takie zapisy pojawiają się również w projektach edukacyjnych, np. przedszkolnych, gdzie zamiast uwzględnienia specyficznych potrzeb dzieci lub ich opiekunów, ograniczano się do zapewnienia, że działania będą zgodne z obowiązującymi przepisami.

Z perspektywy oceny wniosku tego rodzaju podejście należy uznać za mało zindywidualizowane i szablonowe. Pomimo formalnej zgodności z wymogami, część

analizowanych wniosków nie odzwierciedla realnego zaangażowania w analizę i eliminowanie potencjalnych barier związanych z równością płci. W opisach brakuje odniesień do konkretnych działań czy mechanizmów wspierających niedyskryminację ze względu na płeć, co może sugerować, że zagadnienie to zostało potraktowane jako element formalny – konieczny do spełnienia, lecz nieintegralny dla logiki projektowej. Taki sposób ujmowania tematu często nie uwzględnia specyfiki grupy docelowej i jej potencjalnie zróżnicowanych doświadczeń związanych z nierównościami ze względu na płeć. Warto jednak zauważyć, że część projektów w ramach programu kierowana jest do ogółu społeczeństwa – bez wyraźnej koncentracji na grupach szczególnie narażonych na dyskryminację – co może skutkować bardziej ogólnym, formalnym podejściem do zasady równości kobiet i mężczyzn. Takie ujęcie, choć mniej pogłębione, również może być uzasadnione w zależności od charakteru działań projektowych. Obserwacje te potwierdzają także wypowiedzi uczestników badania jakościowego. Jak zaznaczyła jedna z osób reprezentujących instytucję pośredniczącą:

„Wnioskodawcy często traktują standard minimum jako formularz do wypełnienia – coś, co trzeba zrobić, żeby projekt przeszedł. Brakuje świadomości, po co ten standard naprawdę jest. [...] W projektach infrastrukturalnych czy inwestycyjnych to się ogranicza do zapewnienia windy albo toalety dostępnej dla OzN. Ale z równością płci to już rzadko ktoś wiąże realne działania.” – FGI przedstawiciele IP.

Wypowiedź ta dobrze oddaje trudność w zakorzenieniu zasady równości płci jako elementu merytorycznego, a nie jedynie formalnego obowiązku. Jednocześnie ilustruje ona różnice w podejściu – między projektami o wyraźnym profilu społecznym a inwestycyjnymi – oraz potrzebę dalszego wzmocnienia kompetencji w tym zakresie, szczególnie poprzez edukację i ukazywanie praktycznych korzyści z włączania perspektywy równościowej do logiki projektu.

- Opisy umiarkowanie dopasowane, bazujące na uogólnionych barierach płci.

W części analizowanych wniosków widać, że podejście do zasady równości wykracza poza same ogólne deklaracje, jednak nadal brakuje w nich pełnego dostosowania działań do konkretnych potrzeb grupy docelowej. Opisy w tym nurcie uwzględniają ogólne problemy społeczne związane z równością szans, takie jak feminizacja bezrobocia, trudności w godzeniu życia zawodowego i rodzinnego czy utrwalone stereotypy płciowe dotyczące zawodów. Autorzy projektów wykazują się znajomością zapisów wytycznych oraz ogólnej problematyki społecznej, jednak rzadko przekładają tę wiedzę na działania ściśle powiązane z przedmiotem projektu.

Stosowane rozwiązania są z reguły poprawne, lecz generyczne, jak np. elastyczny czas pracy, neutralny płciowo język czy uwzględnienie niestereotypowego doboru treści edukacyjnych. Choć działania te mają wartość i w pewnych kontekstach mogą realnie wspierać politykę równości, brakuje im zakorzenienia w konkretnej diagnozie problemu i w spójnym planie interwencji projektowej.

Takie rozwiązanie – polegające na odwołaniu się do stereotypów zawodowych i ogólnych problemów równościowych bez pogłębionej diagnozy – można uznać za dopuszczalne, szczególnie w przypadku projektów o szerokiej grupie odbiorców lub realizowanych w formule ogólnospołecznej. Tego typu zapisy nie są błędne ani całkowicie niewłaściwe – można uznać je za akceptowalne i zgodne z formalnymi wymogami, jednak nie zawsze odzwierciedlają one realne zaangażowanie w analizę problematyki równości kobiet i mężczyzn w kontekście konkretnego projektu. Ich jakość w dużej mierze zależy od umiejętności opisu i znajomości języka aplikacyjnego przez wnioskodawcę.

Perspektywa ta znalazła również odzwierciedlenie w badaniu jakościowym. Jak podkreślili uczestnicy jednego z wywiadów:

„Myślę, że dużo zależy od tego, jak się ten wniosek napisze, jak się go opisze, jakie są kompetencje osoby piszącej – nie każdy, kto dobrze realizuje projekt, dobrze go opisze” (FGI z beneficjentami)

Tym samym można uznać, że umiarkowany poziom indywidualizacji opisu nie zawsze wynika z braku refleksji nad zasadą równości, ale raczej z ograniczeń warsztatu wnioskodawców lub z przyjęcia podejścia ostrożnego – zapewniającego zgodność z wymaganiami formalnymi bez nadmiernego rozwijania zagadnienia.

- Opisy mocno zindywidualizowane, oparte na konkretnej diagnozie.

W analizowanych wnioskach można wyróżnić grupę opisów, które cechuje znaczący poziom dopasowania do kontekstu społecznego i projektowego. Są to zapisy, które odnoszą się do konkretnych danych empirycznych, takich jak lokalna struktura bezrobocia, zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn w danej branży lub regionie, bariery opiekuńcze czy kulturowe utrudnienia w dostępie do usług. Przykładowo, wskazuje się na dominującą liczbę kobiet wśród osób bezrobotnych w danym powiecie, „tradycyjne role rodzinne w społecznościach romskich” czy „problemy opiekuńcze rodziców dzieci w wieku przedszkolnym”, co stanowi punkt wyjścia do planowania adekwatnych interwencji.

Działania projektowe są ściśle powiązane z postawioną diagnozą i przybierają formę konkretnych mechanizmów wsparcia – takich jak „wydłużenie godzin funkcjonowania przedszkoli”, „wprowadzenie punktowego systemu preferencji dla kobiet w procesie rekrutacji” czy „uwzględnienie elementów edukacji na temat kultury romskiej w działaniach integracyjnych”. Dzięki temu rozwiązania nie są jedynie formalnym spełnieniem kryterium, ale odpowiadają na rzeczywiste potrzeby i bariery grupy docelowej.

Wśród pozytywnych przykładów znajdują się m.in. projekty Powiatowego Urzędu Pracy w Strzelcach Opolskich, w których przywołano dane o lokalnej strukturze osób bezrobotnych, z wyszczególnieniem wyzwań kobiet w powrocie na rynek pracy. Wśród analizowanych przykładów pozytywnie wyróżniają się projekty adresowane do grup o złożonych potrzebach

wsparcia – takich jak cudzoziemcy, osoby z niepełnosprawnościami czy społeczność romska – w których rozpoznano i szczegółowo opisano konkretne bariery, np. komunikacyjne, kulturowe czy infrastrukturalne, a następnie zaproponowano adekwatne rozwiązania. Przykłady obejmują także projekty edukacyjne uwzględniające różnice w aspiracjach zawodowych dziewcząt i chłopców, reagujące np. poprzez warsztaty z zakresu niestereotypowego wyboru ścieżek kształcenia.

Opisy te wyróżnia pełna zgodność z logiką projektową – diagnoza problemu znajduje odzwierciedlenie w celach i działaniach projektu, a planowane rozwiązania są adekwatne, osadzone w kontekście i możliwe do wdrożenia. W związku z tym zasługują one na wysoką ocenę i mogą być traktowane jako modelowe przykłady wdrażania zasady równości płci w projektach współfinansowanych ze środków publicznych.

Analiza treści zawartych we wnioskach o dofinansowanie wskazuje, że zdecydowana większość opisów spełnia wymagania formalne – wnioskodawcy posługują się poprawnym, zgodnym z wytycznymi językiem, a ich wypowiedzi zawierają odniesienia do zasady równości szans i płci. Jednocześnie zauważalne jest duże zróżnicowanie podejść do tego zagadnienia – co można uznać za naturalne, biorąc pod uwagę szeroki zakres tematyczny projektów, różnorodność grup docelowych, a także indywidualny styl formułowania wniosków przez poszczególnych projektodawców.

Część opisów ma charakter ogólny i schematyczny – często opiera się na zapisach programowych lub powszechnie znanych przykładach, bez głębszego odniesienia do specyfiki danego projektu, lokalnego kontekstu czy konkretnych barier, które mogą występować w danym środowisku. Takie podejście nie musi wynikać z braku wiedzy lub zaangażowania, ale raczej z przekonania, że ogólne spełnienie wymogu jest wystarczające w świetle oczekiwań instytucjonalnych.

Jednocześnie na tle wszystkich analizowanych wniosków pozytywnie wyróżniają się te, które:

- odnoszą się do konkretnych, zdiagnozowanych barier – np. poprzez przywołanie lokalnych danych, obserwacji społecznych czy analiz potrzeb grup docelowych,
- projektują konkretne i adekwatne mechanizmy, mające na celu zniesienie lub złagodzenie tych barier – np. zmiany organizacyjne, preferencje rekrutacyjne czy dostosowanie form działań,
- pokazują potencjalny wpływ projektu na poprawę sytuacji defaworyzowanej grupy lub ograniczenie nierówności w danym środowisku.

Opisy tego typu łączą diagnozę z działaniem i prezentują spójną logikę interwencji w kontekście równości płci. Ich obecność pokazuje, że zagadnienia równościowe mogą być nie tylko formalnie ujęte w dokumentacji, ale także skutecznie zaadresowane na poziomie praktycznym, dostosowanym do specyfiki danego projektu.

W ramach oceny skuteczności procedur zapewniających realizację zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON, przeanalizowano również rozwiązania przyjęte na etapie monitoringu, kontroli i ewaluacji wdrażania programu FEO 2021–2027.

Dokumenty programowe przewidują konkretne wskaźniki związane z płcią, sytuacją na rynku pracy oraz statusem OzN, co umożliwia ilościowy monitoring postępu w zakresie inkluzji i dostępności. Istotnym elementem systemu są także kryteria wyboru projektów, które zawierają odniesienia do zgodności z KPP i KPON oraz obowiązek spełnienia „standardu minimum” w zakresie równości płci. System oceny i mechanizmy kontroli zostały zaprojektowane w sposób umożliwiający weryfikację nie tylko formalnych deklaracji, ale również faktycznej realizacji zasad równościowych na poziomie operacyjnym.

Zgodnie z dokumentami programowymi i wewnętrznymi procedurami, zgłaszanie potencjalnych naruszeń praw podstawowych oraz zasad równości i niedyskryminacji możliwe jest za pomocą dedykowanych kanałów dostępnych dla beneficjentów, uczestników projektów oraz innych interesariuszy. Szczegółowe zasady regulują dwa dokumenty opublikowane przez Instytucję Zarządzającą:

- „Procedura składania zgłoszeń o podejrzeniu naruszenia Karty Praw Podstawowych” oraz
- „Procedura składania zgłoszeń o podejrzeniu naruszenia Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych”.

Obie procedury jasno określają:

- kto może złożyć zgłoszenie (np. uczestnicy projektu, partnerzy, osoby trzecie),
- w jaki sposób zgłoszenie może być złożone (formularz online, e-mail, osobiście),
- tryb i zasady weryfikacji zgłoszenia,
- obowiązki instytucji w zakresie udzielenia odpowiedzi i ochrony sygnalisty.

Dokumenty te zostały publicznie udostępnione i zapewniają przejrzystość procesu, wzmacniając system gwarancji ochrony praw na etapie wdrażania projektów. Dzięki tym mechanizmom uczestnicy mogą skutecznie dochodzić swoich praw, a instytucje zarządzające mają formalne podstawy do reagowania na przypadki naruszeń i podejmowania działań naprawczych.

Z perspektywy jakościowej szczególnie istotne jest to, że zasady horyzontalne – choć w przeszłości bywały traktowane jako formalny obowiązek – coraz częściej stają się przedmiotem świadomej oceny także na etapie kontroli. Potwierdza to wypowiedź jednego z uczestników wywiadu grupowego, reprezentującego komórkę kontrolną w IP:

„Ja jestem bardziej po stronie kontrolnej i myślę, że tutaj to, co się bardzo zmieniło w stosunku do poprzednich lat, to to, że przeszliśmy odpowiednie szkolenia i ja dzisiaj wiem, czego szukać w projektach, jak analizować zapisy dotyczące równości czy dostępności. Kiedyś to był dla mnie tylko punkt na liście, a teraz potrafię sprawdzić, czy to realnie funkcjonuje w projekcie” – FGI przedstawiciele IP.

Tego typu wypowiedzi wskazują na wzrost kompetencji i świadomości po stronie instytucji zaangażowanych w kontrolę projektów – zarówno w zakresie weryfikacji dokumentów, jak i praktycznych rozwiązań wdrażanych przez beneficjentów. Pokazuje to, że system kontroli nie ogranicza się wyłącznie do aspektów finansowych, ale coraz bardziej integruje kwestie horyzontalne, zgodnie z założeniami programu.

Na etapie ewaluacji realizacja zasady równości szans, w tym zapisów KPP i KPON, również podlega analizie. Przykładem praktycznego zastosowania tego podejścia jest właśnie niniejsze badanie ewaluacyjne, którego celem jest m.in. ocena, w jakim stopniu poszczególne mechanizmy i procedury przyczyniają się do skutecznej implementacji tych zasad na różnych etapach wdrażania programu – od planowania interwencji, przez ocenę projektów, aż po realizację i kontrolę.

Podsumowanie

Ocena skuteczności procedur wdrażania zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON wykazuje, że zostały one uwzględnione w sposób systemowy i konsekwentny na wszystkich kluczowych etapach realizacji programu – od programowania, przez przygotowanie dokumentacji konkursowej i proces oceny, aż po etap monitoringu, kontroli i ewaluacji.

Na etapie instytucjonalnym zapewniono funkcjonowanie mechanizmów wsparcia wdrażania zasad horyzontalnych poprzez powołanie koordynatorów w IZ oraz IP. Ich rola jest jasno zdefiniowana, a działania obejmują m.in. opiniowanie dokumentów, przygotowywanie procedur, prowadzenie działań edukacyjnych oraz bieżące wspieranie zespołów wdrażających. Dzięki ich zaangażowaniu wzrosła świadomość pracowników i jakość dokumentacji pod względem zgodności z zasadami równości.

Dokumentacja programowa, w tym regulaminy naborów, zawiera jednoznaczne odniesienia do KPP i KPON, a także obowiązki beneficjentów w zakresie dostępności, równości szans i przeciwdziałania dyskryminacji. Wprowadzono obowiązkowe kryteria oceny projektów związane z równością szans, realizacją tzw. standardu minimum, a także zgodnością z KPP i KPON. Wymogi te są nie tylko deklaratywne, ale mają potencjał weryfikacyjny, mimo że skuteczność ich stosowania zależy w dużej mierze od jakości zapisów we wnioskach oraz kompetencji oceniających.

W obszarze monitoringu i kontroli, skuteczność wspiera rozbudowany system wskaźników odnoszących się do cech uczestników (płeć, status na rynku pracy, niepełnosprawność), co pozwala śledzić realizację celów równościowych. Dodatkowo, kontrolerzy projektów są szkoleni w zakresie oceny zgodności z zasadami horyzontalnymi, co zwiększa spójność oceny i praktyczne wdrażanie standardów. Zidentyfikowano również funkcjonujące procedury zgłaszania naruszeń KPP i KPON – dostępne publicznie i skierowane do beneficjentów oraz uczestników projektów, co stanowi ważny element systemu ochrony praw.

Wreszcie, etap ewaluacji został wprost wykorzystany do oceny realizacji zasad równościowych – niniejsze badanie ewaluacyjne stanowi bezpośredni przykład skutecznego wykorzystania ewaluacji do weryfikacji zgodności wdrażania programu z zasadami KPP i KPON oraz zasadą równości szans. Dodatkowo zbadanie tej tematyki może być zlecane w miarę potrzeb w ramach pozostałych ewaluacji tematycznych ujętych w PE FEO 2021-2027, co ocenia się jako dobrą praktykę.

Przyjęte rozwiązania instytucjonalne, dokumentacyjne i proceduralne tworzą spójny system, który realnie wspiera wdrażanie zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON. Skuteczność tego systemu potwierdzają zarówno zapisy formalne, jak i pozytywne oceny uczestników procesu, przy jednoczesnym zidentyfikowaniu obszarów do dalszego doskonalenia – zwłaszcza w zakresie indywidualizacji zapisów we wnioskach i dalszego wzmacniania kompetencji oceniających oraz beneficjentów.

5.2.2. Ocena zgodności systemu realizacji FEO 2021–2027 z wytycznymi w zakresie zasad równościowych na lata 2021–2027

Obowiązki IZ funduszami UE w zakresie zasad równościowych wynikające z analizy wytycznych MFIPR, opracowane na podstawie dokumentu „Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027” (MFIPR/2021–2027/12(2)). Wytyczne zostały wydane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. i służą zapewnieniu zgodności wdrażania programów z zasadami równości szans, niedyskryminacji oraz równości kobiet i mężczyzn. Ich przestrzeganie jest obowiązkiem wynikającym m.in. z art. 2 i 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz art. 9 rozporządzenia ogólnego 2021/1060. IZ i inne właściwe instytucje IP, IW w zakresie wdrażania zasad równościowych są zobowiązane do:

- zapewnienia realizacji zasad równościowych na każdym etapie wdrażania funduszy – od przygotowania, przez realizację, po ewaluację i kontrolę,
- uwzględnienia zasad równości w decyzjach o dofinansowaniu i ich dokumentacji,
- monitorowania wdrażania zasad równościowych w ramach całych programów i projektów,
- zapewnienia, że beneficjenci stosują aktualne wytyczne i standardy dostępności,
- przekazywania obowiązku stosowania wytycznych beneficjentom w umowach o dofinansowanie.

W nowej perspektywie programowej FEO 2021–2027 Instytucja Zarządzająca wyraźnie wzmacnia praktyczny wymiar wdrażania zasad równościowych. Zgodnie z analizą dokumentów oraz wypowiedziami przedstawicieli IZ i IP, podejście do tych zasad przeszło ewolucję – z deklaratywnego na bardziej konkretne i operacyjne. Obecnie nie wystarcza już ogólne odniesienie się do równości szans, od wnioskodawców oczekuje się szczegółowego opisu działań, jakie zostaną podjęte w celu eliminowania barier oraz promowania dostępności i niedyskryminacji. Jeśli zapisy we wniosku są zbyt ogólne lub nieadekwatne, wnioskodawcy proszeni są o ich uzupełnienie na etapie oceny formalnej lub merytorycznej.

Dodatkowo, wprowadzono nowe rozwiązania dokumentacyjne – m.in. deklarację udziału w projekcie, w której uczestnicy mogą wskazać swoje szczególne potrzeby. Dzięki temu realizatorzy mają obowiązek odpowiedniego dostosowania form wsparcia i działań projektowych do realnych barier, z jakimi mogą się mierzyć osoby uczestniczące w projekcie. Takie podejście świadczy o wzroście świadomości i konsekwentnym wdrażaniu zasady równego traktowania w praktyce projektowej.

W ramach wdrażania zasady partnerstwa Instytucja Zarządzająca FEO 2021–2027 realizuje obowiązek prowadzenia konsultacji społecznych z szerokim gronem interesariuszy, w tym z organizacjami reprezentującymi osoby z niepełnosprawnościami oraz inne grupy narażone na wykluczenie. Mechanizmy te nie tylko wzmacniają transparentność procesu programowania i wdrażania, ale również pełnią funkcję edukacyjną i partycypacyjną.

Przedstawiciele Starostwa Powiatowego wskazują, że każdorazowo w trakcie spotkań informacyjnych prowadzonych przez Punkt Informacyjny omawiane są zasady równości, przeciwdziałania dyskryminacji oraz Karta Praw Podstawowych. Jak zaznaczono w badaniu jakościowym:

„Zawsze jak jesteśmy na jakimś spotkaniu informacyjnym, to mamy też omówione kwestie dostępności, równości i Karty Praw Podstawowych” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Konsultacje z IZ były również inicjowane przez samych beneficjentów, szczególnie w sytuacjach wymagających wyjaśnienia kwestii takich jak kwalifikowalność wydatków czy zastosowanie cross-finansingu:

„Jak były jakieś wątpliwości, np. z cross-finansingiem, to pytaliśmy bezpośrednio Instytucję Zarządzającą” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Równocześnie, istotną rolę w procesie konsultacyjnym pełni Komitet Monitorujący, w skład którego wchodzi przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej, organizacji pozarządowych, partnerów społeczno-gospodarczych, uczelni oraz środowisk reprezentujących osoby z niepełnosprawnościami i inne grupy defaworyzowane. Jak podkreślili członkowie Komitetu:

„Jesteśmy forum, które nie tylko opiniuje, ale też może wpływać na kształt dokumentów i zapisy” – FGI z członkami Komitetu Monitorującego i Grupy ds. partnerstwa

Dzięki temu zapewniony jest realny wpływ interesariuszy na procesy decyzyjne oraz kształt dokumentów programowych.

W ramach realizacji zasady dostępności, Instytucja Zarządzająca FEO 2021–2027 zapewnia beneficjentom możliwość stosowania Mechanizmu Racjonalnych Usprawnień (MRU).

Mechanizm ten stanowi istotne narzędzie wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami i służy eliminowaniu barier w dostępie do działań projektowych. Zgodnie z założeniami programu, beneficjenci mają możliwość finansowania nieprzewidzianych wydatków związanych z zapewnieniem dostępności – takich jak wynagrodzenie tłumacza języka migowego, wynajem transportu dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością, czy też zakup specjalistycznego sprzętu. W przypadku zaistnienia takich potrzeb, możliwe jest nie tylko wykorzystanie środków już zaplanowanych w budżecie projektu, ale również dokonywanie przesunięć między kategoriami wydatków lub – o ile pozwala na to regulamin naboru i dostępna pula środków – zwiększenie wartości budżetu projektu. Mechanizm ten umożliwia zatem elastyczne i szybkie reagowanie na sytuacje wymagające dostosowania działań projektowych, a jednocześnie stanowi element systemowego podejścia do wdrażania zasady dostępności. Daje to beneficjentom realne narzędzie do włączania osób ze szczególnymi potrzebami w działania projektowe oraz wzmacnia spójność programu z wymogami Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Kartą Praw Podstawowych.

Z wypowiedzi (w ramach badania FGI) przedstawicieli IZ i beneficjentów wynika, że mechanizm ten jest realnie wdrażany i rozumiany jako element równościowego podejścia do projektowania wsparcia. Beneficjenci podkreślali, że w przypadku pojawienia się dodatkowych potrzeb, otrzymywali od IZ jasne rekomendacje. Jak zaznaczono:

„Zawsze było mówione, że jeśli jest potrzeba, to możemy pisać, możemy próbować zwiększać budżet – jeżeli są uzasadnione przesłanki, to nie ma problemu” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Jednocześnie beneficjenci wskazują na istotną rolę doradczą IZ w zakresie MRU:

„Były rozmowy z Instytucją Zarządzającą, że można takie rzeczy [logopeda, transport, wsparcie w komunikacji] wpisywać. To nie było nigdzie zabronione” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Zebrane dane wskazują, że mechanizm MRU jest postrzegany jako dostępny i funkcjonalny, choć nie bez ograniczeń. Kluczowe wyzwania to czasochłonność konsultacji i ograniczona elastyczność w zakresie szybkich przesunięć budżetowych:

„Czasami zanim dostaliśmy odpowiedź, to problem już był nieaktualny – dzieci potrzebowały wsparcia teraz, a nie za miesiąc” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Zobowiązania w zakresie dostępności obejmują m.in. stosowanie standardów dostępności. Wszystkie nowe produkty projektów (cyfrowe, architektoniczne, transportowe itd.) muszą spełniać wymagania pięciu standardów dostępności:

- architektoniczny,
- transportowy,
- cyfrowy,

- informacyjno-promocyjny,
- szkoleniowy.

W przypadku modernizacji, standardy te obowiązują, o ile pozwalają na to warunki techniczne i zakres prac.

Obowiązki związane ze stosowaniem standardów dostępności są w sposób widoczny i systematyczny uwzględniane w regulaminach naborów oraz załącznikach do nich. Dokumenty te, dostępne na stronie internetowej programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego, zawierają konkretne zapisy zobowiązujące beneficjentów do wykazania, w jaki sposób spełnią wymagania dostępności. Świadczy to o instytucjonalnym wdrożeniu zasad dostępności już na etapie planowania i naboru projektów.

Beneficjenci potwierdzają, że wnioski o dofinansowanie wymagają opisanie konkretnych działań zapewniających dostępność – np. prowadzenia zajęć w przestrzeniach parterowych, tworzenia stron zgodnych z WCAG czy dostosowania materiałów informacyjnych. Takie podejście pozwala lepiej zidentyfikować zobowiązania jeszcze przed rozpoczęciem realizacji projektu i umożliwia ich weryfikację na etapie oceny. W rozmowach z beneficjentami wskazano na opisane przykłady wymogów formalnych stosowanych w praktyce:

„...jeśli nie ma windy, to wiadomo, że zajęcia muszą być na parterze. To są rzeczy, które są wymagane już na etapie pisania wniosku i to jest oceniane.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Takie rozwiązanie – wymaganie od beneficjentów opisu konkretnych działań zapewniających dostępność już na etapie składania wniosku – rzeczywiście zwiększa przewidywalność i efektywność stosowania zasady dostępności. Pozwala to uniknąć konieczności reorganizacji działań projektowych w trakcie realizacji oraz ogranicza ryzyko naruszenia zasad horyzontalnych. Wskazuje to na systemowe zakorzenienie idei dostępności w logice przygotowania projektów i przekłada się na wyższą jakość planowania oraz eliminowanie barier już na starcie. Jednakże, dodatkowym wyzwaniem, szczególnie silnie wybrzmiewającym w trakcie wywiadów fokusowych, był brak jednoznacznych wytycznych dotyczących podziału obowiązków między lidera a partnerów projektowych w zakresie zapewnienia dostępności. Respondenci zauważali, że obecne zapisy nie precyzują, kto dokładnie odpowiada za konkretne działania wymagane przez IZ – np. w zakresie dostosowania architektonicznego lub informacyjnego.

„Nie do końca było wiadomo, co powinien zapewnić lider, a co partner – szczególnie jeśli chodzi o dostępność miejsca realizacji. My mamy siedzibę przystosowaną, ale partner już niekoniecznie.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

„W umowie o dofinansowanie nie jest jasno napisane, kto powinien zamontować tablicę informacyjną, a wiadomo, że musi być zgodna ze standardami dostępności.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Z tego względu wśród beneficjentów pojawiły się sugestie doprecyzowania zapisów dokumentacji naborowej oraz umów o dofinansowanie – w szczególności w zakresie odpowiedzialności za wdrażanie rozwiązań dostępnościowych przez lidera i partnerów. Ich zdaniem, jednoznaczne przypisanie ról i obowiązków pozwoliłoby uniknąć nieporozumień.

„Powinno być to rozpisane czarno na białym, kto co robi, bo potem są nieporozumienia, a za błędy i tak odpowiada lider.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

IZ są odpowiedzialne za wdrażanie zasady uniwersalnego projektowania, czyli promowanie projektowania produktów i usług użytecznych dla wszystkich – niezależnie od poziomu sprawności odbiorców. Tam, gdzie nie jest to możliwe, stosuje się racjonalne usprawnienia. Z analizy regulaminów naborów i załączników do nich dostępnych na stronie internetowej programu FEO wynika, że zasada uniwersalnego projektowania jest implementowana w praktyce poprzez wymagania dotyczące opisu dostosowań dla różnych grup odbiorców projektów. Chociaż termin „uniwersalne projektowanie” nie zawsze jest bezpośrednio używany, jego intencja i założenia są obecne w zapisach dokumentów programowych i aplikacyjnych. Przykładem wdrażania tej zasady są wskazywane przez beneficjentów rozwiązania takie jak:

- planowanie przestrzeni zajęć i szkoleń w sposób dostępny dla osób z niepełnosprawnościami (np. prowadzenie zajęć na parterze budynków bez barier),
- przygotowywanie materiałów edukacyjnych i informacyjnych w formach dostępnych (np. proste teksty, większe czcionki, kontrastowe kolory),
- uwzględnianie potrzeb osób starszych lub z ograniczonymi kompetencjami cyfrowymi przy projektowaniu działań rekrutacyjnych i promocyjnych.

W działaniach projektowych wyraźnie widoczna jest świadomość potrzeby dostosowania interwencji do różnych grup docelowych, co stanowi esencję uniwersalnego projektowania. Beneficjenci opisują np. różne kanały komunikacji z uczestnikami, alternatywne formy szkoleń oraz zindywidualizowane wsparcie dla osób w trudnej sytuacji. Jak wskazano w wywiadzie:

„Przygotowujemy materiały i w wersji elektronicznej, i papierowej – są uczestnicy, którzy nie posługują się komputerem. Zdarza się, że dla niektórych osób drukujemy dokumenty i zanosimy je do domu” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Zwracano uwagę także na potrzebę indywidualizacji wsparcia:

„Zdarzają się osoby z barierami językowymi albo edukacyjnymi – wtedy staramy się zapewnić wsparcie tłumacza lub dostosować tempo pracy w grupie” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Uniwersalne projektowanie przejawiało się również w dostosowaniu form prowadzenia zajęć:

„Jeśli wiemy, że będą osoby z ograniczeniami ruchowymi, wybieramy miejsce na parterze – nie możemy zakładać, że ktoś wejdzie na piętro bez windy” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Mimo ogólnego wdrażania zasad, beneficjenci zauważają potrzebę bardziej systematycznego i jednoznacznego umieszczania odniesień do projektowania uniwersalnego w dokumentacji konkursowej. Jak wskazano w wywiadzie:

„Brakuje takiego czytelnego wskazania w dokumentach konkursowych, że uniwersalne projektowanie jest czymś więcej niż dostępnością architektoniczną – to także język, formy kontaktu, podejście do uczestników. Fajnie byłoby mieć to doprecyzowane” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Mogłoby to przyczynić się do spójniejszej implementacji zasady przez wszystkich wnioskodawców, a także do lepszej kontroli jej realizacji przez instytucje oceniające wnioski.

IZ muszą zapewnić dostępność dokumentów i komunikacji, poprzez dostępność wszystkich dokumentów (regulaminów, wzorów umów, materiałów promocyjnych) zgodnie z zasadami prostego języka, standardów cyfrowych i WCAG.

Analiza dokumentacji programowej FEO, w tym regulaminów naborów, załączników, wzorów umów i materiałów promocyjnych dostępnych na stronie www.funduszeue.opolskie.pl, wskazuje jednoznacznie, że Instytucja Zarządzająca realizuje ten obowiązek w sposób systemowy. Dokumenty są przygotowywane w formatach edytowalnych, bezpiecznych pod względem dostępności, z zachowaniem zasad prostego języka i czytelności. Dodatkowo dokumenty zawierają instrukcje dla beneficjentów w zakresie obowiązku zapewnienia dostępności produktów projektowych. Warto zaznaczyć, że samo przygotowanie materiałów w ramach niniejszej ewaluacji potwierdza w praktyce przestrzeganie tych zasad. Strona internetowa programu oraz dostarczone przez IZ materiały wyjściowe zostały przygotowane w sposób zgodny z wytycznymi dostępności cyfrowej i merytorycznej.

Przedstawiciele IZ oraz pozostali uczestnicy wywiadów FGI wskazywali, że dokumenty informacyjne oraz komunikaty kierowane do beneficjentów – zarówno w formie elektronicznej, jak i drukowanej – są przygotowywane z myślą o ich zrozumiałości i funkcjonalności. Jak wskazano:

„My staramy się tak przygotować materiały, żeby one były maksymalnie przyjazne, czyli właśnie i forma graficzna, i sposób podania informacji.” – Wywiad FGI z przedstawicielami IZ.

Dodatkowo podkreślano znaczenie działań edukacyjnych wspierających beneficjentów:

„Jeśli tylko jest taka potrzeba, to są organizowane spotkania informacyjne i webinaria, gdzie tłumaczymy krok po kroku regulaminy czy zasady aplikowania.” – Wywiad FGI z przedstawicielami IZ.

Mimo wysokiego poziomu zgodności, pojawiły się również postulaty dotyczące szerszego zastosowania formatów alternatywnych (np. nagrań wideo z napisami, wersji audio, uproszczonych infografik) oraz rozwoju systemu wsparcia technicznego dla osób z ograniczeniami cyfrowymi (np. infolinia, czat tekstowy). Jak zaznaczono:

„Może fajnie by było, gdyby część tych informacji była dostępna też w innych formach, nie tylko PDF-y i dokumenty. Może nagranie z napisami albo coś, co pomoże osobom mniej obeznanym cyfrowo.” – Wywiad FGI z przedstawicielami IZ.

Zasada równości płci dotyczy m.in. równego dostępu do zasobów i praw oraz eliminacji stereotypów płciowych. Każdy projekt współfinansowany z funduszy europejskich musi spełniać co najmniej minimum określone w narzędziu „Standard minimum”, obejmującym:

- analizę sytuacji kobiet i mężczyzn,
- działania równościowe,
- wskaźniki monitorujące,
- działania wobec zespołu projektowego.

IZ mają obowiązek wdrażać zasadę gender mainstreaming – czyli uwzględniania perspektywy płci na wszystkich etapach realizacji programu i projektów. Analiza dokumentów programowych i regulaminów naborów wraz z załącznikami opublikowanymi przez IZ wskazuje, że zasada równości kobiet i mężczyzn jest obowiązkowo uwzględniana na poziomie procedur aplikacyjnych. W szczególności stosowanie „Standardu minimum” wymusza na beneficjentach przedstawienie analizy sytuacji kobiet i mężczyzn w grupie docelowej projektu oraz wskazanie, która z płci może być defaworyzowana i w jaki sposób planowane działania odpowiadają na te nierówności.

Podczas wywiadów FGI beneficjenci oraz przedstawiciele IZ przyznawali, że choć początkowo podejście do zasady równości płci miało często charakter formalny, to obowiązkowe szkolenia organizowane przez IZ oraz możliwość indywidualnych konsultacji z pracownikami IZ przyczyniły się do wzrostu świadomości znaczenia tej zasady. Jak relacjonuje jedna z uczestniczek wywiadu:

„Wcześniej trochę się to robiło na zasadzie kopiuj-wklej, żeby się znalazło, żeby to brzmiało mądrze i przekonująco, ale teraz rzeczywiście zaczynamy się nad tym zastanawiać – jak to wygląda u nas, kto korzysta z naszych działań, czy przypadkiem nie pomijamy jakieś grupy, czy nasze wsparcie jest równomiernie dostępne dla kobiet i mężczyzn.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Taki rozwój świadomości był w dużej mierze rezultatem działań edukacyjnych prowadzonych przez IZ. Jak zauważają pracownicy instytucji:

„Zależy nam, żeby beneficjenci nie traktowali zasady równości jako formalności, tylko żeby rzeczywiście się nad tym pochylił – stąd obowiązkowe szkolenia, dużo przykładów, możliwość kontaktu z naszymi pracownikami. Widzimy, że to zaczyna działać.” – Wywiad FGI z przedstawicielami IZ.

Beneficjenci wskazywali, że rozumieją potrzebę uwzględniania płci w analizach problemów i tworzeniu rozwiązań projektowych, szczególnie w kontekście rynku pracy, edukacji i opieki społecznej.

„W naszym projekcie zakładaliśmy różne formy wsparcia dla kobiet, bo wiemy, że inaczej funkcjonują na rynku pracy – większe obciążenie domowe, niższe zarobki. Dlatego np. planowaliśmy warsztaty z elastycznymi godzinami, także w formie zdalnej.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Na poziomie dokumentów programowych – FEO 2021–2027, SZOP, czy Strategia Komunikacji FEO 2021–2027 – zauważalne są odniesienia do polityk horyzontalnych Unii Europejskiej, w tym Strategii na rzecz równouprawnienia płci 2020–2025, KPP, a także zapisów Wytocznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027. Dokumenty te kładą nacisk na konieczność uwzględniania równości szans i niedyskryminacji w całym cyklu życia projektu. Takie odniesienia znajdują swoje odzwierciedlenie także w komunikacji z beneficjentami – np. na stronie www.funduszeue.opolskie.pl, gdzie zamieszczane są informacje o zasadach horyzontalnych, obowiązkach informacyjnych oraz dostępnych szkoleniach z zakresu równości szans.

W praktyce podejście gender mainstreaming przejawia się m.in. w rekomendacjach dotyczących projektowania działań uwzględniających specyficzne potrzeby osób narażonych na wielokrotne wykluczenia – np. kobiet samotnie wychowujących dzieci, kobiet z niepełnosprawnościami czy mężczyzn pełniących funkcje opiekuńcze. Takie działania są zgodne z celami równościowymi UE oraz założeniami dokumentów programowych FEO. Wśród beneficjentów pojawiają się głosy o potrzebie dalszego wzmacniania kompetencji w zakresie stosowania podejścia gender mainstreaming – szczególnie w projektach, gdzie równość płci nie jest wprost wskazana jako temat główny. Wskazuje to na zasadność

kontynuowania szkoleń, tworzenia przykładów dobrych praktyk oraz narzędzi wspierających ocenę realnego wpływu projektów na sytuację kobiet i mężczyzn. Jeden z respondentów stwierdził:

„Nie każdy projekt dotyczy tematyki równości płci wprost, ale myślę, że każdy powinien mieć przynajmniej ocenę, czy ma wpływ na sytuację kobiet i mężczyzn. Czasem się o tym zapomina. Tu szkolenia i przykłady są bardzo potrzebne.” – Wywiad FGI z beneficjentami.

Wypowiedzi tego typu wskazują na zasadność dalszego prowadzenia szkoleń oraz tworzenia przykładów dobrych praktyk i narzędzi, które mogłyby wspierać beneficjentów w ocenie rzeczywistego wpływu projektów na sytuację kobiet i mężczyzn. Takie działania mogą pomóc w lepszym rozumieniu, że zasada równości nie ogranicza się do projektów „tematycznie” związanych z równouprawnieniem, ale powinna być uwzględniana w każdym typie interwencji. W opinii uczestników panelu rekomendacyjnego przeprowadzonego w ramach ewaluacji, dostrzegalna jest potrzeba dalszego wspierania wnioskodawców w tym zakresie – jednak działania te, zdaniem ekspertów, powinny być realizowane głównie przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR), jako podmiot dysponujący zasobami, wiedzą ekspercką oraz dostępem do wyników wcześniejszych analiz i ewaluacji. Eksperci uznali, że działania edukacyjne i porządkujące – takie jak uporządkowanie materiałów pomocniczych, przykłady dobrych praktyk czy materiały multimedialne – mogą skutecznie wspierać beneficjentów w stosowaniu zasady równości płci, pod warunkiem że nie będą miały charakteru obligatoryjnego i nie zwiększą obciążeń formalnych dla IZ.

Podkreślono również, że wszelkie dodatkowe materiały powinny służyć wsparciu i wzmocnieniu beneficjentów – nie zaś kontroli czy sankcjonowaniu błędów. Dzięki temu możliwe będzie sukcesywne wzmocnianie praktyk związanych z gender mainstreaming w programach regionalnych, z poszanowaniem istniejących procedur i kompetencji poszczególnych instytucji.

Zgodność z przepisami krajowymi i unijnymi zakłada, że IZ zobowiązane są do stosowania:

- ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- ustawy o dostępności cyfrowej,
- od 28 czerwca 2025 r. – ustawy o dostępności produktów i usług (wdrażającej Europejski Akt o Dostępności).

Instytucja Zarządzająca (IZ) realizująca program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 spełnia obowiązki wynikające z polskich przepisów prawa w zakresie dostępności.

Obowiązki te obejmują:

- Ustawę z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- Ustawę z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, a także

- Ustawę o dostępności produktów i usług, która zaczęła obowiązywać od 28 czerwca 2025 r. i wdraża zapisy Europejskiego Aktu o Dostępności (w trakcie wprowadzania).

Z analizy dokumentów programowych, regulaminów naborów, wzorów umów o dofinansowanie oraz ogólnodostępnych materiałów opublikowanych na stronie internetowej²⁴ wynika, że IZ w sposób systemowy uwzględnia powyższe wymogi.

W dokumentach znajdują się odniesienia do konieczności zapewnienia dostępności usług, przestrzeni, produktów i komunikacji – m.in. poprzez stosowanie standardów dostępności cyfrowej (zgodnie z WCAG 2.1), uwzględnianie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz promowanie racjonalnych usprawnień. W materiałach edukacyjnych i promocyjnych pojawiają się odniesienia do ustawowych definicji i obowiązków, a system informatyczny do składania wniosków zawiera pola (w sekcji Zgodność projektu z politykami horyzontalnymi UE: Zrównoważony rozwój oraz zasada DNSH, Równość szans i niedyskryminacja, Równość kobiet i mężczyzn) umożliwiające ocenę zgodności projektów z zasadami dostępności.

W zakresie wymogów rozporządzeń i strategii UE wytyczne odnoszą się m.in. do:

- KPON,
- KPP,
- Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2021–2030,
- Strategii na rzecz równouprawnienia płci 2020–2025,
- Strategii dla społeczności LGBTIQ.

Instytucja Zarządzająca realizuje również obowiązki wynikające z unijnych dokumentów strategicznych i rozporządzeń. Wytyczne równościowe i horyzontalne w sposób jednoznaczny odnoszą się do konieczności zgodności działań ze wskazanymi dokumentami.

Analiza zapisów programu oraz regulaminów naborów i materiałów informacyjnych pokazuje, że powyższe dokumenty stanowią ważne odniesienie dla opracowywanych kryteriów i zasad wdrażania projektów. Przykładowo, obowiązek przeprowadzenia analizy sytuacji kobiet i mężczyzn, dostosowanie usług do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, czy przeciwdziałanie stereotypom i dyskryminacji w różnych wymiarach (w tym orientacji seksualnej czy tożsamości płciowej) są zakotwiczone w dokumentacji wdrożeniowej programu FEO. W praktyce beneficjenci mają obowiązek odnosić się do tych dokumentów podczas planowania projektów, a weryfikacja zgodności z nimi jest częścią oceny formalnej i merytorycznej wniosków o dofinansowanie. Dodatkowo, przedstawiciele IZ udostępniają beneficjentom materiały pomocnicze i wytyczne operacyjne, które pomagają interpretować i stosować wymagania wynikające z unijnej polityki równościowej.

Instytucja Zarządzająca, realizując obowiązki wynikające z zasady równości szans i niedyskryminacji, zobowiązana jest do prowadzenia systematycznych działań w czterech kluczowych obszarach. Po pierwsze, do jej zadań należy regularne monitorowanie

²⁴ <https://funduszeue.opolskie.pl>

przestrzegania zasad równościowych w realizowanych projektach. Po drugie, zasady te powinny być jednoznacznie uwzględnione w kryteriach wyboru projektów, co pozwala oceniać ich zgodność z wymogami już na etapie aplikowania o środki. Kolejnym istotnym elementem jest promowanie dobrych praktyk – zarówno poprzez działania informacyjne, jak i dzielenie się przykładami skutecznych rozwiązań wdrażanych przez beneficjentów. Wreszcie, Instytucja Zarządzająca uwzględnia perspektywę równościową w prowadzonych ewaluacjach (w razie zidentyfikowania takiej potrzeby) oraz w działaniach komunikacyjnych i promocyjnych. Takie podejście sprzyja budowaniu spójnej kultury równościowej w całym systemie wdrażania funduszy.

W dokumentach programowych i operacyjnych IZ (takich jak regulaminy naborów, wzory sprawozdań i umów) widać realizację tych obowiązków. Takie rozwiązanie stanowi istotny element monitorowania wdrażania zasad równościowych, choć nie funkcjonuje jeszcze jako spójny, systematyczny i narzędziowo ujednolicony mechanizm monitoringu w skali całego programu. Jednocześnie należy podkreślić, że koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP są aktywni i pełnią ważną rolę edukacyjną, doradczą oraz kontrolną w ramach systemu wdrażania. Z ich inicjatywy organizowane są szkolenia, konsultacje oraz bieżące wsparcie merytoryczne dla pracowników IZ, IP oraz beneficjentów. Działania te mają charakter reaktywny i wspierający, a ich rola w promocji dobrych praktyk i wzmacnianiu świadomości w zakresie zasad równościowych została pozytywnie oceniona w wywiadach jakościowych. Ponadto, działania promocyjne prowadzone przez IZ – takie jak spotkania informacyjne, konferencje, publikacje materiałów na stronie internetowej oraz w mediach społecznościowych – regularnie uwzględniają komponenty edukacyjne poświęcone równości i niedyskryminacji. Jeśli chodzi o uwzględnienie perspektywy równościowej w ewaluacjach, to zgodnie z zapisami dokumentów i praktyką wdrażania, wymóg ten realizowany jest m.in. poprzez:

- obowiązek stosowania „standardu minimum” przy ocenie projektów EFS+,
- kierowanie projektów na grupy zagrożone wykluczeniem,
- integrację perspektywy równościowej w celach i pytaniach badawczych realizowanych ewaluacji (jak ma to miejsce w niniejszym badaniu).

Podsumowanie:

Ewaluatorzy po dokonaniu analiz w ramach niniejszego badania potwierdzają, że system wdrażania programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027 został zaprojektowany w sposób, który pozwala na skuteczną realizację wytycznych dotyczących zasad równościowych w ramach funduszy unijnych. Analiza dokumentów programowych, regulaminów naborów, materiałów dostępnych na stronie internetowej programu oraz przebieg badań jakościowych i ilościowych przeprowadzonych w ramach niniejszej ewaluacji potwierdzają, że założenia te nie są wyłącznie deklaratywne, lecz rzeczywiście przekładają się na działania instytucjonalne i operacyjne. Co więcej, przeprowadzone badanie pokazuje, że kwestie równościowe nie są traktowane jedynie jako formalny wymóg na etapie aplikowania o środki, lecz stanowią również istotny element monitorowania i kontroli projektów. Dzięki

pogłębiającej się wiedzy i doświadczeniu pracowników IZ, weryfikacja zgodności z zasadami równościowymi na dalszych etapach cyklu życia projektu – zwłaszcza w kontekście trwałości i ewentualnych zmian w projektach – staje się coraz bardziej świadoma, kompleksowa i efektywna. Takie podejście wynika z poczucia odpowiedzialności instytucji za prawidłowe wdrażanie funduszy oraz z przekonania, że beneficjenci muszą spełniać te wymagania nie tylko w fazie oceny wniosku, lecz przez cały okres realizacji i trwałości projektu.

Instytucja Zarządzająca w widoczny sposób integruje zasady równości szans, niedyskryminacji oraz równości kobiet i mężczyzn w procedurach aplikacyjnych i realizacyjnych. Obowiązek ten uwzględniany jest od momentu planowania dokumentacji konkursowej, poprzez wymagania dla beneficjentów, aż po monitorowanie efektów wdrażania projektów. Podejście to ma charakter systemowy – wyrażone jest m.in. w obowiązku przedstawienia konkretnych działań równościowych we wniosku o dofinansowanie oraz w deklaracjach uczestników, które umożliwiają identyfikację i odpowiedź na ich indywidualne potrzeby.

Istotnym elementem zapewnienia zgodności systemu z wytycznymi jest szeroka partycypacja interesariuszy. Komitet Monitorujący programu, który zatwierdza m.in. kryteria wyboru projektów, działa jako forum integrujące głosy różnych środowisk – od administracji publicznej, przez organizacje pozarządowe, po reprezentantów grup narażonych na wykluczenie. Taka struktura wspiera rzeczywiste włączanie zasady równości do polityki wdrażania funduszy na poziomie regionalnym.

W obszarze dostępności, dokumentacja programowa precyzyjnie wskazuje na konieczność spełniania pięciu standardów dostępności, a także promuje zasadę uniwersalnego projektowania w ramach realizowanych projektów. Choć termin ten nie zawsze pojawia się literalnie w materiałach, jego założenia są konsekwentnie realizowane – poprzez wymóg planowania działań dostępnych dla różnych grup odbiorców. Beneficjenci stosują rozwiązania dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, seniorów czy osób z ograniczeniami cyfrowymi, a działania komunikacyjne programu są projektowane zgodnie z zasadami prostego języka i standardami WCAG. Co więcej, materiały przygotowane przez IZ – w tym te udostępnione na potrzeby ewaluacji – są zgodne z wytycznymi w zakresie dostępności, co potwierdza operacyjną spójność podejścia.

Instytucja Zarządzająca podejmuje również konkretne działania wspierające stosowanie zasady równości płci. Narzędzie „Standard minimum” wymusza analizę sytuacji kobiet i mężczyzn oraz projektowanie działań uwzględniających ewentualne nierówności. Co istotne, świadomość znaczenia tej zasady – choć początkowo niska – wzrosła dzięki szkoleniom oraz wsparciu konsultacyjnemu świadczonemu przez IZ. W materiałach programowych znajdują się również odniesienia do unijnych i krajowych strategii dotyczących równości płci oraz przeciwdziałania dyskryminacji.

Wdrażanie zasad równościowych opiera się nie tylko na formalnych zapisach, ale także na działaniach edukacyjnych i promocyjnych. Spotkania informacyjne, szkolenia oraz komunikaty publikowane przez IZ systematycznie zawierają komponenty edukacyjne w obszarze równości i niedyskryminacji. Szczególną rolę w tym zakresie pełnią koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP, którzy aktywnie wspierają beneficjentów i pracowników instytucji w stosowaniu obowiązujących zasad. Mimo to, element systematycznego, horyzontalnego monitorowania przestrzegania zasad równościowych – w postaci jednolitego mechanizmu analizy wskaźników i efektów – pozostaje obszarem wymagającym dalszego rozwoju.

System zarządzania i wdrażania projektów w ramach FEO 2021–2027 można uznać za zgodny z „Wytycznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych”. Obowiązki wynikające z przepisów prawa krajowego i unijnego zostały skutecznie zintegrowane z dokumentacją i praktyką wdrożeniową programu. Program posiada solidne fundamenty instytucjonalne w zakresie promowania równości, a wyniki badania wskazują, że zasady te są realnie implementowane.

5.2.3. Rola koordynatorów zasad równościowych i ds. KPP oraz wpływ wdrożonych procedur na realizację zasad równościowych w FEO 2021–2027 .

Od początku perspektywy finansowej 2021–2027 wdrażanie zasad KPP oraz KPN stało się jednym z obowiązkowych elementów procesu zarządzania funduszami europejskimi. W odpowiedzi na wymogi Komisji Europejskiej oraz wytyczne krajowe, zarówno IZ, jak i IP w województwie opolskim powołały osoby odpowiedzialne za koordynowanie tych obszarów. W praktyce funkcje te zostały obsadzone oddzielnie – co od początku wymagało wzmożonej współpracy i wypracowania efektywnego modelu działania. Jak wynika z wywiadu z przedstawicielkami pełniącymi te funkcje, relacja między instytucjami układa się dobrze, a współpraca ma charakter partnerski i otwarty.

„Te spotkania rzeczywiście odbywają się regularnie i mamy poczucie, że jesteśmy słuchani. Możemy zgłaszać swoje wątpliwości, omawiać trudniejsze przypadki i wspólnie zastanawiać się nad interpretacją przepisów.” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Od początku obecnej perspektywy realizowane są regularne spotkania, podczas których omawiane są pojawiające się wątpliwości interpretacyjne, planowane zmiany w dokumentacji oraz bieżące wyzwania.

„Jeśli pojawiają się nowe kwestie, które nie są jeszcze uregulowane, to na tych spotkaniach mamy możliwość ich omówienia i poszukiwania rozwiązań – to bardzo cenne.” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

W ramach systemu wdrażania FEO 2021–2027 przyjęto dwie kluczowe procedury (o których była mowa częściowo w podrozdziale 5.2.1):

1. Procedura służąca do włączania zapisów KPON – określa ścieżki zgłaszania podejrzeń o niezgodność projektów lub działań z przepisami konwencji oraz identyfikuje artykuły KPON, które powinny być brane pod uwagę przy wyborze i realizacji projektów (np. art. 5 – równość i niedyskryminacja, art. 9 – dostępność, art. 19 – niezależne życie).
2. Procedura zgłaszania podejrzeń naruszeń KPP – umożliwia składanie wniosków dotyczących potencjalnych naruszeń praw podstawowych Unii Europejskiej (w tym równości płci, praw dziecka, praw osób z niepełnosprawnościami, poszanowania życia prywatnego) w sposób dostosowany do możliwości komunikacyjnych zgłaszających (formularze elektroniczne, ustne zgłoszenia do protokołu itp.).

Obie procedury zostały opracowane zgodnie z wytycznymi krajowymi i przyjęte uchwałami Zarządu Województwa. Określają one także tryby postępowania w przypadku błędnego adresowania zgłoszeń oraz wskazują osoby kontaktowe w IZ i IP.

Praktyczne zastosowanie i ograniczenia

Funkcje koordynatorskie zostały formalnie określone już na początku wdrażania FEO – uchwałami Zarządu Województwa Opolskiego, w których precyzyjnie wskazano zakres obowiązków Koordynatorek działających w ramach IZ i IP. Jak wynika z wywiadów, mimo jasnych ram formalnych, praktyczny sposób realizacji tych zadań kształtował się stopniowo – Koordynatorzy samodzielnie rozwijali metody działania i dostosowywali zakres aktywności do bieżących potrzeb programu oraz oczekiwań interesariuszy.

„Na początku wszystko było na papierze – uchwała, zakres obowiązków – ale w praktyce musiałyśmy same wypracować, jak to realizować. Krok po kroku budowałyśmy narzędzia, kontaktowałyśmy się z instytucjami, zaczęłyśmy współorganizować szkolenia, przygotowywać materiały – to była ewolucja, a nie gotowy system” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Proces ten był wspierany m.in. przez spotkania organizowane przez Departament Strategii MFIPR, które – choć cenne – według respondentek odbywały się zbyt rzadko i nie zawsze dostarczały wystarczająco pogłębionych treści merytorycznych.

W analizowanym przypadku wdrożono dwie (wskazane wyżej) procedury wymagane w ramach obowiązujących przepisów: procedurę włączania zapisów KPON do dokumentacji programowej oraz procedurę zgłaszania podejrzeń naruszeń KPP. Obie zostały opracowane zgodnie z obowiązującymi wytycznymi, zatwierdzone i formalnie przyjęte przez IZ. Koordynatorzy aktywnie uczestniczyli w ich przygotowaniu, a następnie biorą udział w ich stosowaniu, opiniując dokumenty programowe, zapisy dokumentacji konkursowej oraz umowy z beneficjentami. Niemniej, jak przyznają, dotychczas nie wpłynęło żadne zgłoszenie naruszenia KPP/KPON do IZ ani IP – co utrudnia ocenę skuteczności zastosowanych

rozwiązań. Jak wskazują rozmówczynie, „dopiero kiedy coś się wydarzy”, możliwe będzie faktyczne przetestowanie procedury i zidentyfikowanie ewentualnych niedociągnięć.

Na poziomie praktycznego wdrażania zasad KPP i KPON przez beneficjentów Koordynatorzy wskazują na powtarzający się problem formalizmu i braku realnej refleksji nad istotą tych zasad.

„W projektach często pojawiają się standardowe zapisy – powielane z innych wniosków, bez odniesienia do faktycznej sytuacji grupy docelowej. Widać, że są robione trochę 'na odhaczenie', a nie jako element przemyślanej interwencji” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

W ich ocenie duża część wnioskodawców nie rozumie, co oznacza pozytywny wpływ projektu na zasady równościowe, przez co odpowiedzi we wnioskach są schematyczne i ogólnikowe. W wielu przypadkach opisy we wniosku o dofinansowanie w sekcji oceny wpływu na KPP czy KPON są powielane z innych projektów lub generowane automatycznie – co może świadczyć o braku realnego zaangażowania beneficjentów w kwestie równościowe. Zdarza się, że projekty deklarowane jako „neutralne” faktycznie zawierają elementy pozytywnego wpływu – jednak brak świadomości tematycznej i odpowiednich materiałów edukacyjnych nie sprzyja ich właściwemu zaklasyfikowaniu.

Barier systemowe i potrzeby rozwojowe

Zidentyfikowano kilka czynników, które obecnie ograniczają pełne wdrożenie zasad KPP i KPON w praktyce:

- Brak ogólnokrajowych narzędzi i interpretacji – koordynatorzy działają samodzielnie, bez dostępu do ujednoliconego zestawu roboczych dokumentów, przykładów czy procedur. Istnieje wyraźna potrzeba powołania centralnego repozytorium wiedzy oraz stworzenia sieci wsparcia.
- Niewystarczające szkolenia praktyczne – dostępne formy edukacji mają charakter ogólny i nie są dopasowane do realiów pracy IZ i IP. Potrzebne są szkolenia oparte na analizie rzeczywistych przypadków, zapisów wniosków i dokumentacji projektowej.
- Powierzchnowość podejścia beneficjentów – wiele odpowiedzi we wnioskach ma charakter deklaracyjny, powielany z innych projektów, bez zrozumienia realnego wpływu działań na zasady równościowe. Często brak refleksji nad potencjalnym pozytywnym wpływem projektu na grupy wrażliwe.
- Ograniczone możliwości weryfikacji – choć zgodność z KPP i KPON jest weryfikowana jako bezwzględne kryterium merytoryczne, które musi zostać spełnione, ocena ta opiera się głównie na deklaracjach wnioskodawców zawartych we wniosku o dofinansowanie. Na etapie realizacji projektów brakuje natomiast rozbudowanych mechanizmów umożliwiających bieżącą kontrolę faktycznego wdrażania tych zasad, co może ograniczać ich praktyczne przełożenie na zmianę społeczną.

W ramach badań jakościowych na grupie koordynatorów zasad równościowych i ds. KPP zidentyfikowano bariery, które utrudniają skuteczne wdrażanie zasad KPP i KPON. Kluczowym problemem – wielokrotnie podkreślanym przez respondentów FGI z koordynatorami – jest brak skoordynowanego wsparcia systemowego na poziomie krajowym. Koordynatorzy działają w dużym stopniu samodzielnie, nie dysponując jednolitym zestawem interpretacji (choć dostępne są różne opracowania, z których mogą korzystać koordynatorzy). Brakuje ogólnopolskiego repozytorium wiedzy, podręcznika dobrych praktyk, aktualizowanych rekomendacji czy sprawnego systemu konsultacyjnego, który pozwalałby na szybkie rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych.

„Brakuje takiego miejsca, gdzie byłaby zebrana wiedza – co robić w konkretnych przypadkach, jak to interpretować. Teraz każdy sobie radzi sam, szukając po różnych dokumentach albo pytając innych, ale nie ma jednego źródła, które byłoby autorytatywne i dostępne dla wszystkich.” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Warto zauważyć, że dla niektórych programów krajowych podejmowane są działania mające na celu uporządkowanie kwestii równościowych. Przykładem może być opublikowany w grudniu 2024 r. Poradnik w zakresie stosowania zasad równościowych oraz przestrzegania warunków podstawowych w Programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027 (FENiKS²⁵). Dokument ten zawiera praktyczne wskazówki dotyczące wypełniania zapisów we wnioskach o dofinansowanie, przykładów działań i zapisów umownych, a także analizy najczęstszych błędów. Jednak poradniki tego typu powstają w odniesieniu do wybranych programów krajowych i tylko częściowo mogą być wykorzystane do zastosowania dla programów regionalnych.

Tym samym luka wsparcia z poziomu krajowego dla koordynatorów i beneficjentów na poziomie regionalnym pozostaje nierozwiązana. Brak analogicznego opracowania dla programów wdrażanych przez samorządy województw sprawia, że realizacja zasady równości szans i przestrzegania praw podstawowych jest oparta przede wszystkim na lokalnej interpretacji, doświadczeniu osób pełniących funkcje koordynatorskie oraz indywidualnych praktykach wdrożeniowych – co nie sprzyja spójności systemu i zwiększa ryzyko formalizmu.

Istotną barierą pozostaje także niewystarczające wsparcie szkoleniowe. Szkolenia dostępne na poziomie centralnym lub regionalnym są, zdaniem rozmówczyń, zbyt ogólne i nieprzystające do realnych potrzeb praktyków wdrażających fundusze. Wskazywano na potrzebę szkoleń praktycznych, opartych na analizie przypadków, przykładach zapisów konkursowych czy analizie fragmentów wniosków i umów. Zdaniem koordynatorów, tylko taka forma edukacji pozwoliłaby na pogłębienie kompetencji osób oceniających i wspierających beneficjentów.

²⁵ Poradnik FENiKS

Na podstawie analizy dokumentów i wyników badania, ewaluatorzy wskazują potrzebę wzmocnienia koordynacji działań w zakresie wdrażania zasad równościowych na poziomie krajowym. W związku z tym proponuje się rozważenie przez MFiPR utworzenia ogólnopolskiego repozytorium wiedzy dotyczącego KPP i KPON, zawierającego praktyczne narzędzia, przykłady skutecznych zapisów we wnioskach, umowach i materiałach informacyjno-edukacyjnych. Równolegle, warto rozważyć powołanie międzyinstytucjonalnego zespołu roboczego do opracowania treści i struktury takiego repozytorium oraz koordynacji działań edukacyjnych. Zespół ten mógłby wydawać interpretacje, prowadzić konsultacje oraz przygotowywać wzory zapisów i narzędzi pomocniczych. Dodatkowo, rekomenduje się zaprojektowanie szkoleń opartych na rzeczywistych zapisach we wnioskach i dokumentacji projektowej, z uwzględnieniem najczęściej popełnianych błędów oraz dobrych praktyk, a także organizację cyklicznych spotkań (również online), których efekty – w tym materiały edukacyjne – byłyby udostępniane koordynatorom ds. KPP i zasad równościowych z IZ i IP. Istotnym elementem systemowego podejścia mogłoby być również powołanie krajowej sieci wsparcia, ułatwiającej wymianę wiedzy i doświadczeń między IZ i IP oraz specjalistami zaangażowanymi w realizację zasady partnerstwa i polityk horyzontalnych. Wreszcie, jako postulat wymagający rozważenia na poziomie krajowym (MFiPR) oraz unijnym (KE), wskazano możliwość rozszerzenia katalogu przesłanek dyskryminacyjnych – m.in. o przesłanki takie jak tożsamość płciowa – które obecnie nie są uwzględnione w Rozporządzeniu ogólnym, a tym samym nie znajdują odzwierciedlenia w dokumentach programowych.

Podsumowanie:

W programie FEO 2021–2027 wdrożono podstawowe mechanizmy instytucjonalne i proceduralne służące realizacji zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON. Powołanie koordynatorów zasad równościowych i ds. KPP oraz opracowanie dwóch dedykowanych procedur – dotyczących zgłaszania naruszeń i włączania zapisów konwencji – należy ocenić jako pozytywny krok w kierunku systemowego podejścia do tematyki praw podstawowych.

Funkcje koordynatorskie są realizowane w sposób zaangażowany i elastyczny, a współpraca między instytucjami ma charakter konstruktywny. Koordynatorzy aktywnie uczestniczą w tworzeniu dokumentacji, interpretacjach, szkoleniach i wspieraniu beneficjentów, co pozwala na stopniowe budowanie efektywnego modelu działania.

Jednocześnie identyfikowane są istotne bariery utrudniające pełne wdrożenie zasad równościowych w praktyce – w szczególności brak krajowego systemu wsparcia, ograniczona dostępność szkoleń praktycznych, niska świadomość tematyczna wśród beneficjentów oraz trudności w bieżącej weryfikacji jakości wdrażania zapisów KPP i KPON w realizowanych projektach.

Utrzymywanie formalnych procedur i pozytywnie oceniana współpraca między IZ oraz IP to mocne strony systemu. Jednak dla wzmocnienia skuteczności niezbędne jest rozwinięcie narzędzi wspierających – w tym repozytoriów wiedzy, konsultacji eksperckich i praktycznych

form edukacji – a także dalsze działania podnoszące jakość refleksji równościowej na poziomie projektowym.

5.2.4. Adekwatność programu FEO 2021–2027 w kontekście przeciwdziałania dyskryminacji w województwie opolskim

Wdrażanie funduszy unijnych na lata 2021–2027 opiera się na fundamentalnych wartościach Unii Europejskiej, w tym poszanowaniu praw podstawowych, zapewnieniu równości szans i przeciwdziałaniu wszelkim formom dyskryminacji. Zgodnie z art. 9 tzw. rozporządzenia ogólnego (UE) 2021/1060 oraz postanowieniami Karty praw podstawowych UE, obowiązkiem wszystkich instytucji zaangażowanych w realizację programów jest nie tylko przestrzeganie zasady równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans, ale także ich aktywne wdrażanie na każdym etapie cyklu projektowego – od planowania, przez realizację, aż po monitoring i ewaluację.

Wytyczne krajowe, opracowane przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, wskazują jednoznacznie, że przeciwdziałanie dyskryminacji musi obejmować szeroki katalog przesłanek. Są to m.in.: płeć, rasa lub pochodzenie etniczne, religia lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientacja seksualna, poglądy polityczne, przynależność do mniejszości narodowej, status majątkowy i urodzenie. Ta wielowymiarowość definiowania dyskryminacji znajduje odzwierciedlenie w wymogach dotyczących zarówno projektowania działań, jak i ich wdrażania w sposób dostępny, włączający i niedyskryminujący.

Program FEO 2021–2027 zakłada realizację interwencji, które wprost odpowiadają na wyzwania związane z dyskryminacją i nierównościami społecznymi. Dotyczy to przede wszystkim działań w obszarach: rynku pracy (aktywizacja osób oddalonych od rynku pracy, w tym kobiet, osób z niepełnosprawnościami, seniorów, migrantów); edukacji (wsparcie edukacyjne dla dzieci z grup marginalizowanych), integracji społecznej i zdrowia (projekty dla osób w kryzysie bezdomności, z niepełnosprawnościami, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym). Jak wskazali przedstawiciele IZ:

„W samym programie regionalnym wiele działań jest zaprojektowanych z myślą o wyrównywaniu szans – to dotyczy np. dostępu do edukacji, usług zdrowotnych czy rynku pracy. (...) W opisie każdego działania są odniesienia do polityk horyzontalnych, a zasady KPP i KPN są obecne na każdym etapie – od planowania po ocenę projektów.” – FGI przedstawiciele IZ.

Beneficjenci, choć nie zawsze identyfikują przesłanki wprost, w praktyce realizują działania uwzględniające wielowymiarowe potrzeby osób narażonych na wykluczenie. W projektach uwzględniane są: indywidualne potrzeby osób z niepełnosprawnościami, np. poprzez wsparcie asystenckie, transport, tłumacza PJM; działania adresowane do osób starszych, np. cyfrowe włączenie seniorów; wsparcie migrantów i uchodźców, np. poprzez doradztwo

zawodowe i kursy językowe; wsparcie kobiet, szczególnie samotnych matek i kobiet powracających na rynek pracy.

„W projektach, które realizujemy, duża grupa uczestników to osoby z wieloma problemami – samotne matki, osoby starsze, z niepełnosprawnościami, często mające więcej niż jeden problem. Nie chodzi tylko o jedną przesłankę dyskryminacyjną – to się kumuluje i trzeba działać kompleksowo.” – FGI beneficjenci.

W dokumentach naborowych, kryteriach oceny projektów oraz materiałach szkoleniowych znajdują się wytyczne odnoszące się do zapewniania równości szans kobiet i mężczyzn (gender mainstreaming), przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, wiek, pochodzenie itp., identyfikowania i opisywania barier, a także planowania działań odpowiadających na te bariery.

„Na poziomie zapisów – te zasady są obecne i dosyć dobrze opisane. Problemem jest czasem ich wdrożenie – nie każdy wnioskodawca potrafi dobrze przełożyć to na działania, ale tu pomagają szkolenia i konsultacje.” – FGI przedstawiciele IP.

Z wywiadów z beneficjentami wynika jednak, że barierą pozostaje poziom świadomości i kompetencji części wnioskodawców, szczególnie w zakresie stosowania podejścia intersekcjonalnego – czyli uwzględniania kumulacji przesłanek (np. starsza kobieta z niepełnosprawnością, migrant LGBTQ+ itd.).

„Dużym wyzwaniem jest uchwycenie tych bardziej złożonych przypadków – kiedy ktoś doświadcza kilku rodzajów dyskryminacji jednocześnie. Tu przydałyby się przykłady, dobre praktyki, bo tego często brakuje.” – FGI beneficjenci.

Dlatego – jak wskazano w panelu rekomendacyjnym – ważne jest dalsze wzmacnianie kompetencji wnioskodawców i utrzymywanie wsparcia merytorycznego (np. szkoleń, przykładów), aby realnie odpowiadać na potrzeby wszystkich grup narażonych na wykluczenie – nie tylko formalnie, ale i praktycznie.

Drugim filarem polityki równościowej jest dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, która została wyraźnie ujęta w standardach dla polityki spójności 2021–2027 oraz w zapisach dotyczących mechanizmu racjonalnych usprawnień. Osoby z niepełnosprawnościami, ze względu na ograniczony dostęp do usług, infrastruktury czy rynku pracy, są wskazywane jako grupa wymagająca szczególnego wsparcia. Jednocześnie idea uniwersalnego projektowania podkreśla, że rozwiązania projektowane z myślą o tej grupie, przynoszą korzyści także innym osobom – w tym osobom starszym, kobietom w ciąży, osobom z czasową niepełnosprawnością czy z ograniczoną znajomością języka polskiego.

Wśród grup szczególnego ryzyka wymieniono również osoby starsze, dzieci, Romów, obywateli państw trzecich (w szczególności uchodźców i osoby z Ukrainy), a także szerzej – osoby marginalizowane i znajdujące się w niekorzystnej sytuacji społeczno-zawodowej. Dla tych grup konieczne jest nie tylko niwelowanie barier, ale także aktywne promowanie włączenia społecznego i dostępności usług.

W świetle przedstawionych uwarunkowań, zapewnienie zgodności z zasadami równościowymi i niedyskryminacyjnymi nie może mieć charakteru formalnego ani incydentalnego. Powinno stanowić integralny element wszystkich polityk i działań realizowanych ze środków funduszy unijnych – nie tylko w wymiarze zgodności z przepisami, ale przede wszystkim w wymiarze jakościowym, odpowiadającym na realne potrzeby różnych grup społecznych.

W celu udzielenia odpowiedzi na trzy istotne pytania badawcze²⁶ dotyczące przeciwdziałania dyskryminacji w ramach FEO 2021–2027, ewaluatorzy przyjęli wieloetapowe podejście badawcze oparte na triangulacji metodologicznej. W ramach etapu metodologicznego zrealizowano szereg działań analitycznych, których celem była wstępna ocena zakresu i charakteru interwencji adresowanych do grup narażonych na dyskryminację oraz identyfikacja ewentualnych luk w Programie.

Pierwszym krokiem była pogłębiona analiza dokumentów źródłowych, w tym m.in.:

- Rozporządzenia ogólnego (UE) 2021/1060,
- Karty Praw Podstawowych UE,
- KPON,
- Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych 2021–2027,
- Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu FEO.

Analizie poddano zapisy wszystkich priorytetów Programu, identyfikując:

- grupy docelowe objęte wsparciem,
- powiązania między zapisami a przestankami dyskryminacyjnymi określonymi w przepisach unijnych.

W wyniku tej analizy nie stwierdzono luk w zakresie adresowania wsparcia do grup potencjalnie narażonych na dyskryminację. Program obejmuje wszystkie wymienione w przestankach grupy m.in. kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, mniejszości etniczne

²⁶ Czy i w jakim stopniu program regionalny odpowiada na występujące w regionie bariery w kontekście sytuacji osób narażonych na dyskryminację ze względu na przestanki określone w rozporządzeniu ogólnym i KPP (tj. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną)?

Czy i jakiego rodzaju zmiany należałoby wprowadzić w programie regionalnym, celem lepszego dopasowania wsparcia do faktycznych potrzeb grup docelowych narażonych na dyskryminację?

Czy i w jakim stopniu FEO 2021-2027 obejmuje wszystkie możliwe grupy występujące w województwie opolskim, które mogą być narażone na dyskryminację? Jeśli nie, to czy w regionie występują inne grupy narażone na dyskryminację oraz jakim wsparciem w ramach programu regionalnego należałoby je objąć?

(np. Romów), migrantów, osoby starsze, osoby bierne zawodowo i zagrożone wykluczeniem społecznym. Uwzględnia również osoby narażone na dyskryminację ze względu na rasę (np. osoby o innym kolorze skóry czy pochodzeniu etnicznym), orientację seksualną, poglądy polityczne lub światopogląd, sytuację majątkową oraz pochodzenie (np. urodzenie poza Polską lub w społecznościach zmarginalizowanych).

W zapisach programowych FEO 2021–2027 można dostrzec wyraźną intencję włączenia zasady równości szans i niedyskryminacji jako integralnej części wdrażania funduszy unijnych w województwie opolskim. Program formułuje cele i typy działań, które w zamysle mają odpowiadać na potrzeby grup defaworyzowanych. Formalna konstrukcja programu wskazuje na wysoką zgodność z wymogami unijnymi oraz próbę przełożenia zasady równości na konkretne mechanizmy realizacyjne, np. przez wymagane deklaracje w dokumentacji projektowej, kryteria dostępności czy elementy oceny wniosków.

Analiza jakościowa materiału zebranego w toku wywiadów (IDI i FGI) z udziałem ekspertów regionalnych, beneficjentów, oraz koordynatorów zasad równościowych i ds. KPP wskazuje, że choć zasady równościowe są obecne w dokumentacji i strukturze programu, to ich praktyczna implementacja przez część wnioskodawców nadal wymaga wsparcia. Zwracano uwagę, że beneficjenci nie zawsze w pełni rozumieją znaczenie zasady równości w kontekście projektowym – bywa ona traktowana bardziej jako formalność niż jako integralna część konstruowanej interwencji. W efekcie zapisy dotyczące grup narażonych na dyskryminację mają niekiedy charakter ogólnikowy i mało powiązany z diagnozą i celem projektu.

Jak zauważali uczestnicy wywiadów FGI (przedstawiciele IZ, IP, koordynatorów), nie oznacza to braku woli uwzględniania perspektywy równościowej, lecz raczej potrzebę dalszego wzmacniania kompetencji w tym zakresie – poprzez praktyczne przykłady, wzorcowe zapisy, konsultacje oraz dostęp do wiedzy. Wskazywano, że takie działania mogłyby przyczynić się do głębszego i bardziej spójnego osadzania zasady równości w logice projektów, bez konieczności wprowadzania zmian w systemie wdrażania.

Analiza obszarów wsparcia programu FEO 2021–2027 pokazuje, że działania zaplanowane w ramach usług społecznych oraz ochrony zdrowia w znacznym stopniu odpowiadają na potrzeby grup marginalizowanych, w tym osób starszych, niesamodzielnych czy z ograniczeniami mobilności. Wsparcie jest ukierunkowane na poprawę dostępności, jakości oraz integrację usług, co pozwala na objęcie opieką osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej – zarówno w wymiarze zdrowotnym, jak i społecznym. Wskazano również na potrzebę dalszej integracji działań pomiędzy systemami ochrony zdrowia i pomocy społecznej, co wpisuje się w koncepcję kompleksowego wsparcia. Dobrze widoczne jest też dostosowanie interwencji do lokalnych uwarunkowań, m.in. poprzez wspieranie usług środowiskowych i rozwiązań bliskich obywatelowi. Jak zauważono podczas wywiadu:

„[...] te działania są ukierunkowane na konkretne grupy, które są zidentyfikowane jako najbardziej potrzebujące. To są właśnie osoby starsze, osoby niesamodzielne, osoby samotne. Tutaj widać, że to nie jest przypadek, tylko rzeczywiście to jest tak przemyślane i dobrze wpisuje się w to, co powinno być robione w regionie” – IDI ekspert regionalny.

W ramach Programu FEO 2021–2027 wsparcie edukacyjne jest kierowane z uwzględnieniem zasady równości szans i przeciwdziałania wykluczeniu – w tym także w kontekście dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym. Jak podkreśla ekspert regionalny, działania w tym zakresie są podejmowane, a praktyka wdrażania pokazuje stopniowe dopasowywanie wsparcia do zróżnicowanych warunków społeczno-kulturowych regionu. Ponad działania w Programie w odniesieniu do integracji dzieci ukraińskich, ekspertka regionalna podkreśla konkretne przykłady działań podejmowanych przez samorządy i szkoły (niekoniecznie w zakresie funduszy unijnych, ale ogólnie w praktyce realizacji różnego rodzaju wsparcia), co podkreśla wagę podobnych działań oraz potrzebę realizacji wsparcia:

„Mamy projekty, w których dzieci ukraińskie objęte są wsparciem językowym, wyrównawczym i psychologicznym. Samorządy same wskazywały ten temat jako ważny – to nie było coś narzuconego z góry” – IDI ekspert regionalny.

Zwracano uwagę, że choć nie wszędzie funkcjonują asystenci międzykulturowi, szkoły starają się wspierać uczniów m.in. poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi, włączanie rodziców oraz przygotowanie kadry nauczycielskiej:

„Są szkoły, które zapraszają organizacje pozarządowe, prowadzą warsztaty dla dzieci i nauczycieli, współpracują z rodzicami. Te działania może nie są wszędzie ustrukturyzowane, ale widać, że ta potrzeba została zauważona” – IDI ekspert regionalny.

Choć w opinii eksperta program odpowiada na wyzwania integracyjne, to potrzeby nadal są wysokie. Nie wskazywano na istotne braki systemowe, ale raczej na obszary, które warto wzmocnić – m.in. poprzez dalsze upowszechnianie dobrych praktyk i wymianę doświadczeń między placówkami.

„Sytuacja się poprawia, bo z każdym kolejnym rokiem rośnie świadomość szkół, jak pracować z dziećmi z doświadczeniem migracji. Trzeba to wspierać, ale idzie to w dobrą stronę” – IDI ekspert regionalny.

W obszarze rynku pracy i aktywizacji społeczno-zawodowej realizowane są działania ukierunkowane na wsparcie różnych grup zagrożonych wykluczeniem, w tym osób starszych oraz młodzieży NEET. Jak wskazują wypowiedzi ekspertki regionalnej, działania te stanowią

ważny komponent Programu, jednak istnieje przestrzeń do ich wzmacniania – zwłaszcza w kontekście wsparcia kompetencji miękkich, które często stanowią barierę w powrocie na rynek pracy lub w jego skutecznym wejściu.

„W wielu przypadkach nie chodzi o kwalifikacje zawodowe, bo te ludzie już mają albo mogą szybko uzupełnić. Chodzi o brak pewności siebie, obawy przed porażką, brak umiejętności funkcjonowania w zespole – to są rzeczy, które blokują ludzi najbardziej” – IDI ekspert regionalny.

Zebrany materiał wskazuje zatem na potrzebę wzmacniania już realizowanych form wsparcia i promowanie podobnych rozwiązań – doradztwo psychospołeczne, coaching czy pracę z motywacją. Tego typu komponenty mogą efektywnie uzupełniać tradycyjne formy aktywizacji zawodowej, zwiększając ich skuteczność w dłuższej perspektywie.

W zakresie infrastruktury i środowiska dostrzegalne są bariery wynikające z wykluczenia ekonomicznego. Nawet jeśli infrastruktura jest fizycznie dostępna (np. kanalizacja, zbiorniki retencyjne, ścieżki rowerowe), część mieszkańców – szczególnie z obszarów wiejskich – nie może z niej realnie korzystać z powodu ograniczeń finansowych lub braku wiedzy o istniejących możliwościach wsparcia. Jak podkreśliła ekspertka:

„Ludzie nie mają wiedzy o tym, jakie wsparcie mogą uzyskać. Infrastruktura niby jest, ale jak ktoś nie wie, że może się podłączyć do kanalizacji z pomocą dotacji, to nie robi tego. Najpierw potrzebna jest informacja, potem dopiero można mówić o równym dostępie.” – IDI ekspert regionalny.

Ponadto zwrócono uwagę, że kwestie przeciwdziałania dyskryminacji w kontekście środowiskowym są wciąż obecne raczej w tle – np. brakuje systemowego podejścia do edukacji ekologicznej kierowanej do grup zagrożonych wykluczeniem. Ekspertka zauważyła:

„Ochrona środowiska to nie tylko infrastruktura. Brakuje projektów uświadamiających, co to znaczy zielona transformacja dla ludzi, którzy na co dzień walczą o przetrwanie, a nie o klimat.” – IDI ekspert regionalny.

Działania realizowane w ramach programu stanowią podstawę dla poprawy jakości życia i przeciwdziałania wykluczeniu, ale wymagają uzupełnienia o komponenty informacyjne i edukacyjne, dostosowane do potrzeb i możliwości grup narażonych na dyskryminację. Uwzględnianie tych elementów mogłoby zwiększyć efektywność interwencji infrastrukturalnych w perspektywie społecznej.

W ramach programu FEO 2021–2027 podejmowane są różnorodne działania wspierające integrację migrantów i uchodźców, w tym projekty realizowane przez organizacje pozarządowe oraz instytucje publiczne. Działania te obejmują m.in. pomoc w adaptacji,

edukację, wsparcie psychologiczne oraz aktywizację zawodową. Jak zauważa ekspertka regionalna, aktywność ta jest widoczna i wartościowa:

„Bardzo dużo organizacji pozarządowych weszło w to pole i te działania mają miejsce – są programy, są różnego rodzaju wsparcia, z których korzystają osoby z doświadczeniem migracyjnym.” – IDI ekspert regionalny.

Jednocześnie zwraca się uwagę na potencjał dalszego wzmocnienia systemowości tych działań. Choć obecnie funkcjonujące rozwiązania przynoszą efekty, warto rozważyć ich lepsze skoordynowanie i pogłębienie – szczególnie poprzez większe uwzględnianie głosu samych migrantów i migrantek:

„Wydaje mi się, że brakuje nam takiej polityki integracyjnej – to znaczy dużo rzeczy się dzieje, ale to jest raczej w kontekście takiego podejścia ad hoc, reagowania na sytuację, a nie na podstawie jakiegoś zaplanowanego mechanizmu działania.” – IDI ekspert regionalny.

Wśród elementów, które warto rozwijać, wskazywano m.in. potrzebę ułatwienia procesu uznawania kwalifikacji zawodowych oraz dalsze wzmocnianie mechanizmów włączania społeczności migranckich w życie społeczne i zawodowe. Istotne jest także zapewnienie narzędzi ułatwiających komunikację między instytucjami a migrantami – takich jak wsparcie językowe czy materiały informacyjne w różnych językach.

„Nie wiem na ile są konsultowane te działania, czy ktoś pyta migrantów, czego oni tak naprawdę potrzebują. (...) My to robimy trochę w ciemno.” – IDI ekspert regionalny.

Reasumując, działania wspierające migrantów są prowadzone i przynoszą efekty, jednak w przyszłości warto dążyć do ich większego uporządkowania i rozwoju – tak, by odpowiadały na zróżnicowane potrzeby odbiorców i były tworzone z ich aktywnym udziałem.

Powyższe wnioski z badania z ekspertami regionalnymi stanowią zestaw zalecanych kierunków działań, które IZ i IP – mogą wykorzystać w procesie oceny i wyboru projektów, jak również w działaniach informacyjno-edukacyjnych. Z uwagi na to, że program jest w połowie okresu realizacji, wiele projektów jest już w trakcie wdrażania – dlatego proponowane kierunki powinny być traktowane przede wszystkim jako materiał do refleksji nad przyszłymi naborami oraz mechanizmami wsparcia w dalszej części perspektywy.

W kontekście wsparcia kierowanego do grup i osób narażonych na dyskryminację, w niniejszym opracowaniu dokonano przeglądu wyników jakościowych zebranych w niniejszym rozdziale. W szczególności uwzględniono wypowiedzi ekspertów regionalnych pozyskane w toku indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) oraz dyskusji grupowych

(FGI), które zawierają konkretne sugestie dotyczące dostosowania wsparcia do potrzeb grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, ekonomicznym, kulturowym i cyfrowym.

W kontekście wsparcia kierowanego do grup i osób narażonych na dyskryminację, poniżej zaprezentowano zestawienie wniosków wynikających z analizy materiału zebranego podczas wywiadów IDI z ekspertami regionalnymi. Ich wypowiedzi ukazują kierunki, w których – zdaniem praktyków – należy kłaść szczególny akcent w dalszym wdrażaniu interwencji. Wskazywane potrzeby nie odnoszą się bezpośrednio do poszczególnych działań FEO 2021–2027, lecz identyfikują istotne obszary, w których konieczne może być wzmocnienie komponentów równościowych lub lepsza integracja działań.

Wnioski te mogą stanowić cenne wskazówki dla IZ i IP przy projektowaniu naborów, przygotowywaniu dokumentacji konkursowej, konstruowaniu kryteriów oceny projektów oraz planowaniu działań informacyjno-edukacyjnych. Pokazują one również, że wsparcie oferowane w ramach FEO jest spójne z wieloma zgłaszanymi potrzebami, lecz w niektórych aspektach warto je uzupełniać, wzmacniać lub profilować bardziej precyzyjnie – zwłaszcza z myślą o grupach o zwiększonym ryzyku wykluczenia społecznego, ekonomicznego, kulturowego lub cyfrowego.

Tabela 11. Obszary wymagające wzmocnienia wsparcia – wnioski ekspertów regionalnych z perspektywy równościowej.

Obszar wsparcia	Obserwacja z analizy	Propozycja zmiany / działania	Odniesienie do FEO 2021–2027 (priorytet / działanie)
Usługi społeczne i ochrona zdrowia	Wzmacnianie integracji systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej	Zwiększanie świadomości i promowanie potrzeby realizacji projektów uwzględniających koordynację działań międzysektorowych (np. zdrowie–opieka–wsparcie psychologiczne). W przypadku ograniczonej liczby takich projektów – rozważenie zaplanowania odrębnych instrumentów wsparcia w kolejnym okresie programowania.	Priorytet FEOP.07 Fundusze Europejskie wspierające usługi społeczne i zdrowotne w opolskim
Edukacja (dzieci i młodzież z doświadczeniem migracyjnym)	Dalsze wsparcie integracji dzieci z doświadczeniem migracyjnym (język, wsparcie psychologiczne, wyrównawcze)	Promowanie idei kompleksowego podejścia do edukacji dzieci z doświadczeniem migracyjnym – w projektach realizowanych obecnie (jeśli pozwala na to harmonogram naborów) lub w przyszłej perspektywie finansowej – np. poprzez zachęcanie do uwzględniania komponentu językowego,	Priorytet FEOP.05 Fundusze Europejskie wspierające opolski rynek pracy i edukację

Obszar wsparcia	Obserwacja z analizy	Propozycja zmiany / działania	Odniesienie do FEO 2021–2027 (priorytet / działanie)
		współpracy z NGO i zaangażowania rodziców.	
Rynek pracy i aktywizacja zawodowa	Wzmocnienie wsparcia kompetencji miękkich (motywacja, pewność siebie, praca w zespole)	Promowanie idei uwzględniania komponentów psychospołecznych i coachingowych w projektach aktywizacyjnych – w bieżących działaniach (jeśli harmonogram naborów na to pozwala) lub poprzez ich włączenie do dokumentów programowych w kolejnej perspektywie finansowej; równoległe – upowszechnianie dobrych praktyk w tym zakresie.	Priorytet FEOP.05 Fundusze Europejskie wspierające opolski rynek pracy i edukację
Infrastruktura i środowisko	Uzupełnienie działań infrastrukturalnych o komponent informacyjny i edukacyjny	Z uwagi na istotną rolę działań edukacyjnych w kontekście wykluczenia informacyjnego i środowiskowego, wskazane jest promowanie potrzeby ich realizacji w ramach projektów infrastrukturalnych skierowanych do mieszkańców obszarów wiejskich i wykluczonych. Choć obecna konstrukcja naborów w Priorytecie FEOP.02 nie pozwala na bezpośrednie finansowanie takich działań, możliwe jest ich uwzględnienie jako wkładu własnego beneficjenta lub realizacja w formule projektów komplementarnych. Takie podejście – integrujące inwestycję z komponentem edukacyjnym – może znacząco zwiększyć efektywność interwencji i powinno być silnie promowane wśród wnioskodawców. Jednocześnie warto, aby myślenie o takiej integracji działań było obecne już na etapie projektowania przyszłych interwencji i zapisów programowych w kolejnej perspektywie finansowej.	Priorytet FEOP.02 Fundusze Europejskie dla czystej energii i ochrony środowiska naturalnego w województwie opolskim
Zielona transformacja	Włączenie grup narażonych na wykluczenie do edukacji ekologicznej	Z perspektywy działań równościowych zasadne jest promowanie potrzeby kierowania projektów edukacji ekologicznej	Priorytet FEOP.02 Fundusze Europejskie dla czystej energii

Obszar wsparcia	Obserwacja z analizy	Propozycja zmiany / działania	Odniesienie do FEO 2021–2027 (priorytet / działanie)
		do osób narażonych na ubóstwo, wykluczenie społeczne oraz osób o niskim poziomie wykształcenia. Choć obecna konstrukcja programowa nie zawsze wprost przewiduje dedykowane działania w tym zakresie, warto podnosić ten temat w dyskusjach dotyczących kształtu interwencji i planowania przyszłych programów. Włączenie tych grup do działań proekologicznych może przyczynić się do budowania bardziej inkluzyjnej i odpowiedzialnej transformacji środowiskowej.	i ochrony środowiska naturalnego w województwie opolskim
Integracja migrantów	Wzmocnienie systemowego charakteru działań integracyjnych	warto promować potrzebę systemowego podejścia do integracji migrantów, obejmującego nie tylko działania językowe czy integracyjne, ale także elementy komunikacji międzykulturowej oraz rozwiązywanie barier związanych z uznawaniem kwalifikacji zawodowych zdobytych za granicą. Choć nie wszystkie te obszary znajdują się w gestii FEO – np. uznawalność kwalifikacji leży w gestii administracji centralnej – to ich obecność w projektach realizowanych na poziomie regionalnym (np. w formie konsultacji z migrantami czy komponentów międzykulturowych) powinna być promowana i uwzględniana w przyszłych dyskusjach o kształcie programów operacyjnych.	Priorytet FEOP.06 Fundusze europejskie wspierające włączenie społeczne w opolskim uzupełniając Priorytet FEOP.05 Fundusze Europejskie wspierające opolski rynek pracy i edukację
Mechanizmy wdrażania i kompetencje równościowe	Wzmacnianie kompetencji IZ i IP w zakresie zasady równości	Na podstawie analizy materiału jakościowego oraz opinii ewaluatorów zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia działań szkoleniowych o bieżące monitorowanie wyzwań wdrożeniowych oraz reagowanie na nie poprzez dostarczanie	Działania horyzontalne IZ i IP, możliwe wsparcie w ramach pomocy technicznej

Obszar wsparcia	Obserwacja z analizy	Propozycja zmiany / działania	Odniesienie do FEO 2021–2027 (priorytet / działanie)
		praktycznych rozwiązań, konsultacji i doradztwa. Takie podejście wspiera instytucje we wdrażaniu zasady równości w sposób bardziej elastyczny i responsywny.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych jakościowych (wywiady IDI z ekspertami regionalnymi).

Podsumowanie:

Analiza wypowiedzi zebranych w ramach wywiadów jakościowych oraz obserwacji ewaluatorów wskazuje na szereg kierunków, w których możliwe jest skuteczniejsze wsparcie grup zagrożonych wykluczeniem i dyskryminacją w województwie opolskim. Choć interwencje przewidziane w ramach FEO 2021–2027 są zgodne z ideą równości szans i dostępu, pojawia się potrzeba wzmocnienia pewnych aspektów zarówno w bieżącym wdrażaniu programu, jak i w jego przyszłym kształcie. Zidentyfikowano m.in. potrzebę lepszej integracji systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej, wsparcia integracji dzieci z doświadczeniem migracyjnym, uwzględniania komponentów psychospołecznych w aktywizacji zawodowej, a także promowania działań edukacyjnych i informacyjnych w projektach infrastrukturalnych. Szczególną uwagę zwrócono na potrzebę włączenia grup wykluczonych w działania związane z zieloną transformacją oraz edukacją ekologiczną, jak również na wzmacnianie roli komunikacji międzykulturowej w działaniach integracyjnych. Wnioski wskazują na konieczność nie tylko promocji określonych podejść i komponentów w realizowanych projektach, ale również refleksji systemowej – dotyczącej logiki interwencji, komplementarności działań oraz planowania kolejnego okresu programowania z uwzględnieniem zgłaszanych potrzeb.

5.2.5. Analiza zakresu wsparcia grup narażonych na dyskryminację w FEO 2021–2027 w kontekście specyfiki województwa opolskiego

Program został zaprojektowany w zgodzie z unijnym podejściem do zasady równości szans i niedyskryminacji, zawartej w KPP oraz KPN. Przy tworzeniu dokumentu programowego zadbano o to, by każdy cel szczegółowy został przeanalizowany pod kątem wpływu na sytuację grup defaworyzowanych, a zasady równości szans były formalnie zintegrowane z całą logiką interwencji. W narracji programu znajdujemy jednoznaczne deklaracje dotyczące włączenia szerokiego katalogu grup narażonych na wykluczenie społeczne lub dyskryminację – zarówno w wymiarze społecznym, ekonomicznym, jak i terytorialnym. Podejście to zostało pozytywnie ocenione w świetle badań jakościowych - IDI z ekspertami regionalnymi oraz FGI z ekspertami regionalnymi oraz koordynatorami zasad równościowych i ds. KPP.

Analizując dane zebrane w poszczególnych obszarach należy zauważyć, że w obszarze polityki migracyjnej ujawniono przede wszystkim systemowe uwarunkowania, które w dużej mierze determinują efektywność realizowanych projektów, niezależnie od konstrukcji i zakresu FEO. Ekspert zaznaczył, że zakres tematyczny działań wspieranych w ramach FEO – obejmujący edukację, mieszkalnictwo, zatrudnienie i zdrowie jest wystarczający.

„Formalnie katalog wsparcia jest szeroki – obejmuje edukację, pracę, zdrowie, mieszkalnictwo, co daje potencjał do kompleksowości.” – IDI ekspert regionalny

Sytuację tę należy uznać za punkt wyjścia do skutecznego działania. Niemniej jednak warto zwrócić uwagę na to, że o ile struktura interwencji wygląda poprawnie, to praktyczna użyteczność tych rozwiązań napotyka na bariery, które nie wynikają z zapisów programu, lecz z braku szerszej polityki integracyjnej w regionie. Zdaniem eksperta, jedną z istotnych trudności, jakie mogą napotkać migranci w procesie korzystania z dostępnych form wsparcia, jest brak wyraźnie zdefiniowanego i rozpoznawalnego „punktu wejścia” do systemu instytucjonalnego.

„Migrant nie wie, do jakich drzwi zapukać, a jak już trafi, to słyszy, że to nie tu”. – IDI ekspert regionalny.

W badaniu ekspertka zwróciła uwagę na to, że odpowiedzialność za działania na rzecz integracji migrantów bywa rozproszona, co może prowadzić do niepewności w zakresie dostępnych ścieżek wsparcia. Dodatkowo, proces integracji wymaga czasu i ciągłości, natomiast wsparcie projektowe ma z definicji ograniczony horyzont czasowy:

„(...) projekty są krótkie, punktowe. Migrant dostaje kurs i po trzech miesiącach zostaje sam” – IDI ekspert regionalny.

W szczególności rozmówczyni zwróciła uwagę, że skuteczna integracja migrantów wymaga działań podejmowanych nie tylko wobec samych migrantów, lecz także – równolegle – po stronie społeczeństwa przyjmującego. Jak zauważyła ekspertka, mówimy o integracji, ale nie przygotowujemy Polaków na współistnienie. Odnosząc się do potrzeby prowadzenia działań informacyjnych, edukacyjnych i międzykulturowych, które wspierałyby budowanie wzajemnego zrozumienia i redukcję uprzedzeń. W jej ocenie, działania realizowane w ramach FEO mogą przynosić lepsze efekty, jeśli będą częścią szerszej strategii integracyjnej – określonej na poziomie krajowym lub regionalnym – która obejmuje również perspektywę i postawy lokalnych społeczności.

W tym kontekście warto podkreślić, że kierunki wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego „Opolskie 2030” są spójne z tymi postulatami. Dokument ten akcentuje znaczenie budowania otwartości mieszkańców na różnorodność kulturową oraz potrzebę wzmocnienia procesów integracyjnych poprzez edukację międzykulturową i działania sprzyjające

współistnieniu. Strategia zakłada, że skuteczna integracja cudzoziemców powinna być osadzona w trwałych, systemowych rozwiązaniach, realizowanych przy współpracy administracji, sektora edukacji, rynku pracy, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. Wskazuje się również na konieczność dostosowania działań regionalnych do szerszych ram krajowych, takich jak Strategia Demograficzna 2040.

Wyniki badania w zakresie polityki społecznej również sugerują, że formy wsparcia zaplanowane w programie regionalnym są co do zasady dobrze ukierunkowane, a ich katalog uznawany jest za potrzebny i sensowny. Z perspektywy celów Programu – zwłaszcza w obszarze wspierania integracji społecznej i poprawy jakości życia – zaplanowane formy wsparcia jawią się jako zasadnie zaprojektowane i potencjalnie skuteczne. Ekspertka w badaniu jakościowym zwraca uwagę, że:

„W założeniach są te środki unijne dobrze kierunkowane” – co potwierdza trafność podejmowanych obszarów interwencji oraz ich zgodność z potrzebami grup narażonych na wykluczenie lub wykluczonych – IDI ekspertka regionalna.

Jednocześnie wyniki badania wskazują, że pełne wykorzystanie potencjału tych działań zależy w dużej mierze od sposobu ich wdrażania. Pojawiające się ograniczenia nie wynikają z błędów konstrukcyjnych programu, lecz z różnic między logiką instytucjonalną a potrzebami osób wymagających złożonego wsparcia. Ekspertka zwraca uwagę na ograniczoną elastyczność systemowych projektów, w których (np. w przypadku projektów realizowanych przez PUP) obowiązuje zasada „jeden bezrobotny – jedna forma wsparcia”, co nie zawsze przystaje do rzeczywistych sytuacji osób korzystających z pomocy. Jak zauważyła:

„Czasami potrzebują też połączenia kilku form, żeby to miało dla nich jakby sens” – IDI ekspertka regionalna.

Jednocześnie warto podkreślić, że rozmówczyni nie kwestionuje sensowności takiej konstrukcji programowej. Wręcz przeciwnie – dostrzega, że różne typy podmiotów realizujących wsparcie pełnią odmienne funkcje, co samo w sobie może stanowić o sile i komplementarności systemu.

Taka dywersyfikacja – przy odpowiednim skoordynowaniu – może przyczyniać się do pełniejszego pokrycia potrzeb i lepszego dotarcia do osób wymagających wsparcia, wpisując się w idee zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju. Z perspektywy IZ nie ma więc konieczności tworzenia nowych, szczegółowych rekomendacji programowych. Kluczowe wydaje się tworzenie przestrzeni do współdziałania i wymiany doświadczeń.

Analiza danych jakościowych w obszarze ochrony zdrowia wskazuje, że zaprojektowane w programie regionalnym formy wsparcia odpowiadają na potrzeby grup zagrożonych dyskryminacją. Ekspert zaproszony do badania zwrócił uwagę, że program dostrzega wrażliwe

grupy społeczne, takie jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami czy kobiety w ciąży, co sam ocenił jako trafne i potrzebne. Jak zauważył:

„Patrząc na grupy, do których kierowane są te działania, to są to rzeczywiście te grupy, które wymagają większej uwagi” – IDI ekspert regionalny.

Jednocześnie pojawiła się refleksja, że nawet dobrze zaprojektowana oferta wsparcia może nie przynosić oczekiwanych rezultatów, jeśli nie towarzyszy jej odpowiednia infrastruktura wdrożeniowa na poziomie lokalnym. Wyniki badania wskazują na możliwość, że część mniejszych ośrodków zdrowia – mimo bliskiego kontaktu z osobami zagrożonymi wykluczeniem – nie posiada wystarczających zasobów kadrowych ani organizacyjnych, by skutecznie aplikować o środki lub realizować projekty. Jak zaznaczył ekspert regionalny:

„Małe ośrodki zdrowia nie mają zasobów ani ludzi do pisanie wniosków czy realizacji unijnych projektów, a to one mają często największy kontakt z osobami wykluczonymi” – IDI ekspert regionalny.

Wyniki badania jakościowego pokazały także na potrzebę lepszego powiązania interwencji zdrowotnych z innymi elementami systemu – takimi jak wsparcie społeczne, edukacja czy poradnictwo. Same działania profilaktyczne są bardzo cenne, jednak ich skuteczność bywa ograniczona, jeśli nie prowadzą do dalszych kroków.

„Zrobimy badania profilaktyczne, ale nie ma systemowego wsparcia dla osób, którym coś wyjdzie nie tak – brakuje koordynacji i kontynuacji” – IDI ekspert regionalny.

Wskazuje to na konieczność myślenia o osobie korzystającej z pomocy nie jako o odbiorcy jednej interwencji, lecz jak o uczestniku procesu, który wymaga kontynuacji, opieki i dalszego wsparcia.

Nie pojawiły się wątpliwości co do samego kierunku działań czy doboru grup docelowych – przeciwnie, wyniki badania potwierdzają założenia jako dobrze ukierunkowane. Większość zastrzeżeń dotyczyła raczej praktyki wdrażania – potrzeby zwiększenia dostępności działań dla mniejszych podmiotów, zapewnienia im wsparcia na etapie aplikowania, a także projektowania działań w sposób bardziej komplementarny i zintegrowany. Zdaniem eksperta regionalnego:

„Z dużymi podmiotami nie ma problemu, ale mniejsze gminne ośrodki zdrowia często nie wiedzą, jak się do tego zabrać” – IDI ekspert regionalny.

Można zatem powiedzieć, że zaplanowane formy wsparcia mają potencjał włączający i mogą realnie przyczyniać się do zmniejszania nierówności zdrowotnych – pod warunkiem, że

wdrażane są w sposób uwzględniający ograniczenia terenowe i złożoność sytuacji życiowych osób korzystających z pomocy. W tym sensie nie tyle potrzeba nowych rozwiązań, ile uważnego wdrażania istniejących rozwiązań z myślą o lokalnych realiach.

Kolejny obszar jaki pooddawany był analizom w raporcie to edukacja. Wyniki badań jakościowych wskazują, że program regionalny dobrze identyfikuje potrzeby grup zagrożonych dyskryminacją w obszarze edukacji:

„W samym programie jest sporo przestrzeni do tego, żeby projektować działania odpowiadające na nierówności edukacyjne” – IDI ekspert regionalny.

Warto jednak zwrócić uwagę, że kolejny już ekspert podkreśla, że powodzenie w realizacji programu, nie zależy jedynie od jego przygotowania, kluczowe znaczenie ma np. odpowiednie przygotowanie instytucji do pracy z uczniami i uczennicami z różnymi potrzebami.

„Często szkoły nie wiedzą, jak pracować z dzieckiem, które nie mówi po polsku, albo które nie ma odpowiedniego wsparcia w domu” – IDI ekspert regionalny.

W jego ocenie program stwarza możliwości reagowania na takie sytuacje, ale konieczne jest odpowiednie przygotowanie i tworzenie odpowiednich warunków do działania szkół i wsparcie dla tych, którzy je projektują i realizują.

Wyniki badań jakościowych w obszarze rynku pracy i wyzwań demograficznych wskazują, że program regionalny trafnie identyfikuje główne potrzeby, jednak jego skuteczność zależy – ponownie – od umiejętności dostosowania działań do realiów województwa opolskiego. Ekspert podkreślił, że w regionie tym kluczowym wyzwaniem pozostaje odpływ młodych osób oraz starzenie się populacji:

„Wciąż mamy bardzo niski udział młodych w rynku pracy, a udział osób starszych cały czas rośnie” – IDI ekspert regionalny.

Ekspert zwrócił uwagę na to, że duża część aktywności zawodowej koncentruje się w wybranych, silniejszych powiatach, a w powiatach peryferyjnych rośnie udział osób biernych zawodowo – często kobiet, które nie znajdują elastycznych form zatrudnienia ani usług opiekuńczych. W tym kontekście, jako jedną z istotnych barier uczestnictwa grup zagrożonych wykluczeniem wskazał niedostosowanie oferty wsparcia do sytuacji osób opiekujących się innymi:

„Ktoś może i chce iść do pracy, ale nie ma co zrobić z dzieckiem, albo z rodzicem wymagającym opieki – i nikt w projekcie tego nie widzi” – IDI ekspert regionalny.

Ekspertka zaznaczyła również, że w województwie opolskim istotnym czynnikiem utrudniającym włączanie w rynek pracy jest niska mobilność geograficzna i komunikacyjna mieszkańców mniejszych miejscowości:

„Jak ktoś nie ma auta, to często nie dojedzie do żadnego szkolenia czy stażu – autobusy nie jeżdżą, a projekt nie zwraca kosztów dojazdu” – IDI ekspert regionalny.

Działania wspierające osoby opiekujące się innymi – w tym w zakresie usług opiekuńczych czy elastycznych form zatrudnienia – są realizowane w ramach funduszy europejskich, m.in. poprzez projekty EFS+. Niemniej jednak, wyniki badania potwierdzają, że skala tych działań nie zawsze odpowiada skali potrzeb. Szczególnie w powiatach peryferyjnych zauważalny jest deficyt wsparcia trafiającego do osób znajdujących się w złożonej sytuacji życiowej i zawodowej. Dlatego — mimo istniejących rozwiązań — temat ten wymaga dalszego wzmocnienia i dopasowywania interwencji, aby skuteczniej docierać do najbardziej potrzebujących grup.

Wśród atutów zaproponowanych w programie form wsparcia wskazała ich potencjalną elastyczność i możliwość łączenia różnych działań, ale zaznaczyła, że zależy to od interpretacji instytucji wdrażających i odwagi beneficjentów:

„Można by robić więcej zindywidualizowanych ścieżek, ale czasem łatwiej postawić na prosty schemat” – IDI ekspert regionalny.

Dotychczasowe wypowiedzi eksperckie koncentrowały się na takich dziedzinach jak polityka społeczna, rynek pracy, edukacja i ochrona zdrowia – ukazując zarówno trafność form wsparcia, jak i wyzwania związane z ich wdrażaniem w kontekście specyfiki regionu. Uzupełnieniem tej analizy są również wnioski z badania jakościowego poświęconego ochronie środowiska, który ukazuje, w jaki sposób działania związane z przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym oraz edukacją ekologiczną mogą przyczyniać się do niwelowania wykluczenia i wspierania zrównoważonego rozwoju w regionie.

Wyniki badania potwierdzają, że formy wsparcia zaplanowane w Programie są adekwatne do wyzwań środowiskowych województwa opolskiego, zwłaszcza w kontekście łagodzenia skutków zmian klimatycznych i adaptacji do ich konsekwencji. Jak zaznaczyła ekspertka:

„Opolskie to region rolniczy, w którym problemem są susze i ekstremalne zjawiska pogodowe. Wsparcie związane z retencją, zielenią czy ochroną zasobów wodnych jest bardzo potrzebne” – IDI ekspert regionalny.

Rozmówczyni nie zidentyfikowała bezpośrednio barier w dostępie do wsparcia dla konkretnych grup narażonych na dyskryminację, ale podkreśliła, że skuteczność działań

środowiskowych zależy w dużej mierze od edukacji i szerokiego włączenia społeczności lokalnych.

**„Nie chodzi tylko o inwestycje, ale o zmianę świadomości. Edukacja ekologiczna powinna być obowiązkowym elementem każdego działania”
– IDI ekspert regionalny.**

W jej opinii, w regionie nadal istnieje luka w dostępie do rzetelnych informacji oraz możliwości aktywnego zaangażowania obywateli w działania środowiskowe. Wśród atutów ekspertka wskazała duży potencjał oddziaływania projektów opartych na współpracy samorządów i społeczności lokalnych, szczególnie na obszarach wiejskich.

Analiza jakościowa przeprowadzona w obszarze ochrony środowiska pozwala także dostrzec bardziej instytucjonalny wymiar problemów związanych z dostępnością wsparcia. Zgodnie z zapisami SZOP, to JST oraz ich związki i jednostki organizacyjne są wskazywane jako główni beneficjenci działań związanych z ochroną środowiska i zasobów wodnych. Nie wyklucza to jednak zaangażowania innych podmiotów, takich jak spółki wodne, w roli partnerów projektowych – zwłaszcza że wiele interwencji środowiskowych wymaga szczegółowej wiedzy lokalnej oraz operacyjnych zdolności do działania w konkretnym terenie. Ekspertka zwróciła uwagę, że:

„Takie spółki wodne czy jakieś zarządy melioracyjne to są podmioty, które wiedzą, gdzie jest problem, ale one niekoniecznie mają dostęp do środków. Czasami są pomijane, bo nie pasują do katalogu beneficjentów, albo nie mają możliwości aplikowania” – IDI ekspert regionalny.

Tę obserwację można jednak odczytać nie jako postulat zmiany zapisów programu, lecz jako sygnał, że JST i inne podmioty aplikujące o wsparcie powinny w większym stopniu dostrzegać potencjał i kompetencje partnerów lokalnych – zwłaszcza tych, którzy posiadają ekspercką wiedzę w tym przypadku w zakresie zarządzania zasobami wodnymi.

W trakcie badań zwrócono uwagę na brak wyraźnego uwzględnienia przestanki tożsamości płciowej jako jednej z podstaw ryzyka dyskryminacji w dokumentach programowych. Zarówno koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP, jak i przedstawicielka administracji rządowej uczestnicząca w pracach Komitetu Monitorującego, wskazywali, że to luka, którą warto uzupełnić – zwłaszcza że osoby transpłciowe i niebinarne są obecne także w województwie opolskim i mogą być narażone na wykluczenie, również w kontekście dostępu do wsparcia z funduszy europejskich.:

„Nie ma wprost tożsamości płciowej, co jest pewnym brakiem. (...) Te zapisy, z tego co wiem, mają być uzupełnione” – FGI koordynatorzy zasad równościowych i ds. KPP.

Potrzebę doprecyzowania tej przesłanki sygnalizowała również przedstawicielka Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, odnosząc się do rosnącego znaczenia tej kwestii w dokumentach unijnych:

„Wydaje mi się, że przesłanka tożsamości płciowej powinna być wpisana jako osobna, bo w ustawie równościowej ona się nie pojawia, ale w kontekście unijnym jest już podnoszona, szczególnie w działaniach antydyskryminacyjnych” – IDI, przedstawicielka MFIPR.

Opinie te pokazują, że temat jest obecny w debacie regionalnej i rządowej, a jego uwzględnienie w przyszłych aktualizacjach dokumentów programowych może stanowić ważny krok w kierunku pełniejszej realizacji zasady równości szans.

Dane zebrane podczas wywiadów jakościowych (IDI, FGI) z ekspertami regionalnymi i koordynatorami zasad równościowych i ds. KPP wskazują, że istotnym wyzwaniem nie są braki w katalogu grup, lecz trudność w dopasowaniu wsparcia do szczegółowych, zróżnicowanych potrzeb, które pojawiają się wewnątrz tych grup – w zależności od miejsca zamieszkania, statusu majątkowego, sytuacji rodzinnej, języka czy kultury. Na przykład w obszarze edukacji dostrzegalne są luki w dostosowaniu oferty do specyfiki lokalnej, a także niedostateczny nacisk na rozwój kompetencji miękkich. Jak zauważył jeden z ekspertów:

„Często pomija się potrzeby małych społeczności – edukacja ustawiczna w powiecie krapkowskim czy prudnickim to zupełnie coś innego niż w Opolu” – IDI, ekspert regionalny.

Tego rodzaju różnice, wynikające z warunków demograficznych, mobilności mieszkańców czy dostępu do instytucji edukacyjnych, wymagają bardziej zindywidualizowanego podejścia w planowaniu wsparcia. Jednocześnie warto podkreślić, że w ramach projektów edukacyjnych nadal zbyt mało uwagi poświęca się rozwojowi kompetencji miękkich, które są istotne zarówno na rynku pracy, jak i w integracji społecznej. Tego rodzaju kompetencje mogą mieć kluczowe znaczenie zwłaszcza dla osób długotrwale bezrobotnych, migrantek czy młodych ludzi na progu dorosłości, którym trudno odnaleźć się w nowym środowisku społecznym i zawodowym. Jak zaznaczył jeden z ekspertów, rozwijanie kompetencji miękkich nie musi oznaczać realizacji osobnych szkoleń – powinno raczej być naturalnie wkomponowane w całość oferowanego wsparcia.

W kontekście integracji migrantów, mimo że w Programie zaplanowano działania wspierające, ekspertka zwraca uwagę na brak systemowych rozwiązań, które mogłyby skuteczniej odpowiadać na złożone potrzeby tej grupy. Istniejące formy wsparcia – jak kursy językowe, działania integracyjne czy szkolenia zawodowe – są potrzebne, ale nie wystarczają w obliczu bardziej złożonych barier.

Jedną z najczęściej wskazywanych przeszkód pozostaje brak systemowych mechanizmów uznawalności kwalifikacji zdobytych za granicą, co znacząco ogranicza możliwości zawodowe migrantów. Choć bariera ta została przywołana w badaniu jakościowym, należy zaznaczyć, że nie leży ona w bezpośrednich kompetencjach IZ/IP FEO 2021–2027 – jej rozwiązanie wymaga działań na poziomie krajowym, np. legislacyjnych lub systemowych. Jednak jej występowanie wpływa pośrednio na efektywność działań podejmowanych w ramach FEO i może utrudniać osiągnięcie celów interwencji.

Kolejną luką – już wprost odnoszącą się do zakresu możliwego wsparcia – jest brak systemowego wsparcia w placówkach edukacyjnych, np. w postaci asystentów międzykulturowych. W opinii ekspertów obecność takich osób mogłaby ułatwić adaptację dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym, zminimalizować ryzyko wykluczenia i pomóc w przezwyciężaniu barier kulturowych. Choć tego typu wsparcie nie zawsze było dotąd powszechnie stosowane, jego rozwój może stanowić ważny kierunek dla projektów edukacyjnych i społecznych w przyszłości.

W województwie opolskim jedną z kluczowych barier w obszarze usług społecznych i ochrony zdrowia pozostaje brak kompleksowości wsparcia – poszczególne formy pomocy funkcjonują równolegle, bez wystarczającej współpracy i koordynacji. Osoby starsze, przewlekle chore czy z doświadczeniem kryzysów zdrowotnych często potrzebują jednoczesnego wsparcia zdrowotnego, psychologicznego i socjalnego – tymczasem wsparcie to bywa rozproszone pomiędzy różne projekty i instytucje, co utrudnia jego skuteczną koordynację i dostępność. W kontekście niewielkich, rozproszonych społeczności regionu oraz ograniczonego dostępu do instytucji, problem ten staje się szczególnie istotny. Wymaga budowania ścieżek wsparcia, które łączą działania różnych sektorów w sposób zrozumiały i dostępny dla mieszkańców.

Podsumowując, można powiedzieć, że Program został przygotowany z dużą uważnością na kwestie równości i włączenia społecznego. **Lista grup, które mogą być narażone na dyskryminację, jest szeroka i dobrze przemyślana. Problemem nie jest więc to, że czegoś w dokumentach brakuje, ale raczej to, jak podmioty realizujące wsparcie radzą sobie z rozpoznawaniem i odpowiadaniem na konkretne potrzeby ludzi i społeczności w różnych sytuacjach.** Choć województwo opolskie nie jest pod tym względem wyjątkowe – potrzeby i wyzwania w zakresie równości są tu zbliżone do tych obserwowanych w innych regionach kraju – to również tutaj występują grupy szczególnie narażone na wykluczenie, takie jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, migranci, opiekunowie osób zależnych czy osoby w kryzysie zdrowotnym i psychicznym. Ich sytuacja wskazuje na potrzebę nie tylko dostępności wsparcia, ale też jego lepszej integracji, ciągłości i dopasowania do złożonych, często wielowymiarowych potrzeb.

Analiza materiału badawczego wskazuje, że Program odnosi się do barier doświadczanych przez osoby narażone na dyskryminację, przy czym odpowiedź ta zależy od konkretnej przesłanki oraz obszaru wsparcia. Oznacza to, że mimo braku jednolitej, systemowej strategii

adresującej wszystkie grupy zagrożone wykluczeniem, wiele interwencji programowych realnie przyczynia się do poprawy ich sytuacji.

Przykładowo, w obszarze edukacji czy usług społecznych beneficjenci oraz eksperci zwracali uwagę na działania ukierunkowane na integrację dzieci z doświadczeniem migracyjnym, wsparcie osób starszych, osób z niepełnosprawnościami oraz kobiet wracających na rynek pracy. Wsparcie oferowane w Programie, choć nie zawsze sformułowane wprost jako odpowiedź na przesłanki dyskryminacyjne, w praktyce sprzyja wyrównywaniu szans i wzmacnianiu inkluzywności.

Jak podkreślali uczestnicy badań, program zawiera również rozwiązania przyczyniające się do przeciwdziałania wykluczeniu infrastrukturalnemu czy środowiskowemu, m.in. poprzez inwestycje w dostępność usług publicznych czy poprawę infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w mniejszych miejscowościach.

Wyniki wskazują jednak również, że odpowiedź na niektóre z przesłanek – takie jak orientacja seksualna, poglądy polityczne, przynależność do mniejszości narodowych czy status majątkowy – jest mniej widoczna w dokumentach projektowych, co może wynikać zarówno z charakteru programu, jak i specyfiki regionalnej, czy też szczegółowości opisanego problemu. Dlatego też, choć nie można mówić o systemowym niedopasowaniu programu do potrzeb osób zagrożonych dyskryminacją, warto zwrócić uwagę na potrzebę dalszego wzmacniania wrażliwości projektowej i oceny wniosków pod kątem tych przesłanek, które są mniej oczywiste lub mniej eksponowane w praktyce wdrażania. W tym celu pomocne mogą być narzędzia wspierające beneficjentów w identyfikowaniu i opisywaniu potencjalnych barier – także w kontekście grup mniej reprezentowanych w debacie publicznej.

W dokumentach programowych (w tym w opisie systemu wdrażania oraz w wytycznych dotyczących horyzontalnych zasad równościowych) wskazano na obowiązek uwzględniania zasady równości szans i niedyskryminacji na etapie planowania, realizacji i monitoringu projektów, promocji i ewaluacji. Zapisy te tworzą ogólne ramy dla działań na rzecz równości, natomiast ich operacjonalizacja – czyli przełożenie na konkretne rozwiązania w zakresie przeciwdziałania barierom strukturalnym i instytucjonalnym wobec grup narażonych na dyskryminację – może być w różnym stopniu rozwinięta w poszczególnych obszarach wsparcia i indywidualnie poprzez poszczególnych wnioskodawców.

Z perspektywy praktyki wdrażania wsparcia zauważalne jest, że najczęściej podejmowane działania nakierowane są na osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze. Wynika to m.in. z faktu, że potrzeby tych grup są bardziej uchwytnie i dają się relatywnie łatwo zoperacjonalizować w ramach projektów infrastrukturalnych lub usług społecznych. Inne przesłanki (takie jak pochodzenie etniczne, orientacja seksualna czy przynależność do mniejszości) nie są w praktyce tak wyraźnie wskazywane. Wywiady wskazują, że brakuje wsparcia o charakterze intersekcyjnym – uwzględniającego kumulację różnych form wykluczenia.

„Wiadomo, że osoby z niepełnosprawnościami to jest temat, który się przewija często, seniorzy tak samo, bo to są rzeczy mierzalne, obiektywne – starzenie się społeczeństwa, dostępność architektoniczna... Ale już np. kwestia orientacji czy mniejszości narodowych – to się rzadko pojawia w projektach. Często się tego unika, bo nie ma narzędzi, nie ma też danych – ludzie się nie deklarują.” – FGI przedstawiciele IP.

Nie budzi wątpliwości, że konstrukcja programu FEO 2021–2027 zapewnia formalne możliwości wsparcia wszystkich grup narażonych na dyskryminację – niezależnie od przestanki, jakiej dotyczy ich wykluczenie. W ramach dostępnych działań beneficjenci mogą projektować interwencje ukierunkowane na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, migrantów, mniejszości narodowych, osób LGBTQ+ czy osób doświadczających wykluczenia społeczno-ekonomicznego. Kluczowe znaczenie ma jednak to, czy konkretne grupy zostaną uwzględnione w praktyce – a to zależy w dużej mierze od potencjału wnioskodawców, trafności zdiagnozowanych problemów oraz umiejętności powiązania potrzeb grup defaworyzowanych z celami i logiką interwencji danego działania. Zrealizowane dotąd projekty – zwłaszcza w obszarach edukacji i usług społecznych – pokazują, że wsparcie osób zagrożonych wielowymiarową dyskryminacją może być skutecznie integrowane w ramach standardowych interwencji, jeśli zostało dobrze zaplanowane przez beneficjentów. W wielu przypadkach działania te stanowią rezultat indywidualnej inicjatywy i wrażliwości społecznej wnioskodawców, a nie odrębnego nurtu wsparcia systemowego. Dlatego też, obok istniejących możliwości formalnych, warto wzmacniać beneficjentów na etapie planowania projektów – m.in. poprzez udostępnianie przykładów dobrych praktyk, materiałów szkoleniowych czy wsparcie doradcze. Równie istotne jest podnoszenie kompetencji po stronie instytucji oceniających, zwłaszcza w zakresie rozpoznawania bardziej złożonych przestank wykluczenia i intersekcyjności. Takie działania nie zmieniają struktury programu, ale mogą znacząco zwiększyć jego skuteczność w docieraniu do grup najbardziej narażonych na dyskryminację.

Podsumowanie:

Program został zaprojektowany z dużą uważnością na kwestie równości szans i niedyskryminacji, w pełnej zgodzie z unijnymi standardami. Program zawiera jasne deklaracje włączenia szerokiego katalogu grup narażonych na wykluczenie, zarówno w wymiarze społecznym, jak i terytorialnym czy ekonomicznym, co spotkało się z pozytywną oceną uczestników badań jakościowych – ekspertów regionalnych oraz koordynatorów. Jednocześnie analiza jakościowa ukazała, że skuteczność wsparcia nie zależy wyłącznie od zapisów programowych, lecz w znacznym stopniu od kontekstu wdrożeniowego i operacyjnego. Przykładem może być polityka migracyjna – mimo że program oferuje szerokie spektrum tematyczne wsparcia (od edukacji po zdrowie i zatrudnienie), to działania te napotykają ograniczenia wynikające z braku systemowych rozwiązań integracyjnych. Na tym tle pozytywnie oceniono spójność założeń programu FEO ze Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego „Opolskie 2030”, która również akcentuje potrzebę budowania otwartego

społeczeństwa i trwałych rozwiązań integracyjnych. W obszarze polityki społecznej i zdrowotnej zauważono, że planowane formy wsparcia są zasadnie ukierunkowane i odpowiadają na potrzeby grup narażonych na dyskryminację, takich jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami czy kobiety w ciąży. Problemem pozostaje jednak ograniczona zdolność wdrożeniowa mniejszych instytucji, które mają największy kontakt z grupami defaworyzowanymi, a jednocześnie nie dysponują odpowiednimi zasobami kadrowymi i organizacyjnymi, by aplikować o środki. Ekspertcy zwracali również uwagę na konieczność lepszej koordynacji działań oraz łączenia wsparcia zdrowotnego z komponentami społecznymi, edukacyjnymi czy doradczymi, tak aby działania miały charakter procesowy, a nie incydentalny. Choć same założenia programowe nie są w tym zakresie krytykowane, widoczna jest potrzeba ich konsekwentnego i uważnego wdrażania w terenie, z uwzględnieniem lokalnych ograniczeń i złożoności sytuacji beneficjentów. W obszarze edukacji eksperci pozytywnie ocenili elastyczność programu i możliwość reagowania na nierówności edukacyjne, jednak podkreślili, że powodzenie interwencji zależy od zdolności instytucji edukacyjnych do pracy z uczniami o zróżnicowanych potrzebach. Wskazywano na braki w kompetencjach kadry oraz niedostatek narzędzi wspierających pracę z dziećmi z doświadczeniem migracyjnym czy z rodzin o ograniczonych zasobach. Zauważono również, że w projektach edukacyjnych wciąż zbyt mało uwagi poświęca się rozwojowi kompetencji miękkich, które są kluczowe dla integracji społecznej i odnalezienia się na rynku pracy, zwłaszcza w przypadku osób młodych, migrantek czy osób długotrwale bezrobotnych. W kontekście rynku pracy i wyzwań demograficznych program trafnie identyfikuje główne problemy regionu – w tym niski udział młodych osób w rynku pracy, starzenie się populacji oraz koncentrację aktywności zawodowej w wybranych powiatach. Ekspertcy wskazali jednak, że wiele interwencji nie uwzględnia ograniczeń związanych z niską mobilnością mieszkańców, brakiem elastycznych form zatrudnienia czy usług opiekuńczych. Działania w obszarze ochrony środowiska, w tym przeciwdziałanie skutkom zmian klimatycznych oraz inwestycje w retencję i zasoby wodne, również wpisują się w potrzeby województwa opolskiego. Ekspertcy podkreślali znaczenie edukacji ekologicznej jako niezbędnego komponentu działań środowiskowych oraz potrzebę szerszego angażowania lokalnych społeczności. Zwrócono również uwagę na niewykorzystany potencjał partnerów lokalnych – takich jak np. spółki wodne – których wiedza operacyjna może być kluczowa w realizacji projektów, ale którzy nie zawsze mają możliwość formalnego uczestnictwa w konkursach. W trakcie badań zidentyfikowano również lukę w zakresie uwzględnienia przestanki tożsamości płciowej jako podstawy ryzyka dyskryminacji w dokumentach programowych. Choć dokumenty programowe formalnie zapewniają możliwość objęcia wsparciem wszystkich grup narażonych na dyskryminację, to w praktyce zasięg ten zależy od trafności diagnozy, kompetencji beneficjentów oraz wsparcia instytucjonalnego. Wiele skutecznych działań ma charakter oddolny i wynika z zaangażowania konkretnych wnioskodawców, a nie z systemowego nurtu interwencji i to jest dobre, tak powinien funkcjonować system, należy to podejście kontynuować i wzmacniać. Dlatego szczególnego znaczenia nabiera wzmacnianie kompetencji beneficjentów na etapie planowania projektów – poprzez udostępnianie

przykładów dobrych praktyk, wsparcie doradcze oraz szkolenia z zakresu rozpoznawania mniej oczywistych przesłanek wykluczenia.

5.2.6. Wyzwania związane z wdrażaniem zasad równościowych

W niniejszym podrozdziale zebrano kluczowe wyzwania zidentyfikowane w toku badania w obszarze wdrażania zasad równościowych w programie FEO 2021–2027. Wcześniejsze części raportu szczegółowo omawiały różne aspekty problemowe w tym zakresie – tutaj natomiast przedstawiono końcowe, syntetyczne wnioski, odnoszące się do głównych barier i potrzeb zgłaszanych przez przedstawicieli beneficjentów, IZ, IP oraz KM. Wnioski te są rezultatem pogłębionej analizy danych jakościowych i ilościowych, w tym wywiadów indywidualnych, FGI oraz opinii zgłoszonych w ankietach CATI/CAWI, a ich układ odzwierciedla zróżnicowane perspektywy uczestników systemu wdrażania.

Warto zauważyć, że w ramach przeprowadzonego badania zidentyfikowano wyzwania, z jakimi mierzą się zarówno beneficjenci, jak i IZ czy IP w zakresie realizacji zasad równościowych. Analiza danych jakościowych i opinii interesariuszy w badaniu ilościowym pozwala na sformułowanie całościowego obrazu problemów oraz potencjalnych środków zaradczych, przy czym obserwacje te różnią się w zależności od perspektywy – beneficjentów, instytucji pośredniczących, IZ, Komitetu Monitorującego koordynatorów zasad równościowych i ds. KPP, a także uzupełniając o opinie przedstawicieli ekspertów zewnętrznych w ramach KOP.

Należy podkreślić, że przedstawione poniżej zagadnienia mają charakter spostrzeżeń uczestników systemu i stanowią materiał do dalszych analiz i ewentualnych usprawnień. Nie są one równoznaczne z oceną funkcjonowania systemu wdrażania, lecz raczej sygnalizują obszary potencjalnego monitorowania oraz możliwej debaty eksperckiej.

Wśród beneficjentów dominuje poczucie niepewności co do tego, jak należy rozumieć i wdrażać zasady równościowe. Problemy interpretacyjne obejmują m.in. niejasność co do kwalifikowalności działań (np. czy zakup busów „door-to-door” musi dotyczyć pojazdów elektrycznych) oraz brak dostępu do jednolitych wytycznych – odpowiedzi udzielane przez instytucje nie są publicznie dostępne, co tworzy informacyjną asymetrię.

Dodatkowo, część beneficjentów zauważa nadmierne sformalizowanie wymogów równościowych, które w niektórych przypadkach prowadzi do paradoksów, np. wykluczania dzieci z domów dziecka w miastach na rzecz dzieci ze wsi – mimo że obie grupy mogą być równo defaworyzowane. Wyzwaniem jest też stosowanie zasad równości w projektach infrastrukturalnych – tam, gdzie wymogi techniczne kolidują z oczekiwaniami równościowymi, np. co do rodzaju kupowanego sprzętu.

Pomimo dotychczasowych działań w zakresie edukacji i wsparcia informacyjnego, które – jak wynika z poprzednich części raportu – przyczyniają się do wzrostu świadomości i większej dbałości beneficjentów o praktyczne aspekty wdrażania zasad równościowych, temat ten

nadal pozostaje ważny. Wciąż pojawiają się pytania interpretacyjne, zwłaszcza wśród mniej doświadczonych podmiotów, co może świadczyć o zróżnicowanym poziomie wiedzy i potrzebach w zakresie dalszego rozwoju kompetencji. W tym kontekście pojawia się przekonanie, że niektóre rozwiązania mogłyby wspierać beneficjentów w jeszcze skuteczniejszym stosowaniu zasad równościowych. Zgłaszane pomysły i potrzeby nie podważają i nie proponują nowych rozwiązań dotychczasowych działań, ale raczej wskazują na ich wartość i zasadność kontynuowania – zwłaszcza w sytuacji, gdy beneficjenci coraz częściej dostrzegają potrzebę podejścia praktycznego, a nie tylko formalnego. Warto zatem w sposób szczególny zwrócić uwagę na to, aby realizowane szkolenia były dopasowane do poziomu doświadczenia beneficjentów – obejmujące zarówno podstawowe informacje dla nowych wnioskodawców, jak i pogłębione warsztaty dotyczące stosowania zasad równościowych w konkretnych typach projektów.

Z perspektywy IP polityki równościowe są wdrażane zgodnie z wytycznymi, jednak na etapie realizacji projektów pojawiają się sytuacje, które trudno jednoznacznie zinterpretować. Nie jest to sytuacja powszechna – raczej jednostkowe przypadki, które wskazują na potrzebę dalszej współpracy, wymiany doświadczeń i systematycznej edukacji w systemie. Problemy dotyczą m.in. nieprecyzyjnych zapisów, braku kontaktu z ekspertami zewn. oraz trudności z dostępem do uporządkowanych interpretacji. IP nie zawsze mają możliwość samodzielnego rozstrzygnięcia wątpliwości, a brak bieżącej komunikacji z IZ lub ekspertami utrudnia szybkie reagowanie.

„Niektóre zapisy są dość enigmatyczne. Pojawiają się pytania, których nie umiemy rozstrzygnąć, bo ani nie mamy kontaktu z ekspertami, ani nie wszystko jest jasno opisane.” – FGI przedstawiciele IP.

To nie jest stan systemowy – raczej pojedyncze przypadki, które wskazują, że nawet przy dobrej znajomości wytycznych konieczne jest dalsze wspólne wypracowywanie podejść i rozwiązań. Wsparcie w postaci szkoleń, dostępu do przykładów oraz sprawnej komunikacji z IZ może ograniczyć ryzyko rozbieżności interpretacyjnych i ułatwić realizację zasad równościowych w praktyce.

Z perspektywy IZ, kluczowym problemem jest niska świadomość beneficjentów, którzy traktują część wniosku o dofinansowanie: Zgodność projektu z politykami horyzontalnymi UE, jako formalność, wypełnianą często szablonowo lub z błędami. Braki merytoryczne zauważalne są także u ekspertów zewnętrznych oceniających projekty – co przekłada się na konieczność ich nadzorowania, wydłużenie procesu oceny i ryzyko błędów.

Perspektywa przedstawicieli Komitetu Monitorującego i przedstawicieli grupy ds. partnerstwa zwraca uwagę na częściowy brak spójności w interpretacjach zasad równościowych oraz deficyt zasobów wśród organizacji społecznych, które przez wysokie progi formalne są de facto wykluczane z udziału w projektach.

Oprócz kwestii związanych z wdrażaniem zasady równości, uczestnicy systemu zwracali uwagę również na inne aspekty horyzontalne, w tym na realizację zasady partnerstwa. Choć obszar ten nie dotyczy bezpośrednio mechanizmów równościowych, pozostaje istotny z punktu widzenia funkcjonowania systemu wdrażania FEO 2021–2027 i jakości włączenia różnych grup interesariuszy – zwłaszcza tych o ograniczonym potencjale instytucjonalnym.

Z perspektywy partnerów społecznych uczestniczących w pracach Komitetu Monitorującego FEO 2021–2027, realizacja zasady partnerstwa w województwie opolskim wiąże się z pewnymi wyzwaniami. Choć formalne mechanizmy włączenia partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego funkcjonują, ich realna skuteczność i wpływ są ograniczone – głównie ze względu na zróżnicowane możliwości uczestnictwa poszczególnych grup interesariuszy. Przedstawiciele grupy ds. partnerstwa wskazują, że mimo formalnej możliwości aplikowania w konkursach w ramach FEO, w praktyce partnerzy społeczni napotykają istotne bariery w dostępie do środków. Główne ograniczenia dotyczą słabego zaplecza instytucjonalnego (brak specjalistycznych kadr, trudności w zabezpieczeniu wkładu własnego), a także konstrukcji kryteriów konkursowych, które w ich ocenie faworyzują silniejsze podmioty – takie jak samorządy czy duże organizacje pozarządowe.

„Nie zawsze, że tak powiem, możemy być beneficjentem tych środków, ponieważ mamy za słabe zasoby, to jest raz, a dwa – często wkład własny nas po prostu, czy kryteria, uniemożliwiają wprost, nie?” – FGI przedstawiciele KM i grupy ds. partnerstwa

Silnie wyrażanym postulatem partnerów społecznych jest potrzeba uwzględnienia w przyszłości środków w programie FEO dla związków zawodowych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Praktyki z innych regionów – np. województwa dolnośląskiego – wskazują, że takie rozwiązanie jest możliwe i korzystne dla zapewnienia równych szans mniej konkurencyjnym podmiotom.

„Ta alokacja środków została połączona [...] Akurat my nie jesteśmy NGO-sami i jako partnerzy społeczni nie możemy sięgać po środki, ponieważ nie spełniamy definicji organizacji pożytku publicznego.” – FGI przedstawiciele KM i grupy ds. partnerstwa

Zidentyfikowano także pozytywne przykłady wsparcia w zakresie rozwijania kompetencji partnerów społecznych – m.in. szkolenia czy działania informacyjne prowadzone z inicjatywy IZ. Niemniej jednak, zdaniem respondentów, te formy wsparcia nie odpowiadają w pełni na potrzeby słabszych grup. Wskazywano, że szczególnie mniejsze organizacje nie posiadają wystarczającego dostępu do wiedzy, narzędzi i mentoringu, które umożliwiłyby im równoprawne uczestnictwo w systemie projektowym.

„Zauważyliśmy pewne deficyty szkoleniowe np. tych naszych mniej merytorycznych grup partnerstwa [...]. Jak najbardziej można, jeżeli ktoś chce, te deficyty przeszkolić [...] ale te grupy potrzebują przeszkolić się

w ramach tych środków.” – FGI przedstawiciele KM i grupy ds. partnerstwa)

Zasady równościowe, w tym promowanie społeczeństwa obywatelskiego i dialogu społecznego, są uwzględnione w dokumentach programowych FEO. Przedstawiciele partnerów społecznych wskazują jednak, że możliwość skorzystania ze wsparcia jest mocno ograniczona.

„Z jednej strony przepisy dopuszczają, ale nie są takie obligatoryjne [...]. Spotykamy się z różnymi praktykami [...]. To myślę, że jest jeszcze dużo przed nami takiej pracy, żeby te partnerstwa i kryteria były bardziej dla nas otwarte.” – FGI przedstawiciele KM i grupy ds. partnerstwa

Warto jednak podkreślić, że realizacja zasady partnerstwa nie ogranicza się wyłącznie do relacji partner–IZ/IP. W praktyce ważnym i pożądanym kierunkiem działania – szczególnie w przypadku partnerów społecznych o niższym potencjale instytucjonalnym – jest budowanie partnerstw z innymi podmiotami, zwłaszcza z jednostkami samorządu terytorialnego. Choć samodzielne aplikowanie partnerów społecznych może być trudne, ich współpraca z JST może pozwolić na włączenie ich perspektywy i kompetencji do realizacji projektów. Respondenci wskazują, że rozwijanie takich powiązań partnerskich jest ważnym elementem budowania kultury współpracy międzysektorowej w regionie.

„Rozmawiamy z innych województw, jak to jest praktykowane, żeby właśnie budować, że tak powiem, to partnerstwo takie wielosektorowe i żeby jak najlepsze rozwiązania właśnie też tutaj wypracowywać.” – FGI przedstawiciele KM i grupy ds. partnerstwa

Zespół koordynatorów jednoznacznie wskazał na brak systemowego wsparcia ze strony poziomu krajowego. Brakuje centralnej koordynacji, materiałów pomocniczych oraz narzędzi do oceny realnego wpływu działań. Beneficjenci często deklarują pozytywny wpływ bez podawania konkretnych działań, a wnioski zawierają ogólniki lub są kopiowane.

Wskazano również na brak przetestowanych w praktyce procedur zgłaszania naruszeń oraz na niewystarczające uwzględnienie przesłanek takich jak tożsamość płciowa. Rekomendacje dla poziomu krajowego obejmują: utworzenie systemu wsparcia i bazy wiedzy dla koordynatorów i szkolenia centralne z udziałem ekspertów i organizacji społecznych, a także centralizacja dobrych praktyk.

Podsumowanie:

Wdrażanie zasad równościowych w województwie opolskim wiąże się z wyzwaniami, których charakter różni się w zależności od perspektywy interesariuszy. Po stronie beneficjentów zauważalna jest niepewność interpretacyjna, ograniczony dostęp do spójnych wytycznych oraz poczucie nadmiernego sformalizowania wymogów.

Instytucje pośredniczące, wskazują na trudności operacyjne, takie jak brak dostępu do doświadczonych ekspertów, rozbieżności interpretacyjne oraz przeciążenia administracyjne. Podobne obserwacje formułuje Instytucja Zarządzająca, która podkreśla niski poziom świadomości merytorycznej beneficjentów oraz konieczność intensywnego nadzoru nad jakością ocen dokonywanych przez ekspertów zewnętrznych.

Z perspektywy partnerów społecznych i członków KM głównym problemem jest ograniczony wpływ słabszych instytucjonalnie organizacji na system wdrażania programu. Choć formalne mechanizmy włączenia partnerów istnieją, rzeczywisty dostęp do środków jest utrudniony – m.in. ze względu na wysokie progi formalne, wymagania dotyczące wkładu własnego i ograniczone zasoby kadrowe. Praktyki włączania partnerów w proces programowania i realizacji projektów są oceniane jako niewystarczające – mimo istnienia działań edukacyjnych, nie zawsze odpowiadają one na potrzeby mniej doświadczonych organizacji.

Zauważono jednak pozytywne zmiany – w tym rosnącą otwartość na współpracę międzysektorową i rozwijanie partnerstw, zwłaszcza z JST. Dostrzeżono też potrzebę wzmocnienia roli partnerów społecznych poprzez bardziej systemowe rozwiązania – np. możliwość wyodrębnienia dedykowanych środków w programie lub zmianę konstrukcji kryteriów konkursowych.

Wdrażanie zasad KPP i KPON napotyka bariery systemowe – takie jak brak ujednoliconych, ogólnokrajowych interpretacji i narzędzi, ograniczone wsparcie szkoleniowe dostosowane do realiów wdrażania, powierzchowność zapisów we wnioskach czy ograniczone mechanizmy weryfikacji efektów równościowych na etapie realizacji projektów. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera poziom krajowy, który może odegrać istotną rolę w dalszym uspołnieniu i wzmocnieniu systemu wsparcia – m.in. poprzez inicjowanie wspólnych narzędzi, platform wiedzy, programów edukacyjnych oraz mechanizmów wymiany doświadczeń między IZ i IP.

Niektóre z działań – takie jak pogłębiona współpraca międzyinstytucjonalna, powołanie zespołu roboczego ds. treści i struktury repozytorium czy zaprojektowanie programów szkoleń na poziomie krajowym – mogą sprzyjać rozwiązywaniu problemów wskazywanych przez uczestników systemu i powinny być w przyszłości rozważone jako element uzupełniający działania podejmowane na poziomie regionalnym.

Wnioski i rekomendacje

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
1.	Nazwa powinna jednoznacznie odzwierciedlać faktyczny zakres weryfikacji opisany w definicji kryterium, która odnosi się do kompletności dokumentacji aplikacyjnej oraz poprawności złożonych podpisów. Określenie „formalno-techniczna” jest zbyt ogólne i może prowadzić do niejasności interpretacyjnych, natomiast nowa nazwa lepiej odpowiada treści kryterium i praktyce oceny. s. 60	Kryterium dla Funduszu EFRR Poprawić należy konstrukcję nazwy kryterium "Poprawność formalno-techniczna projektu", gdzie w definicji kryterium została ona wzbogacona o kompletność dokumentacji i poprawność podpisów. Zmiana nazwy kryterium na "Poprawność dokumentacji projektu".	Instytucja Zarządzająca FEO 2021-2027	Opracowanie projektu zmiany – przygotowanie propozycji nowej nazwy kryterium oraz jej uzasadnienia w formie materiału roboczego. Przedstawienie zmiany na posiedzeniu Komitetu Monitorującego FEO – ujęcie zmiany w porządku obrad najbliższego możliwego posiedzenia. Głosowanie i przyjęcie zmiany – formalne zatwierdzenie nowej nazwy kryterium przez Komitet Monitorujący. Aktualizacja dokumentów programowych.	31 grudnia 2026 r.	Rekomendacja programowa – operacyjna	System realizacji polityki spójności
2.	Przedstawiciel KOP zwrócił uwagę, że obszar zasad równościowych potrzebuje indywidualnego i jakościowego podejścia do oceny, co wynika m.in. z faktu, że interpretacje tego, co należy do zasad równościowych, a co już nie – zmieniają się w czasie.	Kryterium dla Funduszu EFRR i EFS+. Doprecyzowanie nazwy i definicji kryterium dotyczącego pozytywnego wpływu na zasadę równości szans i niedyskryminacji: uszczegółowienie językowe, np. „Sprawdza się czy projekt ma pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji...”.	Instytucja Zarządzająca FEO 2021-2027	Opracowanie projektu zmiany – przygotowanie propozycji nowej nazwy kryterium oraz jej uzasadnienia w formie materiału roboczego. Przedstawienie zmiany na posiedzeniu Komitetu Monitorującego FEO – ujęcie zmiany w porządku obrad najbliższego możliwego posiedzenia.	31 grudnia 2026 r.	Rekomendacja programowa – operacyjna	System realizacji polityki spójności

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	Analiza ekspercka definicji kryterium pokazała potrzebę doprecyzowania nazwy i definicji kryterium dotyczącego pozytywnego wpływu na zasadę równości szans i niedyskryminacji. s. 60-61			Głosowanie i przyjęcie zmiany – formalne zatwierdzenie nowej nazwy kryterium przez Komitet Monitorujący. Aktualizacja dokumentów programowych.			
3.	Wdrażanie zasad KPP i KPON w ramach FEO 2021–2027 napotyka na pewne ograniczenia. Kluczowe bariery to brak ogólnopolskich narzędzi i ujednoliconych interpretacji, niewystarczające wsparcie szkoleniowe dostosowane do realiów wdrażania, powierzchowność zapisów we wnioskach oraz ograniczone mechanizmy weryfikacji na etapie realizacji projektów. W celu zwiększenia skuteczności wdrażania zasad równościowych niezbędne jest wsparcie koordynacyjne i edukacyjne na poziomie krajowym. S. 131-132	Powołanie międzyinstytucjonalnego zespołu roboczego do przygotowania treści i struktury repozytorium. Stworzenie cyfrowej platformy wymiany doświadczeń równościowych oraz zaprojektowanie programów szkoleń na poziomie krajowym.	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Rekomenduje się: 1. Utworzenie ogólnopolskiego repozytorium wiedzy dotyczącego KPP i KPON, zawierającego praktyczne narzędzia. 2. Powołanie krajowej sieci wsparcia, ułatwiającej wymianę wiedzy i dobrych praktyk między instytucjami wdrażającymi i koordynatorami zasad równościowych i ds. KPP. 3. Zaprojektowanie szkoleń opartych na analizie rzeczywistych zapisów we wnioskach i dokumentacji projektowej, z uwzględnieniem błędów i najlepszych przykładów 4. Organizacja cyklicznych spotkań, w tym online i udostępnianie materiałów	31 grudnia 2026 r.	Rekomendacja horyzontalna	polityki horyzontalne

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
				z zakresu KPP, KPPON i zasad równościowych Koordynatorom ds. KPP i Koordynatorów zasad równościowych IZ/IP.			
4.	„W badaniu poddano analizie również perspektywę beneficjentów. Zarówno beneficjenci skuteczni, jak i nieskuteczni w badaniu ilościowym w zdecydowanej większości oceniają czas oceny wniosków jako zbyt długi – łącznie 65,2% wskazań „długi” lub „raczej długi”. Jest to dominujący problem zgłaszany również w wywiadach jakościowych, gdzie wskazywano, że długi czas oceny może wynikać m.in. z konieczności poprawy lub negocjacji wniosków, a także złożoności systemu oceny. Wnioskodawcy postulowali lepszą komunikację i wsparcie na etapie przygotowania wniosków, co	Rekomenduje się wdrożenie działań informacyjno-edukacyjnych, które wzmocnią transparentność procesu oceny, w prosty sposób wyjaśnią jego etapy oraz czynniki wpływające na możliwe modyfikacje harmonogramu (np. protesty, negocjacje, poprawki). Proponuje się przy tym zastosowanie języka korzyści – np. wskazanie, że dokładność i rzetelność oceny zmniejsza ryzyko błędów w realizacji projektu, co chroni interesy wnioskodawców.	Instytucja Zarządzająca oraz Instytucje Pośredniczące FEO 2021-2027	1. Wzbogacanie materiałów wykorzystywanych w naborach (ogłoszeń, dokumentacji aplikacyjnej, sekcji Q&A, komunikatów) o krótkie, proste treści wyjaśniające logikę procesu oceny, czas jego trwania oraz wpływ poszczególnych działań (np. uzupełnień, negocjacji) na harmonogram. 2. Stosowanie języka korzyści – wskazywanie, że precyzyjna ocena wniosku to inwestycja w skuteczne i bezpieczne wdrożenie projektu, a nie zbędna formalność. Przykładowo: „negocjacje pozwalają dopracować projekt, zwiększając jego szanse na sukces”. 3. Stopniowe przygotowywanie prostych materiałów wizualnych (np. infografik lub slajdów), które obrazują	31 grudnia 2026 r.	Rekomendacja programowa – operacyjna	System realizacji polityki spójności

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	mogłoby skrócić etap oceny”, str. 39			przebieg procesu oceny i możliwe scenariusze jego modyfikacji – przy założeniu, że mogą one powstawać przy okazji prac nad kolejnymi naborami i nie wymagają odrębnych kampanii. 4. Wykorzystanie procesu wdrażania nowych pracowników lub praktykantów do opracowywania i aktualizacji materiałów informacyjnych – jako elementu poznawania systemu od strony użytkownika i odbiorcy. 5. Zalecenie, by osoby kontaktujące się z wnioskodawcami potrafiły wyjaśnić strukturę procesu oceny z użyciem prostych, zrozumiałych argumentów – w tym języka korzyści, zamiast jedynie formalnych odniesień do regulaminów.			
5.	„Rozwiązanie to stanowi spójny i funkcjonalny element systemu oceny, uwzględniający specyfikę działań wspierających rozwój gospodarczy	Rekomenduje się wypracowanie – z udziałem ekspertów – kryterium oceny premiującego innowacyjność projektów w nowej perspektywie programowej, wraz z dostosowaniem dokumentacji i mechanizmów	Instytucja Zarządzająca	W perspektywie nowego programu (po 2027), z udziałem szerokiego grona interesariuszy, w tym praktyków wdrażania, ekspertów oceniających i wnioskodawców, rekomenduje się:	31 grudnia 2027 r. (dla okresu finansow	Rekomendacja programowa – operacyjna	System realizacji polityki spójności

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	i technologiczny regionu. Jednocześnie jednak, jak wskazano w trakcie analizy, innowacyjność mogłaby być w przyszłości traktowana szerzej, również jako wartość dodana w projektach społecznych, edukacyjnych, środowiskowych czy organizacyjnych, gdzie często pojawiają się nowe podejścia, rozwiązania eksperymentalne lub działania niosące ryzyko, ale potencjalnie przynoszące istotne zmiany jakościowe. W związku z tym zasadne wydaje się, aby w przyszłości – przy projektowaniu nowej perspektywy programowej – rozważyć opracowanie kryterium oceny premiującego innowacyjność projektów również poza obszarem wsparcia dla przedsiębiorstw. Takie kryterium mogłoby opierać się na wypracowanych standardach (np. w zakresie	wdrażania (np. etapowanie finansowania, elastyczne budżetowanie).		- Opracowanie kryteriów premiujących innowacyjność – jako wartości dodanej projektu, odnoszącej się do nowatorstwa w skali regionalnej lub branżowej, potencjału zmiany praktyk rynkowych/społecznych, zastosowania nowych technologii, partnerstw lub metod. - Uwzględnienie w ocenie projektu planu zarządzania ryzykiem wdrożeniowym, w tym określenia akceptowalnego poziomu ryzyka, etapowania działań, możliwości warunkowego finansowania kolejnych faz. - Wyraźne określenie odpowiedzialności za udowodnienie innowacyjności – to wnioskodawca powinien w procesie aplikacyjnym w sposób przekonujący wykazać potencjał innowacyjny proponowanego rozwiązania, postępując się uzasadnieniami	ego na lata 2027-2035)		

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	innowacji społecznych czy innowacji w usługach publicznych) i być dostosowane do specyfiki różnych dziedzin wsparcia. " str. 75-76.			merytorycznymi, danymi porównawczymi lub analizą kontekstu regionalnego/branżowego.			
6.	„Obecny system oceny pozwala skutecznie weryfikować podstawową zgodność projektu z celem działania, ale nie odzwierciedla różnic w jakości wkładu projektów w realizację celów programowych [...] Ta sytuacja wpływa na ograniczone możliwości premiowania projektów bardziej ambitnych, innowacyjnych lub lepiej dopasowanych do lokalnych potrzeb [...] system oceny nie sprzyja projektom o wyższym potencjale oddziaływania, ponieważ traktowane są one na równi z projektami spełniającymi jedynie minimalne wymagania formalne i merytoryczne [...] obecny system oceny nie zachęca wnioskodawców do głębszej analizy celów szczegółowych programu i odniesienia się	W przypadku gdy w efekcie realizacji niniejszego badania oraz w wyniku dokonywanego cyklicznie przeglądu kryteriów wyboru projektów pojawi się w regionie potrzeba (w perspektywie kolejnej perspektywy finansowej) wyraźnego zaznaczenia, że system wyboru projektów powinien umożliwiać przyznanie wyższych ocen projektom w sposób szczególnie wpisującym się w cele programu i potrzeby rozwojowe regionu, zaleca się rozważenie wprowadzenia stosownego kryterium oceny.	Instytucja Zarządzająca	W kontekście przyszłego okresu programowania można rozważyć wprowadzenie kryterium oceniającego stopień zgodności projektu z celami szczegółowymi programu – jako mechanizmu premiującego przedsięwzięcia, które w sposób szczególnie przyczyniają się do ich realizacji. Takie rozwiązanie mogłoby sprzyjać silniejszemu ukierunkowaniu interwencji na rezultaty i zwiększeniu skuteczności polityki rozwoju regionalnego. Ewentualne wdrożenie takiego rozwiązania powinno zostać poprzedzone pogłębioną analizą i konsultacjami z udziałem przedstawicieli instytucji wdrażających oraz ekspertów branżowych, w celu wypracowania przejrzystych i możliwych do jednoznacznej interpretacji zasad	31 grudnia 2027 r. (dla okresu finansowego na lata 2027-2035)	Rekomendacja programowa – operacyjna	System realizacji polityki spójności

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	do nich w bardziej refleksyjny sposób [...] ocena zgodności projektu z celami jest możliwa, ale faktyczny wpływ projektów na realizację celów nie zawsze daje się uchwycić w ramach obecnych kryteriów [...]. str. 84-86			oceny, z zachowaniem transparentności procesu.			
7.	„...W ocenie zespołu badawczego nie proponuje się obecnie zmian o charakterze systemowym – natomiast w perspektywie kolejnych lat warto przeanalizować, które kryteria mają największy wpływ na jakość procesu oceny i rozważyć konsolidację tych, które nie wnoszą istotnej wartości dodanej.”, str. 34	Rekomenduje się kontynuowanie systematycznego przeglądu zestawów kryteriów oceny pod kątem: - ich liczby, struktury i wzajemnych powiązań, - wartości dodanej w kontekście selekcji projektów rzeczywiście zgodnych z celami programu, - realnego wpływu na jakość działań projektowych, a nie tylko ich zgodność formalną. Celem jest uproszczenie systemu oceny i poprawa jego efektywności – bez utraty zdolności do identyfikowania projektów niezgodnych z zasadami programu.	Instytucja Zarządzająca FEO 2021-2027 Instytucje Pośredniczące	Obecna praktyka regularnego przeglądu i weryfikacji kryteriów stosowana przez Instytucję Zarządzającą i Instytucje Pośredniczące zasługuje na uznanie i powinna być kontynuowana w kolejnych latach. Stanowi ona solidną podstawę do modyfikacji katalogu kryteriów w przyszłej perspektywie, z wykorzystaniem dotychczasowych doświadczeń oraz w zgodzie z aktualnymi i przyszłymi wytycznymi dotyczącymi polityki spójności. Dla kolejnej perspektywy finansowej należy przeprowadzić systematyczny przegląd zestawów kryteriów oceny projektów – zarówno pod kątem ich zgodności z przyszłymi wytycznymi, jak i efektywności w kontekście	31 grudnia 2027 r. (dla okresu finansowego na lata 2027-2035)	Rekomendacja programowa – operacyjna	System realizacji polityki spójności

Lp.	Treść wniosku (strona raportu)	Treść rekomendacji	Adresaci rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
				realizacji celów programu. Przegląd ten powinien objąć m.in.: • strukturę i liczbę kryteriów oraz ich wzajemne powiązania, • wartość dodaną w procesie selekcji projektów rzeczywiście zgodnych z celami programu, • realny wpływ kryteriów na jakość projektów, a nie tylko na ich zgodność formalną. Celem jest uproszczenie systemu oceny i poprawa jego skuteczności – bez utraty zdolności do rzetelnej weryfikacji zgodności projektów z zasadami programu.			

Spisy tabel i wykresów

Tabela 1. Wykaz skrótów/pojęć.	4
Tabela 2. Schematyczny opis systemu wyboru projektów - Europejski Fundusz Społeczny (EFS+) – tryb konkurencyjny i niekonkurencyjny.	20
Tabela 3. Schematyczny opis systemu wyboru projektów - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – tryb konkurencyjny i niekonkurencyjny.	24
Tabela 4. Wykaz analizowanych kryteriów formalnych.	42
Tabela 5. Wykaz analizowanych kryteriów merytorycznych.	48
Tabela 6. Propozycje zmian w stosowanych kryteriach wyboru projektów.	60
Tabela 7. Odsetek beneficjentów i nieskutecznych beneficjentów wskazujących na problemy z poszczególnymi typami kryteriów wyboru projektów w ramach FEO 2021–2027.	62
Tabela 8. Analiza stanu wdrożenia rekomendacji z badań ewaluacyjnych w RPO WO na lata 2014 – 2020.	68
Tabela 9. Zrozumiałość definicji kryteriów merytorycznych uniwersalnych zawartych w dokumentacji konkursowej lub naboru – średnia ocena w skali 1–5 (1 – w ogóle nie zrozumiałe, 5 – całkowicie zrozumiałe).	102
Tabela 10. Ocena wyczerpującego wyjaśnienia przez instytucję organizującą konkurs lub nabór sposobu spełnienia poszczególnych kryteriów równościowych – średnie oceny respondentów na skali 1–5	104
Wykres 1. Rozkład próby.	17
Wykres 2. Czy respondenci dostrzegli trudności z dostępem do informacji o konkursie lub naborze w trybie niekonkurencyjnym?	27
Wykres 3. Źródła informacji wykorzystywane przy poszukiwaniu informacji o konkursie lub naborze w przypadku naboru niekonkurencyjnego.	28
Wykres 4. Ocena zrozumiałości treści dokumentów dotyczących konkursu/naboru w trybie niekonkurencyjnym (ocena na skali od 1 do 4, gdzie 4 oznacza „zdecydowanie tak” – dokument jest zrozumiały).	29
Wykres 5. Zapoznanie się z dokumentami konkursowymi/ naborowymi.	32
Wykres 6. Ocena przydatności poszczególnych dokumentów w procesie aplikacyjnym (średnia z oceny na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza mało przydatny a 5 bardzo przydatny). ...	33
Wykres 7. Ocena przez beneficjentów i nieskutecznych beneficjentów FEO 2021–2027 czasu jaki został przeznaczony na dokonanie całkowitej oceny wniosku.	40
Wykres 8. Ocena zgodności ogłoszenia o konkursie lub /naborze w trybie niekonkurencyjnym ze specyfiką działalności wnioskodawców.	86
Wykres 9. Ocena procesu wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 – aspekty niedyskryminacyjności, bezstronności i przejrzystości.	96
Wykres 10. Ocena procesu wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 – opinie beneficjentów.	98
Wykres 11. Ocena procesu wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021–2027 – opinie nieskutecznych wnioskodawców	98

Bibliografia

1. Analiza kryteriów oceny projektów (2025) – dokumentacja konkursowa dla działań EFS+, materiały Instytucji Zarządzającej FEO.
2. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), art. 191 ust. 1.
3. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz.U. UE C 303 z 14 grudnia 2007 r., s. 1.
4. Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Dz.U. 2012 poz. 1166.
5. Kryteria merytoryczne – uniwersalne dla wszystkich działań FEO 2021–2027, Załącznik do Uchwały Nr 54 KM FEO 2021–2027 z dnia 14 września 2023 r.
6. Kryteria środowiskowe dla wszystkich działań FEO 2021–2027, Załącznik do Uchwały Nr 7 KM FEO 2021–2027 z dnia 2 marca 2023 r.
7. Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. Opolskie 2030, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole, październik 2021.
8. Ocena systemu realizacji polityki spójności w Polsce w ramach perspektywy 2014–2020, Krajowa Jednostka Ewaluacji MFIPR – dostęp przez Bazę Badań Ewaluacyjnych.
9. OSZiK FEO 2021–2027, wersja z listopada 2023 r., rozdział dot. zasad środowiskowych i przestrzegania KPP.
10. Plan ewaluacji FEO 2021–2027, dokument ramowy zawierający założenia tematycznych badań ewaluacyjnych, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
11. Program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027, zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją wykonawczą nr CCI 2021PL16FFPR008 z dnia 29.11.2022 r.
12. Poradnik FENiKS – dokument informacyjny dla beneficjentów programu FENiKS 2021–2027, MFIPR.
13. Regulamin pracy komisji oceny projektów oceniającej projekty w ramach EFRR programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego.
14. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r., ustanawiające wspólne przepisy dla funduszy polityki spójności i innych, Dz.U. UE L 231/159 z późn. zm.
15. Standard minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w projektach współfinansowanych z EFS+, Załącznik nr 1 do Wytocznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027.
16. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego. Opolskie 2030, Opole, październik 2021.
17. Strona internetowa Funduszy Europejskich w województwie opolskim, <https://funduszeue.opolskie.pl>
18. SZOP FEO 2021–2027, wersja SZOP.FEOP.017, obowiązująca od 24 marca 2025 r.
19. Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027, Dz.U. 2022 poz. 1079.
20. Wytocznice dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021–2027, Krajowa Jednostka Ewaluacji MFIPR, Warszawa, 24 sierpnia 2022 r.

21. Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021–2027, MFiPR, Warszawa, 29 grudnia 2022 r.
22. Zasada horyzontalna „nie czyń poważnych szkód” (Do No Significant Harm) – obowiązująca dla przedsięwzięć wspieranych środkami UE w perspektywie 2021–2027.

Dodatkowe źródła (raporty ewaluacyjne):

23. EGO s.c. (2023), Ewaluacja bieżąca systemu wdrażania programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021–2027 w zakresie systemu realizacji, w tym systemu wyboru projektów, raport na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Katowice.
24. EGO s.c. (2024), Ewaluacja kryteriów wyboru projektów w programie Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021–2027 (FEPW), raport na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa.
25. IDEA Instytut (2022), Kryteria i system wyboru projektów. Raport z badania ewaluacyjnego ex-ante i bieżącego systemu wyboru projektów Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021–2027, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole.
26. Bluehill Sp. z o.o. (2023), Raport ewaluacyjny. Ewaluacja systemu wyboru projektów w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021–2027, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra.
27. Bluehill. (2021). Efekty wsparcia konkurencyjności, innowacyjności i internacjonalizacji MŚP i rozwój potencjału jednostek naukowo-badawczych w województwie opolskim w perspektywie 2014–2020. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, październik 2021.
28. Instytut Śląski. (2022). Badanie ewaluacyjne: Efekty wsparcia w zakresie przygotowania terenów inwestycyjnych w województwie opolskim. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, czerwiec 2022.
29. Rogala, W., Romaniewska, A., Niebylski, M., Klabrún, L. (2022). Działania wspierające gospodarkę niskoemisyjną i poprawę jakości powietrza w województwie opolskim w ramach Osi Priorytetowej III i V RPO WO 2014–2020. Raport końcowy, Opole, listopad 2022.
30. ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku. (2023). Ocena efektów ekologicznych, społecznych i gospodarczych inwestycji wspartych w ramach IV i V osi priorytetowej RPO WO 2014–2020. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, czerwiec 2023.
31. Wolański, R. (2023). Wpływ inwestycji transportowych na sytuację społeczno-gospodarczą województwa opolskiego. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, październik 2023.
32. EU-Consult Sp. z o.o. (2019). Oszacowanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego – liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu RPO WO 2014–2020. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Gdańsk, maj 2019.
33. Instytut Śląski w Opolu. (2020). Pogłębiona analiza i ocena wpływu projektów realizowanych w ramach Działań 7.1, 7.2, 7.3 RPO WO 2014–2020 na poprawę sytuacji

mieszkańców Opolszczyzny na rynku pracy. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, maj 2020.

34. Instytut Śląski w Opolu. (2022). Ocena efektów wsparcia i diagnoza potrzeb w zakresie rozwoju usług i infrastruktury ochrony zdrowia i reintegracji społeczno-zawodowej mieszkańców województwa opolskiego. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, październik 2022.
35. EU-Consult Sp. z o.o. (2023). Ocena jakości i efektów działań na rzecz opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług edukacyjno-wychowawczych dzieci do lat 6 w województwie opolskim. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, czerwiec 2023.
36. Evalu Sp. z o.o. Ocena wsparcia w zakresie edukacji w ramach RPO WO 2014–2020 oraz analiza aspiracji edukacyjno-zawodowych uczniów szkół ponadpodstawowych i osób dorosłych. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego.
37. EU-Consult Sp. z o.o. Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów RPO WO 2014–2020. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego.
38. Innoreg Sp. z o.o. & Centrum Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie Sp. z o.o. (2021). Zastosowanie instrumentów finansowych w województwie opolskim w ramach funduszy unijnych do 2027 roku. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, sierpień 2021.
39. EU-Consult Sp. z o.o. & Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A. (2023). Ewaluacja Regionalnych Programów Zdrowotnych realizowanych w województwie opolskim. Raport końcowy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole, grudzień 2023.

Narzędzia

CATI/CAWI wnioskodawcy

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która [CATI] Firma Openfield [CAWI] na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie pn. „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów oraz ocena podejścia do sposobu realizacji zasad równościowych w ramach FEO 2021- 2027, mające na celu ocenę systemu wyboru projektów, w tym kryteriów ich wyboru w ramach FEO 2021-2027 oraz ocenę przyjętego w Programie regionalnym podejścia do realizacji horyzontalnych zasad równościowych.

Bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii, która będzie niezwykle pomocna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy, dlatego chcielibyśmy poprosić o wypełnienie krótkiego kwestionariusza.

Badanie jest anonimowe, co oznacza, że nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Odpowiedzi wszystkich beneficjentów uczestniczących w badaniu zostaną zaprezentowane jedynie w zbiorczych informacjach.

Badanie potrwa około 15 minut. Bardzo prosimy o szczerze i przemyślane odpowiedzi.

1. Numer projektu: (ankieter zaznacza z bazy)
2. Numer działania: (ankieter zaznacza z bazy)
3. W jaki sposób wybierany był projekt?
 - a) konkurencyjny
 - b) niekonkurencyjny
4. Jaki jest status Pana/Pani wniosku?
 - a) Otrzymałem/łam pozytywną ocenę i podpisałem/łam umowę lub oczekuję na podpisanie umowy
 - b) Otrzymałem/łam negatywną ocenę -> przejdź do pytania 5.
 - c) Otrzymałem pozytywną ocenę, ale nie wystarczyło środków na mój projekt więc go nie realizuję
 - d) Inny jaki?
5. Czy odwoływał/a się Pan/Pani od wyników oceny?
 - a) Tak -> przejdź do pytania 6.
 - b) Nie
6. Jaki był efekt odwołania?
 - a) Otrzymaliśmy dofinansowanie
 - b) Nie zmieniło to oceny naszego wniosku
7. Czy czas na rozpatrzenie Pana/Pani odwołania był:
 - a) Krótki
 - b) Raczej krótki
 - c) Raczej długi
 - d) Długi

- e) Trudno powiedzieć
8. Czy dostrzegł/a Pan/Pani trudności z dostępem do informacji na temat konkursu lub naboru w przypadku trybu niekonkurencyjnego?
- a) Zdecydowanie tak (jakie?)
- b) Raczej tak (jakie?)
- c) Raczej nie
- d) Zdecydowanie nie
- e) Trudno powiedzieć
9. Czy zakres ogłoszenia o konkursie lub naborze w przypadku projektu niekonkurencyjnego uwzględnił specyfikę prowadzonej przez Pana/Panią działalności?
- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Raczej nie (dlaczego?)
- d) Zdecydowanie nie (dlaczego?)
- e) Trudno powiedzieć
10. Z jakich źródeł korzystał/a Pan/Pani poszukując informacji o konkursie lub naborze w przypadku naboru niekonkurencyjnego?
- ☐ Strona internetowa Funduszy Europejskich dla Opolskiego 2021 – 2027.
- ☐ Portal Funduszy Europejskich
- ☐ Inna strona internetowa
- ☐ Punkt Informacyjny
- ☐ Media: prasa, radio, telewizja
- ☐ Firma doradcza
- ☐ Znajomi
- ☐ Inne, jakie?
11. Czy treści zawarte w poniższych dokumentach są, Pana/Pani zdaniem, napisane w sposób zrozumiały?

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie (dlaczego?)	Zdecydowanie nie (dlaczego?)	Trudno powiedzieć
a) Ogłoszenie o konkursie/naborze					
b) Regulamin konkursu/naboru					
c) Załączniki do regulaminu konkursu/naboru					

d) Instrukcja wypełniania wniosku					
-----------------------------------	--	--	--	--	--

12. Z jakimi dokumentami zapoznał/a się Pan/Pani przed przystąpieniem do przygotowywania dokumentów do konkursu/naboru? (proszę zaznaczyć wszystkie właściwe dokumenty)

Regulamin wyboru projektów

Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Procedura oceny projektów

Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Wzór wniosku o dofinansowanie

Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Instrukcja wypełniania wniosku o dofinansowanie

Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Instrukcja wypełniania wniosku i załączników

Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Instrukcja obsługi panelu wnioskodawcy FEO

2021-2027

Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Kryteria wyboru projektów

Treść dokumentu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021 - 2027

Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027

Poradniki i publikacje udostępniane dla wnioskodawców

Inne, jakie?

13. Jak ocenia Pan/Pani przydatność dla sporządzenia wniosku o dofinansowanie informacji we wskazanych dokumentach? W skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza mało przydatny a 5 bardzo przydatny

	1 (dlaczego taka ocena)?	2 (dlaczego taka ocena)?	3	4	5
a) Regulamin wyboru projektów					
b) Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Procedura oceny projektów					
c) Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Wzór wniosku o dofinansowanie					
d) Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Instrukcja wypełniania wniosku o dofinansowanie					
e) Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Instrukcja wypełniania wniosku i załączników					
f) Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Instrukcja obsługi panelu wnioskodawcy FEO 2021-2027					
g) Załącznik do regulaminu wyboru projektów: Kryteria wyboru projektów					

h) Treść dokumentu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021 - 2027					
i) Szczegółowy Opis Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027					
j) Poradniki i publikacje udostępniane dla wnioskodawców					
k) Inne, jakie?					

14. Czy liczba dokumentów udostępnionych przez instytucję organizującą konkurs/nabór z którymi wnioskodawca musi się zapoznać przed złożeniem wniosku o dofinansowanie była/jest:

- a) Niewystarczająca, nie obejmuje wszystkich istotnych dla nas informacji
- b) Wystarczająca, mamy wszystkie dostępne informacje
- c) Za duża, przytłacza nas liczba niepotrzebnych dokumentów (z których dokumentów należy zrezygnować i dlaczego?)

15. Czy liczba załączników do wniosku, jakie musiał/musiła Pan/Pani złożyć była/jest:

- a) Niewystarczająca, nie obejmuje wszystkich istotnych dla nas informacji
- b) Wystarczająca, mamy wszystkie dostępne informacje
- c) Za duża, przytłacza nas liczba niepotrzebnych dokumentów (z których dokumentów należy zrezygnować i dlaczego?)

16. Czy procedura konkursu/naboru wniosków o dofinansowanie była dla Pana/Pani zrozumiała?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Raczej nie (dlaczego?)
- d) Zdecydowanie nie (dlaczego?)
- e) Trudno powiedzieć

17. Które elementy procedury konkursu/naboru wniosków były dla Pana/Pani niezrozumiałe?

- ☐ Kryteria oceny wniosku
- ☐ Ogłoszenie o konkursie/naborze
- ☐ Regulamin konkursu/naboru
- ☐ Wniosek
- ☐ Załączniki do wniosku
- ☐ Instrukcja wypełniania wniosku i załączników
- ☐ inne, jakie?

18. Co w ramach wskazanego elementu procedury naboru było dla Pana/Pani niezrozumiałe (pojawiają się elementy zaznaczone w pytaniu 17)?

19. Czy określony w regulaminie konkursu/naboru czas na przygotowanie wniosku był Pana/Pani zdaniem wystarczający?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Raczej nie (dlaczego?)
- d) Zdecydowanie nie (dlaczego?)
- e) Trudno powiedzieć

20. Czy dostrzegat/a Pan/Pani jakiegolwiek problemy z kryteriami formalnymi (proszę wziąć pod uwagę zarówno zrozumienie definicji kryteriów jak i problemy ze spełnieniem danego kryterium)

- a) Tak
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć

Jeśli 20 „tak” to pytanie 21.

21. Z którymi kryteriami formalnymi miał/ a Pan/Pani problem, w komentarzu proszę wskazać kryterium i czego dotyczyły problemy.

22. Czy dostrzegat/a Pan/Pani jakiegolwiek problemy z kryteriami merytorycznymi uniwersalnymi (proszę wziąć pod uwagę zarówno zrozumienie definicji kryteriów jak i problemy ze spełnieniem danego kryterium)

- a) Tak
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć

Jeśli 22 „tak” to pytanie 23.

23. Z którymi kryteriami merytorycznymi uniwersalnymi miał/ a Pan/Pani problem, w komentarzu proszę wskazać kryterium i czego dotyczyły problemy.

24. Czy dostrzegat/a Pan/Pani jakiegolwiek problemy z kryteriami merytorycznymi szczegółowymi (proszę wziąć pod uwagę zarówno zrozumienie definicji kryteriów jak i problemy ze spełnieniem danego kryterium)

- a) Tak
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć

Jeśli 24 „tak” to pytanie 25.

25. Z którymi kryteriami merytorycznymi szczegółowymi miał/ a Pan/Pani problem, w komentarzu proszę wskazać kryterium i czego dotyczyły problemy.

26. Czy dostrzegat/a Pan/Pani jakiegokolwiek problemy z kryteriami merytorycznymi finansowymi (proszę wziąć pod uwagę zarówno zrozumienie definicji kryteriów jak i problemy ze spełnieniem danego kryterium)

- a) Tak
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć

Jeśli 26 „tak” to pytanie 27.

27. Z którymi kryteriami merytorycznymi finansowymi miał/ a Pan/Pani problem, w komentarzu proszę wskazać kryterium i czego dotyczyły problemy.

28. Czy dostrzegat/a Pan/Pani jakiegokolwiek problemy z kryterium negocjacyjnym (proszę wziąć pod uwagę zarówno zrozumienie definicji kryteriów jak i problemy ze spełnieniem danego kryterium). Nazwa kryterium: Projekt spełnia warunki postawione przez oceniających i przewodniczącego Komisji Oceny Projektów (jeśli dotyczy) i wynikające z ustaleń podjętych w toku negocjacji.

- a) Tak, na czym polegał problem?
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć
- d) Nie dotyczy

29. Czy dostrzegat/a Pan/Pani jakiegokolwiek problemy z kryteriami środowiskowymi (proszę wziąć pod uwagę zarówno zrozumienie definicji kryteriów jak i problemy ze spełnieniem danego kryterium)

- a) Tak
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć
- d) Nie dotyczy

Jeśli 29 „tak” to pytanie 30.

30. Z którymi kryteriami środowiskowymi miał/ a Pan/Pani problem, w komentarzu proszę wskazać czego dotyczyły problemy.

Lista rozwijana kryteriów z możliwością komentarza (wielokrotny wybór, dla każdego kryterium które sprawiło problem) – lista kryteriów w załączniku Excel.

*Opcja inne, jeśli jest trudność ze znalezieniem na liście odpowiedniego kryterium, a respondent miał problem do opisania.

31. Czy w kryteriach punktowanych określono precyzyjnie w jaki sposób przyznawane są poszczególne punkty?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Raczej nie (dlaczego?)

- d) Zdecydowanie nie (dlaczego?)
 - e) Trudno powiedzieć
32. Czy zaproponowane kryteria punktowe spowodowały, iż wniosek nie zdobył odpowiedniej liczby punktów z przyczyn niezależnych od Pana/Pani wniosku?
- a) Tak
 - b) Nie
 - c) Trudno powiedzieć.
33. Jak ocenia Pan/Pani czas przeznaczony na dokonanie całkowitej oceny Pana/Pani wniosku?
- a) krótki
 - b) raczej krótki
 - c) raczej długi
 - d) długi
 - e) trudno powiedzieć
34. Jak długo trwała procedura oceny Pana/Pani wniosku?

--

Ankieter przelicza wskazany przez respondenta czas na liczbę dni

35. Czy Pana/Pani zdaniem eksperci oceniający wniosek spełnili warunek obiektywności w dokonywanej ocenie?
- a) Zdecydowanie tak
 - b) Raczej tak
 - c) Raczej nie (dlaczego?)
 - d) Zdecydowanie nie (dlaczego?)
 - e) Trudno powiedzieć
36. Czy jest Pan/Pani zadowolony/a ze współpracy z instytucją organizującą nabór/konkurs?
- a) Zdecydowanie tak
 - b) Raczej tak
 - c) Raczej nie -> przejdź do pytania 38.
 - d) Zdecydowanie nie-> przejdź do pytania 38.
 - e) Trudno powiedzieć
37. Czego dotyczyły trudności we współpracy?
- ☐ Niezrozumiałości przekazywanych informacji
 - ☐ Długotrwałe oczekiwanie na odpowiedź
 - ☐ Brak kontaktu z osobą odpowiedzialną za kontakty z wnioskodawcami
 - ☐ Nieprecyzyjne i wykluczające się odpowiedzi w przekazywanych informacjach
 - ☐ Inne, jakie?
38. Jak ocenia Pan/Pani działanie systemu informatycznego umożliwiającego złożenie wniosku o dofinansowanie?
- a) Zdecydowanie dobrze
 - b) Raczej dobrze
 - c) Raczej źle -> przejdź do pytania 39.

- d) Zdecydowanie źle -> przejdź do pytania 39.
e) Trudno powiedzieć
39. Jakie problemy pojawiły się w trakcie korzystania z systemu?

- ☐ System się zawieszał
☐ System zawierał błędy merytoryczne
☐ Pojawiły się trudności z logowaniem
☐ Wystąpiły problemy z podpisem elektronicznym
☐ Strona była niedostępna
☐ Trudności z poruszaniem się po systemie – zła nawigacja
☐ Inne, jakie?

40. Jak ocenia Pan/Pani proces wyboru i oceny projektów w konkursie, w którym brał Pan/Pani udział? Proszę zaznaczyć, z którym sformułowaniem się Pan/Pani zgadza:

	Zgadzam się	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Nie zgadzam się
a) zaplanowany system wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021-2027 jest niedyskryminujący				
b) zaplanowany system wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021-2027 jest bezstronny				
c) zaplanowany system wyboru i oceny projektów w ramach FEO 2021-2027 jest zrozumiały/przejrzysty				

41. Na ile rozumiałe były dla Pana/Pani definicje poniższych kryteriów zawarte w dokumentacji do konkursu lub naboru, proszę odpowiedzieć na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza w ogóle nie rozumiałe, a 5 całkowicie rozumiałe:

Kryterium – merytoryczne uniwersalne	1 – całkowicie niezrozumiałe	2	3	4	5 – całkowicie zrozumiałe
a) Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnoprawnościami.	Pyt 42	Pyt 42			
b) Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów	Pyt 42	Pyt 42			

współfinansowanych z EFS+, który został określony w załączniku nr 1 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.					
c) Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czyni poważnych szkód” (DNSH).	Pyt 42	Pyt 42			
d) Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Pyt 42	Pyt 42			
e) Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Pyt 42	Pyt 42			

42. Dla odpowiedzi na skali 1 i 2. Proszę uzupełnić, jakie elementy sprawiają, że kryterium było dla Pana/Pani niezrozumiałe?

Kryterium – merytoryczne uniwersalne	Pytanie otwarte: odpowiedź
a) Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.	
b) Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+, który został określony w załączniku nr 1 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.	
c) Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czyni poważnych szkód” (DNSH).	
d) Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	
e) Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13	

grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	
--	--

43. Czy Pana/Pani zdaniem instytucja organizująca konkurs lub nabór w sposób wyczerpujący wyjaśniła, w jaki sposób projekt powinien spełniać wskazane kryterium. Odpowiedź proszę udzielić na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza zdecydowanie nie, a 5 zdecydowanie tak.

Kryterium – merytoryczne uniwersalne	1 – zdecydowanie nie	2	3	4	5 – zdecydowanie tak
a) Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnoprównościami.	Pyt 44	Pyt 44			
b) Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+, który został określony w załączniku nr 1 do Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.	Pyt 44	Pyt 44			
c) Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czyni poważnych szkód” (DNSH).	Pyt 44	Pyt 44			
d) Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Pyt 44	Pyt 44			
e) Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	Pyt 44	Pyt 44			

44. Dla odpowiedzi na skali 1 i 2. Proszę uzupełnić, dlaczego informacje (podane wyjaśnienia) były dla Pana/Pani niewystarczające i jakie czynności Pan/Pani podjęła, aby spełnić wymagane kryterium?

Kryterium – merytoryczne uniwersalne	Pytanie otwarte: odpowiedź
a) Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnoprawnościami.	
b) Projekt jest zgodny ze Standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+, który został określony w załączniku nr 1 do Wytocznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027.	
c) Zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju i zasadą „nie czyń poważnych szkód” (DNSH).	
d) Projekt jest zgodny z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391), w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	
e) Projekt jest zgodny z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., w zakresie odnoszącym się do sposobu realizacji, zakresu projektu i Wnioskodawcy.	

45. W jakim stopniu zasady realizacji projektów w ramach działania w którym złożył/złożyła Pan/Pani wniosek przyczyniają się do zmniejszenia barier dla osób narażonych na dyskryminację?

Proszę odpowiedzieć na skali od 1 do 5. 1 – w ogóle nie przyczyniają się, 5 – w bardzo dużym stopniu.

1 – w ogóle nie przyczyniają się	2	3	4	5 – w bardzo dużym stopniu
----------------------------------	---	---	---	----------------------------

46. Dlaczego zasady realizacji projektów w ramach działania w którym złożył/złożyła Pan/Pani wniosek nie przyczyniają się do zmniejszenia barier dla osób narażonych na dyskryminację? dla oceny 1 i 2 w pytaniu 45.

.....

47. Czy Pana/Pani zdaniem zasady realizacji projektów w ramach działania w którym złożył/złożyła Pan/Pani wniosek dostatecznie uwzględniają potrzeby grup narażonych na dyskryminację?

- a) Tak, Program w pełni odpowiada na ich potrzeby
- b) Raczej tak, ale wymaga niewielkich korekt (jakich?)
- c) Raczej nie, należy wprowadzić istotne zmiany (jakie?)

- d) Nie, Program nie uwzględnia ich potrzeb (dlaczego?)
 - e) Nie mam zdania
48. Czy uważa Pan/Pani, że działanie FEO (w którym złożył/a Pan/Pani wniosek) obejmuje wszystkie grupy społeczne w województwie opolskim, które mogą być narażone na dyskryminację?
- a) Tak, wszystkie grupy są uwzględnione
 - b) Raczej tak, ale niektóre grupy mogłyby otrzymać większe/inne wsparcie (jakie?)
 - c) Raczej nie, kilka istotnych grup nie zostało uwzględnionych (jakich?)
 - d) Nie, Program pomija wiele istotnych grup (jakie?)
 - e) Nie mam zdania
49. Czy Pana/Pani projekt uwzględnia/ł realizację przedsięwzięć o charakterze innowacyjnym, które wiążą się z wyższym ryzykiem na poziomie realizacji projektu?

Definicja innowacyjności: dotyczą działań, które wcześniej nie były realizowane lub wprowadzają nowe, ulepszone rozwiązania. Może to obejmować nowatorskie technologie, metody pracy, sposoby organizacji usług lub podejścia do rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych. Innowacyjność może polegać na wdrożeniu zupełnie nowych rozwiązań lub na ulepszeniu już istniejących, ale w sposób dotąd niepraktykowany.

- a) Tak, ale to była moja inicjatywa (proszę opisać na czym polega innowacyjność)
 - b) Tak, innowacyjność działań wynikała z zapisów dokumentów konkursowych lub dokumentów dotyczących naboru
 - c) Nie
50. Czy Pana/Pani projekt jest komplementarny z innymi projektami/działaniami jakie Pana/Pani jednostka realizuje?
- a) Tak, ale to była moja inicjatywa (proszę opisać na czym polega komplementarność)
 - b) Tak, innowacyjność działań wynikała z zapisów dokumentów konkursowych lub dokumentów dotyczących naboru
 - c) Nie

CAWI dla Ekspertów KOP (FEO 2021–2027)

Szanowni Państwo,

firma Openfield na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego realizuje badanie pn. „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów oraz ocena podejścia do sposobu realizacji zasad równościowych w ramach FEO 2021–2027”.

Wyniki ankiety będą wsparciem w ocenie systemu wyboru projektów, w tym stosowanych kryteriów oraz organizacji pracy Komisji Oceny Projektów (KOP), a także przy analizie podejścia przyjętego w programie regionalnym do realizacji horyzontalnych zasad równościowych.

Zwracamy się do Państwa – ekspertów zaangażowanych w proces oceny projektów – z uprzejmą prośbą o wypełnienie niniejszego krótkiego, anonimowego kwestionariusza. Państwa doświadczenie i opinie są niezwykle istotne dla wiarygodności i trafności uzyskanych wniosków, a w konsekwencji – dla sformułowania trafnych rekomendacji.

Ankieta jest poufna – nie gromadzimy żadnych danych, które pozwalałyby na identyfikację respondentów. Wszystkie odpowiedzi zostaną zaprezentowane wyłącznie w formie zbiorczych zestawień.

Wypełnienie ankiety zajmie około 15 minut.

Będziemy wdzięczni za Państwa szczere i przemyślane odpowiedzi.
Dziękujemy za udział w badaniu!

P1. W jakim obszarze/dziedzinie FEO 2021–2027 oceniał/-a Pan/Pani projekty w ramach swojej roli eksperta?

(Prosimy o wybór głównego obszaru lub, jeśli dotyczy, kilku obszarów.)

- ☐ Inwestycje w innowacje, przedsiębiorczość i cyfryzację
- ☐ Rozwój społeczny osiągany poprzez działania w obszarze rynku pracy i edukacji
- ☐ Rozwój społeczny osiągany poprzez działania w obszarze włączenia społecznego i zdrowia
- ☐ Analiza finansowa i ekonomiczna
- ☐ Ochrona środowiska i transport
- ☐ Wpływ przedsięwzięcia na środowisko
- ☐ Inne (proszę podać jakie): _____

P2. Jak długo pełni Pan/Pani funkcję eksperta w KOP w ramach FEO 2021-2027 lub wcześniejszych programów?

Jednokrotnego wyboru

- a) mniej niż 1 rok
- b) 1–3 lata
- c) 4–6 lat

d) ponad 6 lat

P3. Ile razy w ciągu ostatnich 26 miesięcy uczestniczył/a Pan/Pani w ocenie projektów w ramach FEO 2021-2027?

Jednokrotnego wyboru

a) raz

b) 2–3 razy

c) 4–6 razy

d) więcej niż 6 razy

P4. Czy uczestniczył/a Pan/Pani w szkoleniu lub spotkaniu informacyjnym przygotowującym do oceny projektów realizowanych w ramach FEO 2021–2027, w tym w zakresie kryteriów oceny?

Jednokrotnego wyboru

a) Tak, było bardzo pomocne

b) Tak, ale nie było wystarczające (co należy zmienić?)

c) Nie, ale byłaby taka potrzeba

d) Nie i nie odczuwałem/am potrzeby

P5. Jak ocenia Pan/Pani przejrzystość dokumentacji przekazywanej ekspertom w ramach procedury oceny projektów FEO 2021–2027 (np. regulaminy, instrukcje, wzory formularzy, kryteria oceny)?

(przez przejrzystość rozumiemy: czytelność, jasność zapisów, spójność i zrozumiałość dokumentów)

a) bardzo niska (co należy zmienić?)

b) raczej niska (co należy zmienić?)

c) przeciętna (co należy zmienić?)

d) raczej wysoka

e) bardzo wysoka

P6. Czy miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją któregośkolwiek z kryteriów formalnych wyboru projektów?

Jednokrotnego wyboru

a) Tak, często (kolejne pytanie 7)

b) Tak, sporadycznie (kolejne pytanie 7)

c) Nie, nigdy (kolejne pytanie 8)

d) Trudno powiedzieć (kolejne pytanie 8)

P7. Jeśli miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją kryteriów formalnych, to którego i czego dotyczył problem (jakiego obszaru)?

Pytanie otwarte, max 300 znaków

P8. Czy miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją któregośkolwiek z kryteriów merytorycznych wyboru projektów?

Jednokrotnego wyboru

a) Tak, często (kolejne pytanie 9)

b) Tak, sporadycznie (kolejne pytanie 9)

c) Nie, nigdy (kolejne pytanie 10)

d) Trudno powiedzieć (kolejne pytanie 10)

P9. Jeśli miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją kryteriów merytorycznych, to którego i czego dokładnie dotyczył problem (jakiego obszaru)?

Pytanie otwarte, max 300 znaków

P10. Czy miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją któregokolwiek z kryteriów środowiskowych wyboru projektów?

Jednokrotnego wyboru

- a) Tak, często (kolejne pytanie 11)
- b) Tak, sporadycznie (kolejne pytanie 11)
- c) Nie, nigdy (kolejne pytanie 12)
- d) Trudno powiedzieć (kolejne pytanie 12)

P11. Jeśli miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją kryteriów środowiskowych, to którego i czego dokładnie dotyczył problem (jakiego obszaru)?

Pytanie otwarte, max 300 znaków

P12. Czy miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją któregokolwiek z kryteriów wyboru projektów odnoszących się do zasad równościowych, KPP, KPON?

Jednokrotnego wyboru

- a) Tak, często (kolejne pytanie 13)
- b) Tak, sporadycznie (kolejne pytanie 13)
- c) Nie, nigdy (kolejne pytanie 14)
- d) Trudno powiedzieć (kolejne pytanie 14)

P13. Jeśli miał/a Pan/Pani trudności z interpretacją kryteriów wyboru projektów odnoszących się do zasad równościowych, KPP, KPON, to którego i czego dokładnie dotyczył problem (jakiego obszaru)?

Pytanie otwarte, max 300 znaków

P14. Jak ocenia Pan/Pani jakość komunikacji z organizatorem procesu oceny (IZ/IP)?

Skala 1–5

- ☐ 1 – bardzo słaba (opisz dlaczego?)
- ☐ 2 (opisz dlaczego?)
- ☐ 3 (opisz dlaczego?)
- ☐ 4
- ☐ 5 – bardzo dobra

P15. Czy ilość dokumentacji załączonej do wniosku o dofinansowanie projektu ułatwia czy utrudnia ocenę projektu?

Jednokrotnego wyboru

- a) zdecydowanie utrudnia
- b) raczej utrudnia
- c) ani ułatwia ani utrudnia
- d) raczej ułatwia
- e) zdecydowanie ułatwia

P16. Czy w Pana/Pani ocenie czas wyznaczony na dokonanie oceny projektów był wystarczający do rzetelnej realizacji tego zadania?

Jednokrotnego wyboru

- a) Zawsze był wystarczający
- b) Zazwyczaj był wystarczający
- c) Czasami był niewystarczający
- d) Zdecydowanie był niewystarczający

P17. Czy zdarza się Panu/Pani oceniać projekty w warunkach, które mogą negatywnie wpływać na jakość oceny (np. zmęczenie, brak czasu, ocena w późnych godzinach)?

Jednokrotnego wyboru

- a) Nie, zawsze mam odpowiednie warunki do rzetelnej oceny
- b) Tak, sporadycznie, ale uważam, że nie wpływało to na jakość mojej oceny
- c) Tak, zdarza się dość często, ale uważam, że nie wpływało to na jakość mojej oceny
- d) Tak, zdarza się, i uważam, że miało to wpływ na jakość mojej oceny
- e) Trudno powiedzieć

P19. Jak ocenia Pan/Pani wysokość wynagrodzenia za udział w ocenie projektu?

- a) zdecydowanie za niskie
- b) raczej za niskie
- c) odpowiednie
- d) raczej za wysokie
- e) zdecydowanie za wysokie

P20. Proszę wskazać maksymalnie trzy największe bariery, które utrudniają Panu/Pani efektywną pracę eksperta w KOP.

P21. Proszę wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi.

- ☐ Nadmiar dokumentów do analizy (dokumentacja konkursowa wraz z ocenianym wnioskiem o dofinansowanie)
- ☐ Niejasność lub nieczytelność kryteriów oceny
- ☐ Zbyt krótki czas wyznaczony na ocenę projektów
- ☐ Niska motywacja finansowa
- ☐ Trudności w komunikacji z instytucją organizującą ocenę
- ☐ Brak szkoleń lub przygotowania do roli eksperta
- ☐ Niespójność lub zmienność dokumentów i wytycznych
- ☐ Zbyt skomplikowane lub nieintuicyjne systemy informatyczne
- ☐ Brak dostępu do wystarczających informacji lub danych do oceny
- ☐ Inne (jakie?) _____

P22. Jakie trzy działania Pana/Pani zdaniem najbardziej poprawiłyby jakość procesu oceny projektów?

Pytanie otwarte, max 300 znaków

P23. Na ile ma Pan/Pani poczucie, że ocena przygotowana przez Pana/Panią będzie miała wpływ na ostateczne decyzje dotyczące dofinansowania projektów, które Pan/Pani oceniał(a)?

P24. Jednokrotnego wyboru

- a) Zdecydowanie mam takie poczucie
- b) Raczej mam takie poczucie
- c) Raczej nie mam takiego poczucia
- d) Zdecydowanie nie mam takiego poczucia
- e) Trudno powiedzieć

Dziękuję za udział w ankiecie!

FGI Eksperci regionalni

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie mające na celu ocenę systemu wyboru projektów oraz sposobu wdrażania zasad równościowych w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego (FEO) 2021-2027.

Podstawowym celem naszego badania jest ocena w jakim stopniu obecne mechanizmy wdrażania programu są zgodne z zasadami równościowymi oraz czy zapewniają odpowiednie wsparcie dla różnych grup docelowych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii, która będzie niezwykle pomocna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy, dlatego chcielibyśmy poprosić o szczere odpowiedzi.

Badanie jest poufne, co oznacza, że nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Odpowiedzi zostaną zaprezentowane jedynie w zbiorczych informacjach. Wywiad potrwa ok. 90 minut.

Przywitanie uczestników

- Przedstawienie moderatora i celów spotkania.
- Wyjaśnienie zasad uczestnictwa (poufność, brak oceniania odpowiedzi, swoboda wypowiedzi).
- Przedstawienie struktury spotkania i orientacyjnego czasu trwania.

Rozgrzewka

- Proszę, by każdy z Państwa przedstawił się i w kilku zdaniach opisał, jak z jego/jej perspektywy wygląda kontakt z programem FEO.
- Ćwiczenie asocjacyjne: jakie skojarzenia przychodzą Państwu do głowy, gdy słyszą hasło: „równość szans w programie FEO”?

Czy program rzeczywiście wspiera równość? (ok. 20 min)

Odwołanie do IDI (głównie migracje, usługi społeczne):

W wywiadach z ekspertami regionalnymi wspominano, że mimo szerokich zapisów w dokumentach programowych, wiele działań nie jest faktycznie realizowanych. Brakuje wsparcia dla migrantów (np. doradztwa biznesowego, prawnego), niepełnosprawni trafiają na bariery organizacyjne, a część działań ma charakter symboliczny.

Pytania:

1. Czy w Państwa ocenie program skutecznie uwzględnia zasady równościowe?
 - Czy beneficjenci mają świadomość wymogów równościowych?
 - Czy działania są realne, czy tylko formalnie spełnione?

- Jakie bariery występują przy ich wdrażaniu?
- 2. Jakie mechanizmy wsparcia równości szans działają najlepiej?
 - Które formy wsparcia są skuteczne?
 - Które są najtrudniejsze do wdrożenia?
 - Czy potrzeba dodatkowych form kontroli, doradztwa, uproszczeń?

Kto nadal pozostaje poza systemem? (ok. 20 min)

Odwołanie do IDI (braki w systemie wsparcia):

Wskazano m.in. na brak działań wobec dzieci migrantów (nauka języka, asystenci), osób po chorobach (rehabilitacja + rynek pracy), rodzin uchodźczych (brak łączenia rodzin, pomoc psychologiczna), brak kampanii integracyjnych wobec Romów i młodzieży.

Pytania:

- 3. Czy są w regionie grupy, które są pominięte w systemie wsparcia?
 - Jakie to grupy?
 - Z czego wynikają bariery – brak świadomości, ograniczenia formalne, nieprzystające procedury?
 - Co można zrobić, by uwzględnić ich potrzeby?
 - Czy w regionie istnieje odpowiedni potencjał instytucjonalny, kadrowy lub organizacyjny, aby te grupy objąć wsparciem?
 - (Czy mamy odpowiednich partnerów – np. NGO, szkoły, instytucje – którzy mogliby wdrożyć realne działania? Jeśli nie – czego brakuje?)

Bariery systemowe i wdrożeniowe (ok. 20 min)

Odwołanie do IDI (organizacja i dostępność):

Eksperti mówili o:

- braku elastyczności projektów (np. nie można łączyć wsparcia zdrowotnego i zawodowego),
- zbyt silnym rygoryzmem formalnym dla NGO,
- niedoborze informacji o dostępnych projektach,
- dominacji prostych, tanich form wsparcia zamiast tych naprawdę potrzebnych.

Pytania:

- 4. Jak można poprawić wdrażanie zasad równościowych w praktyce?
 - Czy konieczne są uproszczenia dokumentacji, dodatkowe szkolenia, zmiana kryteriów oceny projektów?
- 5. Jaką rolę odgrywa Koordynator ds. zasad równościowych i Koordynator ds. KPP?
 - Czy ich rola jest wystarczająca?
 - Co można usprawnić w ich działaniu?

Co realnie działa – i co powinno zadziałać? (ok. 15 min)

Odwołanie do IDI (rozwiązania):

Propozycje z wywiadów:

- szkolenia dla firm z zarządzania różnorodnością,
- programy mentorskie dla migrantów z wyższym wykształceniem,
- lokalni liderzy jako „ambasadorzy wsparcia”,
- promocja pozytywnej roli migrantów (ZUS, podatki),
- wsparcie NGO i organizacji środowiskowych.

Pytania:

6. Jakie działania powinny być wdrażane, by realnie poprawić dostępność wsparcia?
7. Jak dotrzeć do uczestników projektów – migrantów, osób z niepełnosprawnościami, rodzin romskich, młodych ludzi z mniejszych miejscowości?
8. Czy widzą Państwo dobre praktyki – lokalne lub międzynarodowe – które warto zaadaptować?

Efekty długoterminowe i odporność systemu (ok. 10 min)

Odwołanie do IDI (trwałość):

Eksperti zauważyli, że trwałość daje:

- nauka języka,
- integracja dzieci w systemie edukacji,
- zakładanie firm przez migrantów,
- kampanie na rzecz tolerancji i różnorodności wśród młodzieży.

Pytania:

9. Jakie działania mogą wprowadzić długofalowe zmiany w sytuacji grup zagrożonych wykluczeniem?
10. Co jest największą wartością dodaną tych projektów – z perspektywy regionu?

Zakończenie i podsumowanie (5 min)

Czy chcieliby Państwo dodać coś jeszcze od siebie na temat omawianych kwestii?

- Co Państwa zdaniem powinno się zmienić w pierwszej kolejności?
- Czy któreś tematy wymagają pogłębienia lub dalszego monitorowania?

FGI IZ/IP

Przedstawiciele UMWO/WUP/OCRG – programowanie i realizacja naborów

W związku z tym, że wywiad FGI musi uwzględniać wstępne wyniki badania, szczegółowy scenariusz zostanie opracowany po przygotowaniu tych wniosków i rekomendacji, ale przed realizacją FGI.

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie mające na celu ocenę systemu wyboru projektów oraz sposobu wdrażania zasad równościowych w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego (FEO) 2021-2027.

Podstawowym celem naszego badania jest analiza skuteczności i efektywności kryteriów oraz procedur selekcji projektów, a także identyfikacja możliwych usprawnień, które mogłyby przyczynić się do lepszego dopasowania systemu do realnych wyzwań społeczno-gospodarczych regionu. Chcemy również ocenić, w jakim stopniu obecne mechanizmy wdrażania programu są zgodne z zasadami równościowymi oraz czy zapewniają odpowiednie wsparcie dla różnych grup docelowych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii, która będzie niezwykle pomocna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy, dlatego chcielibyśmy poprosić o szczerą odpowiedź.

Badanie jest poufne, co oznacza, że nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Odpowiedzi zostaną zaprezentowane jedynie w zbiorczych informacjach. Wywiad potrwa ok. 90 minut.

I. Wprowadzenie

1. Przywitanie uczestników

- Przedstawienie moderatora i celów spotkania.
- Wyjaśnienie zasad uczestnictwa (poufność, brak oceniania odpowiedzi, swoboda wypowiedzi).
- Przedstawienie struktury spotkania i orientacyjnego czasu trwania.

2. Rozgrzewka

- Krótka rundka wstępna: prośba o przedstawienie się uczestników (np. imię, krótki opis swojej roli w kontekście FEO 2021-2027).
- Ćwiczenie na rozgrzewkę: skojarzenia z hasłami „kryteria wyboru projektów” i „wdrożenie zasad równościowych”.

II. Ocena kryteriów i systemu wyboru projektów

*Pytania zostaną uzupełnione o wyniki badania a w trakcie wywiadu moderator będzie prezentował wstępne wyniki w odniesieniu do poszczególnych kwestii poruszanych na spotkaniu.

**Proszę w ramach zadawanych pytań zawsze odnosić się do dwóch elementów jakie podlegają ocenie: system wyboru i oceny projektów, a także kryteria wyboru projektu.

Blok 1: Skuteczność i efektywność systemu wyboru projektów – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

Stosowany system wyboru projektów, w tym kryteria oceny powinny zapewniać, że projekty wybierane do dofinansowania są zgodne z Programem oraz z dokumentami nadrzędnymi wobec niego. Proszę w tym kontekście odpowiedzieć na pytanie:

1. W jaki sposób system oceny, a w tym kryteria wyboru projektów zapewniają zgodność projektów z celami i zapisami FEO 2021-2027? Szczególnie w kontekście takich aspektów jak:
 - zakres przestrzenny określony w programie,
 - grupy docelowe określone w programie,
 - zakres przyjętego wsparcia w programie,
 - dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, a także zapisy Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych,
 - zapisami Karty Praw Podstawowych,
 - równouprawnienie płci,
 - zasada zrównoważonego rozwoju oraz unijna polityka w dziedzinie środowiska zgodnie z art. 11 i art. 191 ust. 1 TFUE?
2. Na ile zaplanowany system wyboru projektów w tym kryteria wyboru projektów pozwalają na odrzucenie projektów, które nie zapewniają zgodności z omawianymi aspektami?
3. Jakie wyzwania lub trudności pojawiły się pod kątem zgodności z wymaganiami, o których wcześniej rozmawialiśmy na etapie:
 - programowania,
 - przygotowania i przyjmowania kryteriów oceny projektów,
 - oceny projektów?
4. Czy w dotychczasowej praktyce zaobserwowano sytuacje, w których system wyboru projektów w tym kryteriów oceny projektów wymagał dostosowania, aby zapewnić zgodność z Programem i wskazywanymi aspektami? Jakie były wówczas podejmowane działania?
5. Czy obecne podejście do oceny projektów umożliwia realne różnicowanie ich w kontekście wkładu w osiągnięcie celów szczegółowych programu? Jakie mechanizmy pozwalają na przyznanie wyższych ocen projektom o większym potencjale oddziaływania?
6. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń, czy zauważono potrzebę modyfikacji kryteriów lub systemu oceny, aby lepiej wspierać selekcję projektów zgodnych z celami szczegółowymi programu? Jakie zmiany byłyby w tym zakresie najbardziej pożądane?
7. Czy stosowane kryteria w wystarczający sposób uwzględniają potencjał projektów do osiągnięcia założonych wartości wskaźników? Jakie mechanizmy oceny pozwalają na identyfikację projektów o największym wpływie na wskaźniki?
8. W jaki sposób kryteria wyboru projektów pozwalają ocenić adekwatność relacji między wysokością wnioskowanej kwoty wsparcia, planowanymi działaniami a zakładanymi

celami projektu? Czy są one wystarczająco precyzyjne, aby weryfikować efektywność kosztową projektów?

9. Czy przyjęte zasady oceny projektów pozwalają na wybranie tych, które mają najlepszy stosunek kosztów do osiągniętych rezultatów? Jakie kryteria lub elementy oceny odgrywają w tym zakresie kluczową rolę? Na podstawie doświadczeń z dotychczasowych naborów, czy zauważono sytuacje, w których kryteria oceny nie wystarczały do wyłonienia projektów najbardziej korzystnych pod względem relacji kosztów do efektów?
10. Które z obowiązujących kryteriów lub elementów systemu oceny mogą być szczególnie trudne do spełnienia przez Wnioskodawców, generując nadmierne obciążenia administracyjne lub merytoryczne? Jakie czynniki wpływają na ich trudność? Czy na podstawie dotychczasowych doświadczeń z realizacji naborów dostrzegają Państwo potrzebę modyfikacji systemu wyboru projektów w celu zmniejszenia obciążeń dla Wnioskodawców, przy jednoczesnym zachowaniu zgodności z wymaganiami programowymi? Jakie zmiany byłyby najbardziej efektywne?
11. W jakim stopniu kryteria wyboru projektów wspierają inicjatywy odpowiadające na najważniejsze wyzwania społeczno-gospodarcze regionu? Czy są obszary problemowe, które nie znajdują odpowiedniego odzwierciedlenia w systemie oceny projektów? Jakie mechanizmy mogłyby lepiej premiować projekty o największym znaczeniu dla regionu?
12. W jaki sposób obecne kryteria oceny projektów weryfikują, czy projekty spełniają zasadę „nie czyni poważnych szkód” (DNSH)? Czy beneficjenci mają wystarczające wytyczne i wsparcie, aby poprawnie wdrożyć zasadę DNSH? Czy zauważyli Państwo sytuacje, w których ocena zgodności z DNSH była problematyczna lub niejednoznaczna?
13. Czy obecny system wyboru projektów skutecznie wspiera inwestycje związane z regionalnymi specjalizacjami oraz Obszarami Strategicznej Interwencji? Czy w praktyce kryteria premiąją projekty zgodne z priorytetami województwa? Czy są przypadki, w których wartościowe inicjatywy nie otrzymały wsparcia ze względu na niedostosowanie systemu oceny? Jak można to usprawnić?
14. Na ile obecny system oceny projektów wspiera wybór inicjatyw innowacyjnych? Czy premiuje się rozwiązania innowacyjne, czy raczej bezpieczne, standardowe projekty? Czy w ocenie wniosków uwzględnia się ryzyko jako element naturalny dla innowacyjnych przedsięwzięć? Czy istnieją mechanizmy pozwalające na minimalizowanie ryzyka, np. dodatkowe wsparcie dla projektów innowacyjnych?
15. Na ile obecny system oceny projektów wspiera wybór inicjatyw komplementarnych? Czy kryteria wyboru projektów zachęcają do tworzenia powiązań między projektami i integracji działań?
16. Czy spotkali się Państwo z uwagami lub pytaniami od Wnioskodawców dotyczącymi trudności w zrozumieniu kryteriów oceny lub sposobu wypełniania wniosku o dofinansowanie? Jakie działania mogłyby poprawić przejrzystość tego procesu? Może takie uwagi zgłaszali eksperci oceniający projekty?
17. Czy system teleinformatyczny wykorzystywany w procesie naboru i oceny projektów spełnia oczekiwania pod względem funkcjonalności i intuicyjności? Jakie usprawnienia mogłyby przyczynić się do zwiększenia wydajności jego działania?

18. W jakim stopniu obecny system wyboru projektów jest efektywny z Państwa perspektywy?

Dopytać:

- Jak oceniają Państwo potencjał instytucji organizującej nabór?
 - Czy liczba pracowników obsługujących dany nabór jest odpowiednia?
 - Proszę o dokonanie oceny mając na uwadze: czas trwania naboru, ilość projektów oraz specyfikę ocenianych projektów, zakres kryteriów oceny.
- Jakie problemy pracownicy obsługujący nabór zgłaszali najczęściej?
 - Jak je rozwiązywano?
- Jak oceniają Państwo przebieg oceny wniosków na poszczególnych etapach?
 - Czy liczba pracowników dokonujących tej oceny jest wystarczająca?
 - Czy zobowiązania wynikające z harmonogramu są możliwie do zrealizowania we wskazanym czasie?
- Jak oceniają Państwo obecny harmonogram naborów?
 - Czy umożliwia on sprawną realizację Programu, mając na uwadze jego cele, wskaźniki?
 - Czy Pana/Pani zdaniem należałoby wprowadzić zmiany, które umożliwiłyby lepsze rozplanowanie naborów? Jeśli tak to jakie?
- Jak oceniają Państwo częstotliwość ogłaszania naborów (w tych przypadkach dla których ogłoszono kolejny nabór)?
- Jak ocenia Pan/Pani podział alokacji na dane nabory (w tych przypadkach dla których ogłoszono kolejny nabór)?
 - Czy alokacja była optymalna biorąc pod uwagę zapotrzebowanie na wsparcie? Jakie zmiany w tym zakresie należy wprowadzić?
 - Czy alokacja była optymalna biorąc pod uwagę zainteresowanie potencjalnych wnioskodawców? Jakie zmiany w tym zakresie należy wprowadzić?

Blok 2: Zasady równościowe i zgodność z KPP oraz KPON – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. W jakim stopniu, Państwa zdaniem, system zarządzania Programem w ramach FEO 2021-2027 jest zgodny z „Wytycznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”? Czy dostrzegają Państwo obszary, które mogą wymagać dostosowania w celu pełniejszego wdrożenia tych zasad?
2. Jakie mechanizmy lub procedury w systemie zarządzania Programem zostały wdrożone w celu wspierania realizacji zasad równościowych? Czy mogą Państwo podać konkretne przykłady działań, narzędzi lub wytycznych, które mają na celu zapewnienie równości szans? Które z nich uważa Pan/Pani za najbardziej istotne? Na ile te mechanizmy są skuteczne w praktyce na różnych etapach wdrażania Programu?

3. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń w realizacji Programu, czy pojawiły się sytuacje, w których zasady równościowe były trudne do zintegrowania z procesami zarządzania? Jakie zmiany w systemie mogłyby ułatwić lepszą implementację tych zasad?
4. W jakim stopniu, program uwzględnia potrzeby osób narażonych na dyskryminację ze względu na przestanki określone w rozporządzeniu ogólnym i Karcie Praw Podstawowych (KPP)? Czy istnieją obszary, w których program mógłby lepiej odpowiadać na te wyzwania?
5. Czy mogą podać Państwo przykłady, gdzie interwencje w ramach programu przyczyniły się do skutecznego zmniejszenia barier dla osób narażonych na dyskryminację? Jakie działania mogłyby zostać wzmocnione lub wprowadzone, aby poprawić efektywność programu w tym obszarze?
6. Czy w Państwa opinii w regionie istnieją grupy społeczne, które mogły zostać pominięte w programie, a które są szczególnie narażone na dyskryminację? Czy może Pan/Pani wskazać konkretne grupy i opisać ich sytuację oraz potencjalne zagrożenia, jakie mogą napotykać?
7. Jakie są główne powody, dla których te grupy nie zostały odpowiednio uwzględnione w programie? Czy wynika to z ograniczeń formalnych, braku danych, czy może z innych czynników, np. niskiej świadomości decydentów? Jakie mechanizmy mogły na to wpłynąć?
8. Jakie zmiany w realizacji zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON w ramach FEO 2021-2027 dostrzega Pan/Pani od momentu powołania Koordynatora ds. zasad równościowych oraz Koordynatora ds. KPP? Czy może Pan/Pani podać konkretne przykłady działań lub decyzji, które miały istotny wpływ na wdrażanie tych zasad? Jakie były ich efekty?
9. Co można zrobić, aby usprawnić pracę koordynatorów i zwiększyć skuteczność wdrażania zasad równościowych, KPP i KPON?

III. Wnioski i rekomendacje – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. Jak oceniają Państwo przedstawione wnioski dotyczące skuteczności i efektywności systemu wyboru projektów? Czy są one zgodne z Państwa doświadczeniami? Czy widzą Państwo inne istotne aspekty, które powinny zostać uwzględnione w rekomendacjach? Czy coś wymaga doprecyzowania lub dodatkowej analizy? Czy dostrzegają Państwo potencjalne trudności we wdrożeniu rekomendowanych zmian? Jakie mogą być kluczowe bariery organizacyjne, administracyjne lub finansowe?
2. Na ile przedstawione wnioski dotyczące zgodności z zasadami równościowymi, Kartą Praw Podstawowych (KPP) i Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON) są zgodne z Państwa doświadczeniami? Czy w praktyce dostrzegają Państwo wyzwania, które nie zostały wystarczająco uwzględnione w analizie? Jakie konkretne przypadki mogą ilustrować pojawiające się trudności? Czy rekomendowane zmiany są możliwe do wdrożenia w obecnych ramach prawnych i administracyjnych? Jeśli nie, jakie kroki

powinny zostać podjęte, aby umożliwić ich realizację? Jakie praktyczne działania mogłyby ułatwić wdrażanie rekomendacji?

IV. Podsumowanie

Podziękowanie za udział w wywiadzie. Wyjaśnienie, jak zostaną wykorzystane zebrane informacje. Pytania uczestników dotyczące dalszego przebiegu badania i podejmowanych kroków.

FGI KM i grupa robocza ds. realizacji zasady partnerstwa

Przedstawiciele Komitetu Monitorującego FEO 2021-2027 oraz Grupy roboczej ds. realizacji zasady partnerstwa niebędącymi przedstawicielami instytucji wdrażających FEO 2021-2027

W związku z tym, że wywiad FGI musi uwzględniać wstępne wyniki badania, szczegółowy scenariusz zostanie opracowany po przygotowaniu tych wniosków i rekomendacji, ale przed realizacją FGI.

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie mające na celu ocenę systemu wyboru projektów oraz sposobu wdrażania zasad równościowych w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego (FEO) 2021-2027.

Podstawowym celem naszego badania jest analiza skuteczności i efektywności kryteriów oraz procedur selekcji projektów, a także identyfikacja możliwych usprawnień, które mogłyby przyczynić się do lepszego dopasowania systemu do realnych wyzwań społeczno-gospodarczych regionu. Chcemy również ocenić, w jakim stopniu obecne mechanizmy wdrażania programu są zgodne z zasadami równościowymi oraz czy zapewniają odpowiednie wsparcie dla różnych grup docelowych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii, która będzie niezwykle pomocna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy, dlatego chcielibyśmy poprosić o szczere odpowiedzi.

Badanie jest poufne, co oznacza, że nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Odpowiedzi zostaną zaprezentowane jedynie w zbiorczych informacjach. Wywiad potrwa ok. 90 minut.

I. Wprowadzenie

1. Przywitanie uczestników

- Przedstawienie moderatora i celów spotkania.
- Wyjaśnienie zasad uczestnictwa (poufność, brak oceniania odpowiedzi, swoboda wypowiedzi).
- Przedstawienie struktury spotkania i orientacyjnego czasu trwania.

2. Rozgrzewka

- Krótka rundka wstępna: prośba o przedstawienie się uczestników (np. imię, krótki opis swojej roli w kontekście FEO 2021-2027).
- Ćwiczenie na rozgrzewkę: skojarzenia z hasłami „kryteria wyboru projektów” i „wdrożenie zasad równościowych”.

II. Ocena kryteriów i systemu wyboru projektów

*Pytania zostaną uzupełnione o wyniki badania a w trakcie wywiadu moderator będzie prezentował wstępne wyniki w odniesieniu do poszczególnych kwestii poruszanych na spotkaniu.

**Proszę w ramach zadawanych pytań zawsze odnosić się do dwóch elementów jakie podlegają ocenie: system wyboru i oceny projektów, a także kryteria wyboru projektu.

Blok 1: Skuteczność i efektywność systemu wyboru projektów – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. Czy w dotychczasowej praktyce zaobserwowano sytuacje, w których system wyboru projektów w tym kryteriów oceny projektów wymagał dostosowania, aby zapewnić zgodność z Programem i wskazywanymi aspektami? Jakże były wówczas podejmowane działania?
2. Czy obecne podejście do oceny projektów umożliwia realne różnicowanie ich w kontekście wkładu w osiąganie celów szczegółowych programu? Jakże mechanizmy pozwalają na przyznanie wyższych ocen projektom o większym potencjale oddziaływania?
3. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń, czy zauważono potrzebę modyfikacji kryteriów lub systemu oceny, aby lepiej wspierać selekcję projektów zgodnych z celami szczegółowymi programu? Jakże zmiany byłyby w tym zakresie najbardziej pożądane?
4. Czy stosowane kryteria w wystarczający sposób uwzględniają potencjał projektów do osiągnięcia założonych wartości wskaźników? Jakże mechanizmy oceny pozwalają na identyfikację projektów o największym wpływie na wskaźniki?
5. W jaki sposób kryteria wyboru projektów pozwalają ocenić adekwatność relacji między wysokością wnioskowanej kwoty wsparcia, planowanymi działaniami a zakładanymi celami projektu? Czy są one wystarczająco precyzyjne, aby weryfikować efektywność kosztową projektów?
6. Czy przyjęte zasady oceny projektów pozwalają na wybranie tych, które mają najlepszy stosunek kosztów do osiągniętych rezultatów? Jakże kryteria lub elementy oceny odgrywają w tym zakresie kluczową rolę? Na podstawie doświadczeń z dotychczasowych naborów, czy zauważono sytuacje, w których kryteria oceny nie wystarczały do wyłonienia projektów najbardziej korzystnych pod względem relacji kosztów do efektów?
7. Które z obowiązujących kryteriów lub elementów systemu oceny mogą być szczególnie trudne do spełnienia przez Wnioskodawców, generując nadmierne obciążenia administracyjne lub merytoryczne? Jakże czynniki wpływają na ich trudność? Czy na podstawie dotychczasowych doświadczeń z realizacji naborów dostrzegają Państwo potrzebę modyfikacji systemu wyboru projektów w celu zmniejszenia obciążeń dla Wnioskodawców, przy jednoczesnym zachowaniu zgodności z wymaganiami programowymi? Jakże zmiany byłyby najbardziej efektywne?

Blok 2: Zasady równościowe i zgodność z KPP oraz KPN – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. W jakim stopniu, Państwa zdaniem, system zarządzania Programem w ramach FEO 2021-2027 jest zgodny z „Wytocznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”? Czy dostrzegają Państwo obszary, które mogą wymagać dostosowania w celu pełniejszego wdrożenia tych zasad?

2. Jakie mechanizmy lub procedury w systemie zarządzania Programem zostały wdrożone w celu wspierania realizacji zasad równościowych? Czy mogą Państwo podać konkretne przykłady działań, narzędzi lub wytycznych, które mają na celu zapewnienie równości szans? Które z nich uważa Pan/Pani za najbardziej istotne? Na ile te mechanizmy są skuteczne w praktyce na różnych etapach wdrażania Programu?
3. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń w realizacji Programu, czy pojawiły się sytuacje, w których zasady równościowe były trudne do zintegrowania z procesami zarządzania? Jakie zmiany w systemie mogłyby ułatwić lepszą implementację tych zasad?
4. W jakim stopniu, program uwzględnia potrzeby osób narażonych na dyskryminację ze względu na przesłanki określone w rozporządzeniu ogólnym i Karcie Praw Podstawowych (KPP)? Czy istnieją obszary, w których program mógłby lepiej odpowiadać na te wyzwania?
5. Czy mogą podać Państwo przykłady, gdzie interwencje w ramach programu przyczyniły się do skutecznego zmniejszenia barier dla osób narażonych na dyskryminację? Jakie działania mogłyby zostać wzmocnione lub wprowadzone, aby poprawić efektywność programu w tym obszarze?
6. Czy w Państwa opinii w regionie istnieją grupy społeczne, które mogły zostać pominięte w programie, a które są szczególnie narażone na dyskryminację? Czy może Pan/Pani wskazać konkretne grupy i opisać ich sytuację oraz potencjalne zagrożenia, jakie mogą napotykać?
7. Jakie są główne powody, dla których te grupy nie zostały odpowiednio uwzględnione w programie? Czy wynika to z ograniczeń formalnych, braku danych, czy może z innych czynników, np. niskiej świadomości decydentów? Jakie mechanizmy mogły na to wpłynąć?
8. Jakie zmiany w realizacji zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON w ramach FEO 2021-2027 dostrzega Pan/Pani od momentu powołania Koordynatora ds. zasad równościowych oraz Koordynatora ds. KPP? Czy może Pan/Pani podać konkretne przykłady działań lub decyzji, które miały istotny wpływ na wdrażanie tych zasad? Jakie były ich efekty?
9. Co można zrobić, aby usprawnić pracę koordynatorów i zwiększyć skuteczność wdrażania zasad równościowych, KPP i KPON?

III. Wnioski i rekomendacje – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. Jak oceniają Państwo przedstawione wnioski dotyczące skuteczności i efektywności systemu wyboru projektów? Czy są one zgodne z Państwa doświadczeniami? Czy widzą Państwo inne istotne aspekty, które powinny zostać uwzględnione w rekomendacjach? Czy coś wymaga doprecyzowania lub dodatkowej analizy? Czy dostrzegają Państwo potencjalne trudności we wdrożeniu rekomendowanych zmian? Jakie mogą być kluczowe bariery organizacyjne, administracyjne lub finansowe?
2. Na ile przedstawione wnioski dotyczące zgodności z zasadami równościowymi, Kartą Praw Podstawowych (KPP) i Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON) są

zgodne z Państwa doświadczeniami? Czy w praktyce dostrzegają Państwo wyzwania, które nie zostały wystarczająco uwzględnione w analizie? Jakie konkretne przypadki mogą ilustrować pojawiające się trudności? Czy rekomendowane zmiany są możliwe do wdrożenia w obecnych ramach prawnych i administracyjnych? Jeśli nie, jakie kroki powinny zostać podjęte, aby umożliwić ich realizację? Jakie praktyczne działania mogłyby ułatwić wdrażanie rekomendacji?

IV. Podsumowanie

Podziękowanie za udział w wywiadzie. Wyjaśnienie, jak zostaną wykorzystane zebrane informacje. Pytania uczestników dotyczące dalszego przebiegu badania i podejmowanych kroków.

FGI Koordynatorzy

Koordynatorzy ds. Karty Praw Podstawowych oraz Koordynatorami zasad równościowych w IZ i IP FEO 2021-2027

W związku z tym, że wywiad FGI musi uwzględniać wstępne wyniki badania, szczegółowy scenariusz zostanie opracowany po przygotowaniu tych wniosków i rekomendacji, ale przed realizacją FGI.

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie mające na celu ocenę systemu wyboru projektów oraz sposobu wdrażania zasad równościowych w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego (FEO) 2021-2027.

Podstawowym celem naszego badania jest analiza skuteczności i efektywności kryteriów oraz procedur selekcji projektów, a także identyfikacja możliwych usprawnień, które mogłyby przyczynić się do lepszego dopasowania systemu do realnych wyzwań społeczno-gospodarczych regionu. Chcemy również ocenić, w jakim stopniu obecne mechanizmy wdrażania programu są zgodne z zasadami równościowymi oraz czy zapewniają odpowiednie wsparcie dla różnych grup docelowych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii, która będzie niezwykle pomocna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy, dlatego chcielibyśmy poprosić o szczerą odpowiedź.

Badanie jest poufne, co oznacza, że nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Odpowiedzi zostaną zaprezentowane jedynie w zbiorczych informacjach. Wywiad potrwa ok. 90 minut.

I. Wprowadzenie

1. Przywitanie uczestników

- Przedstawienie moderatora i celów spotkania.
- Wyjaśnienie zasad uczestnictwa (poufność, brak oceniania odpowiedzi, swoboda wypowiedzi).
- Przedstawienie struktury spotkania i orientacyjnego czasu trwania.

2. Rozgrzewka

- Krótka rundka wstępna: prośba o przedstawienie się uczestników (np. imię, krótki opis swojej roli w kontekście FEO 2021-2027).
- Ćwiczenie na rozgrzewkę: skojarzenia z hasłami „kryteria wyboru projektów” i „wdrożenie zasad równościowych”.

II. Ocena kryteriów i systemu wyboru projektów

*Pytania zostaną uzupełnione o wyniki badania a w trakcie wywiadu moderator będzie prezentował wstępne wyniki w odniesieniu do poszczególnych kwestii poruszanych na spotkaniu.

**Proszę w ramach zadawanych pytań zawsze odnosić się do dwóch elementów jakie podlegają ocenie: system wyboru i oceny projektów, a także kryteria wyboru projektu.

Zasady równościowe i zgodność z KPP oraz KPON – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. W jakim stopniu, Państwa zdaniem, system zarządzania Programem w ramach FEO 2021-2027 jest zgodny z „Wytycznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”? Czy dostrzegają Państwo obszary, które mogą wymagać dostosowania w celu pełniejszego wdrożenia tych zasad?
2. Jakie mechanizmy lub procedury w systemie zarządzania Programem zostały wdrożone w celu wspierania realizacji zasad równościowych? Czy mogą Państwo podać konkretne przykłady działań, narzędzi lub wytycznych, które mają na celu zapewnienie równości szans? Które z nich uważa Pan/Pani za najbardziej istotne? Na ile te mechanizmy są skuteczne w praktyce na różnych etapach wdrażania Programu?
3. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń w realizacji Programu, czy pojawiły się sytuacje, w których zasady równościowe były trudne do zintegrowania z procesami zarządzania? Jakie zmiany w systemie mogłyby ułatwić lepszą implementację tych zasad?
4. W jakim stopniu, program uwzględnia potrzeby osób narażonych na dyskryminację ze względu na przesłanki określone w rozporządzeniu ogólnym i Karcie Praw Podstawowych (KPP)? Czy istnieją obszary, w których program mógłby lepiej odpowiadać na te wyzwania?
5. Czy mogą podać Państwo przykłady, gdzie interwencje w ramach programu przyczyniły się do skutecznego zmniejszenia barier dla osób narażonych na dyskryminację? Jakie działania mogłyby zostać wzmocnione lub wprowadzone, aby poprawić efektywność programu w tym obszarze?
6. Czy w Państwa opinii w regionie istnieją grupy społeczne, które mogły zostać pominięte w programie, a które są szczególnie narażone na dyskryminację? Czy może Pan/Pani wskazać konkretne grupy i opisać ich sytuację oraz potencjalne zagrożenia, jakie mogą napotykać?
7. Jakie są główne powody, dla których te grupy nie zostały odpowiednio uwzględnione w programie? Czy wynika to z ograniczeń formalnych, braku danych, czy może z innych czynników, np. niskiej świadomości decydentów? Jakie mechanizmy mogły na to wpłynąć?
8. Jakie zmiany w realizacji zasad równościowych oraz zapisów KPP i KPON w ramach FEO 2021-2027 dostrzega Pan/Pani od momentu powołania Koordynatora ds. zasad równościowych oraz Koordynatora ds. KPP? Czy może Pan/Pani podać konkretne przykłady działań lub decyzji, które miały istotny wpływ na wdrażanie tych zasad? Jakie były ich efekty?
9. Co można zrobić, aby usprawnić pracę koordynatorów i zwiększyć skuteczność wdrażania zasad równościowych, KPP i KPON?

III. Wnioski i rekomendacje – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. Na ile przedstawione wnioski dotyczące zgodności z zasadami równościowymi, Kartą Praw Podstawowych (KPP) i Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON) są zgodne z Państwa doświadczeniami? Czy w praktyce dostrzegają Państwo wyzwania, które nie zostały wystarczająco uwzględnione w analizie? Jakie konkretne przypadki mogą ilustrować pojawiające się trudności? Czy rekomendowane zmiany są możliwe do wdrożenia w obecnych ramach prawnych i administracyjnych? Jeśli nie, jakie kroki powinny zostać podjęte, aby umożliwić ich realizację? Jakie praktyczne działania mogłyby ułatwić wdrażanie rekomendacji?

IV. Podsumowanie

Podziękowanie za udział w wywiadzie. Wyjaśnienie, jak zostaną wykorzystane zebrane informacje. Pytania uczestników dotyczące dalszego przebiegu badania i podejmowanych kroków.

FGI Beneficjenci projektów

W związku z tym, że wywiad FGI musi uwzględniać wstępne wyniki badania, szczegółowy scenariusz zostanie opracowany po przygotowaniu tych wniosków i rekomendacji, ale przed realizacją FGI.

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie mające na celu ocenę systemu wyboru projektów oraz sposobu wdrażania zasad równościowych w ramach Funduszy Europejskich dla Opolskiego (FEO) 2021-2027.

Podstawowym celem naszego badania jest analiza skuteczności i efektywności kryteriów oraz procedur selekcji projektów, a także identyfikacja możliwych usprawnień, które mogłyby przyczynić się do lepszego dopasowania systemu do realnych wyzwań społeczno-gospodarczych regionu. Chcemy również ocenić, w jakim stopniu obecne mechanizmy wdrażania programu są zgodne z zasadami równościowymi oraz czy zapewniają odpowiednie wsparcie dla różnych grup docelowych, w tym osób zagrożonych wykluczeniem.

Bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii, która będzie niezwykle pomocna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy, dlatego chcielibyśmy poprosić o szczerą odpowiedź.

Badanie jest poufne, co oznacza, że nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Odpowiedzi zostaną zaprezentowane jedynie w zbiorczych informacjach. Wywiad potrwa ok. 90 minut.

I. Wprowadzenie

1. Przywitanie uczestników

- Przedstawienie moderatora i celów spotkania.
- Wyjaśnienie zasad uczestnictwa (poufność, brak oceniania odpowiedzi, swoboda wypowiedzi).
- Przedstawienie struktury spotkania i orientacyjnego czasu trwania.

2. Rozgrzewka

- Krótka rundka wstępna: prośba o przedstawienie się uczestników (np. imię, krótki opis swojej roli w kontekście FEO 2021-2027).
- Ćwiczenie na rozgrzewkę: skojarzenia z hasłami „kryteria wyboru projektów” i „wdrożenie zasad równościowych”.

II. Ocena kryteriów i systemu wyboru projektów

*Pytania zostaną uzupełnione o wyniki badania a w trakcie wywiadu moderator będzie prezentował wstępne wyniki w odniesieniu do poszczególnych kwestii poruszanych na spotkaniu.

**Proszę w ramach zadawanych pytań zawsze odnosić się do dwóch elementów jakie podlegają ocenie: system wyboru i oceny projektów, a także kryteria wyboru projektu.

Blok 1: Skuteczność i efektywność systemu wyboru projektów – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników

badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. Proszę opisać swoje doświadczenia związane z aplikowaniem o środki w ramach FEO 2021-2027. Jak oceniają Państwo proces składania wniosków i system oceny projektów? Co było dla Państwa największym wyzwaniem? Czy kryteria oceny projektów były dla Państwa jasne i czy wiedzieli Państwo, jak dostosować projekt do wymagań programu?
2. Czy uważają Państwo, że kryteria wyboru projektów są przejrzyste i pozwalają na wybór najlepszych inicjatyw? Jakie elementy oceny były dla Państwa najbardziej problematyczne? Czy zdarzyło się, że wymagania były niejasne lub trudne do spełnienia? Jeśli tak, jakie konkretne aspekty sprawiały najwięcej trudności? Czy kryteria wyboru uwzględniały specyfikę Państwa branży lub działalności?
3. Czy sposób przyznawania punktów za poszczególne kryteria jest w Państwa ocenie adekwatny? Jakie rekomendacje mogliby Państwo zaproponować w zakresie kryteriów oceny, aby system lepiej spełniał swoją funkcję?
4. Jak oceniają Państwo proces komunikacji z instytucją organizującą nabór? Czy informacje o wymaganiach, terminach i procedurach były dla Państwa łatwo dostępne i zrozumiałe? Czy mieli Państwo trudności w uzyskaniu odpowiedzi na pytania dotyczące składania wniosków? Jak można by usprawnić wsparcie dla wnioskodawców?)
5. Jak oceniają Państwo funkcjonowanie systemu teleinformatycznego wykorzystywanego do składania wniosków i oceny projektów? Czy jest on intuicyjny i czy umożliwia sprawne przejście przez proces aplikacyjny? Czy mieli Państwo trudności techniczne w trakcie składania wniosku? Czy system wymaga ulepszeń? Jeśli tak, jakie konkretne elementy można by poprawić?
6. Jakie zmiany w procesie aplikowania i oceny projektów byłyby dla Państwa najbardziej pomocne? Jak można uprościć dokumentację i procedury, aby były bardziej przyjazne dla wnioskodawców? Czy są dobre praktyki z innych programów, które warto by wdrożyć?)
7. Czy chcieliby Państwo dodać coś jeszcze od siebie na temat omawianych kwestii?

Blok 2: Zasady równościowe i zgodność z KPP oraz KPON – po zaprezentowaniu wniosków i rekomendacji zespołu badawczego. Odwołując się do przedstawionych wyników badania, czy mają Państwo podobne doświadczenia, czy inne, proszę uwzględnić swoją opinię udzielając odpowiedzi na postawione przez nas pytania:

1. Czy przy składaniu wniosku zauważyli Państwo wymagania dotyczące zasad równościowych (np. dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, równość płci, brak dyskryminacji)? Czy były one dla Państwa jasne i zrozumiałe? Czy wiedzieli Państwo, jak spełnić te wymagania w projekcie? Czy konieczne były dodatkowe wyjaśnienia lub konsultacje?
2. Czy wymagania dotyczące zgodności z zasadami równościowymi były realistyczne i dostosowane do specyfiki Państwa projektów? Czy spotkali się Państwo z trudnościami w ich spełnieniu? Czy te wymagania były wyraźnie określone w dokumentacji? Czy napotkali Państwo bariery administracyjne w ich wdrażaniu?

3. Czy system oceny projektów w wystarczający sposób premiuje inicjatywy, które realnie przyczyniają się do poprawy sytuacji grup narażonych na dyskryminację? Czy w praktyce kryteria te mają realny wpływ na wybór projektów? Jak można by je udoskonalić, aby lepiej wspierały równość szans?
4. Czy Państwa zdaniem obecny system naboru projektów pozwala na udział wszystkich potencjalnych beneficjentów, czy też są grupy, które mogą być wykluczone? Czy w regionie istnieją podmioty, które mogłyby aplikować o środki, ale nie robią tego ze względu na bariery formalne lub proceduralne? Jak można by zwiększyć ich udział w programie?
5. Czy chcieliby Państwo dodać coś jeszcze od siebie na temat omawianych kwestii?

III. Podsumowanie

Podziękowanie za udział w wywiadzie. Wyjaśnienie, jak zostaną wykorzystane zebrane informacje. Pytania uczestników dotyczące dalszego przebiegu badania i podejmowanych kroków.

IDI- eksperci regionalni (I etap)

Scenariusz był tożsamy dla każdego obszaru w którym funkcjonował ekspert regionalny. Poniżej przedstawiono przykład dla obszaru edukacji, aby nie powielać wielokrotnie scenariuszy.

Dzień dobry,

nazywam się _____ i reprezentuję firmę Openfield, która realizuje badanie pn. „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów oraz ocena podejścia do sposobu realizacji zasad równościowych w ramach FEO 2021-2027”, na zlecenie Województwa Opolskiego – Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Głównym celem badania jest ocena systemu wyboru projektów, w tym kryteriów ich wyboru w ramach programu regionalnego pn. „Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027” oraz ocena przyjętego w programie podejścia do realizacji horyzontalnych zasad równościowych, w tym zapisów Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP) oraz Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON).

Nasza rozmowa dotyczy obszaru [wskazać obszar odpowiedni do respondenta], w ramach którego chcielibyśmy pogłębić problematykę dyskryminacji, obszarów i grup jakich ona dotyczy.

Mam tutaj przygotowane różne pytania, ale bardzo mi zależy, by opowiadał/a Pan/Pani swobodnie na zadane pytania. Dla nas ważna jest każda informacja i każda Pana/Pani opinia. Wszystkie wypowiedzi traktowane są jako poufne - w raporcie zawierającym analizę wyników z badania nie będzie możliwości powiązania wypowiedzi z konkretnym respondentem.

Tak, jak informowaliśmy wcześniej, by nie pominąć żadnego istotnego szczegółu na etapie analizy, chciałbym/chciałabym nagrać naszą rozmowę, a następnie poddać transkrypcji.

Proszę jeszcze raz o informację, czy wyraża Pan/Pani zgodę na nagranie? Zarówno nagranie, jak i wyniki badania, zostaną wykorzystane tylko do celów badawczych.

Scenariusz wywiadu z ekspertem - edukacja

1. Identyfikacja grup narażonych na dyskryminację w obszarze edukacji

- Czy są specyficzne grupy, które mają trudności w dostępie do edukacji na poziomie podstawowym, średnim lub wyższym? Jakie czynniki przyczyniają się do tych trudności?
- Jakie obszary edukacji w regionie są szczególnie problematyczne pod względem równego dostępu? Czy zauważa Pan/Pani różnice w dostępności w zależności od poziomu wykształcenia, branży lub innych specyficznych cech grup narażonych na dyskryminację?
- Czy w przypadku grup narażonych na dyskryminację w regionie, poza trudnościami w dostępie do edukacji, występują również problemy związane z nierównymi warunkami edukacji (np. ograniczony dostęp do szkoleń zawodowych, utrudniony dostęp do uczelni, szkół)? Proszę podać przykłady.

2. Potrzeby i bariery grup narażonych na dyskryminację

- Jakie są główne potrzeby osób narażonych na dyskryminację w kontekście dostępu do edukacji na poziomie podstawowym, średnim lub wyższym (np. szkolenia zawodowe, dostosowanie stanowisk pracy, elastyczne formy zatrudnienia)?
- Jakie bariery strukturalne lub systemowe utrudniają dostęp do edukacji? Proszę wskazać przykłady (np. brak infrastruktury dostosowanej do osób z niepełnosprawnościami, stereotypy związane z płcią, brak wsparcia dla migrantów).
- Czy te potrzeby i bariery różnią się między grupami (np. między młodymi absolwentami a osobami starszymi)? Jeśli tak, to w jaki sposób?

3. Lokalna specyfika edukacji

- Jakie specyficzne wyzwania występują w regionie w kontekście edukacji, które wpływają na poziom dyskryminacji (np. struktura zatrudnienia, regionalne potrzeby edukacyjne, niedobory kadrowe)?
- Czy są w województwie powiaty lub gminy, gdzie specyfika lokalna (np. struktura gospodarki, dostępność infrastruktury, poziom urbanizacji) szczególnie wpływa na problemy z dostępem do edukacji? Proszę podać przykłady oraz wyjaśnić, jakie lokalne uwarunkowania mogą się do tego przyczyniać.
- W jaki sposób migracje (wewnętrzne i zewnętrzne) wpływają na dostęp do edukacji w regionie?

4. Aktywność organizacji i instytucji w obszarze edukacji

- Czy w regionie działają organizacje lub instytucje, które zajmują się wsparciem grup narażonych na dyskryminację w edukacji? Jakie są ich główne działania?
- Jak oceniają Państwo współpracę tych organizacji z instytucjami publicznymi, takimi jak szkoły, czy uczelnie wyższe?

5. Identyfikacja luk i potrzeb w edukacji

- Czy są w regionie obszary geograficzne, w których potrzebne są pilne działania zwiększające dostęp do edukacji dla grup narażonych na dyskryminację? Jakie interwencje mogłyby być najbardziej skuteczne na tych obszarach?
- Czy istnieją w regionie grupy demograficzne/społeczne, które mają szczególne trudności w dostępie do edukacji, ale nie są objęte odpowiednim wsparciem? Proszę wskazać takie grupy (np. osoby długotrwale bezrobotne, młode kobiety, seniorzy, osoby z mniejszości narodowych/etnicznych, osoby z niepełnosprawnościami, osoby z mniejszości seksualnych).
- W jakich sektorach edukacji występują największe luki w dostosowaniu działań do potrzeb osób narażonych na wykluczenie?

6. Ocena potencjału organizacji i możliwych działań

- Jak oceniają Państwo potencjał organizacji i instytucji w regionie zajmujących się wsparciem dla grup narażonych na dyskryminację w dostępie do edukacji? Czy są one w stanie skutecznie reagować na zmieniające się potrzeby systemu edukacji, takie jak zmiany demograficzne, cyfryzacja czy rosnące zapotrzebowanie na kwalifikacje zawodowe?
- Jak oceniają Państwo możliwości instytucji publicznych, w tym jednostek samorządu terytorialnego do przeciwdziałania dyskryminacji w kontekście dostępu do edukacji? Jakie działania mogą podejmować? Jakiej podejmują? Można wskazać jakieś przykłady?
- Czy widzą Państwo możliwość zwiększenia współpracy między organizacjami pozarządowymi, instytucjami publicznymi (np. szkołami, uczelniami, urzędami pracy) i podmiotami prywatnymi w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji na w edukacji? Jakie formy współpracy (np. partnerstwa publiczno-prywatne, wspólne projekty edukacyjne, programy stażowe) byłyby najbardziej efektywne w regionie?

Do moderatora: Proszę się upewnić, że respondent zapoznał się z przekazaną analizą programu FEO opisującą zakres wsparcia programu w danym obszarze i listę grup narażonych na dyskryminację.

7. Proszę ocenić, czy lista wymienionych grup narażonych na wykluczenie/dyskryminację jest pełna, mając na uwadze rodzaj oferowanego wsparcia w FEO? O jakie grupy należy uzupełnić program i dlaczego?

IDI- eksperci regionalni (II etap)

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Openfield, która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego prowadzi badanie mające na celu ocenę systemu wyboru i oceny projektów oraz poszczególnych kryteriów, które należy spełnić, aby uzyskać wsparcie. Badanie dotyczy również zasad równościowych.

Bardzo dziękujemy za udział w pierwszej części badania i za poświęcony wcześniej czas. Dzisiejsze spotkanie stanowi kontynuację tamtej rozmowy – jest to drugi etap wywiadu, który pozwoli nam pogłębić wybrane zagadnienia oraz skonfrontować planowane formy wsparcia z rzeczywistymi potrzebami grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Jak poprzednio, bardzo zależy nam na poznaniu Pana/Pani opinii – będzie ona niezwykle cenna dla uzyskania wiarygodnych wyników analizy. Prosimy o szczere odpowiedzi. Wywiad ma charakter poufny – nie będzie możliwości powiązania udzielonych przez Pana/Panią odpowiedzi z Pana/Pani osobą. Wyniki zostaną zaprezentowane wyłącznie w formie zbiorczych zestawień.

Prosimy o odnoszenie się do tych obszarów, w których posiada Pan/Pani wiedzę i doświadczenie: demografia, rynek pracy, edukacja, polityka migracyjna (w tym mniejszości), zdrowie, usługi społeczne, infrastruktura i środowisko.

Dzisiejsza rozmowa potrwa ok. 45 minut.

Jej celem jest, jest pogłębienie tematyki dotyczącej adekwatności wsparcia przewidzianego w programie FEO 2021–2027 wobec potrzeb osób narażonych na dyskryminację – m.in. ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność czy orientację seksualną. Chcemy ocenić, na ile Program odpowiada na istniejące bariery i w jakim stopniu przyczynia się do ich eliminacji. Zależy nam także na zidentyfikowaniu ewentualnych luk i możliwych modyfikacji, które pozwoliłyby lepiej dostosować działania do rzeczywistych potrzeb grup zagrożonych wykluczeniem.

Przed rozmową mieli Państwo okazję zapoznać się z wykazem form wsparcia przewidzianych w programie – teraz poprosimy o odniesienie się do ich adekwatności oraz ewentualnych braków. Nie oczekujemy oceny systemu wsparcia jako całości, lecz wskazania, na ile przewidziane rozwiązania odpowiadają na rzeczywiste wyzwania i potrzeby tych grup.

Wstęp

Krótką informacją na temat wyników I etapu badania – odczytujemy tylko obszar w którym działa ekspert.

Poniżej przedstawiam syntetyczne wyniki badania jakościowego. Prezentujemy najważniejsze wnioski z wywiadów eksperckich w odniesieniu do zgodności Programu FEO 2021–2027 z zasadami równościowymi oraz potrzebami grup zagrożonych dyskryminacją.

1. Edukacja

- Program obejmuje szeroki zakres działań edukacyjnych: od przedszkola po kształcenie ustawiczne i zawodowe.
- Uwzględniono grupy wymagające szczególnego wsparcia: osoby z niepełnosprawnościami, uczniowie i nauczyciele szkół specjalnych, osoby doświadczające przemocy, migranci, osoby z mniejszości.
- Ekspert podkreślił dostępność wsparcia dla osób w trudnej sytuacji życiowej i zawodowej, co sprzyja równości szans.
- Zidentyfikowano wysoką spójność działań z celami równościowymi UE.

2. Polityka migracyjna

- Zaplanowano działania bezpośrednio skierowane do migrantów, w tym obywateli państw trzecich (np. Działanie 06.04).
- Grupy migrantów uwzględniono także w działaniach dotyczących rynku pracy i edukacji.
- Ekspertka oceniła działania jako kompleksowe, obejmujące różne potrzeby integracyjne migrantów i mniejszości etnicznych.
- Wsparcie promuje równość szans i przeciwdziała dyskryminacji ze względu na pochodzenie.

3. Demografia i rynek pracy

- Zidentyfikowano grupy o szczególnych potrzebach: kobiety, osoby 50+, młodzież NEET, osoby długotrwale bezrobotne, z niepełnosprawnościami, migranci.
- Ekspertka podkreśliła znaczenie działań aktywizujących i dostosowanych do specyfiki każdej z grup.
- Program odpowiada na złożone problemy rynku pracy, łączy działania z różnych priorytetów (FEOP.05, FEOP.06, FEOP.07, FEOP.09).
- Zgodność z zasadami równościowymi oceniono jako wysoką.

4. Usługi społeczne

- Program obejmuje wsparcie dla wielu grup zagrożonych wykluczeniem: osoby z niepełnosprawnościami, seniorzy, migranci, osoby w kryzysie bezdomności, rodziny zastępcze.
- Ekspertka wskazała na problem wykluczenia komunikacyjnego, szczególnie w mniejszych miejscowościach.
- Podkreślono znaczenie działań opiekuńczych, rehabilitacyjnych i edukacyjnych.
- Program postrzegany jest jako kompleksowy i adekwatny do zidentyfikowanych potrzeb.

5. Zdrowie

- Priorytety zdrowotne obejmują m.in. rozwój infrastruktury, integrację usług i teleopiekę.
- Wskazano szczególnie zagrożone grupy: osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, mieszkańcy obszarów wiejskich.
- Ekspert zwrócił uwagę na problem z dostępnością usług w mniejszych miejscowościach.
- Program odpowiada na potrzeby tych grup, a działania są zgodne z zasadą dostępności i niedyskryminacji.

6. Infrastruktura i środowisko

- Działania dotyczące transportu i ochrony środowiska uwzględniają potrzeby osób z niepełnosprawnościami i mieszkańców obszarów zdegradowanych.
- Ekspertka zwróciła uwagę na kluczowy problem dostępności transportowej, spójny z obserwacjami z innych obszarów (zdrowie, usługi społeczne).
- Nie zidentyfikowano nowych grup pominiętych w programie – działania uznano za zgodne z zasadą równości szans.

Pytania do wywiadu

Przewidziane formy wsparcia w programie:

1. Na ile przedstawione w programie regionalnym formy wsparcia odpowiadają na rzeczywiste potrzeby grup zagrożonych dyskryminacją?
 - 1.1. Jakiej Pana/Pani zdaniem, są największe bariery uczestnictwa grup narażonych na dyskryminację w regionie w przedstawionych formach wsparcia?
 - 1.2. Czy, w odniesieniu do obszaru Państwa działalności/specjalizacji, istnieją takie potrzeby lub wyzwania, które nie są obecnie wystarczająco wspierane w ramach dostępnych form wsparcia oferowanych przez FEO? Jakiej?
 - 1.3. Jakiej są główne atuty i ograniczenia zaproponowanych form pomocy?
2. Czy zaplanowane formy wsparcia skutecznie odpowiadają na specyficzne potrzeby poszczególnych grup, czy mogą wprowadzić realne zmiany? Czy program uwzględnia indywidualne bariery (np. finansowe, technologiczne, językowe, infrastrukturalne) w dostępie do wsparcia dla poszczególnych grup?)
3. Czy wśród zaplanowanych form wsparcia w ramach FEO dostrzegają Państwo istotne luki w odniesieniu do potrzeb osób narażonych na wykluczenie?
 - 3.1. Jakiej działania lub modyfikacje należałoby wprowadzić, aby wsparcie było lepiej dostosowane do realnych wyzwań i skuteczniej odpowiadało na potrzeby grup docelowych?
 - 3.2. Czy są takie formy wsparcia, które – choć atrakcyjne w założeniach – mogą być trudne do wdrożenia w praktyce?
 - 3.3. Jakiej konkretne zmiany mogłyby zwiększyć efektywność systemu wsparcia w Państwa obszarze działania?

4. Czy sposób wdrażania zaplanowanego wsparcia sprzyja skutecznemu dotarciu do osób szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne (np. osób z niepełnosprawnościami, migrantów i migrantek, osób starszych, osób długotrwale bezrobotnych)?
 - a. Jakie bariery – takie jak lokalizacja, ograniczenia technologiczne, brak odpowiedniej infrastruktury lub procedury administracyjne, brak rozwiązań prawny, brak środków finansowych – mogą utrudniać tym grupom dostęp do oferowanego wsparcia? Czy mogliby Państwo wskazać konkretne przykłady takich barier?
 - b. Jakie dodatkowe mechanizmy (np. działania mobilne, wsparcie pośredników, uproszczenie procedur) mogłyby pomóc w lepszym dotarciu do grup zagrożonych wykluczeniem w ramach proponowanych form wsparcia?
5. Jakie dodatkowe mechanizmy wsparcia mogłyby poprawić dostępność form wsparcia oferowanych w FEO dla grup zagrożonych wykluczeniem? Czy widzi Pan/Pani potrzebę lepszej współpracy między organizacjami pozarządowymi, instytucjami rynku pracy czy samorządami, aby zapewnić najlepsze mechanizmy wsparcia dla osób zagrożonych dyskryminacją ?
6. Czy istnieje obszar wsparcia, który jest niedostatecznie uwzględniony w programie? Proszę o szczegóły. Jakie dodatkowe formy wsparcia mogłyby być wdrożone, aby ułatwić dostęp do programu dla grup narażonych na dyskryminację?
7. Czy program regionalny zapewnia działania, które mogą przynieść długofalowe efekty w zakresie poprawy sytuacji grup narażonych na wykluczenie? Czy działania przewidziane w programie mogą prowadzić do trwałych zmian w danym obszarze? Jak można zwiększyć jego efektywność w perspektywie długoterminowej?
8. Czy chciałby/chciałaby Pan/Pani dodać jeszcze coś od siebie w kontekście omawianych tematów?

Dziękuję za poświęcony czas i cenne uwagi.

Badanie ewaluacyjne pn. Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów oraz ocena podejścia do sposobu realizacji zasad równościowych w ramach FEO 2021-2027.